

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ		
Hatice Bildirici	<i>Rabbendâlardan Önce</i>	3
Emine Batar	<i>Kayıtlı Saatler- IV</i>	4
Mehmet Kahraman	<i>Okur Profili</i>	5
Hüseyin Bahadır	<i>İsmail Isparta'yla Gergin Bir Yay Üzerine Söyleşi</i>	7
ÖYKÜLER		
Necati Mert	<i>Annesiydim</i>	10
Cemal Şakar	<i>Kül</i>	14
Yunus Devcli	<i>Ninova' da Bir Hikâyecî</i>	20
Köksal Alver	<i>Serçe İle Jaguar</i>	26
Mihriban İnan Karatepe	<i>Yirmi Lira</i>	29
Güray Süngü	<i>Kalbimin Krizi</i>	31
Handan Acar Yıldız	<i>Şeffâf</i>	36
Mehmet Kahraman	<i>Sabaha Çok Var</i>	38
Kamil Yıldız	<i>Köpek Sesleri</i>	42
Murat Taş	<i>Dünya Boş Değilmiş</i>	46
Numan Altuğ Öksüz	<i>Yüreğiyle Yaşayan Adam</i>	48
Akif Hasan Kaya	<i>Hokkabaz</i>	51
Emine Batar	<i>Gizli Gerçek</i>	57
Zeynep Hicret	<i>Malın var mı Derdin var</i>	60
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	65
DOSYA		
Ertan Örgen	<i>Anma da Hikâye Pierrot</i>	67
Abdullah Harmancı	<i>"Bodur Minareden Öte"</i>	73
Abdurrahim Karadeniz	<i>İns'in Soyutlamacı Kurgusu Üzerine</i>	79
İshak Yetiş	<i>Tek Anımlık Barut</i>	83
Handan Acar Yıldız	<i>Maske Düşüren Maskeli Balo</i>	87
Hatice Bildirici	<i>Ölümden Hayata</i>	92
Mehmet Narlı	<i>Bir Kitapla Hikayeci: Refik Halit Karay</i>	98
Merve Koçak Kurt	<i>Bir Öykü 'Kahramanı' Olarak Mübeccel İzmirli</i>	101
Fikri Özçelikçi	<i>Şehrin Nabızı</i>	106
Doğukan İşler	<i>Şapka</i>	120
Akın Çokuğurluel	<i>Afiş</i>	123
M. Yücel Öztürk	<i>Yağmurlu Bir Cemile</i>	127
Senem Gezeroğlu	<i>Pencere Önü Sigaraları</i>	130
Selma Türköz	<i>İyi ki "O" Var</i>	134
Müzeyyen Çelik	<i>Gelin</i>	138
Hanife Altun	<i>Neden Olmadı?</i>	142
Şeniz Bayır	<i>İhmal</i>	144
Zülfü Öruç	<i>Yarım</i>	146
Tülay Kale	<i>Neva</i>	149
Osman Alagöz	<i>Hikâyenin Vebali</i>	152
Recep Şükrü Güngör	<i>Kemerini Çeken Kadınlar</i>	156
Necib Mahfuz	<i>Tatlı Günler</i>	159
Leyla Turan	<i>Sümeyra İkiz' le Söyleşi: "Hakikat Bana Ağır Geliyor"</i>	162
Sultan Ruhan Kurtbeyoğlu	<i>Öykünün Aslına Yolculuk: Edebi Teknikte Cambazlık</i>	167
	<i>Naime Erkovan, Asılsız Hikâyeler</i>	167
KİTAPLIK		
Ali Işık	<i>Portakal Bahçeleri</i>	177
Mehmet Kahraman	<i>Şu Halde</i>	178
Akif Hasan Kaya	<i>Gergin Bir Yay</i>	180
Emine Batar	<i>Çiçekli Bir Boşluk</i>	181
Fatih Demirdöğen	<i>Yazma Hikâyeleri</i>	183

Ö Y K Ü
İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 10 SAYI: 62 NİSAN-MAYIS 2014

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenışehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20

K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2

İskitler/ ANKARA

2014 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 50 TL.

Kurumlar İçin: 150 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.03.2014

HATİCE BİLDİRİCİ

RABBENÂLARDAN ÖNCE

Heceöykü dergisinin 61. sayısında Mihriban İnan Karatepe'nin *İlhamî Perisi* isimli öyküsünü okudum.

Baktım:

Gözleri vardı öykünün ve taşıp da bize doğru gelen bakışları. Saçları vardı uzun, hüznünlü; aynanın karşısında tarandıkça taranan. Bir sazandı bu öykü, sabah sabah güzel espriler yaptığını sanan. Kalkıp da yazılmasa ölüp gidecekti. Yeni Microsoft Word Belgesi öylece yirtıcı beyazlığı ile kalakalacaktı. İsmi verilmeseydi bir diken gibi batacağı yazarmın ellerine masatistünden.

Neyse ki Mihriban İnan Karatepe, kalkmış Tahiyat'tan, *Rabbenaları* okumadan, yazmış öyküyü. Öykü rahat, biz rahat. İçimizde küçük bir ışıltı...

Saştım:

İşte öyküden beklediğim bu, dedim: küçük bir ışıltı. Bu ışıltıya eleştiri değil de bir nefeslik güzelleme yazmalıyım diyerek kalemi elime aldım. Zaten almasaydım evin ortasında öyle döneleyip kalacaktım. (Yine Sait Faik'i andım.)

Dedim:

Mihriban İnan Karatepe, hep öykü yazsın, çok öykü yazsın.

İşte böyle! Dindarlığın ironisi karışsın, kalemine kadınlığı bulaşsın, kurgusu halka halka iç içe geçsin de derinleşsin, minik minik imgeler el ele tutuşsun da bizim türkümüzü söylesin, fazla sözler biz görmeden uçup gitsin, dili böyle hep aksın aksın...

İşte böyle!

Sabah akşam kafasına öykü cümleleri iğışsün.

Alışveriş yaparken, çocukları karşılar-ken, komşularla ayaküstü sohbetlerde, namazdan önce, namazdan sonra yeni öykülerini düşünsün.

İlhamî Perisi'ne yemek yaparken ilk cümleyi alsın sona koysun; sondan bir önce-

ÖYKÜ GÜNDEMİ

ki paragrafı acımasın silsin. Altını kapatınca ocağın, yerine hakikatli bir cümle oturtsun. Olmadı otursun baştan sona yeniden yazsın. Öldürmesin de oldursun. Paşa gönüli bilir. O, ne dediyse onu yapsın.

Bizim gibi çocukları uğurlayıp sofrayı toplamadan, seccadenin üstünden atlayıp öykünün peşinden koşanların -bugünleri de gördük deyip- içi rahatlasın.

Amin Ve'lhamdülillahi Rabbi'l âlemin.

Öyküden sonra, şimdi okuyalım biz de Hz. İbrahim niyetine:

Rabbena, âtina...

EMİNE BATAR

KAYITLI SAATLER- IV

Zamanın, anlaşılmadan ve hissedilmeden gelip geçtiği büyük şehirde yaşıyordu. Burada hayat, dış ile gerçek arasında sıkışmıştı.

Yazdığı öyküyü okuyorum. Araba sesleri insan seslerine karışıyor.

“Bu öyküde yaşam nerede? Yaşamı silip atmışsın ve yerine hayali koymuşsun. Gerçeğe bu kadar uzak olması doğru mu” diyorum.

“Bana göre imge, gerçeği anlatmak için bir yol değildir. Öykünün yazılma sebebi imge olsun istiyorum. Gerçek ise zaten vardır ve var olan bir şey sıradandır. Neden yazılsın ki? Asıl önemli olanın, imge olduğuna inanıyorum. Diğer taraftan yazıda kalıp ve kurallardan uzak olmak, bana ait olanı bulmak istiyorum. Mesela öyküde parçalar olsun. Parçalar imge ve gerçeklerden oluşsun, aynı metinde yer alsın, varsın birbirini tamamlamasın. Neden olmasın? Neden bu parçaları birleştirmek gibi bir çabaya gireyim?”

“Elbette bir tarzın ve yazdıklarında özgünlük olacak” diyorum. “Ama bir oradan bir buradan yazmak; “bütün” haline getirmek... Bütün değilse nedir? Farklı resimlerden parçalar aldığını düşün. Karşıdakine, parçaları göster ve sor: “Ne gördün? Bana bu resmi anlat”

Susup kalacaktır.

Metni bütün haline getirmemenin böyle bir çıkmazı vardır. Fakat bütün parçaları birleştiren tek bir cümle varsa bile o artık bir bütündür.

İmgeye gelince... Olmayan bir şeyi hayal edemezsin. İmge de sonuçta bir gerçekten yola çıkarak oluşturulur. Metinlerini, gerçeği kaybedecek kadar imgeyle giydirmiyor-sun. Üst üste giydirilmiş çağrışımları bir bir çıkarsak da gerçeğe ulaşamıyoruz. Giydirdiğin şey bedenine uymalı, rengi, kesimi, diki-mi; anlam, çağrışımlar ve hayaller gerçeği öyküden çıkarıp atacak kadar aşırı olmamalı. İmgeyle sözü derinleştirirsin. Derinlik, sıradan yaşamla karşılaştırıldığında göz alıcıdır. Fakat yaşamdan kopuktur.

Olayları yalın bir dille anlatırsın. Öyle küçük bir ayrıntı eklersin ki bu ayrıntı metnin içinde kolaylıkla görünür. Ama yoğun ve derinlikli anlatımda o küçük ayrıntı kendini gösteremez. Yaşam, olağandır. Olaylar zincir halinde birbirini izler. Çehov, öykülerini sade bir dille işlemiştir ama bütün öyküye hükmeden “şey” incelikli bir gizleyişle oradadır.”

* * *

Küçük şehrin, şirin bir kasabasında yaşı-yordu. Her yer gerçekle yoğrulmuş gibiydi. Zaman gelip geçerken, hafif bir rüzgâr gibi dokunuyor ve hayatı uyandırıyordu.

Bahçede, çimlerin üzerinde oturuyoruz. Yazdığı öyküyü okuyorum. Uzaktan gelen çocuk sesleri, kuş seslerine karışıyor.

“Olay çok ön planda” diyorum. “Gerçek çıplak haliyle anlatılmış. Ona bir elbise giydirmelisin.”

“Ama” diyor “ben gerçeği yaşadığı haliyle seviyorum. İmge bana sahte geliyor. Betimleme ve ironi birer aldatmaca değil mi? Neden insanlara gerçeği olduğu gibi anlatmıyoruz? Yani çıplak haliyle, yaşadığı gibi...”

“Çünkü o yaşamır. Ve yaşam tasarlanamaz. Kabadır, inceltilmemiş, yontulmamıştır. Oysa biz onu yazarken, inceltir, oyar, şekil verir, tasvirle, ironiyle ve kullandığımız

dille zenginleştiririz. Yaşarken değil ama yazarken onu değiştirme hakkına sahibiz. Üstelik yaşandığı gibi yazılsaydı bunu herkes yapabilirdi. Yazar bir heykeltıraş gibidir. Eline verilen malzemeyi ilk haliyle, anlamsız bir yığın olarak bırakmaz. Girinti çıkıntılara özenle dokunur. Amacı, malzemenin içine saklanan anlamı bulup çıkarmaktır, malzemeyi tanıtmak değildir.

Şunu düşün: Altın buldun, onu taşı, toprağıyla insanlara sunamazsın. Öncelikle fazlalıklarından arındırman ve şekil vermen gerekir. Yoksa kimse onun altın olduğunu anlamaz.”

* * *

Biri imge diyordu, diğeri gerçek...

Belki de her ırmak kendi yatağında dilediğince akmalıydı. Ona bir yatak hazırlamak, bir kalıba sığdırmaya çalışmak yanlış olurdu. Her biri, muhakkak gideceği yeri bulur, suyunu vereceği ağaçlara kavuşurdu. Kiminin suyu zamanla bollaşır, gürleşir ve denizi bulana dek akardı. Kimi ise gittikçe azalır ve bir yerde biterdi.

Akmadan ne olacağını hangi ırmak bilebilirdi?

İnsanlar, olaylar karşısında farklı noktalara odaklanır. Kimi bizzat görünen kısma kimi de arka yüzüne. O sırada ses veya hareketlerle aktarılamayan fakat bu ses ve hareketlerin oluşumunda rol alan duygu ve düşünceler arka yüzü oluşturur. Bu arka yüz genelde imgeyle anlatılır. Yazar bunlardan hangisine odaklanır, hangisini yazarsa yazsın anlatımında küçük boşluklar bırakmaktan kendini kurtaramaz. Çünkü kişisel algılar, kişi sayısı kadar çeşitlilik gösterir.

Yazmak, bir bakıma kendini anlamanın yoludur. Yazı ile önce kendimizi anlarız. Anlattığımız başkaları da olsa, anlatmak istediğimiz kendimizdir ve aslında yapmak istediğimiz şey içimizdeki “ben” i tanımdır.

Her ırmak, kendi yatağını oluşturma, dilediğince akma hakkına sahiptir.

Nereye kadar ve nasıl akacağını ise kelimeleri belirleyecektir.

MEHMET KAHRAMAN

OKUR PROFİLİ

Okurun kitapla ilişkisi benim için hep merak konusu olmuştur. Bir insan eline kitabı alır, okur. Üzerinde hiçbir baskı yoktur. Bu yüzden okuyan insana her zaman imrenmişimdir. Hatta elinde kitapla birini görsem sorarım: Bu kitabı almaya nasıl karar verdiniz? Biri mi tavsiye etti? Yazarını tanıyor muydunuz? Okuduysa, nasıl bulduğunu... Konuşan el verirse konu uzar gider. İki okurun hoş sohbetinden daha güzel ne olabilir!

Öykü ilgi alanlarımdan biri olduğu için öykü hakkından konuşmak en çok hoşuma giden konudur. Ne yazık ki edebiyat çevresinin haricinde öykü hakkında konuşacak birine rastlamadım. Böyle olunca yukarıdaki sorular daha bir anlam kazanıyor. Buradan hareketle okur profilini bile çıkarabiliyorum. Roman, öykü, şiir; türler okurun dünyasında nasıl karşılık buluyor? Yakın zamanda yaşadığım bir olay bildiğim bir konuyu tekrar düşünmemi sebep oldu.

Her yıl yüzlerce kitap basılıyor ve birçoğu satılıyor. Bazı kitaplar daha çok okunuyor; bazılarının ise yüzüne dahi bakılmıyor. Çok satanların hüneri nedir? Kapağı açılmadan raflarda bekleyenlerin günahı ne? Yanıtlamaya çalışsam psikoloji, sosyoloji, istatistik, yayıncılık anlayışı, okur beklentisi, reklam... gibi konular girecek işin içine. İşte bu yüzden yaşadığım olayı anlatmak en iyisi.

Bir arkadaş ortamındaydık. Onu tanımyordum. Elinde yeni çıkmış bir roman vardı. Son dönemin meşhur yazarlarından. Romanın ismi tahmin ettiğiniz gibi *aşk* idi. Hem de *ulvi* bir *aşk*! Bir şeyler sormak ve konuşmak istiyordum ama yanlış anlaşılmaktan ve rencide etmekten çekiniyordum. Emekli öğretmen olduğunu söyleyen bir hanımefendi kitabı istedi sahibinden ve şöyle bir göz gezdirdi. Arka kapak yazısını okudu, sonra kitabın ilk sayfalarını çevirdi. Saçmalık, dedi. Büyük şahsiyetlerin adlarını kullanıyor, onlar üzerinden kendi

ceplerini dolduruyorlar. Yazık, diye devam etti. Kızın yüzünde mahzun bir ifade oluştu. Utanmıştı sanırım. Kendince durumunu açıklamaya çalıştı. Başarısızdı. "Büyük insanlar nasıl yaşamışlar onları anlamaya çalışıyorum," dedi. Öğretmen, "Bu bir roman ve tamamen kurgu, biliyorsun değil mi?" dedi sesini yumuşatarak. "Biliyorum," dedi kız.

"Yani, buradaki bütün kelimeler yazarın tasarrufunda. Gerçek değil anlayacağım." "Okuyucunun anlayacağı şekilde yazıyor," diye itiraz etti kız. "O dönemi araştırmış ve onunla ilgili yazmış."

Emekli öğretmen bırakınca kitabı, ben elim aldım. Kitabın sayfalarını çevirmeye başladım. İlk sayfada yazarın kocaman bir imzası vardı. Okura şöyle imzalamıştı: Aşkın sonsuz güzelliğini yaşayan ...'ya, muhabbetle. Çapraz bir şekilde bütün sayfayı kaplamıştı yazı ve imza. Romanın ilk sayfasını o arada okumaya başladım. Aşktan bahsederek okurun duygularına hitap ediyor. Sonrası... sonrası gerçekten uyumayacak derecede hayal mahsulü, düşünceden uzak, yavan bir tat. Kitabı kapatıp arka kapağına baktım. Şu cümleler dikkatimi çekti: "Oğlu mezarın kazılmasını tamamladıktan sonra el ele kefeni defnettiler." "Kefeni defnetmeyi" ilk kez duyuyordum. Kefenle defnettiler dese gam yemeyeceğim, yok. Son cümle şöyle: "...oğul sen mezara benim kalbimi de gömdün..." Bu bir bilim kurgu romanı değil, çocuk romanı hiç değil; yüce şahsiyetlerin konu alındığı ve konuşmaların direk onların ağzından verildiği bir roman. Yirmi yaşındaki bu okur, hiç sorgulama gereği duymadan, "Büyük insanlar aşkı nasıl yaşamışlar onu anlamaya çalışıyorum," diyor.

Ne buluyorsunuz bu kitaplarda? Neden bir ağırlığı olan kitaplar değil de bunlar?

"Bilmiyorum," dedi kız, "ama hoşuma gidiyor. Duygulanıyorum. Daha rahat okuyorum."

Duygular... Yazar biliyordu işini. Balık tutmak için nasıl ki bir yem kullanmak gerekiyor; okur için de öyle. Burada duygulardı

okura atılan yem. Özellikle *aşk*. Hem yormuyordu hem ondaki bir açığı kapatıyordu. Aşk evrensel bir duygu. Her zaman alıcısı bulunur. Düşünmemeden, kolay hazmedilir. Özellikle kızları can evinden vurur; yazar onların beklentilerini, hayallerini çok iyi bilmektedir. "Romantik sanatçı kuşun aşk çağrısını taklit ederek çıkar ava; notaları sonra mermi yapıp bedenine saplamak için kuşun ilgisinden alçakça yararlanır." (Ortega Y Gasset, Sanatın İnsansızlaştırılması s.36) Bu cümle popülist sanatçının niyetini, ortaya koyduğu nesneyi çok güzel ifade etmektedir. Fakat okur işin bu tarafında değil. O kendi dünyasında. Onu ne yazarın niyeti ilgilendiriyor, ne okuduğu kitap; onun tek düşüncesi kendi beklentisini yaşamak. Öyle ki okuduğu kitap hakkında olumsuz bir şey söylense yazarı savunmaya kalkıyor. Çünkü yazarı savunarak kendi okurluk düzeyini koruyor bir bakıma. Ayrıca, okuduğunun roman olduğunu bilse de yazara sonsuz bir güven ve teslimiyet var. "İyi araştırmış da yazmıştır, yoksa günah olur," diyebiliyor.

Okuru bu kitapları okumaya sevk eden saikler ne olursa olsun, ortada göz ardı edilemeyecek bir gerçek var ve bu öylesine sıradan bir şey de değil. İnternetteki kitap yorumlarında, facebook, twitter gibi sosyal medyada bu kitaplar ve yazarlarla ilgili yorumlar, paylaşımlar uç boyutlarda. "Bayıldım. Kendimden geçtim. Müthiş. Yeni kitabını merakla bekliyorum. Ay! Kitapçıda bulamadım, biri bana verebilir mi? Nasıl bir aşk Allah'ın bu!" Bu yorumlar okurlara ait. Onların gördüğü, benim göremediğim şey ne? Bir öykücü olarak belki de hiçbir zaman anlayamayacağım bunu. Çünkü böyle ortamlarda konu ne zaman okumaktan açılrsa öykü en son akla gelir. Şiir zaten büyüğü bir şey olduğu için onu yadsınmak kimsenin haddine değil ama öykü öyle mi? Öyküye verilen ilk tepkiler şu: "Bir şey anlamadım. Sürükleyici değil, ayrıca çok yoruyor. Ben kolay okunan bir şey istiyorum."

Kolaycılık yaşadığımız çağın en net göstergesi. Kimse kendini yormak istemiyor. Her şey basit olsun. Kasmayın. Hayallere daldırın. Vaktin nasıl geçtiğini unuttursun. Öykü kendi okurunu seçer; bu yüzden içine giremez sıradan okur. Hazmı zaman alır. Aşk da anlatsa, ölümden de bahsetse okur için kendinden taviz vermez. Kandırılmaya teşne okur da bunu bilir ve kolay olanı seçer.

İSMAİL İSPARTA'YLA GERGİN BİR YAY ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Hüseyin BAHADIR

— İlk kitabınız *Gergin Bir Yay*'ı yayımladınız. Öncelikle hayırlı olsun. Tanıdık bir soruyla başlayalım. Neden öykü çok klasik bir soru farkındayım ama siz öykü yazdıran bir sebep olmalı. Neden roman, şiir değil de öykü?

— Uzun yıllar boyunca okuyarak hayatı anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştım. Bu çaba zihnimde birtakım bölük pörçük sözlerin oluşmasına neden oldu. Yaşamımda bir anlam ifade etmeyen boşlukları doldurabilmek için yapmam gerekeni bu sözlerle yapabiliyordum. Şiir açıkçası biraz karmaşık göründü gözüme. Roman yazacak kadar da sabırlı değildim. Bu yüzden tercihim öykü oldu. İstediklerimi öykü aracılığıyla rahatça yapabildiğim için öykü yazmayı ve öykü üzerine düşünmeyi seviyorum. Öyküyü hayatı anlamlı kılma çabası olarak görüyorum. Çağımızdaki en büyük israfın zaman israfı olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden öyküyle vaktimi kıymetlendirmeye çalışıyorum. Okuyucunun dikkatini tek odakta toplayabilmesi, kısa ama etkili oluşu, üzerinde değişik kombinasyon-

ların denenebilmesi öykünün avantajları olduğu gibi; fazlalığı kaldırmaması, melodrama kayma riski gibi dezavantajları da vardır. Bu tip kurallara dikkat edildiğinde öykünün “söyleyecek sözü” olanlar için yerinde bir tercih olduğunu söyleyebilirim.

— Kitabın ismi nasıl doğdu? Bir öykücü ilk kitabının öyküsünü nasıl anlatır? Neden bu gerginlik?

— Gergin, agresif bir milletin fertleriyiz. Bu gerginlik tahammülsüzlüğü de beraberinde getiriyor. En küçük bir olayda kaşlar çatlıyor, hemen yumruklar sıkılıyor. Benim kastettiğim bu anlamda bir gerginlik değil. Yanlışların zamanla doğru haline gelmesi ve o yanlışla yanlış diyenlerin azarlanmasının gerginliği benimkisi. Zaten bir sanat eserinin ortaya çıkması için belli bir gerilimin olması gerekir. Önemli olan bu gerilimin mahiyetinden ziyade, nereye yaslandığı, gücünü nereden aldığı bence. Bir insan, bir kul olarak varlığını dünya üzerinde konumlandırmaya çalışmam, hadiselerle bu açıdan bir anlam yükleme gayretim ve bunların sonucu olarak itiraz etmek istediğim bazı durumların ortaya çıkışı bende bu gerilimin odağını oluşturuyor. İşte bu gerilime paratoner olarak öykü imdadına ya-
tışıyor. Bu anlamda öykü içimdeki gerilimin gevşeme noktası diyebiliriz. Ki-

İsmail Isparta

tabın ismine gelince. İlk kitaptaki öykülerden birinin ismini vermeyi düşündüm. Ancak bu isimler benim genel öykü söylemime pek uygun düşmüyordu. Daha sonra böyle bir isme karar verdik. Tabi bunda öykücü dostlarının da katkısı oldu.

— Öykülerinizde çok ciddi ironik dil hâkim. Zıtlıkların sınırlarında gezinmeyi seviyorsunuz sanki. Bu durum sanat anlayışınızın bir tezahürü gibi. Ne dersiniz?

— Öykü bende belli bir gerilimin neticesinde ortaya çıkıyor. Rahat rahat yazdığım öykü sayısı çok azdır. Bu durum zıtlıkları, çatışmayı da beraberinde getiriyor. Hayatın, zıtlıklardan ibaret olduğunu düşünürsek, bunun yazdığımız esere yansması gayet tabii. Bu zıtlıklar haliyle ironiyi de beraberinde getiriyor. İroni öykü için önemli bir imkân. Bir Arap atasözü: “düşmanın derisi tatlı dille yüzülür” diyor. Bu yüzden bir sorunu veya yanlışlığı anlatma noktasında dozunda kullanılmış bir ironi, yazar için etkili bir silah diyebiliriz.

— Güvercinler ve Güvercinlerden Sonra adlı birbiriyle bağlantılı iki öykünüzde kuşları çok seven bir kahramanı anlatıyorsunuz. Paltro öykünüzde de bir iddia uğruna kış gününü paltosuz kalan bir adamı yazmışsınız. Kim bu kahramanlar? Sizin için neden önemliler?

— Öyküye seçeceğim karakterlerin halkın içinden, sıradan insanlar olmasına elimden geldiğince özen gösteriyorum. İnsan yaşadığı çağın çocuğudur. Dolayısıyla sanatçının sanat anlayışı da bu zeminde şekillenecektir. Zaten yaptığım iş gereği sürekli halkın içinde bulunuyorum. Şöminemi yakıp pencerenin kenarındaki masaya oturarak dışardaki insanlara dair öykü yazma imkânım hiç olmadı. Bunun aslında bir avantaj olduğunu düşünüyorum. Çünkü öykülerimi okuyan çoğu arkadaştan “beni anlatmışsın” veya “yaşadıklarımı yazmışsın” şeklinde tepkiler aldım. İsmi saydığımız öyküler için de geçerli bunlar. Bu karakterlerin en önemli özelliği hepsinin sıvrılan bir yönünün olması ve bu yönlerinin onları toplumla çatışmaya itmesi. Güvercinler öyküsündeki adamın güvercin tutkusu, Paltro öyküsündeki adamın avareliği gibi. Bu yönleri onları birer öykü kahramanı haline getiriyor.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

MERVE KOÇAK KURT, ELLERİN MAVİ KELEBEK (Hece Yayınları, Ankara 2014, 20 öykü: Kahve Fincanında Bumerang Etkisi; Hattat’la Üç İstanbul -Yaz(g)ısı-; Söz

Uçurumunda Bir Epilog; Suskunun Gizinde İstanbul; Giden Güz’dü, Gerisi Hikâye; Hayatın Kuytusunda Bir Es; Mors Alfabesinde Sen; (.....) Doldurmaca; Vaktin Ela Ölümü; Sinemasal Bir Oyun; Hikâyesin De; Lastik İzleri; Sevgili Kardan Adam; Haru; Ay Yarım-Ay; Kâğıt Beyazı Tenin; Kahkaha Çiçeği Çıkmazı Kadınları; Yüz Yazıcı; Ellerin Mavi Kelebek; Ya Ruhi!)

HANDAN ACAR YILDIZ, AĞIR BOŞLUK (Hece Yayınları, Ankara 2014, 19 öykü: Ud Sancısı; Çiçeksiz; İlme; Çelişkinin Heykeli; Dordurma-Cı; Hı(Yer)Arşı; Kadavra Terapi; Balon; Askerlik Arkadaşım Ayşegül’e Mektup; Kudret’in Yüğü; Ses Denklemi; Sapsarı Bir Öykü; Minnet; Kaldırımında Tökezleyen İp Cambazı; Ateş; Konsomatris; Zımpara Tutmayan Sıfat; Kaybetmek; Kuşbakışı)

YILMAZ YILMAZ, YILLARDIR BİR EV (Koza Kitap, Ankara 2013, 14 öykü: Güneyli Çocuklar; Bir Çift Ayakkabı; Barış Ekmeği; Köşklü Sultan; Yalnız Zeytin Ağacı; Kırık Saksı; Aliş; Horozcu; Tehlikeli Ouyun; Savaş; Keklik Amca; İç Ses; Kâğıtçılar; Çağcıl Masal; Cahit)

AHMET SARI, VE ASMA YAPRAKLARI GİBİ TİTREYEN EL (Çizgi Kitabevi, Konya 2014, 45 öykü: Kendilerinin Efendisi; Kasıtsız Sonuçlar Kanunu; Donmuş Göl; Einverleibung; Bir Arzu Düğümlenmesi; Cenin Pozisyonu; Babil Kulesi; Özgüven; Yerdeki Göz; Orada Gömülü; Elleri Kızılçık Ağzı Kızılçık; İçerdeki Ben; Gözleri Hala Kapalı; Kurban; Kopuk; Susku Orucu; Cançekişen; Sağ Serçe Ayak Parmağındaki Nasır; Gözler Açıldıkça Açılıyor; Japon Yapıştırıcı; Korkmaktan Korkmak; Maori Dansı; Battaniyedeki Anne; Babilizasyon; Çocuk Arabası; Boynu Upuzum Bir Otobur; Gömülmemiş Beden; Sakatlanmış Yaşam; Ana Rahmi Bir Golgotha’dır; Eating His Own Right Leg; Mezardan İnce Bir Çığlık; Üç Karanlıklılı Bir Yer’de Esnemeler; Gözlerinde Sinekler; Kalbindeki İğne; Kan Çarpması; Tabutlu Duruş; Çeşme Başında Kıvrılan Deli Fotoğrafı; Havuzbaşı; Ay Gidiyor; Eşiğe

Oturmuş Aya Doğru Çocuklar; Ruh Göçü; Woyzeck Sendromu; Sakallı Çocuk; Kardaki Kan; Bilye)

AHMET SARI, SAĞ OMUZ MELEĞİMİN OMUZUNDAKİ SAĞ OMUZ MELEĞİ (Çizgi Kitabevi, Konya 2014, 22 öykü: Ben, Haydar ve Durgun Göl; Yastığının Altında Bıçak Sertliği; İbrahim'in Baş Elleri; Şemsiye; Sol Kalçamdaki Ağrı; Boğma Arzusu; Kendi İsmine Bakma Hazzı; Mezarlık'ta Çocuk Sesleri; Havlamayla Karışık Uluma; Aynadaki Ben; Annemin ve Babamın Sesi; Boş Vaktin Oğlu; Bir Fırtına Kopacak; Sensizlik Sarhoşu; Altıparmak; Bir Ağrı Yakıldıkça Seviilmeli; Obruk; Annemin Yüzü; Duvar; Kimse; Kekeme; Emeklerini Sevdiler)

NUHAN NEBİ ÇAM, YOLCU VE EŞKIYA (Ötüken Yayınları, İstanbul 2014, 18 öykü: Çırak; Derg-Âhh; Dönen Dervişin Dansı; Düşler Göritim, Yağmurlu; Elveda Çocukluğum; İhtiyar Senfoni; Kar Öyküsü; Kayıp Hikâye; Korkular ve Arayışlar; Memurun Ölümü II; Menzil'den Nemrut'a; Eylül Düşünceleri; Öylesine Bir Hikâye; Köz Çayıp Sessizlik İyidir; Sınav; Yağmurla Uyanmak; Yolcu ve Eşkiya)

YILDIZ RAMAZANOĞLU, ÇİÇEK-Lİ BİR BOŞLUK (Kapı Yayınları, İstanbul 2014, 17 öykü: Çiçekli Bir Boşluk; Mr Ruh; Gece Sahnesi; Dolunayda Artistlik; Kerim; Müzeyyen Vakası; Oyuncunun Epik Hali; Afgan Terzi; Behice'nin Akıllı Aracı; Çırpı Bacaklar; Gelincik; Hıfzullah'ın Çocukları; İnce İş; Kargaların Ruh Hali; Köprüdeki Kız; Malin Dosyası; Oyuncunun Teli)

CEMAL ŞAKAR, PORTAKAL BAHÇELERİ (İz Yayıncılık, İstanbul 2014, 18 öykü: Zarurat-ı Hamse; Renkler; Vüsat; Parataksis; Portakal Bahçeleri; Cennet Kokusu; Cennet Güzeli; Maide; Yarım; Bahar; Otuz Saniye; Avn; Kendisi Bir Upuzun; Defter;

Sokaktan Aşağıya; Fısıltı; Kol Düğmeleri; Esfel-i Safilhin)

TÜRKER ARMANER, KIYISIZ (Metis Yayınları, İstanbul 2014, 9 öykü: Yapı; Metro; Ada; Mayıs; Sunak; Kristiania; Saga; Sürgün; Kuzel Kutup Dairesinin Üstünde)

İNAN ÇETİN, İÇİMİZDEKİ ŞATO (YKY Yayınları, İstanbul 2014, 4 öykü: İçimizdeki Şato; Avlu; Konak; Mihrisina)

YALÇIN TOSUN, DOKUNMA DERSLERİ (YKY Yayınları, İstanbul 2014, 20 öykü: ARZUYU ÖRTÜSÜNDEN: Damdaki; Yaralı Bir Kaplan; Bir Kocanın Gizli Defterinden; Homoeroticus; Sıcak Sandalye; TANIDIK YABANCILAR MAKAMI: Trendeki; Soğuk Yılan; Çelik Ne ki; Firari Parmağın Ucu; Saklı; BİLİNDİK SİRLAR MAKAMI: Drama Queen; Dilan'ın Ormanı; Tosbağa Öldürmek; Kibritçi Kız; Ruhsar Hanım'la Levon Bey'in Beş Çayı; KÜÇÜK KESİKLER: Pansiyondaki; Kucak Delisi; Şarkı Bitti; Ferhat Olmak; Herkes Kendi Gemisinde)

OKTAY AKBAL, SELİMİYE BİR YOKUŞTUR (Cumhuriyet Kitap, İstanbul 2014, 21 öykü: Selimiye Bir Yokuştur; Nar Çiçekleri; Mahmutpaşa'da Devrimci; Sen Kimsin Sen; Paris'te Bir Düş; Bak Denize Düşün; Son Portokal; Bir Hikâye Yazmak; Hücre Komşularım; Bir An İçin; Sanki Bir Masal; Sarı Defterli Adam; O Bir Şairdi; Önce Bir Sözcük!; Necati ile Yazarlık Yolunda; Eski Sevgili; Eski Defterler; Perde Kapansın mı?; Bellek Bir Düşman; O Bir Cumhurbaşkanı; Şimdi Sen)

FUAT SEVİMAY, ANARŞİK (Aylakadam Yayınları, İstanbul 2014, 10 öykü: Bir Nevi Arkadaş; Tesadüfen Sevgilisi; Gayri ihtiyari Selo; Gözü Yaşlı Annesi; Gönül Adamı Kamyoncu; Senin Benim Gibi Durmuş; İmam Efendi; Tutanak; Bizatihi; Şavşal'ta Var Bir Amir)

NECATİ MERT

ANNESİYDİM

Şubat. Akşamüstü. İkinci sömestir dersleri yeni başladı üniversitede, dükân harala gürele. Ama kış bir tuhaf bu yıl. Hiç kışlık yapmadı. Gün de öyle. Akşam oldu, hâlâ öğle gibi. Haliyle oğlanlar haziran, kızlar temmuz. Tesettürlülerde bile laik gülümseyişler. Aziz, bizim Ada'dan evli, kayınpederine gelmiş, geçerken bana da uğramış, ayakta hayretler içinde, üstüne bir de şiveli şiveli anlatıyor:

“Böylesini gören yok. Sen ne diyosun kitapçı? Erikler aldandı hep, erken-den çiçeklendi. Sapanca'da yamaçlar bütün beyaz. Gölde de sular çekildi mi sana! Köy varmış gölün olduğu yerde vaktiyle, ihtiyarlar anlatırdı da inanmazdık. Hakikatmış. Minaresini hilaliyle gördük. Hepten mafolmuşlar. Öyle mafolacâz bu yaz! Erik yok, sebzevat yok, su yok, hepten, hepten mafolduk!”

Çocuklardan kitap sormayı bırakıp Aziz'i dinleyenler var. Kapıldığı telaşa gülüyorlar. Kiminin elinde poşet, içinde ya “Devlet” yahut “Metafizik”, diyaloglardan “Gorgias”, “Sofist”, “Menon” mutlaka –bir de “Kratylos”, ama onu eylülde, ekimde sattıydık. (Şimdi istense satmayacak mısın?) Kitaplarını alanlar rahat, alamayanlar, hele ki kızlar, ya yetmezse korkusu içindeler, görülür bir telaşe ile, “Emre Ağbi! Emre Ağbi!” seslenip onlar da “Devlet”, onlar da “Metafizik” istemekte. Aziz duydu bunları, gördü, kendisine kulak misafiri olduklarını da galiba hissetti, harala gürele edenlerden sordu:

“Ne bu fizik, ne bu devlet? Bizimki midir?”

Aziz'e gülenler de dahil hepsi susuştu. Çocukluğumdaki suspusluklar düştü aklıma:

“Aziz Ağbi yapma, sıkıştırma çocukları.”

“Kim midirler bunlar? Şey midirler? Bilmiyorum. E, hiç mi sormayaydım?” (Sorulmayacağı bilinmez mi?)

Bereket kızmaz Aziz Ağbi, alınganlık göstermez. Gençler ona nasıl güldülerse o da bizim takılmalarımıza öyle güler. Mahalleye kokularıyla geldiler. Sabah, öğle, akşam; sabah, öğle, akşam hep hamsi. Biz Adapazarlılar tatlı su balığı biliriz. Denizden çıkanlarla geç tanıştık, apaçık diyeyim: hepsiyle de sahneye çıkmış kızlarla bakışır gibi bakıştık. Bunu şimdi diyorum. Mahallenin namusu vardı, bizden sorulurdu, yapmadığımızı bırakmadık, taş atıp camlarını bile kırdık. Gıkları çıkmadı. Aziz Ağbi benden iki yaş büyüktür, ama o

iki yaş çocuklukta delikanlı yapıyor çocuğu. Yapıyor da bizimkiler külhan, Aziz Ağbi kendi halinde. Öylesine. Diyelim yavan. Delilikten uzak. Katık aramaz, hatta yavan ekmekten ziyafet lezzetleri alır, hatta hatta hayattan şikâyet ederken bile hayatın tadını çıkarır. İşte, bir garip âdem. Birkaç ay oturdular bizim sokakta, bir gün, baktık kapılarında bir kamyonet, içinde evin eşyası, kendileri de doluştu, babası şoförün yanında, başını uzatıp arkaya seslendi:

“Palu, sıkı tutun! Kırpraşma! Annen de sıkı tutunsun, söyle!”

Palu ne? Neden Palu? Ev içindeki adı mıdır Aziz Ağbi’nin? Bilmiyorum. Aile Laz. Mohdi Laz. Karadeniz’un uzak ucundan. “Çayeli’nden öteye giderim yalı yalı” türküsü var ya oralardan. Babası o gün kızmış da Laz dilince küfredmiştir oğluna belki –hâlâ bilmem. Yoklamam geçmişin geçmişini. Yoklamayız. Merak etmeyiz. Platon’la Aristo’dan da bugüne gelemedik. Yettiyor bize ikisi. Dönüp dönüp okuyoruz.

“Defter var mı sizde? Küçük, ince bir şey.”

Sesi farklı, seslenişi farklı, cümlesi farklı olana döndüm. Aziz Ağbi de döndü. Sarıca bir kadın. Küçük, ince bir deftere yazacak ne çocuğu vardır bu hanımın ne torunu. Defter nesine! Hem yılın yarısı olmuş. Nesine’si çıkarılır gibi değil. İçerisi kalabalık, girememiş, kapı ağzında durmuş, yüzünde saygılı bir gülümseme, orta yaşlı, orta yaşlı o da bakıyor. Galiba kitapçılığımdan habersiz bir aşına, bakışında biraz da buna şaşmışlık. Cevap gecikince:

“Defter yoktur sizde...” dedi, es verdi, dönüp gitmedi, hatırlayamadığımı gördü, kendini hatırlattı:

“Özgür’ün annesiydim.”

A, tabii ya! Almanca öğretmeni.

Tam on yıl, gitmece gelmece Hendek’te dersane öğretmenliği yaptım. Özgür, ameliyatlara olmuş, öyleyken engelli kalmış bir çocuk. Eli yavaş, ayağı yavaş, zihni yavaş bir oğlucuk. Annesi getirir adımıcak adımcık, dersten sonra da alır. Sınav kazansın, okullar okusun diye değil. Hayattaki yeri daha da geri düşmesin için.

“Nasılsınız hocanım? Özgür nasıl? Eşinizle rastlaşıyoruz zaman zaman; ama kaç yıl oldu sizinle görüşmedik. Özgür’e selam.”

Defteri aldı, parasını verdi, gitti.

“Ne dedi bu kadın şimdi, ‘Özgür’ün annesiydim’ demekle? Şimdi değil mi yani? Peki kimin annesi?”

Çocuklardan gidenler oldu, kalanlar, yeni gelenler. Ama değişmeden kalan, Aziz Ağbi’ye ve diline gülmeleri oldu hep. Bir farkla ki telaşına gülmüştü baştan, şimdi ise sanırım hak veriliyordu sorusuna: Öyle ya, “Özgür’ün annesiydim” demek, “Şimdi annesi değilim” demek değil mi?

“Bir yanlış yok dediğinde.”

Kızdı Aziz Ağbi, sağ elinin işaret ve ortaparmağını birleştirip “Hadi canım sen de! Yokmuş!” anlamında kırmızıçizgi çekti havada.

“Asiye de böyleydi” dedi, “Zatı bu hatun da Asiye’yi andırıyo. Andırımıyo mu? Saçlı. Elmacıklı. Gözler gök. Bakışı çakır. Dili de çalık.”

Çalık malık değil oysa. Aziz Ağbiler sadece bizim sokaktan değil Ada’dan da ayrılıp Sapanca’ya taşındılar. Sapanca’nın Fevziye’sine. Ama Aziz Ağbi “u”larını “i”ye doğru eze eze ve ısrarla “Skuyiuça” der köyü için, altını da çizer: “Anlamı ‘karanlık çukur’ demek oluyo.” Vadi içinde bir köymüş. Memleketlileri hep oradaymış. Onlarla oldular.

Asiyeler komşumuz. Bizim sokakta oturdukları o birkaç ay içinde Asiye’ye göz koymuş Aziz Ağbi meğersem, araya hatırlı araçılar soktular, kızı usulünce istediler. Olmadı. Bizim şehrin yerlisine Manav denir. İnattırlar. Damarlıdırlar. Asiyeler de ta yedi göbeklerine kadar Manav. Güzel insanlardır, kötülüklerini görmedik; ama inatları pek kavi imiş, onca aracıya, onca hatırcıya rağmen hep çevirdiler gelenleri. Babasının bir de, “Yabancıya kız vermem, hele bir Laz’a, hiç!” demesi oldu ki yenir yutulur gibi değil.

Memleketlerini yüz yıl önce Rus işgali üzerine terk edip bizim buralara gelen, herhalde çok şey yaşamış, görmüş, sonunda yerleşip yerleşmiş kıdemli bir başka Laz’ın kapısına gittiler Fevziye’ye gider gibi. Bu defa tabii çevrilmediler.

“Yapma Aziz Ağbi!” dedim, “Asiye dediğin gibiydi: elmacık kemikliydi, gök gözlüydü, çakır bakışlıydı.”

(Şimdi değil mi? Değilse şimdi nasıl?)

“E, biliyorum! Öyleydi. Neden, ‘Yapma Aziz Ağbi!’ dedin öyleysen?”

“Asiye böyleydi ama giden hocanın değildi ki. Saçları benziyordu sadece.”

“E, ben benzer gördüm, demese miydim?”

“Benzer görmedin Aziz Ağbi. Sen kadının diline takıldın. ‘Özgür’ün anesiydim’ demesini yanlış buldun. Bütün mesele bu.”

“Yanlış ama.”

“Sonra da kalktın Asiye’yle birleştirdin.”

“Yanlıştı yapılan.”

“O eski bir takışıklık. Yanlış da babasının yanlışıydı.”

(Şimdi değil mi? Değilse kimin yanlış o zaman?)

“İİa Asiye ha babası! Dövülen ben olduktan kelli fark eder mi?”

“İyi ama onlar şehrin yerlisiydiler. Hem de yedi göbeklerine kadar. Sizler eğreti.”

Son dediklerimin ne kadarını dedim, bilmiyorum; Aziz Ağbi telaşsız bir sevinçle kesti sözümü:

“Bu dediğin, ‘Özgür’ün annesiydim’ gibi oldu.”

“Evet, öyle oldu. Onlar şehrin yerlisiydiler.”

Aziz Ağbi durdu, düşündü, gördü. Derinde, gizlide kalmış bir şeyin farkına varmışlığından emin, fakat hiç abartmadan, hatta sapsade bir mizahla:

“Şimdi değiller mi yani?” dedi, “Şehrin değılseler neyin yerlisidirler?”

Ben de aynı mizahla:

“Anladım!” dedim, “Onların yerli olduklarını hem de iyi bildiğimi hatırlatıyorsun bana.”

CEMAL ŞAKAR

KÜL

Bahtıma mı yanayım şimdi?

Kolay öldürdü, her şey açıklanırdı belki.

İstanbul'un göbeğinde bir parkta toplanmış; birbirine sokulmuş, tutunmuş dildeşlerime bakınca öyle diyemiyorum. Bir parktakilere bakıyorum, bir de parka gelenlere, hayır diyorum, olamaz!

Tel örgülerden oluk oluk geçmiştik. Oluk oluk akınca tel örgülere, hiçbir şey duramamıştı karşımızda. Zaten her şey ardımızda kalmıştı. Yürüdükçe hafifliyorduk, korkularımız azalıyor, bütün belirsizliklere rağmen umudumuz artıyordu. Yorulanlarımız hemen kamplara sığındı. Biz yürüdük. Çünkü yürümek hafiflemektir. Özgürlüktür. Bindığımız otobüslerde, bilmediğimiz kasabalardan, bilmediğimiz şchirlerden geçerken, zaman zaman yakamıza yapışan umutsuzluğa hiç mağlup olmadık. İstanbul'u duymuştuk. Oraya varılacaktı.

Sararmış bozkırlardan, yemyeşil ovalardan, çıplak dağlardan, rengarenk ormanlardan geçtik. Otobüs ilerledikçe bilinmeyen artıyor ve ben kaybolmaktan korkuyordum. Genç kızlığım.. sokakları dolduran kahkahalarım.. neşçyle kucakladığım yirmi yıl... Geçiyorduk işte; zaman bu, geçer; yelkovan hep bir kargı gibidir, deşer, deler, yaralar... Saniyenin baş döndürücü cazibesine kapılan yelkovan, saniyeden saniyeye koşarken, biz de geçtik gençliğimizden, ormanlardan, dağlardan, ovalardan, bozkırlardan. İlerledikçe bir yumru gelip boğazıma oturuyordu.. bir geçmiş.. genç kızlığım.. hayaller.. yumru olup boğazıma oturuyordu. İlepitopu yirmi yıl.. nasıl da ağır bir yüke dönüşmüştü. Başkaca yolu yoktu, yürümek varmaksa, uzaklaşmaktı da aynı zamanda; biz bildik.

İstanbul derya denizmiş. Çok büyük deseler de bu kadarını bilemezdik. Vay canına dedi, amcam; damağı kurudu, dili tutuldu. Birbirimize tutunduk. Vay canına dedi!

Bir daha amcamın ağzından eksik olmadı, vay canına dedi durdu. Her insan, her sokak bizi şşırtıyordu. Şşırtıyorduk, yabancı bir dilin içindeydik, eşşyalar yabancıydı, sokaklar, evler, parklar...

Nasıl olacaktı?

Bilemedik.

Böyle olmayacağı kesindi ama.

Olmadı da.

Parka gelenler yavaş yavaş ellerini ayaklarını çekmeye başladılar.

Bizimkilerden de yolunu bulan gidiyordu.

Üç-beş aile, yabancı bir göğün altında kalakaldık.

Gece çiy olup üzerimize yağınca ve tutunacak, sarınacak kimseler kalmayınca, amcam vay canına dedi, bu böyle olmayacak.

Güneşle birlikte uyanınca çimenlerde, gecenin çiyini emmiş kartonların üzerinde, her zamanki gibi korku ve endişeyle açtım gözlerimi. Amcam yoktu. Gözlerim büyüdü. Yer yarıldı. Altında yattığım ağaçlar üstüme devrildi. Güneş uzaklaştı.

Ne kadar geçti!

Daldığım uzaklardan amcamın silueti göründü. Görününce amcamın silueti uzaklardan, yıkımların altından kalktı.

Gözleri parlıyordu.

Bir oda bulmuş. Artık dedi, gece çiy olup üzerimize yağamayacak.

Acıktıkça bir cüzdanımızdaki paraya bir çıkımımızdaki gittikçe tükenen nevaleye bakmadan edemiyorduk. Bir şeyler atıştırırken bile hep daha sonra ne zaman acıkacağımız aklımızdan çıkmıyordu. Bizim için acıkmak, tüketmek demekti, tükenmek demekti. Böyle olmayacak, dedi amcam.

Nasıl olacaktı?

Bilemedik.

Böyle olmayacağı kesindi ama.

Olmadı da.

Bir gün başımıza geleceğini bildiğimiz, ama konuşmak, yüzleşmek istemediğimiz şey işte başımıza gelmişti. Başkaca yapacak bir şey yoktu.

Yan yana yapamadık. Utandık birbirimizden. Önümüze çıkan ilk sapaktan ayrıldık ve iki ayrı sokağa dağıldık. Mantomun sağ cebinde taşıdığım, sık sık yerinde mi diye yokladığım bıçak, namusumdu artık.

Bize yakın sokaklar da bizim gibiydi. Birbirimize benziyorduk. Olmadı. Biraz daha uzaklara gitmemiz lazımdı. Ama dil bilmiyorduk. Ama şehri bilmiyorduk. Ama insanları bilmiyorduk. Ama bunca bilinmezlik arasında 'Allah razı' cümlesinin kaldırımında oturup söylendiğinde bu anlama geldiğini öğrenmiştik bugün.

Amcam vay canına dedi, kalktı. Bizden önce gelenlere gitti. Yeni kelimeler, yeni sokaklar, yeni yöntemler öğrenmeye.

Bugünlük 'yetim' öğrenilmişti. 'Allah razı' ve 'yefim'.

Dikkatle.. baka baka.. koka koka.. nirengi noktaları tespit ede ede sokaklar aşıldı. Aşıldıkça sokaklar, sırtımdaki boşluk büyüdü. Bir ürperti. Durdum. Bugünlük bu kadar yeter dedim.

Sonra ‘hamd’ ve ‘şükran’ kelimelerinin ortak olduğunu öğrendik. Biraz telaffuz çalıştık. ‘Allah razı’, ‘yetim’, ‘hamd’ ve ‘şükran’; bizim için yeni sokaklar, yeni insanlar demekti.

Böyle oluyordu.

Ezikliğimiz aşınıyordu.

Oluyor dedim amcama; yüzü yerde vay canına dedi.

‘Çocuklar evde, hasta.’ Çok uğraştım, onlarca kez. Oluyordu. Olmaz dedi amcam; yapma. Yapacağım dedim.

Yalana da alıştım. Yaptım. Oldu. Güzel de oldu. Güzel bir mahalledeydim. Zengin bir mahalle. Yüksek binalar. İyi giyimli, iyi kokulu insanlar arasındaydım.

Akşamları topladığım paraların çoğaldığını gördükçe amcamın içi eziliyordu, yapma kızım diyordu ve ben yapıyordum. Nasıl olsa herkes insani olan her şeyi unutmuştu. Şimdi ben de kendimi bu unutuşun kahreden sessizliğine gömüyordum.

Hayata ve insanlara sırt dönmüştüm.

Bir nefret, bir öfke içimde büyüyordu.

İçimde büyüyen bir öfke, bir nefret beni boğuyordu.

Ama böyle de yaşıyormuş.

Yaşadım.

Öğrendim.

Yeni kelimelerle birlikte, yeni sokaklar öğrendim.

Her yeni sokak, yeni bir mahalleye açıldı.

Gökdelenler çoğaldı, öğle tatilinde dışarıya çıkan insanlar sarıyordu her yanı. Hoş kıyafetler, hoş kokular: Gül, iris, kayısı çiçekleri, gardenya, yasemin, frezya, lavanta, sedir ağacı, laden otu, galbanum, süsen... Hepsini tanıdım.

Bu sokaklara, bu mahalleye çıkmadan önce bu elbiseleri, bu ayakkabıları, bu binaları, bu.. bunları bilmiyordum, bunları görmemiştım.

Her yeni kelimeyle açıldığım yeni sokaklarla, yeni mahallelerle birlikte yeniden doğduğumu düşünüyordum. Yeniden doğmaktan öte belki de ilk kez doğuyordum. Kendimi hatırlamaya başladım, bir insan olduğumu, genç bir kız olduğumu, eczacılığı bitirmeme dört ay kaldığımı.

Bilmiyorduk ve bildiklerimizle mutluyduk. Sahip olduklarımızla mutluyduk, başkaca şeyler görmemiş, bilmemiştik.

Sonra her şey değişti.

Savaş her şeyi yaktı.

Düzenimiz alt-üst oldu.

Ardımızda külden bir dağ kaldı.

Küller üstüme yağıyordu ve ben boğuluyordum. Sonra koşmaya başladım. Kaçtım. Çok ileride, kasabanın çıkışında başka kaçanlar olduğunu gördüm. Onları görünce ardımda kimlerin kaldığı geldi aklıma. Korku ve endişe dolu gözlerle baktım kalabalığa. Sadece amcamı gördüm. Amcam kolumdan tuttu. Artık her şey geride kaldı, dedi. Küller geride kalanları yutmuştu; dursak bizi de yutabilirdi.

Geçmiş bir yangın yeriymiş, dönsem de sadece kül...

Birbirine karışmış kokularla sürüklenirken, kendimi hatırladım. Utandım kaldırımda oturmaktan. İnsan olmanın utancı utançların en ağırınıymış. İnsan olmaktan utanılır mı? Ben utandım. Kalktım. Yürüdükçe, uzaklaştıkça özgürleştiğim düşüncesinde ne kadar yanıldığımı anlamam için çok zaman geçmesi gerekti. Yürüdükçe, uzaklaştıkça ardımda bir boşluğu büyütüyordum; kocaman, doldurulamaz bir boşluk. Kocaman – doldurulamaz – bir – boşluk bir daha beni hiç bırakmadı; hep sırtımda taşıdım. Bir boşluğun içinde yaşamak... Sahi...! Hızlıca eve dönüyordum. Mahallede bakkala girdim. Lavanta kokulu sabun ve taklit bir parfüm aldım.

Sabah kapıyı açıp güneş içeri girdiğinde, amcamın gözleri endişeyle büyüdü. Bu ne hal kızım, dedi. Başımı önüme eğmedim. Güneşle birlikte yüzümdeki pembelik büyüdü. Tertemizdim. Akşamüzerine kadar kokular uçacak da olsa, böyle iyiydi. Kendi küllerimden doğuyordum. Vay canına dedi, amcam. Yapma kızım, dedi. Yaptım. Ben dedim, hayata, insanlara sırt dönmüşüm amca. Odaya döndüm, cebimdeki bıçağı çıkarıp yatağın üzerine attım.

Çıktım gittim aynı mahalleye. Kaldırıma oturmaktan utandım bu kez. Bir banka oturdum. Başımı önüme eğmedim. Belki de ilk defa etrafıma bakınıyordum. Plazaları gördüm. Yüksek topuklu kadınların dansını gördüm. Süslü beylerin kikirdemelerini gördüm. Tam karşımdaki eczaneyi gördüm. Cazibesine kapılıp karşıya geçtim. Eczanenin camında kendimi gördüm. Sanki içerdeydim ve dışarı bakıyordum. Kalfanın el-kol hareketlerini görünce irkildim. Ne demek istiyordu. Boş verdim. Seyrime daldım. Sinirle dışarı çıktım. Beş lira uzattı. İrkildim. Almadım. “La” dedim; anlamayınca “hayır” dedim. Şaşırdı. Sadece “git” dediğini anladım. Gitmedim. Seyrime daldım. Eczacı geldi, bembeyaz önlüğünün içinde kuğular gibiydi. Kendimi gördüm sanki o önlüğün içinde. Çoğalıyordum. Her yerde kendimi görüyordum. Her yeri görüyordum. Kocaman bir göz olmuştum. Elinde bir kutu ağrı kesici. La’larım hayır’larıma karıştı. Kelimelerim kelimelerime karışınca ortalık karıştı. Biri kolumdan tutup sokağına başına sürükledi. Okyanuslar kokuyordu. Okyanusların serinliği yayılıyordu üzerinden. Tanıdım bu kokuyu. Her gün mutlaka eğilir, kibarca mendilime beş lira bırakırdı. Tanıdım kokusunu ve kapıldım kokusuna; direnemedim. Sokağın başında durduk. Bir şeyler diyordu. Kendi-

me zor geldim. Anladım. “Zeynep” dedim. Güldü. Hafif kirli sakallıydı. Siyah takım elbisesi, beyaz gömleği ve kırmızı kravatıyla... Elli lira uzattı. Elimi ateşten çeker gibi çekti. Anlam veremedi. İngilizce geldi aklıma. Şaşırdı. Ayaküstü, savaş nedeniyle eczacılık eğitimimin yarım kaldığını anlattım. Mümkünse burada da devam edip tamamlamak istediğimi söyledim. Acıyla baktı yüzüme. Yardım edebileceğini söyledi. Tamam dedim. Tam ayrılırken ustalıklı cebime sokuşturdu parayı. Bir an durdum. Uzaklaşıyordu. İyi dedim. Gülümsedim.

Her öğle buluştuk.

Eğitimime devam etme ihtimalim üzerine konuşmalar gittikçe aramızdan çekiliyordu.

Başka şeyler aramıza giriyordu.

Elli liralara yüz, iki yüz liralara döndü.

Onlar döndükçe ben de başkalaştım.

Yepyenyidim artık. Yenilendim. Küllerimden doğdum. Bir Anka'ydım artık.

Bir gün odada, kasabamızdan birkaç kişiyle birlikte amcamın benim üzerine konuşmalarını duydum, briketlerin meşum aralıklarından. Çoktan unuttuğum bir korku geldi yakama yapıştı.

Geri döndüm.

Bankta sabahladım.

Amcam bildi dönmeyeceğimi.

Topuklu ayakkabılarımın geri dönerken çıkardığı sesleri tanıdı.

Bir daha dönmedim odama.

Bir daha bankta da sabahlamadım.

Yediğim önümdeydi, yemediğim de ardımda.

Şimdi her şey yeniden mümkün mü?

Fransız Balkonun kapısını açtım. Onüçüncü katın penceresini açınca bir uğultu.. şehrin bütün sesleri ummadığım bir rüzgarla doldu odaya. Askılıkta ki kırmızı kravata değdi geçti. Önümde bir boşluk uzandı.. ne evler.. ne araçlar.. ne bir şey.. ileride Marmara ve Adalar sadece.

Kaç ay? Yıl mı?

Yediğim önümde yemediğim ardımda.

Kafesler içinde.

Bir sirk hayvanı.

İsteyince geldi.

İstemeyince hanımını bahane etti.

Eczacılık.. amcam.. oda.. park.. otobüsle uzun yollar.. kasabanın çıkışında amcamı görmem.. ardımızdaki kül yığını.. yangın..

Yangınlar içindeydim. Onüçüncü kattan beni kim duyabilirdi? Yine de denemeliyim diye düşündüm. Hikayeler bizi birbirimize bağlar, derdi dedem. Şimdi onüçüncü katın balkonunda anlattığım hikayeler beni kimlere bağlayacaktı? Zaten bağlanmaya değer ne kalmıştı? Artık hiçbir şeyin önemi kalmamıştı. Artık – hiçbir – şeyin – bir – önemi – kalmamışsa anlatacak bir hikaye de kalmamıştır.

Yeniden başlamak.. kendime yeni bir hikaye kurmak.. dünyaya yeni bir fırsat vermek mümkün mü? Her şey iyileştirilebilir, bütün yaralar sarılabilir mi?

Biliyorum kimse duymuyor beni; biliyorum onüçüncü kattayım, önümde demir korkuluklar.. sımsıkı tutunup aşağıya doğru eğildim. Sırtımda taşıdığım boşlukla önümde uzanan boşluk arasında sendeledim. Bir denge bulabilmeliydim. Böyle duramazdım. Düşürdim; ya ardımdaki ya da önümdeki boşluğa.

Düşüyordum.

Korkuluklara tutundum. Odaya dolan rüzgar eteğimden, bluzumdan girip her yanımdan şişiriyordu beni, bir yelken gibiydim. Bıraksam korkulukları, iki boşluk arasında dengede kalabilir miyim?

Bir Anka'yım ben.

Yangınlar içindeyim.

Adalar bir kanat çırpma mesafesinde. Sonra Marmara. Sonra sararmış bozkırlar. Sonra yemyeşil ovalar. Sonra çıplak dağlar. Sonra rengarenk ormanlar. Sonra ülkem. Sonra şehrim. Sonra kasabam. Sonra kül.

Sonrası ilk kanat çırpması.❧

YUNUS DEVELİ

NİNOVA'DA BİR HİKÂYESİ

Fevzi Kederli adında bir arkadaşım vardı. İlginçtir, tam da soyadı gibi kederli bir ömür sürdü ve sonunda bir sempozyum için gittiği Paris'te, içindeki Fevzi Kederli'yi kaldığı otel odasına gömerek, kendisine yeni bir hayat seçti. İyi bir insandı. Ne ki, en kötüsünden bile bir çile varsa bir insanın hayatında, o insanın en aşgarisinden bir iyilik yanı vardır zaten. Hele de bir insan yaşadığı tüm vadilerde insanların aymazlığı, bir oyun ve eğlenceden ibaret olan şu hayata dalıp gitmişliği nedeniyle ızdırap çekmişse... Özellikle son yıllarda bir huy edinmişti. Bir yerde huzurlu değilse, bir yer ona cevap vermiyorsa, ruhu daralıyorsa bir yerde ve üstelik de kirlenmiş bir yerse burası ve bu kirlenmişlik kimsenin umurunda değilse, orayı ilk fırsatta terk ederdi. Dışarıdan bakan onun huysuz, geçimsiz biri olduğundan böyle yaptığını sanırdı ama eminim öyle değildi. Benim bildiğim Fevzi huysuzluğundan, tahammülsüzlüğünden yapmıyordu bunu. Belki ümitsizliğinden, belki içine karşılık bulamayışından, belki insanların aymazlığından yapıyordu. Tuhaf olan da bu aymazların kendilerine bakacaklarına, onun hakkında ileri geri konuşmalarıydı. Çünkü hep bir umut arıyordu, ben biliyorum. Nereye gitse, hangi vadiye takılsa hep umudun peşindeydi. Hep, belki buradan bir şey çıkar umuyla bakıyordu insanlara ve o nedenle de vadi vadi dolaşıyordu. Kendini Tanrı'ya yaslamış insan bulma umuduydu bu. Evet evet, fazla bir şey değildi aradığı, kendini Tanrı'ya yaslamış insan... Ama yazık ki, uğradığı her vadede insanlar hayal kırıklığına uğrattılar onu. En iyisinin en az bir tarafı oyun ve eğlencenin içindeydi. Sanki bir gün vadinin öte yakasından bir adam çıkıp gelecekmış de onlara bir şey söyleyecekmış gibi gözü yollardaydı hep. Bunun olmayacağını bile bile bir umut olarak saklıyordu içinde. Bu elbette başka bir şeydi. Sonunda baktı ki, hiçbir vadede umut yoktur ve yapılması gereken şey bu Fevzi Kederli'yi gömmektir. Çünkü deyim yerindeyse artık onun için gidecek bir vadi kalmamıştı. O nedenle trajik bir şekilde Paris'te oldu bu olay. Çünkü kendi ifadesiyle Paris seyahati ondaki son umudu da tüketmişti. Son bir umut olarak gelip yerleştiği Aydınlar Vadisi de onu düş kırıklığına uğratmıştı çünkü. Paris'i kuşatmadan eli boş dönüp gelmektenense, o da içindeki Fevzi Kederli'yi otel odasına gömüp, vadisiz bir hayat seçti kendine. Benim bildiğim en az beş on tane vadi var terk ettiği (örneğin, Yeşiller Va-

disi, Düşler Vadisi, Aydınlar Vadisi bunlardan bir kaç) ve yine bildiğim kadarıyla bir o kadar da terk edemedikleri vardı.

İşte bu Fevzi Kederli, her bir vadiyi terk ettiğinde ben ona takılırdım. Yine mi Fevzi? Yine ne oldu? Çünkü o bütün bunların soyadından kendisine intikal eden bir kader olduğunu (bunu bazı vadiler için özellikle söylüyordu) hatta bütün bu yaşadıklarının işte o kaderin garip bir cilvesi olduğunu söylerdi. Bir nüfus memurunun sehven yaptığı bir harf hatası (aslında 'Kaderli'ymiş de soyadı, nüfus memuru sehven 'Kederli' olarak yazmış) nasıl bir kadere dönüşür anlamıyorum, derdi sıkça. O bunu söyledikçe, dilimin ucuna gelen lafı her defasında söyleyecek olur ama yine tutardım kendimi. Belki kırılırdı bilmiyorum ama ona söylemek isteyip de bir türlü söyleyemediğim şey şuydu. Ya da şöyle demek isterdim ona: Yahu Fevzi! Sen bu işi soyadına veriyorsun ama sakın senin isimde de bir karışıklık olmuş olmasın? Çünkü onun soyadından dolayı altında kaldığını söylediği kaderi, ben adımdan dolayı ve başka bir biçimde yaşıyordum. Yazık ki, bunu hiç diyemedim ona. Belki baş başa verip onun soyadı, benim de adım üzerinden uzun bir sohbet yapabilirdik ama olmadı. Zaten dediğim gibi o kendini Paris'e gömüp gelmişti. Neyse bu vesileyle Fevzi Kederli'yi analım ve yolculuğumuza devam edelim. Çünkü hikâyeler heyecanla yolumuzu gözlüyorlar, o nedenle yollardayız hep.

Bir hikâyecinin Ninova'da ne işi olabilir, diye düşünenler çıkabilir. Ne alâka yani; Ninova nere, hikâye nere?

Öyle değil. Asıl, bir hikâyecinin yolu Ninova'ya, Nil'e, Cûdi'ye, iki denizin birleştiği yere (sahi, o balık nerelerde acaba?) ıssız zamanlara ve tabi dolayısıyla da Büyük Hikâye'ye düşmüyorsa, orada problem var demektir. Hikâyenin ve hikâyecinin yolu buralara düşmüyorsa, o hikâye uyduruktan bir öyküden başka bir şey değildir. O öykü boşlukta demektir. Çünkü buralar hikâyenin asıl hazineleridir, kaynak yerleridir. O hazineden habersiz bu âlemde dolaşmaya kalkan, derya içindeki balık gibidir. Yazık! Ama biz şimdi yolculuğumuza devam edelim ve bu arada bir yandan da hasbihâlimizi sürdürelim. Çünkü hem yolumuz, hem de hikâyemiz uzun. Öyle demeyin, tâ çocukluk yıllarımda başlayan bir hikâye bu. Bunca yıl bir sır gibi sakladım onu, ortaya çıkacağı günü hasretle bekleyerek. Nereye gitsem, hangi hikâyeye yolum düşse, aslında aklımın ortasında hep o vardı. Belki de hiç çıkmayacaktı ortaya ve ben bu sırrımla göçüp gidecektim bu hayattan. Ama sonra kaderin garip bir cilvesi olarak yolum önce hikâyeye, sonra da Büyük Hikâye'ye düştü ve işte şimdi o büyük hikâyenin bir parçası olarak kendi hikâyemin peşinde Ninova yollarındayım.

Aslında adımın nereden geldiğini ilk duyduğumda başlamıştı bu yolculuk. Bir sevgiyle birlikte, bir hikâye de düşüvermişti içime. Öteki çocukların böy-

le bir hikâyesi var mıydı bilmiyordum ama ben içimdeki bu hikâyenin ayrıcalığını hep hissettim. Demek, Yûnus (AS) adında bir peygamber vardı ve benim adım oradan geliyordu. Çünkü özellikle dedem ve babam diğerleri gibi 'Yunus' diye seslenmiyorlardı bana. Her ikisi de 'Yûnus' diye çağınıyorlardı. Peki kimdi bu Yûnus (AS) ve benim adım nasıl bir anlam taşıyordu? İsimler, taşıdıkları anlam ve izafe edildikleri kişi itibarıyla insanın kaderine, karakterine etki ettiğine göre, bunun bendeki karşılığı neydi? Benim kendi hikâyem, benim küçük hikâyem nasıl bir hikâyeydi acaba?

Ninova'nın yollarına ben düşmeyeceğim de kim düşecek?

Bir yandan yoluma devam ediyor, bir yandan da nasıl bir hikâyeyle karşılaşacağımı merak ediyordum. Çünkü zaman zaman kendimi yokladığımda bazı huylarımın tam da öyle olduğu hakkında bir kuşkuya kapılıyordum. Biraz tahammülsüz, biraz sabırsız, biraz terk edip giden biriydim galiba. En önemlisi de ne zaman bir gemiye binsem bir korku kaplardı beni. Örneğin, öğrencilik yıllarımda yaşadığım İstanbul'da Üsküdar'dan Eminönü'ne geçerken bindiğim vapur, sanki rotasını değiştirip açık denizlere yönelecek ve sonra ne bileyim ne olacaksa işte, belki geminin yükü ağır gelecek, belki başka bir bahane olacak, gemide fazla yolcu olacak, kur'a çekilecek ve o kur'a bana isabet edecek ve ben... İnsanlar güvertede çay içip boğazın keyfini sürerken ben içimdeki hikâyeyle apayrı bir dünyada yapardım bu yolculuğu. Vapur sahile yanaştığında ilk atlayan ben olurdum her zaman. Ya da vadiler içimi daralttığına (tıpkı Fevzi Kederli gibi) pılımı pırtımı toplayıp o vadiyi terk ederken, halkından ümit kesip de Ninova'yı terk eden adaşım gelirdi hep gözümün önüne. Bir isim bu kadar mı kuşatırdı insanı? Adımın bir gölge gibi üzerimden ayrılmadığını, tâ iliklerime kadar işlediğini hissedirdim. Hisse derdim ve içten içe hikâyemle birlikte kendi iç dünyamda bir oyun tutturup giderdim. İşte içimdeki bu oyunu bilmeyenler, adımın gölgesinin üzerimden hiç ayrılmadığını fark edemeyenler, benim vadileri terk edişimi huysuzluğuma, geçimsizliğime verirlerdi de aldırış etmezdim. Eğer onların da böyle bir hikâyeleri olsaydı ya da hikâyelerini bilmiş olsalardı, hakkımda böyle düşünmezlerdi. Ama dediğim gibi, her hikâyenin yolu kendi özel hikâyesine düşmeyebiliyor ve yazık ki, insanlar hikâyelerinden habersiz yaşayıp gidiyor. Oysa ne hikâyeler var gözden kaçan...

Ben Ninova'ya geldiğimde elbette her şey olup bitmişti. Ama bir şeye sevindim; harap bir beldeyle, gazaba uğramış bir halkla karşılaşmaktan korkuyordum ki, öyle olmadı şükür. Bu kez geç de olsa iman etmiş ve rablerinin affına mazhar olmuş bir topluluk vardı karşımda. Buna sevindim. Çünkü daha önce de söylediğim gibi, uzun süre birlikte olduğum İsrail oğullarının hikâyesi beni bir hayli bunaltmıştı. Her ne kadar Davut ve Süleyman'ın krallık-

ları az da olsa içimi ferahlattıysa da doğrusu o kaosun izleri hâlâ tam olarak silinmedi belleğimden. Hâlâ bir kâbus gibi dolaşıyor o hikâyeye üzerimden. Öyle ki, kimi zaman düşlerime giriyor ve sabahları gözümü açmaktan korkuyorum. Uyandığımda kendimi yeniden çölde ve o insanların arasında bulma korkusu beni kolay kolay terk etmeyecek gibi.

Oysa bir peygamber ne ister halkından? Onlardan hiçbir ücret talep etmeksizin, hiçbir karşılık beklemezsizin üzerindeki görevi onlara tebliğ etmekten başka ne isteyebilir? Rablerine iman eden, günahlardan kaçınan ve böylece dünya ve ahiretlerini mamur eden kimseler olsunlar, o kadar.

İşte Zünnûn'un söyledikleri de bunlardan başkası değildi. Ama ne gariptir ki, insanoğlu (pek azı hariç) kendisine uzanan bu eli her defasında geri çevirmişti. Her defasında elçileri yalanlamış, onları atalarının dinine haksızlık etmekle, sürüp giden düzenlerini bozmakla suçlamışlardı. Allah neydi, iman neydi, ölüm ve öte neydi, umurlarında değildi. Oysa bir ateş vardı üzerlerine üzerlerine gelen ve elçiler istiyordu ki, kavmi göz göre göre bu ateşe düşmesin. Başka ne isteyebilirlerdi ki?

Ne kadar uğraşıysa olmadı. Yüz çevirdiler, alay ettiler, sözlerine kulak asmayıp dönüp gittiler yanından. Nuh'a, Şuayb'a, İlyas'a yaptıklarını yaptılar ona da. Oysa kural belliydi. Bir topluluk, peygamberini yalanladığında, inkârda direndiğinde, hele de peygamberiyle alay edip 'getir artık şu sözünü edip durduğun azabı!' dediğinde ne olacağı belliydi.

Azap yakın, diyordu içten içe. En iyisi onları azaplarıyla baş başa bırakıp terk etmeli bu şehri. Başını alıp gitmeli buradan...

Şehri terk ederken bir gözü hâlâ arkadaydı. Bir umut var mıydı acaba? Dönse miydi gerisin geri? Acaba, bir kere daha karşısına alıp 'Ey insanlar!' diyerek konuşsa mıydı?

Hiç umut yok, dedi içinden ve sonra başını çevirip yoluna devam etti. Çünkü sonunda her insan kendi hikâyesine yürürdü. O da öyle yaptı. Bilmediği hikâyesine doğru yola çıktı. Öfkesinden içi içini yiyordu.

Gemiye uzaktan gördüğünde sevindi. Koşarak geldi, bir umut. Ama gemi dolmuştu ve kalkmak üzereydi. Bir daha ne zaman bir gemi gelir, Allah bilirdi. Hem her gemi herkesin hikâyesini taşımazdı ki. Bir an evvel uzaklaşmak istiyordu buralardan.

Sonunda bir yolunu bulup gemiye bindi. Gemi sahilden ayrıldığında hikâyenin can alıcı bölümü de başlamış oldu.

Yolcular hallerinden memnun, kâh aralarında konuşarak, kâh denizi seyretmenin tadını çıkararak sürdürüyorlardı yolculuklarını. Ama bazen ne deniz yalnızca bir denizden ibaretti, ne de bir gemi ve içindeki yolcular. Her şey bir kadere tâbiydi çünkü bu hayatta ve hiç kimse o kaderin dışına çıkamazdı.

Kuşlar bile nasıl, bir kaderle uçuyorsa âlemde, gemiler de bir kaderle yol alıyordu elbette.

Yolculuk böyle devam ederken, keyifleri kaçırın bir şeyler olmaya başladı. Evet, şaka filan değildi, gemi resmen sağa sola yalpa yapıyor ve batma tehlikesi geçiriyordu. İnsanlar, bir o yana bir bu yana gidip geliyorlardı. Dalgalar kimi zaman geminin boyunu aşıyor ve korku dolu anlar yaşıtıyordu yolculara. Herkes meraklı gözlerle birbirine bakıyordu. Ölüm burada, böyle mi gelip bulacaktı yoksa? Nihayet kaptanın sesi duyuldu: Gemide fazla yolcu var ve kur'a ile o fazla yolcular denize atılacak! Belli ki, kaçak binmiş yolcuları bunlar.

Halbuki desc ya: Muhterem yolcular! Aramızda bir başka hikâye var ve şimdi biz birazdan o hikâyeyi gemiden indireceğiz ve yolumuza öyle devam edeceğiz! Nereden bilsin zavallı? O, öyle sanıyordu. Dahası herkes öyle sanıyordu. Gemide fazla yolcu var ve o fazla yolcu atıldığında yük hafifleyecek ve yollarına salimen devam edecekler. Şimdi farklı bir korku vardı gemide.

Onun kalbi de diğerleri gibi küt küt atıyordu. Olur muydu acaba? Kur'a ona bir azizlik eder miydi? Etmecdi herhalde. Ama edebilirdi de. İçindeki suçluluk ateşe dönmüş, yakmıştı yüreğini. Terk ettin ya! Kaçtın ya izin almadan! Oysa O'ndan izinsiz nereye gidilebilir? Bütün bir yeryüzü O'nunken, dağlar ve denizler O'nunken, dalgalar ancak O'nun izniyle inip çıkarken kim, nereye gidebilir O'ndan izinsiz?

Ah adaşım ah! Hem kendini yaktın, hem de beni. Oysa haberi yoktu ki, o ayrıldıktan sonra kavmi iman etmiş ve rableri de dünya hayatındaki o rezillik azabını onların üzerlerinden kaldırmış ve bir süreliğine onları rahata kavuşturmuştu. Ama yazık ki o, öfkesine kapılarak terk etmişti kavmini. Ah adaşım ah! Sen o gün o şehri terk etmeseydin, ben bugün bu vadileri terk edip durmayacaktım belki de...

Tabi böyle bir şey. O'nun yanında kıymetli olmak, O'nun katında bir yeri olmak böyle bir şey. Herhalde yitip gitmeyecekti o suların arasında. Herhalde geriye dönüp, ilkin dalgalarla boğuşan ve sonra birden bire bir sır gibi denizin içinde kaybolup giden o adamı gören gözler, öyle bir hikâye anlatmayacaktı geride kalanlara. Bu, öyle bir hikâye, daha doğrusu 'öylesine' bir hikâye değildi çünkü. Bu, Allah'ın elçilerinden Yûnûs İbn. Metta'nın hikâyesiydi. Bu, ona yazılmış bir hikâyeydi. O nedenle dalgaların arasında boğulup gitmedi. Öylesine bakan gözler için olmayacak bir şey oldu ve büyük bir balık onu yutuverdi. (Ben hâlâ o iki denizin birleştiği yerde kaçan balığı merak ediyorum. Tamam biliyorum, o balık böyle büyük bir şey değildi ama yine de merak işte. Hikâyeci merakı deyin isterseniz!) Evet, şimdi balığın karnında ve tabi karanlıklar içindeydi. Doğrusu bunu hiç düşünmemişti. O sanıyor-

du ki, gemiye binip buradan uzaklaşacak ve bu hikâye böylece son bulacak. Ve en önemlisi de Rabbi onu sıkıştırmayacak ve öyle kendi haline bırakacak! Ama öyle olmadı. Daha kur'a işi ortaya çıkar çıkmaz anlamıştı neyin ne olduğunu ama iş işten geçmişti bir kere. Karanlıklar içindeydi, pişmandı ve yapılacak tek şey vardı. Ellerini açtı ve: Senden başka ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Ben gerçekten zalimlerden oldum! diye rabbine niyaz etti. Bunun üzerine rabbi, duasını kabul etti ve onu bu sıkıntıdan kurtardı. Balık onu sağ salım sahile bıraktığında bitkin bir haldeydi ve üstelik de yakıcı bir güneş vardı tepede. Allah'tan orada geniş yapraklı bir bitki gördü de onun yapraklarının altına girerek güneşten korunmuş oldu.

Dilinin bir yanı tövbe, bir yanı zikir, kavmine doğru yola çıktı sonra.

O yola çıktı, ben de bu tarafa doğru yürüdüm. İleride küçük bir gemi bekliyor. İnsanlar apar topar biniyorlar ve gördüğüm kadarıyla da dolu. Ama binmem gerekiyor. Evet, adımı saklayıp bineceğim. Korksam da başka bir seçeneğim yok çünkü. Hem beni bekleyen hikâyeler var. Yersiz kuruntu yaptığımı biliyorum elbet. Dedim ya, bazen oyun oynuyorum hayatla. Bu bazen kendi hikâyem üzerinden oluyor, bazen de hiç tanımadığım bir başka hikâye üzerinden. Çünkü ortada ne beni yutacak bir halık gözüküyor ne de sahilde üzerime gölge yapacak geniş yapraklı bir bitki. Hayâl işte. Belli ki adaşımın hikâyesi aklımı başumdan almış benim. Olsun. Ona da hikâyesine de bu akıl feda olsun! ❧

KÖKSAL ALVER

SERÇE İLE JAGUAR

Salim Usta benim komşum. Aynı apartmandayız. Küçük esnaf. Dükkânı da küçük. Mahalle arasında. Komşumla karşılaşınca selamlaşır, bir iki laflarım. İşten güçten, çoluk çocuktan, havadan sudan. Esnaf ağzıyla pek konuşmaz komşum. Ağlar genelde esnaf kısmı nedense! İşler hep kötüdür mesela. Eski tadı yoktur işlerin. Eski müşteriler, eski kazançlar, eski kârlar yoktur. Esnaf ağzı biraz da böyledir işte. Şikayet şikayet. Oysa esnaf ağzının dualı ve şükürlü olduğunu bilirim. Bilmem sadece duyarım da. Çok şükür, hamdolsun, geçinip gidiyoruz, ele güne muhtaç değiliz, Allah olmayana da versin, bereket versin diyen az esnaf tanıdığım yoktur hani. Salim Usta da ağzı şükürlü esnaftan. Hep şükür hep kanaat. Serzeniş, sızlanma, ağlama pek yok. Nasıl böyle olabiliyor Salim Usta?

Salim Usta'nın üç çocuğu var. Allah bağışlasın. Bir kız iki erkek. Kız en büyükleri. Üniversite birde. Öğretmenlik okuyor. Demek biraz idealist. Yoksa başka bir şey mi demeliydim? Eskiden öyleydi, idealist gençler vardı ve öğretmen olmak isterlerdi. Memleketlerine dönüp orada çalışmak gibi düşleri olurdu. Şimdi de öyle mi acaba? Yoksa 'garanti iş' getiren bölümler mi tercih ediliyor? Bilinmez. Diğer iki çocuk ise lise ve ortaokulda. Eşi ev hanımı. Sokakta, apartmanda, parkta rastladığım kadarıyla tanırım. Merhabalaşır, hal hatır sorar, çok konuşmadan yoluna devam eder. Bizim hanımla görüşürler.

Bir de Serçe'si var Salim Usta'nın. Serçe marka arabası. Beyaz. Temiz, bakımlı. Üstü bagajlı. Tüplü. Emektar bir araba olduğu her halinden belli. Ne yüklerin altına girmiş kim bilir? Belki tekmelenmiş, belki üstüne yumruklar inmiş. Ama Salim Usta'nın merhametli ellerinde rahat ettiği söylenebilir. Üzerine toz kondurmuyor çünkü, mütemediyen siliyor arabasını. Hoyrat davranmıyor arabaya. Bir emanet gibi bakıyor. Çok az kişide görülecek merhametli bakış. Eşyaya da merhamet edilir mi? Nihayetinde eşya değil mi? Kullan ve at. Yenisi al. Onu da kullan ve at. Bereket, bize, eşyaya nasıl davranmamız gerektiğini hatırlatan bir komşum var. Serçe bu ailenin alamet-i farikası gibi. Komşularımızı onsuz düşünemeyişime hak vermeli. Serçe olmadan

komşu aileyi bütünleyemiyor zihnim. O denli birbirlerine yakışmış, o denli birbirleri olabilmeyi başarmış.

Aile biraz şenlikli. Araba da o şenliğin baş kahramanı sanki. Salim Usta amatör bir saz ustası aynı zamanda. İçli türküler söyler. Sazına bir vurur bir vurur. Çocuklarının da birer enstrüman çaldığı vaki. Bazen evlerinde resital verirler. Piknik ise komşu ailenin başka bir şenlik bahsi. Piknik için özellikle hazırlanırlar. Sepetler, mangallar, semaverler. Arabaya öylece binerler. Serçe, piknik zamanı bir küheylan kesilir maşallah. Sanki mangal ve semaver onun içindir. Öyle atılır gider, yarıp ilerler yolları. Ormanlara giderler. Bazen kent ormanına. Uzak diyarlara. Sahillere. Dağlara çıkarlar. Yabani çiçek toplarlar. Bize de getirdikleri olur zaman zaman. Bazen de parklara. Ama pikniksiz yapamazlar. Ne tasa ne gam. Piknikte ne büyük neşceyle ve bir aile saadetiyle lezzetli vakitler geçirdiklerini tahmin etmek zor değil. Mahalledeki hayatlarını pikniğe, piknikteki muhabbeti mahalleye taşımasını bilirler çünkü.

Düşünmeden edemem, başka bir arabası olsaydı, Salim Usta böyle olur muydu diye! Passat'a yahut BMW'ye binseydi mesela, genç güler yüzle gelene gidene selam verip, komşularına esenlik diler miydi? Serçe'nin sevimliliğinden cesaret alıp onunla hasbihal edenler, Mercedes'e biniyor olsaydı nasıl davranırlardı? Yalakalık mı yaparlardı ona, yoksa imrenirler miydi? Ondan çekinirler miydi, yoksa haset mi ederlerdi? Bir araba insanları bu denli etkiler miydi? Düşünmeden edemem. Belki bu yüzden ne zaman Serçe'yi görsen aklım başka şeylere gider hemen. Bazı hikâyeler uydururum. Karşıt, muzip, eğri-büğrü hikâyeler. Çok klasik bir hikâye ilk sıraya oturur. Cüneyt Bey'in Jaguar'ı mesela.

Cüneyt Bey karşı apartmanda oturmakta. Organize Sanayi'de fabrikası olan bir iş adamıdır. Takım elbiseli, kravatlı ve çantalı. Bir de Jaguar'ı var. Kara bir Jaguar. Jaguar gibi Cüneyt Bey de biraz asabi, öfkeli ve yırtıcı. Kaşları hep çatık. Sert ve gergin. Dünyaya saldıran bir Jaguar sanki. Bindiği arabaya bu kadar mı benzer adam?

Cüneyt Bey, hayat kendi etrafında aksın istiyor. Hep ben diyor, başka bir şey demiyor. Onun da bir hikâyesi var ve hikâyesinin tamamı kendisi. Kendi başarıları, kendi kazançları, kendi üretimleri, kendi gayri menkulleri, kendi birikimleri ve daha başka şeyleri. Tek çocuğu, eşi, akrabaları, yazlığı, kışlığı, evcil hayvanları dahi kendisiyle anlamlı. Varlık nedenleri hep kendisi. Onun

için Cüneyt Bey piknik falan bilmez. Mahallede şöyle bir yürüyüş yapmaz. Camide cemaate karışmaz, dost meclislerine uğramaz.

Cüneyt Bey hiç karşılaşmak istemiyor Salim Usta ile. Karşılaşsa selam vermiyor. Bir arabasına, bir kısa boyuna bakıyor sadece. Dudak büküyor. Sinir oluyor. Bu basit, ucuz ve kültüstür arabayla bir aile nasıl mutlu olur aklı almıyor. Kafayı yiyecek gibi oluyor. Onun için Jaguar'ıyla Serçe'yi parçalamak istiyor. Şöyle ezip geçmek, lime lime etmek. Gırtlığna çöküp bir anda nefessiz bırakmak. Kanatlarını ktır ktır parçalamak, küçük gövdesini delik deşik etmek.

Böyle şeyler gelir aklıma nedense. Cüneyt Bey'i uydururum. Gerçek hayatımızda, mahalleimizde olmayan bir Jaguar ve Cüneyt Bey. Zihnimiz bunu ister ondan mı bilmem? Zihnimiz hep karşıtlıkları arzular da ondan mı?

Daha bir sürü şey gelir aklıma. Başka zamanlarda başka hikâyeler. Gerçekle ne alakası var dedirtecek garip hikâyeler. Ben bütün bunları uydururken, bildik çatışmaları ve dilemmaları kelime kelime dizerken çoğu gerçeği ıskalarım. Salim Usta'nın üniversiteye giden kızının Serçe'ye binerken neler hissettiğini bilemem. Ergen oğlanın başka arabalara iç geçirip geçirmediğini. Eşinin hanımlarla oturduğu çay sohbetlerinde neler söylediğini. Başka kadınların eşine nasıl baktığını. Hatta Salim Usta'nın iç yangınlarını. Pek bilmem, bilemem.

Cüneyt Bey'i ne kadar bilirim? Hikâyeye uysun diye kötülediğim Cüneyt Bey, gerçekten öyle midir? Jaguar'ı ile Serçe'yi ezmek istediğini söylediğim... Hep paraya tamah ettiğini iddia ettiğim... Malik oldukları dışında bir hayatının olmadığını dile getirdiğim Cüneyt Bey, neden Jaguar'a benziyor olsun? İçinde hangi dünyaları sakladığını, dünyanın varını-yoğunu şöyle elinin tersiyle itmek isteyip-istemediğini, bir bisikletle mutlu olmanın hayallerini kurup-kurmadığını bilemediğim Cüneyt Bey'i kolayca kötülük abidesi olarak ortaya çıkarır zihnim. Aklım yatar bu hikâyeye, kalbim onaylar bu hikâyeyi. Çünkü hep böyle yapmaz mı insan, hep kendini rahatlatmak için başkalarını ateşe atmaz mı?

Çok klasik bir hikâye demiştim başta. Felatun Bey ile Rakım Efendi sanki. Yaban da olabilir pekâla. Sinekli Bakkal, Huzur Sokağı ve başkaları? Neden olmasın? Siyah-beyaz, zıtlıklar, hayatın tek seanslık filmleri. Klasik hikâye işte. Gerçekle ne alakası var! Bütün renkler karmakarışık. Hayatlar ve duygular karmakarışık. Yok, Salim Usta'yımış, yok Cüneyt Bey'miş. Biz birbirimizi içimizde ağır-larız. Biz biraz Salim, biraz Cüneyt'iz. Hem Felatun, hem Rakım'ız. Serçe'nin gözünde Jaguar, Jaguar'ın kalbinde Serçe'yiz. Biz insanlar böyle değil miyiz?

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

YİRMİ LİRA

Akbilime on liralık yükleme yaptım. Dönüş yolunda lazım olur diye. Ellerimi cebime atıp çıkışa yöneldim. Ellerimi cebime atmamla bozuk paraları avuçlayışım bir oldu. Tam bu sırada metro şarkıcısının nağmeleri kulağıma çalındı. Hiç bozukluğum yokmuş gibi çekip gitsem diye düşündüm bir an... Avuçlarımda bozuk paralar gıcırdadı, parmaklarım birden ısındı. Fazla dayanamadım bir elimi çıkardım, avcuma gelen bir buçuk lirayı metro şarkıcısının ud kutusuna bıraktım. Bir buçuk liralık “Seni ben ellerin olsun diye mi sevdim?”i, ‘ellerin olsun’ kısmına kadar ancak dinleyebildim, yine de helal olsun bir buçuk liram; yürüyen merdivenlerde arkamdan dalga dalga yankılandığı sesi. Şarkının devamını söylediğimi yanımda duran beyin gülümser bakışından anladım; diyor mihi secevi diiiiiim...

Basamaklarda durdum. İki yanımdan yürüyen merdivenler akıyor. Son çıkış bu basamaklar; merdivenin sonunda ışık var. Bunu daha önce de yaşadım: Michael Jackson’ın kayan ayak dansını yapar gibi çıkanlar kayarak uzaklaşıyor, inenler gittikçe irileşiyor. Caddeyi dolduran paltolar, montlar, ceketler birbirlerine dokunarak, açılarak, savrulurken bir yandan bir yana akıyor. Arabaların klaksonları düzensiz ötüp duruyor, yanıp sönen trafik ışıklarında karşıdan karşıya geçen ayakların telaşı çiçekçi kadının gözünden kaçmıyor. Demetleri bir elinden diğerine aktarıyor, bağını çözüp bir daha bağlıyor. Rengârenk çiçek demetlerinin kokusu, ara sokakları dolanan kahve kokusuyla sarımsak dolaş olup sokak ressamının çizdiği kadının burnuna kadar geliyor; burun delikleri bir parça genişliyor bu yüzden çizdiği resmin. Kadın eğilip bakıyor. Beğenmiyor resmi. O dakika sokak ressamının umumi tuvaletini hemen önüne konuşlanmış olduğunu fark ediyor. Kalkıp gidiyor. Ressam elinde fırça, kalakalıyor bir an sonra burun kanatları geniş bu yüze, tavşan dişli bir ağız çizerek kendince intikam alıyor. Resmi tersyüz edip umumi tuvaletini duvarına, en arkada bir yere dayıyor. Burun kanatları genişledikçe genişliyor resmin.

Kadın çarçabuk köşeyi dönmüş oluyor. Sinirinden yürüyüşünü kontrol edemiyor. Topuklu ayakkabıları taş döşeli kaldırımların kırığını, yolun kasisini, çerini çöpünü aksi gibi hep buluyor. Yol ayaklarına dolanıyor yürüdükçe. Derin derin nefesler alıyor. Derin derin nefesler alınca pek bir farkı olmuyor; hava işte, diyor içinden, kokulu, pis... Metro girişine kadar geliyor. Si-

yah, simsiyah, toz içinde dertop olmuş bir şey farkediyor. Sonra bu toz yumağı karanlığın içinden uzanmış incecik kirli parmaklı bir el... Karaltı konuşuyor da; Allah razı, Allah razı... Vc anlamını bilmediği bir takım Arapça kelimeler...

Yol ayaklarına dolana dolana oraya kadar gelmiştir. Şimdi bütün gücüyle bir top teper gibi bu karaltıya tepiverse, metro merdivenlerinden aşağı yuvarlayıverse... Yapabilir mi? Yapabilmekten korkuyor. Ayağıyla deviremediğini hem gözüyle, hem diliyle...

* * *

— Abla, dedi bir ses, omzuma dokunarak, başımı çevirip baktım, şarkıma gülümseyen adamın ta kendisiydi. Şimdi üzerimize bir şey yuvarlanacak sanki, dedi...

— Öyle mi, dedim, endişeli... Aramızdaki duygudaşlık nerden geliyordu, bilemedim. *'Sen ablasın, şaşırma'* dedi gözbebekleri... *Beni bile korursun.*

Kasabın köse çırağı, marketçinin ortadan terk kasiyeri, fırıncının evde kalmış kızı hep bana abla der; alırım veririm, cüzdanım boşalır ellerim poşetlerle dolar, cüzdanım boşalmadan ellerimin dolmayacağı bana dokunur. Çöpün kenarına bıraktığım gazeteleri toplayan çocuk, 'sen doka bana dokunur', der, en çok da o bana dokunur...

— Evet ya, dedi, adam, gözleriyle çıkışı işaret ederek... *En çok da o dokunur.*

Kayan ayaklar, topuklarından çivilenmiş gibi öne doğru kaykılarak bir an için durdu. Şarkıma gülümseyen adamı, kasabın çırağını, marketçinin kasiyerini, fırıncının kızını, kâğıt toplayan çocuğu arkama alarak, kulak kesildim:

Getirdi bunları ülkeye, güya ki oy alacak, defolun gidin, gidinn... Piss köpek, piss...köppekk... diyordu kadın. Ağzından tükürükler saçarak bağırıp duruyordu. Köpek derken dişlerini sıkıyordu büyük ihtimal, köpek dişlerini...

Son çıkış bu basamaklar; merdivenin sonunda ışık var. Bunu daha önce de yaşadım: Siyah, simsiyah, toz içinde dertop olmuş bir karaltı... Sonra bu toz yumağı karaltının içinden ince zayıf bir el uzanıyor. Karaltı konuşuyor da; Allah razı, Allah razı... Anlamını çok iyi bildiğim kelimeler. İki büküm oluyorum. Burnundan soluyan bir kadın söylenip duruyor.

Çıkardım cüzdanımı kadının gözü önünde, içinden bir yirmilik çıkarıp verdim bu sefer.

Yirmi liralık camı varmış köpeğin, hemen sustu. ❧

GÜRAY SÜNGÜ

KALBİMİN KRİZİ

Aslında her şey çok açık. Kapıdan giren kendime bakıyorum. Kendim, Abundan yirmi yedi yıl önce, tam bugün, 27 Haziran gecesi saat iki sıfır ikide içeriye girdi. İki sıfır dörtte belinden çıkarttığı silahla kendini vurdu. Her taraf berbat oldu, kendimin kafası deyim yerindeyse karpuz gibi yarıldı, içinde ne var ne yoksa ortalığa saçıldı. İnsanlar kaçıştı. Kusanlar oldu. Pek kalabalık değildi zaten. Kahvehanenin sahibini fena etti tabi bu olay, haftalarca kahvehaneye gelen giden olmadı, tek tük müşteri kaldı.

Aslında bu olan şeyi çok güzel anlatabilirdim size, mesela ben şu an aradan yirmi yedi yıl geçtiğine göre kırk dokuz yaşındayım ve yirmi yedi yıldır, bugün yani yirmi yedi haziran gecesi yani ölüm günümde buraya gelir ve bu olayı tekrar yaşarım, yirmi iki yaşındaki kendimin buraya girişini götürürüm filan gibi. Yani demem o ki, kendimi kırk dokuz yaşında hayatta, yani yaşayan canlı bir insan gibi, bir yabancı olarak tanımlayarak yirmi iki yaşındaki kendimin içeriye girişini ve kafasını patlatışını anlatıp akabinde benim onun ölü ve yirmi yedi yıl sonraki hali olduğumu anlamınıza yarayacak bir şeyler kursaydım fena olmazdı. Bitince size belki vay anasını filan dedirtebilirdi. Ama ben böyle şeyleri sevmiyorum. Kurgunun parıltısı fotoğraf makinesinin flaşı gibi gözlerinizi alacaktı öyle yapsaydım ve geçici körlüğünüz asıl görülmesi gerekeni görmenizi engelleyecekti. Ben, size asıl görülmesi gerekeni göstermek için buradayım. Yirmi yedi yıldır her 27 Haziran gecesi saat sıfır iki sıfır ikide, bunu göstermek için buradayım.

Asıl görülmesi gereken. Yani kalbim...

Evet meselemiz bu. Ama asıl görülmesi gereken deyince, 22 yaşında bir delikanlının kafasını patlatmasından bahsedileceği için takdir edersiniz ki bir sürahiye gösterip “bakın bu bir sürahi” der gibi, “bakın bu delikanlının kafasını patlatmasının sebebi,” demek pek mümkün değil. Her ne kadar şimdi kırk dokuz yaşındaki kimliğimden sıyrılıp 22 yaşındaki ben olabilsem, kafamı dağıtmamın sebebini bir iki cümleyle özetleyebilecek olsam da. Ama hiçbir derdine derman bulayıp hayatının baharında canına kıymış bir cahilin sözleri pek de ciddiye alınmamalı, bunu size ben söyleyecek değilim. Bu arada, benim aradan yirmi yedi yıl geçtikten sonra hala burada olmamı da garipsemiş olabilirsiniz. Amerikan filmleriyle büyümüş kıtırık bir doğu Avrupa ülkesi bireyleri olmanız hasebiyle hemen bu durumu arafta kalmış olmak, gidememiş

olmak, dünyada çözülmemiş bir meselesi kalmış olmak filan gibi değerlendirceğinizi de biliyorum ve bu itibarla itiraf edeyim ki size acıyorum da. Zira böyle şeyler yoktur, bunlar beyaz perdenin bilinçaltımıza tecavüzüyle mümkündür ancak. Benim burada bulunuyor oluşum böyle bir şey değil. Ben gittim. Yani ben gidememiş, arafta kalmış filan değilim. Gittim. Bayağı gittim yani. Ama nereye gittiğimi görünce koşarak geri geldim. Pek bir fenaydı gittiğim yer. Ha ha güldünüz mü? Gerçekten neye güldüğünüzün farkında olsaydınız, kahkahanızın akabinde korkudan başınızı duvarlara vururdunuz.

Neyse çok önemli değil bu. İnsanın kafasını duvarlara vurmak için çok sebebi var ve insanın başını duvarlara vurmamak için bahanesi de çok, bu sebeple takılmayalım buna.

Bu arada aranızdan bazılarınız, aslında bunların olmadığına dair düşünceler de üretmeye başlamış olabilir. 49 yaşındaki adam, gidememiş gibiyken gidememiş olmadığını söylüyorsa aslında bunlar olmamıştır, ama olduğu söyleniyorsa ortada bir akıl hastalığı filan vardır, vesaire. Evet ya, burası bir akıl hastanesi, ben de kendini Napolyon sanıp deeeh diyerek askerlerimi kırbaçlamak varken, yirmi iki yaşında intihar eden bir gencin kırk dokuz yaşındaki ölmüş de gidememiş ama kendine gidememiş demeyen hali sanan bir deliyim. Kolay oldu değil mi? Hemen buna da inandınız. Ben ne söylesem inanacaksınız? Peki o zaman asıl şuna inanın; burası bir akıl hastanesi ama bildiğiniz anlamda değil. Burası sizin dünya dediğiniz akıl hastanesi. Güneşten yirmi yedi milyon kilometre uzaktaki, dönmekten başka becerisi olmayan tepesinden hafifçe basık yuvarlakça olan gezegen. Size mavi gezegen ve dünya diye tanıtıyorlar, ne diyecekler, akıl hastanesi mi diyecekler... öyle deseler kaçmaya çalışırsınız. Dünya diyorlar. İnanıyorsunuz. Evet burası dünya, burası dünyada bir yer, Taksim meydanına yürüyerek üç dakika uzaktaki bir sabahçı kahvesi.

Bu arada, işte yirmi iki yaşındaki ben girdi içeriye. Şimdi oturacak ve çay söyleyecek. Çay gelince de daha iki yudum almışken, belinden silahımı çıkarıp...

Ne diyordum. Ha evet gidemeyiş dediğiniz şey. Ben günün birinde fark ettim. Yani ölünce böyle, kafa karpuz gibi yarık, ve hava azıcık da olsa esince beyin tabi soğuk alıyor, o sırada fark ettim. Dünya evet, akıl hastanesi diyorum ya. Gitmek de Dünya denen yerden kaçınılmaz olarak başka bir Dünya denen yere... bir dakika kafam karıştı, şimdi baştan alayım...

İşte oraya oturuyor, benim genç halim. Oturdu bile. Sonra... Çayı geldi önüne. Bir dakika filan kaldı. Ben de bu arada acele etsem iyi olacak. Biraz yufka yürekliyim, kendimi öyle kafası patlak yere düşerken görünce ağlayasım geliyor. Anlatayım bitsin de, tam tetiği çekerken arkamı döneyim istiyorum. Hep böyle yaparım. Kıyamıyorum, napayım. Ben mesela yavru kedilerde de kıyamam. Canım...

Dünyadan giderseniz de Dünya'ya gidersiniz diyecektim. Gittiğiniz yere kendinizi de götürürsünüz diyecektim. Olduğunuz yeri öyle yapan kendinizsinizdir, dolayısıyla giderken kendinizi geride bırakmazsanız, değişen bir şey olmaz, diyecektim. Ama vakit yok buna. Çayından ilk yudumu aldı, bardağı masaya bıraktı. Çay acı. Hala hatırlıyorum. İkinci yudumu aldıktan sonra... evet aldı. Yüzünü buruşturdu. Yine bir sürü şey arada kaydadı, yine anlatamadım şu gitmek filan mevzuunu. Neyse... Tamam şimdi kalkacak... ayağa kalktı. Elini beline attı. Silahı çıkardı. Benden bu kadar, hemen döneyim arkamı, şimdi ortalık şenlenecek, ay kıyamam... bir iki, üç.

Eee...

Ses gelmedi, neden gelmedi. Çaresiz ve merakla döndüm. Baktım, tetiği çekiyor işte. Ama silah ateş almıyor.

Bak şimdi bu olmadı, çaycı Rüstem enseme şaplak attı, gerzek, “napıyon Hamdi?” diyor.

Hamdi senin babandır. Denizden baban çıksa yer misin?

Öteki de beni gösterip gülüyor. Üstümdeki çarşafa laf söylüyor, angut. Çarşaf değil lan bu, kefen kefen. Cahillik çok kötü bişey. Gerçekten.

Ama beriki tam salatalık. Turfanda. Gülerek anlatıyor. Ben otuz yıldır böyleymişim. Kız arkadaşım meydanda polis fişegiyle vurulunca böyle olmuşum. Nasıl olmuşum? Böyle işte, kız cartayı çekince ben de bir gece gelip buraya kafama sıkılmışım. Silah tutukluk yapmış da, ben kafayı çizmişim de, falan da filan.

Angut, vallahi angut.

Kız arkadaşım değil, Deniz. Aşkım... Otuz değil, yirmi yedi.

Yok yahu, bitmedi, bu muydu yani, diyecektiniz bitmiş olsa, damağınızda kekremesi bir tad. Öyle tutup da eylemde ölen kız, devrimci sevgilisinin sıyrık kafası muhabbeti sığ gelir bize. Kesmez ama evet yani. Ben gitmek mevzuundan dem vuracağım, buna çabalıyorum. Ha, dersiniz olay peki bu mudur? Budur.

Gitmek az şey midir?

Diyorum ya, gittim ben. Yani o sahne biraz bulanık, sıkı genç halim kafaya, ondan sonrası dumanlı. Kafa patladı karpuz gibi dediğime bakmayın, zira az önce üstümde beyaz çarşafıla meczup meczup dolaştığımı ve yirmi yedi yıldır her yirmi yedi Haziran gecesi buraya geldiğimi de ifşa ettim, ki bu ne kadar doğru bunu bilmiyoruz, bu saatten sonra kafamın karpuz gibi yarıldığını söyleyerek inanmanızı bekleyecek değilim elbet. Kafam patlamadı ama gittim. Acıyı bilir misiniz? Bilirsiniz. Herkes bilir. Katıksız acının nefesi kestiğini bilir misiniz? Bunu da bilirsiniz muhtemelen. Nefes alamayan kalbin duracağını peki. Aşkım, kalbin nefesi olduğunu. Ho hoyt, scrin gel, dur daha yeni başladık. Öyleyse anlatayım da gideyim.

Dediğim gibi o sahne bulanık, ama sonrası net. Beni tuttular. Yatırdılar. Ya da beni tuttular ve ben tuttukları an zaten yatmaktaydım. O halde beni kaldırdılar. Taşıdılar. Sonra yatırdılar. Sonra beni yatırdıkları şeyi sürüklediler. Beni yatırdıkları şeyin tekerlekleri vardı. Aslında bu bir tabuttu. Tekerlekli tabut. Hep yat yat sıkılmasın mevtta diye tekerlekli yapıyorlardı artık tabutları. Tabutu mezara soktular. Mezar da tekerlekliydi. Zira tabut tekerlekli de olsa, mezara girdiği zaman nereye gidecek, tıklıp kalacak öyle, bu sebeple mezarları da tekerlekli yapıyorlardı mecburen. Azmin elinden ne kurtulur. Mezarımda böyle şarkılar sesler eşliğinde gezerek kabir azabını başladık yani yaşamaya. Ama kabir azabı epeyce kısa sürdü ki ben bunu iyi bir insan oluşuma yoruyorum. Dirilme saati gelmişti demek dedim kendime diyeyim de anlayın zira mezarım açıldı ve ben tekrar can verilmiş olarak bedenlenmiş olarak mezardan çıkarıldım bir melek ve bir zebani tarafından. O sırada sorgu yapılacak yeri gördüm. Ya da sorgudan önce beklenecek yer diyeyim. Mahşer yeri yani, bildiğiniz. Mahşer yeri, mahşer yeri gibi kalabalıktı. Korku ve acz içinde bekleyen zavallı insanları görünce, itiraf edeyim kabir azabının kısa sürmesinden kendime devşirdiğim iyi insan olma hali filan çıktı hatırımdan. Korktum. Korkunca da, zebaniye bir omuz, meleğe bir dirsek, daldım tekrar mezara tersinden. Mahşerden faniliğe doğru uzadım, ne yapayım, uçarcasına, mezarımın tekerleklerini öttüre öttüre hem de. Başladığım yere geri döndüm. Buraya yani. Ama mezardan çıkıp da burada duracak değilim tabi. Hemen arazi oldum. İlk bakacakları yer burasıydı çünkü, o kadar da saf değilim. Sonra...

Sonra işte bildiğiniz zaman aşımı. Bir süre ortada görünmedim. Ta ki bir sonraki yirmi yedi haziran gecesine kadar. Geldim ve olanları izledim. Son sahneye bakamadığımı söylemişim. Kıyamam, canım. Sonra baktım ki, beni arayıp soran da yok. Kıyamet de kopmamış. Arada kaynadım anlayacağınız.

Olmadı değil mi? Evet olmadı. Baştan başlayalım o halde.

Ben şu an kaç yaşındayım emin değilim, aradan yirmi yıldan fazla bir zaman geçmiş olabilir. Ama Deniz diye birisi yok, olmadı. Dolayısıyla Deniz öldürülmedi. Ben de onun ölümü ve kendi intihar denemesiyle kafayı sıyırmış değilim. Ama ben az önce yirmili yaşlarda olarak kapıdan içeriye girenim. Öte yandan ben yirmili yaşlarda kapıdan girişimi yirmi yıldan fazla bir zaman sonra içeriden izleyenim. İzliyorsam izlediklerim vardır, değil mi? Deniz de vardır ve ben izlemişimdir değil mi? Siz, hiç kendinize dışarıdan baktınız mı? Ben baktım. Kör oldum. Tamam buna da inanmadınız. Post modern zamanlarda her şey ne kadar zorlaştı, hiçbir şeye ikna edemiyoruz kimseyi.

Kapıdan girişimi izledim. Hüznüydü kapıdan giren ben. Düşünceliydi. Bir süre kıpırdamadan baktım ona. Sonra çevirdim başımı ve kapıdan giren

yirmi iki yaşındaki halimi izleyen kırk dokuz yaşındaki halime baktım. O da hüznüydü. İşte her şey böyle alt üst oldu. Ona bakarken ben ve bilmezken kendimin kaç yaşındaki haliyim... bana bakan birini hissettim, sağ arka çarpazımda. Melek mi zebani mi diye kaygıdan korkuya evrilen süreçte aniden dönüvermeyeyim de aniden bakmayayım diye zorlayarakta kendimi, usulca baktım hem usulca hem göz ucuyla... bendim izleyen. Beni izliyordu, ben. Tek beni mi; kapıdan giren yirmi iki yaşındaki halimi, sonra ona bakan kırk dokuz yaşındaki halimi, sonra o ikisine de bakan kaç yaşındaki halim olduğuna bilemediğim halimi... sonra diğerlerini gördüm. Yirmi üç yaşındaki ben. Daha tazecik canım, öldüğünü bile tam kavrayamamış. Yirmi dört sonra. Yirmi beş. Böyle böyle, otuz, kırk bir, kırk dört... hepsini gördüm. Her sen bir kişi artarak her yirmi yedi haziran gecesi yirmi iki yaşındaki bana bakıyorlardı ve sadece ona değil, bir önceki yıl ona bakan kendilerine, ve daha bir önceki yıl, ve daha bir önceki yıl. Zaten o zaman anladım tabut dediğimin tabut, mezar dediğimin mezar olmadığını. Tabut dediğim sedyeymiş gördüm ki siz zaten bunu biliyorsunuzdur. Mezar dediğim ambulansmış ki siz bunu da zaten biliyorsunuz. Mahşer dediğim hastaneymiş ki siz en çok bunu biliyorsunuz. Zebani ve melek dediğim hemşire ve şoförmüş ki siz bunu da zaten biliyorsunuz. Sonra anladım ki benim kafa patlamamış. Çünkü silah patlamamış. Ama ölmüşüm ben yine de. Hani intihar eder ya adam, köprüden atar kendini. Daha yere düşmeden kalp krizinden ölür. Hayır benimki tabi ki kalp krizi değil. Yani kalp krizi tabi de, adı kalp krizi değil. Kalbimin krizi. Adı Deniz. Yok dediğim hani, ne kadınlar sevdim zaten yoktular olandan hani. Olmayan sevgilim. Hayali sevgilim. Sevgisizlik kadar acı mıdır sevgisizlik, sevgiyi yaratamayan sevgiliyi yaratabilir mi, hayali sevgiliyi hayali olduğunu anlayınca öldürebilir mi, ne bileyim... Kaç yıl geçti, ne zamandır burada bu haldeyim, nereden kendime gittim, gittim mi de gidemedim, gidemedim de gittim ne bileyim... kafama huni takmadım diye akıllı mı bilneyim? Çarşafa sarılmış dolanıyorum, çarşaf dediklerine kefen diyorum. Kefen çarşaftır zaten, bunu kime söyleyeyim. Yarı ölüm çarşaf üstünde yatıverirsin, yarı ölüm tamama erince altındaki çarşafın kenarından katlayıverirler üstüne, kapatırlar diye kime diyeyim.

Durun ben size bir çay söyleyeyim de bu daha gitmesi, daha bir de gidememesi var ona geçeyim.☞

HANDAN ACAR YILDIZ

ŞEFFAF

Bir gülün dünyadaki bütün karahindibaları kışkandığı gündü o gün. Bir gülün kolay açan bütün çiçekleri de...

Adam uzaktan göründü. Kadın onu affediverdi. Adam o kadar güzel giyinirdi ki ne kadar geç gelirse gelsin, kadının affetmekten başka çaresi kalmazdı. Kadının tüm insanları affetmekten başka çaresi yoktu zaten. En başta kendini affetmek zorunda kalan her kadın gibi... Yanına vardığında elini kadının şifon gömleğine doğru uzattı adam. Dokundu. 'Bu şeffaf mı? İçin görünüyor sanki' deyip kadının göğsünü kapatmaya çalıştı. Kadının göğsünü sokaktan gizlemeye çalıştı. Adamın parmakları ile kadının göğsü arasında gömlek vardı. Zaten gömlek dediğimiz, hikâyesi çok eski olan bir giysiydi. Adamın parmakları ile kadının kalbi arasında hiçbir şey yoktu. Parmak uçları, onun kalbine değmişti.

Kadın birden çocuk oluverdi.

Sonra genç kız oluverdi kadın.

En sonunda da kadın oluverdi kadın birden ve dünyada birini 'kimsesi' gibi hissetti. Ama kısa bir an.

Dünya, bir adamın bir kadının kimsesi olamayacağı kadar kalabalık bir yerdi.

Dünya, bir adamın bir kadının kimsesi olamayacağı kadar uğultulu bir yerdi.

Arı kovarı gibiydi dünya da, özü eksikti sanki biraz. Keşke Tanrı boynumuzu sabit yaratsaydı da önümüzden başka yere çeviremeseydik, diye düşündü kadın. Ölüm ihtimalimiz artarken kalbimizin kırılma ihtimali azalırdı böylece, diye düşündü. Can korkumuz ten korkumuza eşitlenirdi böylece, diye düşündü. Boyunları sabit yaratmayan Tanrı'nın da bir bildiği vardı elbet. Tıklım tıklım kalabalık bir yerdi dünya ve bir adam bir kadının 'hiçbir şeyi' olamazdı. Bu yüzden kadın, gerçeğin içine birden bire ve büyük harflerle düştü. Düşerken yerçekiminin daha da güçlendiğini fark etti. İnsanoğlu dik dururken azalan yer çekimi, düşerken hızla artardı. Bu düşüş, izafi olmamasına karşın sadece düşenin bilgisindeydi. İzafi olmayan bilgileri paylaşamamanın yükü kadının omuzlarına bindi. 'Keşke Tanrı, düşerken kadınları tutsaydı' deyiverdi kadın. Sonra korktu; acaba imanımı mı kaybettim, diye. Ama kay-

betmekten korkuyorsan kaybetmemişsin demektir. Kaybetmekten korkmak, kaybettiğimizin işaretiydi. Kadınları düşerken tutmayan Tanrı'nın da bir bildiği vardı elbet. Düşmenin bin bir şekli, düştüğün yerden kalkmanın tek bir şekli vardı. Belki de düşerken kadınları tutmayan Tanrı, onlara kalkmanın o tek şeklini öğretmek istiyordu. Kalkmak demek, yalnız güzellikleri hatırlamak demektir. Kalkmak demek, kırgın olsan bile kızgın olmamak demektir. Kalkmak, affetmektir. Kendini ve herkesi... Madem kalkmayı öğrenmek bu kadar güzel de düşmek niye bu kadar incitir insanı, diye düşündü kadın. Cevabını bulmakta gecikmedi. Çünkü herkes kendi üzerine düşerdi. Ne kaldırım ne de topraktı düşülen yer. Herkes kendi üzerine düşerdi ve herkes kendi kendinin altında ezilirdi.

Bir gülün dünyadaki bütün karahindibaları kışkandığı gündü o gün.

Kırmızı bir gülün sarı renkli bütün çiçekleri kışkandığı gündü o gün.

Bir gülün kolay açan bütün çiçekleri de... ❧

MEHMET KAHRAMAN

SABAHA ÇOK VAR

İyi huylu mu ona bakacağız, dedi doktor. Tahlil kâğıdını uzattı. Korkmam gerekiyor mu? Bilmiyoruz. Şimdilik bir şey söylemek mümkün değil. Sonuçlara göre söyleyeceksiniz öyle mi? Sonuçlar iyi çıkmazsa, Şimdiden kendinizi korkutmayın. Bakarsınız iyi çıkar. İyi çıkmazsa, İlla her şeyin kötüsünü düşünmek zorunda mısınız? O cümle öyle mi kurulur? Hem düşünmek. Kim düşünüyor ki? Ben düşünmüyorum. Hayatta iyi huylu ne kaldı ki bu tümör iyi huylu çıksın. Doktor anlatıyor... Hastalığın evrelerini. Durum ürkütücü. Kötü huylu çıkarsa kurtuluş ümidi yok. Çok riskli bir yerde. Küçük bir hata ölümcül sonuçlar doğurabilir.

Kimse bu ihtimali düşünmek istemiyor. Kim ister ki? Çocuklar henüz küçük. Peki büyüdülerinde rahatça ölünebilir mi? Hayır. Hep bir bahane. Ama her gün birçok insan ölüyor. Hem de akşam yemeğini yerken. Yok, yemek yerken değil, biz yemeklerimizi yerken onlar çoktan ölmüş oluyorlar. Biz yalnızca onların ölüm haberlerini seyrediyoruz. “Evet sayın seyirciler, şimdi de vahşetin görüntülerini ekrana getiriyoruz.” Kanal değiştir, diyor eşim. Nasıl telaşlı. Çocuklar etkilenir. Kumanda nerede? Tam lazım olduğu anda kaybolur. Hanım televizyonun düğmesine uzanıyor. Bak gördün mü yaptığını. Harabeye dönmüş kentler. Patlayan bombalar. Kaçışanlar. Kan gölünün ortasında cesetler. Çocuk ayakkabıları. Kadınlar. Feryatlar. Bakıyorum da her yeni günün vahşeti bir önceki günü aratıyor. Biz, çocuklarımız etkilenmesin diye televizyonu kapatıyoruz. Ya da kanal değiştiriyoruz. Komşular “Böyle Bitmesin” dizisini seyrediyorlarmış diyor hanım. Güzelmiş. Bir baksak diyeceğim fakat ilk bölümden seyretmeyince insan bir şey anlamıyor.

Anlayacağımız şeylerden konuşuyoruz. Çocukların da anlayacağı. Ben anlamıyorum diyor hanım, ahiretin olduğuna inanan, hesaba çekileceğini bilen bir Müslüman bunları nasıl yapar? Hiç mi vicdanları yok? Yok! Hangi cümleyi kurarsan kur. Ne kadar süslersen süsle kelimelerini, ama yok. Biliyor musun, bağıra bağıra ağlamak istiyorum. İçimdeki öfkeyi hiçbir şey dindirmiyor. Baba, diyor dört yaşındaki kızım, çocuklar ölürken canları acımaz değil mi? Acımaz kızım. Gözlerim yaşıyor bunu söylerken. Babaları ölüyor onların, diyor ardından oğlum. Eşim bana bakıyor. “Çocuklar daha küçük” sözü zihnimde yanıp sönmeye başlıyor.

İyi huylu çıkarsa sorun yok. Kötüyü aklına getirme. İyi de, iyi olsun. Hanım bu aralar benim pozitif düşünme uzmanım. Bana olumlu, güzel düşünceler aşılamaya çalışıyor. Fakat ölçüyü tutturma meselesi yaşadığı da bir gerçek. Çok konuşuyor. Evhamlar üretmeyeyim diye. Yoruluyorum. Beynim zonklamaya başlıyor. Elim gayriihtiyari başıma gidiyor. Ağrı mı geldi diyor, etrafımda dönmeye başlıyor. Onun bu telaşlı hali aslında beni daha çok korkutuyor. Çocukların küçüklüğünü, kendisinin yalnız kalacağını, annemin evlat acısı yaşayacak olmasını yeniden ve tekrar tekrar hatırlıyorum. Genç yaşta dul kalacak. Bir başına çocukları büyütecek. Evin üstesinden gelmeye çalışacak tek başına; kira bir yana, faturalar, taksitler, çocukların servis parası... bir sürü şey. Bunların hakkından nasıl gelecek? Hadi geldi diyelim, ömür boyu yalnız yaşayacak değil ya. Cümlelerin devamı beni endişelendiren kısmı. Hoş, ölünce onu düşünmeyeceksin lakin ölünceye kadar geçen süre kalbini cizmeye yetiyor.

Tahliller çıktığında nasıl olurum acaba? Şu anki sakinliğimi koruyabilir miyim? Sanki o an ölürüm. Heyecandan. Korkudan. Birkaç gündür uykularımın bile tadı yok. Acayip acayip rüyalar görüyorum. Çoğunluk akşam haberlerinde seyrettiğim sahnelerin ortasında oluyorum. Ne gariptir her seferinde ölüyorum. Sahne korkunç gelmiyor. Yani rüyadan korkarak uyanmıyorum. Kaçıyorum. Kaçıyorum. En sonunda beni yakalıyorlar. Kafama silah dayayıp tek elde bitiriyorlar işimi. Fakat bazen günlerce süren işkencelere tabi tutuyorlar. En kötüsü bu. Televizyonda gördüğüm insanlara dönüyorum. Morluklar, derin yarıklar, deri altında siyahlaşan kan... Kimse yardım etmiyor. Her yer insan oysa. Neresi burası? Hangi ülke? Ben neredeyim? Bunlar nasıl insanlar? Uyanıyorum.

Gece. Her yer karanlık. Tekrar uyumaya korkuyorum. Zaman dursa. Hatta zaman diye bir şey olmasa. Sabah tahlil sonuçlarımı hiç almasam. Doktor kaç aylık ömrüm kaldığını söylemese. Eşim kocasız, çocuklar babasız kalacak olmanın haberini almasa. Başka pek çok şey olmasa. Soğuk su boğazımdan aşağı akarken bunları düşünüyorum. Bir kanser hastası, ölmekten korktuğunu söylemişti geçenlerde. Kansere yakalanmadan önce de öleceğini biliyor insan, ancak kanser olduğunu duyduğu an sanki Azrail yanı başındaymış gibi geliyor. El birliği etmişçesine olumsuz düşünceler hücum ediyor beynime. Olumlu gönderimler yapacak biri yok. Teheccüd kılsam bu gece vakti. Vesvese üretmeyi bırakır mı zihnim? Dua etsem şöyle uzun uzun. Dua kadere değiştirir. Neden olmasın.

Çocukken nasıl dua ederdik. “El açtım Allah’ım sana. Akıl, sağlık, afiyet ver bana. Yemezsem büyüyemem. Okuluma gidemem...” Çocukken her şey güzeldi. Kızsan bile aklına kötülük yapmak gelmiyor. Kavga ettiğin kişiyle en

çok beş dakika küs kalıyorsun. Bencillik yok, hırs yok, zulmetmek yok. Şimdi? Babalar ölürken, çocuklar oyun oynuyor kamplarda. Bugünlerde hep bunu düşünüyorum. Dünya bu kan dondurucu duruma nasıl sessiz kalabiliyor? Kelli felli adamlar gece yarısına dek süren programlarda tartışıyorlar. Sonuç? Bakış açısı gerçeğin algısını değiştiriyor. Biri vahşet derken görüntülere, diğeri terörle mücadele diyor. Herkes kendi ideolojisiyle bakıyor olaylara. Ya ben? Ben ne yapıyorum. Uzaktan bakan biri olarak çocuklar etkilenmesin diye kanal değiştiriyorum.

Bu ikiyüzlülükle kılıyorum namazımı. Seccadeyi katlayıp kanepenin koltuğuna koyuyorum. İçeride gece lambasından yansıyan loşluk var. Kırmızı kör ampul geceyi ıssızlaştırıyor. Her taraf sessiz. Yalnız içimde bitmeyen bir ses, sürekli yankılanıp duran. Ey şair, hadi buna da bir isim bul. Çocuklar uyuyor. Oğlan deli yatıyor. Yorgan aşağıda. Ellerini bacaklarının arasına almış, büzüşmüş. Yorganı alıp üstüne örtüyorum. Sessizce öpüp çıkıyorum. Kızım, pamuk prensesim, fındık burunlu kızım mışıl mışıl uyuyor. Gülüyor uykusunda. Kim bilir hangi tatlı rüyanın içinde. Öpmeye doyulmayacak yaşta.

Sizi daha ne kadar görebileceğim acaba!

Bu gece sabah olmaz. İki saat var güneşin doğmasına. İçimde nasıl bir heyecan! Gün ağarınca darağacına gidecek idam mahkûmu gibi hissediyorum kendimi. Trenle geçerken İstasyon'unda gördüğüm saat kulesinde yazıldığı gibi: "Vakit daralıyor." Saatin tik takları hiç susmuyor. Bir şeylerle kendimi oyalamam lazım, fakat hiçbir şey yapmak istemiyorum. Uyumak istiyorum aslında. Gram uykum yok. Vakit daralıyor. İnsanın son nefesinin zamanını bilmemesi ne büyük nimetmiş. Yarın doktor bana desc ki, iki ya da üç aylık ömrünüz kalmış... Ne yaparım ben?

Bunları düşünmemeliyim. Kendimi korkutmamın bir yararı olmaz. Bak işte her gün bir sürü insan ölüyor. Yarından tezi yok iyi huylu olmalı. O zaman demezler mi, can boğaza gelmeden. İnsan böyle bir şey. Geçmişin muhasebesini yapma vakti değil şimdi. Defterde açık çok. Oysa hep geleceğe yatırım yapıyordum. Daha evin taksitleri bitmedi. Oğlanın basketbol kursunun ödemeleri de. Kredi kartı taksitlerini saymıyorum. Yenilediğimiz koltuk takımları, LCD televizyon, mutfakın bütün işlerini yapacak sandığım mutfak robotu, satıcının temizlik robotu diye yutturduğu halı yıkamalı elektrik süpürgesi... Hayatımı adadığım taksitleri bitmeyen diğer ev aletleri. Her şey geride kalacak. Elektrikli süpürge satıcısının önünde hanımla yaptığımız tartışma, mutfak robotunun ilk denemesinde "bir tek doğraması kalıyor, o kadar para verene kadar ben doğrardım" dediğim an, oturmayacağım koltuk takımına ne diye dünyanın parasını ödedim deyip zorla beş gün oturabildiğim o hafta. Hanımın aklından hiç çıkmayacak.

Yine başladı sesler. Neden susmazlar? İyi huylu da çıkabilir. Kendimi korkutmamalıyım. Eşim uyanık olsaydı şimdi, bana pozitif yükleme yapardı. İyi huylu çıkar. İyi huylu. İyi huylu. Sabaha değin iyi huylu diye tekrar edip durayım en iyisi. Zihin boş durmuyor. Onu böyle yormalı. Daha çocuklar küçük. Hanım genç. Taksitler bitmedi. Eşim bütün bunları kaldırabilir mi?

Hay Allah!

Yok böyle olmayacak, en iyisi hanımı kaldırmak. Ben kafayı yırım sabaha. Uykusundan olacak o da, yapacak bir şey yok. Ne televizyon dindiriyor sıkıntımı, ne atıştırdığım çerezler. Kendi kendime yaptığım telkinler de işe yaramıyor. Konuşuyorum, konuşuyorum... Sabaha dek vakit geçmez böyle. Edemem sabahı. En iyisi hanımı kaldırmak.

...

Hanımım! ❧

KAMİL YILDIZ

KÖPEK SESLERİ

Celal Arslan'a...

— Önce siz başlayın, biz gerekli yerde araya gireceğiz.

— Size şu kadarını anlatayım, dün köpek sesleriyle bölünen uykuma bir daha dönemedim. Tuhaf bir şekilde bu uykuya dönmek istiyordum. Kararlıydım, uzun süre de yataktan çıkmadım. Sonra sesler öylesine çoğalıp ayak uçlarıma kadar yaklaştı ki, dayanamadım, ister istemez kalktım. Sesler arka bahçeden geliyordu, balkona çıktım. Niyetim, seslenip kovalamaktı. Fakat buna gerek kalmadı. Aşağıda salyalı ağızlarıyla, düpedüz bana bakarak seslerini kestiler. İyi, dedim, madem öyle... Tekrar yatağıma dönebilirdim, kıpırdadığımı görünce birden, olanca güçleriyle havlamaya başladılar. İt sürüsü bunlar dedim. Evet, it sürüsü. Aşağılık hayvanlar. Fakat akıllıca olanı herhalde onlarla çekişmek değildi, buzdolabını açtım, içinde ne varsa mutfak tezgâhının üzerinde düünden kalmış ekmek parçalarıyla birlikte aşağı attım, alın ve gidin. İşte size yiyecek. Köpeklerin ikisi diğerlerinden biraz daha uzakta duruyordu, üçü yiyeceklere saldırdı, biri arsız havlamalarını sürdürdü. Hiçbir sonuç elde edemedim. Tuhaf, dedim, şimdi hatırlamış gibi. Buralarda pek köpek olmaz. Sonra bahçe, dışarıdaki hava, ileriye doğru sisler içinde kalmış patika, ağaçlar arasında akıp giden dere... Hiçbiri normal değildi. Hiçbiri.

— Yıllardır oturduğunuz bir sokak, tuhaf olan neydi?

— Sadece köpekler değil, bu bahçe köyü hatırlatıyordu. Bilir misiniz biz çocukken her yaz köye giderdik, orada, büyük tarlanın üst kısmında dedemle yaptığımız bir baraka var. Bazen arkadaşlarla toplanıp, gecenin gizemini doruğuna vardırıracakmışız gibi oraya gider, korkmaya ve heyecanlanmaya çalışırdık. Bizden büyük haylaz, kötülükten başka ellerinden hiçbir iş gelmeyen çocuklar vardı. Onlar bazen bizim oraya gittiğimizi duyar, bizi korkutmak için türlü yollara başvurulardı. Kurt ulumalarıyla barakanın etrafını doldurdukları da olurdu. Yeterince korkup gürültü yapardık, bağırışlar çağırışlar arasında köye doğru koşardık. Böyle yapmak bir kanundu, yoksa onlar barakaya kadar gelir, keyiflerince hareket eder, bizden birinin canını mutlaka sıkarlardı. Sonra da kavga başlardı, dayağımızı yerdik. Hepsine lanet okuyorum şimdi. Fakat anlatmak istediğim bu değil. Birkaç yıl önce, kışın tekrar

köye gittim. Artık çok ıssız bir yer, üç beş ev halkından başka kimse yok. Şubat ayıydı, kar diz boyu olmuş, her taraf bembeyazdı. Bu gidişim unutamadığım bir yaz gecesi içindi, kışın giderek kederimi arttırmak istedim, çocukluğumdan beri âdetimdir: Elinden geldiğince kederlen. Benim felsefem bu. Ama siz sanatçı insanlarsınız, bu felsefe sizi zehirler, yoksullaştırır, siz asla pişman olmamalı, geriye bakmamalısınız. Bu ayrı. Neyse siz kendinizi korumasını bilirsiniz. Benimse kederlenmem gerek. Yeterince ve mümkünse son haddine vardırılmış şekilde. Bakın o kış barakaya kadar yalnız başıma gittim, korktuğum söylenemez, acı duyan insan korkmaz. Bunu da söylemiş olayım. Barakanın anahtarı öndeki küçük pencerenin demirlerine asılıydı, dedemin bir numaralı yeri. İçeri girince barakadan daha çok kendimi değişmiş buldum, hiç ama hiçbir şey hissetmedim. Teneke sobayı yaktım. Isındım. Burada hatırlanacak bir şey yok, dedim kendime, ama hiçbir şey yok.

İyi de neyi anlatıyorsun o halde, diyeceksiniz.

—Evet.

—Bunu biliyor olsam. Fakat o geceyi, sonraki günü neden unutamıyorum ve hatırlayamıyorum. Bir yaz gecesi, evet mutlaka böyle olmalı. Akşam ezanından sonra, bizim evden dışarı çıkmamıza pek izin vermezler, üstelik liseye geçmişim, o yaşında. Gülünç mü? Çünkü erken uyuyacaksın, erken uyanacak, tarladaki işlere yardım edeceksin. Kolayca izin verilmez. Biz nasılsa çoğu akşam çıkardık. O yaz gecesi Aynur abla, kız kardeşiyle birlikte bize geldi, halamla bir şeyler konuşup ayarladılar, bu plan demektir. Dışarı çıkacağız. Şunlar şunlar yanımızda olmalı. Küçük tüp, bir el feneri, çay için gerekli malzeme. Öyle de oldu. Hep birlikte, ayın cömertçe parıldadığı bir gece evden çıktık. Tabii, daha güzel anlatılabilir, amacım o değil. Biraz dinleyin. Ağbım de bizimle geldi, olduk mu beş kişi. Dışarı çıkıp yola koyulur koyulmaz vaat edilmiş bir yere gidiyoruz duygusuna kapıldım. Daha önce de bir iki defa böyle yapmıştık. Ama bu başka. Aynur abla kardeşi Esra'yla gelmişti. Bu, durumu nasıl da değiştirmişti. Ben ya gerçekten heyecanlanıyor ya da eski alışkanlığımla zorla heyecan arıyordum. Fakat gerçekten çok başkaydı. Hava serindi. Hepimiz üzerimize hırka türü şeyler giymiştik. Barakaya girince duvara yaslı duran sini yere kondu, bardaklar hazırlandı. Sobanın üzerinde çay demlendi. Yer sofrasının etrafına dizdiğimiz minderlerde oturuyorduk. Ben susuyor ve yalnızca dinliyordum. Bilmem kimin kızı kiminle kaçmış, o buna yakışmamış, oysa... Esra da lafa karıştı, Halide teyzenin kocaya kaçan küçük kızını iyi tanıyordu, şimdi çok pişmanmış kaçtığına. Ne güzel konuşuyordu. Çok rahat, hafif ve içtendi sesi. Bir ara yüzüne kilitlendim. Nasıl oldu bilemiyorum, o kadar güzel göründü ki... Hele gözleri. Hemen kendimi toparladım, bizimkiler öteden beri birilerini birilerine yakıştırıp durur-

lardı, içten içe düşünüyordum. Neden kimse beni Esra'ya yakıştırmıyor. Tamam, bir iki yaş benden büyük, fakat bu önemsiz değil mi? Olmadı birlikte pekâlâ kaçılabilirdi, kaçır mıydı? Fakat arkadaşını suçlayarak konuştuğuna göre. Onlar konuşuyor, ben de sahte bir dinleme havasında Esra'nın gözlerini düşünüyordum. Daha önce bu şekilde hiç görmemiştim, hissetmemiştim. Daha sonra Seyyan Hanım'ın şarkılarını dinledikçe bu gözleri hatırlayıp kederlendim. Bu kadar.

—Peki, daha sonra onunla hiç konuştunuz mu?

—Hayır. Fakat bunun bir önemi yok. Onun yüzünde gördüğüm, gözleriyle bana taşıyan bir şey vardı. Gecenin içinden geçip gittiğini hissettim, barakadaki her şey ve herkes buhar olup uçuyordu. Her şey başka türlü tanımlanabilirdi. Fakat o zaman içgüdülerimle düşünmüş ve yanılmamışım. Bu, her ne idiye katlanamayacağım kadar erkendi, bu çok erken gelen saf ve hafif varlıktan kaçtım.

—Bir tür bilgelik.

—Onunla ilgisi yok. Neyse aslında çok daha önce, gene bir kış günü köye gitmişim. O zaman baraka aklımın ucundan bile geçmiyordu. Köy gece tenhaydı, boş, avare ve sessiz. Bir gün öğleden sonra, yemekten ve hiç aksamayan çaydan sonra mezarlığa doğru, asıl niyetim değirmene kadar gitmekti, gitmek, biraz gezmek istedim. Hava biraz soğuk gibi, paltomu alıp çıktım. Araba yolundan değil de patikadan, tarlaların arasından ve dereден geçerek gidiyordum. Bir süre yürüdüm, mezarlığın önüne vardığımda dönüp ardıma baktım. Bunu hissetmiş miydim? Emin değilim, niçin dönüp baktım. Alışkanlık belki. Neyse. Ben böyle mezarlığın önünde durup bakıyordum, biri, bir genç kız beni takip ediyor gibiydi. Bana doğru geliyordu. Elinde küçük bir sopa, yolun kenarındaki otlara hafifçe vurarak. Demek ki biraz nazlı. Fakat bu kız nereden çıktı. Köyde pek kimseler de yok. Madem öyle, o halde değirmene doğru devam etmeyeyim dedim. Mezarlığın arka tarafına geçilebilir. Aklımdan bunlar geçiyor. Yani kuytu, kimselere görünmeyeceğimiz bir yer. Pekâlâ mümkün. Üstelik bende hiçbir erdem havası yok. Kanım kaynıyor, ne güzel bir çağ. Fakat her zaman istediğimiz gibi hareket etmeyiz ya da düşündüğümüz gibi. Ben yolumu değiştirdim. Amcamın mezarına uğrayıp dua okudum. Kös kös ve katı katı yürüyüp daha sonra eve döndüm. Hayır, kederlenmedim yalnız o gece kendime çok kızdım. Eğer bir ahmak değil idiysem buradaki kendini verişi, bundaki inceliği görüp baştan çıkmalıyım. Evet, evet çok pişmanım. Sabaha varabilsem, diye söylenecek dönüp durdum yatağın içinde. İştahsız kahvaltıdan sonra ön pencereye koştum. Acaba tekrar aynı yolu kullanır mı? Bir kez daha, bu bir kez daha... İyice emin olmalıyım. Kendimi küçük düşüremezdim, değil mi? Orada ne kadar bekledim bilmiyo-

rum, ama yemin ederim ki bu aynı kızdı, gene dünkü gibi oyalanarak, telaşsız ve hiçbir vaat içermeyen adımlarla yürüyordu. Mezarlığa doğru gidiyordu. Şimdi emindim. Beni takip ediyor. Hemen evden çıktım, koşarak patikadan geçtim. Şimdi ben onu izliyordum. Mezarlığın kapısında durdu, biraz beklekti, sonra beton basamaklarda oturdu. Galiba beni arıyordu, ben orada değilim. Yanına gitmeli miydim?

— Nasıl, yanına gitmediniz mi?

— Gidemedim.

— Öyleyse neden koşarak evden çıktınız, üstelik dünkü hatayı telafi etmek istiyordunuz.

—Bunu söyleyemem. Fakat bir de şu var, bu hadiseden sonra, şehre dönünce tuhaf bir duyguya kapıldım. Aslında duygu denemez buna, zaaf demeli. Bilirsiniz pek sevilir bu kelime. Herkes bizi bağışlayabilir. Bağışlasınlar yahut bağışlamasınlar, ben tövbe-kâr bir adam değilim. Belli amaçlarım, belli bir işim, gayri memnun bir tabiatım var. Neyse. Çarşamba günüydü galiba. Mayıs ayındayız. Hava gayet güzel. Bana tarif edildiği gibi, sokak aralarından zar zor sözü edilen kepenkleri çekili dükkânı buldum. Yanındaki apartman, birinci kat. Bunlar kibar fahişeler. İsterseniz Balzac'ı burada hatırlatabilirsiniz. O zaman üniversitede olduğum ve biraz kitap karıştırdığım için aklıma gelen ilk şey bu oldu. Kibar fahişeler. İyi davranıyorlar, biraz fazla duygusuzlar. Kapı açıldı, içeri girdim. Kendimi böcek gibi de hissederek. Daha önce yemin olsun adım atmamıştım. Allah sizi inandırсын, bilmem etmem ben buraları... Bu şekilde sayıp dökenler de var. Neyse. İşte o sırada hem heyecanlı hem de sonuna kadar kederliydim. Sonra küçük düşmüş bir hayvan gibi ayrıldım evden.

...

—Hepsi bu mu, bitti mi?

—Hem de defalarca...

—Nasıl olur?

—Uzun uzun konuşuyoruz oysa bütün hikâyeye birkaç cümleden ibaret.

—Yani burada bitirelim...

—Hayır, başa dönelim. ❧

MURAT TAŞ

DÜNYA BOŞ DEĞİLMİŞ

Kaç gündür düşünüyorum. Memleketin, deseydi. Söyleseydim. Yine de, dünya boş değilmiş, der miydi?

* * *

Şehir dört yüz bin. Ben yalnızım. Ölüm kadar. Dostlarım mı? Hamurları esnaf hamuru. Verdin mi parayı, aldın mı malı, bitmiştir. Bitsin. Bitti. O ki her şeyin bir ölümü var, dostluğun da olsun. Böylesi iyi. Ağırıklmış. İlaflım şimdi.

Ses. Değnekçinin. Simitçinin. Dilencinin. Balıkçının. Pazarcının. Araç sesi. Fren sesi. Korna sesi. Siren sesi. İlâsılı şehrin sesi. Ben sessizim. Ay kadar. Konuşmak mı? Ağzımı açıp “a” bile demek... Sesler, sözcükler düşmanım. Bilet, bir elli bize. Normali iki. Veririm iki. Vermez, şoför üstünü. Desem... Değer mi?.. Dese beş, beşi de veririm. İşte böyle lal'im.

Bu şehri sevmiyorum. Sevemiyorum belki de. Havası nem. Suyu kokulu. Binaları acuze. Yolları ip. Ekmeği liraya satılır. Helâlarında turnike... Fakat sevmemek için yeterli midir bunlar? Yetmiş iki buçuk millet yaşar, yetmiş iki buçuk dil konuşulur. Öyleyken dilim, memleketim... Niye bu şehirde kamburum?

O gün...

Kaldırımdaydım. Yürüyordum. Yalnızdım. Sessizdim. Vitrinlere bakıyordum. Işıklarda duruyordum. Merdiven dibi bir ocakta, işaret parmağımla çay istiyordum. Beş lira veriyordum. Üstünü cebime atıyordum. Bir dönerciye giriyordum. Ekmek arası döner istiyordum, dudaklarımı oynatmıyordum. Kırmızı önlüklü; ketçap, mayonez, turşu, yeşillik olsun mu, diyordu. Ketçabı, mayonezi sevmezdim. Yine de baş büküyordum. Yiyordum. Adam bir liranız var mı, diyordu. Bakışlarım hayır, diyordu. Bozuk paralarım çoğalıyordu, bozuk paralarım oynuyordum. Bir büfede su alıp içiyordum. Sıkıştıyordum. Bir minare arıyordum. Helâciya parasını peşin veriyordum. Helânın kapısındaki küfürleri, pezevenklerin ve ibnelerin telefon numaralarını okuyor, ayıp resimlere bakıyordum. Tekrar vuruyordum kaldırımlara. Hep yürüyordum. Hep susuyordum. Şehir dört yüz bindi. Ben yalnızdım. Şehir çığlık atıyordu. Ben ay kadar sessizdim.

Yoruldu. Bir banka oturdum. Yittim. Selamla daldı dünyama. Oturdu. Döndüm. Yüzünde tüy gibi gülümsemce. Nefes nefese. Kaşlarımı hafif indir-

dim. Suratımı hafif kararttım. Yalnızlığımı, sessizliğimi çalamayacaksın! Başımı salladım. “Yaşlılık kapıya konulacak mal-elini salladı- değil. Offff! Ohhh! Şükür yaradana. Evde otur, otur... Kahveyi sevmiyorum. Şöyle çıkayım... Gebersin yaşlı... Eskiden Tavuklar’dan Ada’ya... Bazen günde iki kez... Yorulmak var mıydı? Şunu-fısfısı çıkarıyor-becceremi... Şöyle söyle...” Çalkalıyor. Soluğunu veriyor. Hırıldıyor. Ağzına götürüyor fısfısı, dudakları sarıyor tüpü. Basıyor. Püfff! Gaz sızıyor. İki. Üç. Ohhh! Konuşuyor. Hırlıyor. Konuşuyor. Göğsü şişiyor... Birden durdu. Gözünü gözüme dikti. “Memleket neresi hemşerim?” Nasıl anlatayım şimdi? Elle. Başla. Gözle. Anlatılmaz ki. Yazsam, okuma bilmem, diyor bakışları. Peki nasıl? Kalkıp gitsem mi? Fakat kör olası, nasıl da fırladı ağzımdan. Malatya, diyen hangi budalaydı? Bakışları dikleşti. Uzunca bir “Hıuu!” dedi. “O taraftan...”

Necati Tosuner. Üstadım. Ben de kamburum.

Kalktım. Yürüdüm. Koşarcasına. Kaldırımlardan, ışıklardan, caddelerden geçtim. Eve gitmeliyim. İçeri kapanıp. Perdeyi çekip. “Çocuğum be!” Merhamet dolu bir ses. Fakat kim? Dokundu. Koluma. Baktım. Bakıştık. Islak mavi gözleri... Kaymak beyazlığında buruş buruş bir deri... Garın merdivenlerine çökmüş. Elinde sopa. Önünde, yanında poşetler, iri bir kova, bir çuval. “Hayrına çocuğum be, bunları karşıya geçirin mi?” Eliyle durağı gösterdi. Tereddüt etmedim. Çuvalı, poşetleri, kovayı aldım. Yürüdük. Arabaların hışmından korunup karşıya geçtik. Durağa vardık. Bıraktım elimdekileri. Döndüm. Nefesi hırıltılı. Islak mavi gözlerinde minnet. Dudağında tüy gibi tebesüm. “Dünya boş değilmiş be çocuğum! Kaç kişiye söyledim, bakmadılar yüzüme. Allah razı olsun!” O güzelim ıslak mavi gözlerin, o güzelim kaymak gibi buruş buruş derinin hatırına haftalar, belki aylar sonra ben de kelebek hafifliğinde bir tebessüm kondurdum dudağımın kıyıcığına.

Yürüdüm. Fakat aklıma takıldı. Memleketin, deseydi. Söyleseydim. Yine de, dünya boş değilmiş, der miydi? ❧

NUMAN ALTUĞ ÖKSÜZ

YÜREĞİYLE YAŞAYAN ADAM

Neden geldim ki arkadaş buraya? Mora çalan bu rutubetli duvarların altında ne arıyorum ben? Şu iskemlelerin haline bak. Paslı çivilere taktırsak pantolonu halimiz duman. Döşemeler kendinden geçmiş, tavan çöktü çökecek... Neymiş efendim çok hoş sohbet bir adammış. Ulan Utku! Ulan yazar bozuntusu! Bir de defteriyle gelmiş. Ey Allah'ım... Adamın bir bakışı var, üç buçuk attım üç buçuk! Arkamdaki duvarı deldi geçti koyu kara gözleri!

“Utku! Çaya gerek yoktu. Kalk gidelim. Hem işim var benim.”

“Ayıp ettin şimdi. Kalkıp gidilir mi öyle hemen? Ne var? Ne oldu?”

“Cellat gibi duruyor adam! Hem şu mekâna bak. Sohbet edilecek yer mi burası?”

“Günahını alma adamın. Ben iki senedir tanıyorum Cahit Abi'yi. Çok kral adamdır, çok bilgilidir, hoş sohbettir. Bir tanı, hak vereceksin bana!”

“Oğlum hoş sohbet dediğin adamın yüzünde meymenet yok. Ben adamı gözünden tanırım! Kalk kalk! Ya da sen kal bana müsaade!”

“Yahu otur hele. Vallahi çok ayıp olur Cahit Abi'ye. Hatırımız da mı yok be kardeşim?.. Bakışa bak bakışa. Git lan. Def ol git!”

* * *

“Adamı gözünden tanırım...” gibi afili laflara inanmam ben. İnsanların gözleri, çehreleri doğru çizgileri taşımaz her zaman. Gözler kalbin aynası olmayabilir.

Evet olmayabilir; eğer olsaydı ben Cahit Abi ile oturup konuşamazdım, sohbetleyemezdim... Ona uzaktan önyargılı bir not verip mesafeli mesafeli merhabalaşmakla yetinirdim. Çünkü karanlık birer dehlize benzeyen gece siyahı gözleri, yağmurun yollara açtığı oyuklardan nasiplenmiş yanakları, söze durduğunda kıvranan çatlamış dudakları, sustalı bir iz taşıyan ve sağa doğru uzayan çok katlı burnu onu ilk bakışta Yeşilçam'ın bütün kötü karakterlerinden daha fena biri olarak göstermekte. Haliyle gözün ilk görüşü dile gelen sözcükleri susturmakta, duygulara yürümeye çalışan sıcaklığı soğutmakta...

Cahit Abi, nasıl görüldüğünün farkında. Biliyor yüzünden ve tavırlarından hayata düşenleri. Aldırmıyor, “Ben böyleyim, Allah takmış bu başı boy-numun üzerine. Gerisi de babamdan miras.” deyip geçiyor.

Anasına gün göstermeyen babasından çok çekmiş Cahit Abi. Altı yaşında mendil satarak çalışmaya başlamış. Yetmemiş babasının içkisine küçük avuçlarıyla getirdikleri. Şamar yemiş, gözü şişmiş, babasına nefretle bakmış. İşte o bakış yapışmış kirpiklerine. Daha da kara yapmış siyahı insanı yutan gözlerini.

Sonra sanayide anahtar tutmuş, tekerlek yuvarlamış... Avucundakilere cebindekileri de ekleyerek dökmüş babasının önüne. Çok para verirse babası sever, küfrü keser sanmış. Olmamış. Yine yetmemiş adını bir türlü diline değdirmemiş babasına verdikleri. O gün tokatların kırmızılıkları, sigara kül-
lerinin grilikleri patlamış ve oyuklar birikmiş yanaklarında.

Garsonlukla devam etmiş on birini devirince. Kazancının bir kısmını ana-
sına ayırmış, kalanını babasının eline saymış. İçkisine kumarı da ekleyen ba-
bası daha fazlasını istemiş. Vermemiş Cahit Abi. “Anamın!” demiş. Demiş
de anlamamış babası. Yumruklamış kırmış dişlerini, patlatmış burnunun altı-
nı süsleyen kırmızısı soluk ufak dudaklarını.

On altısında gündüzleri garsonluk yaparken geceleri hâlde kasaları sırtla-
mış. “Canını dişine takmak” deyimine anlam verecek kadar çok çabalamış.
Kazandıklarını biriktirip anasını rahat ettirmek arzusuyla daha da kuvvetle
sarılmış yaptığı işlere. Babası yine durmamış. Çıkmış karşısına, bükmüş ko-
lunu, daldırmış elini Cahit Abi’nin cebine. Direnmiş Cahit Abi, üzerine çul-
lanan babasına ilk kez karşı gelmiş, onu tekmelemiş. Öfkesi sarhoşluğuyla
birleşen babası hücumla kalkmış ve Cahit Abi’nin kafasını mutfakın sararmış
fayanslarına çarpmış defalarca. Anası araya girmek istemiş. O da babanın ga-
zabına uğrayınca dayanamamış Cahit Abi. Geceleri işten dönerken korunmak
için beline yüklediği sustalıyı çekmiş, “Yeterrrrr! deyip atılmış. Burnundan
boşanan kanların kayganlaştırdığı fayansların üzerinde babasıyla boğuşurken
dengesini kaybetmiş, sustalı fırlamış parmaklarının arasından ve burnunun
yuvarlaklığını çizip geçmiş. Babası taş kesilmiş o an, defalarca yutkunmuş ve
o gün bugündür bir daha Cahit Abi’nin karşısına çıkmamış.

Bunca sene her günü katranlı bir gökyüzünün altında güneş arayarak ge-
çiren Cahit Abi, ciddiyetle kederin harmanlandığı mizacını göstermiş daima
onu süzenlere; teniyle, nazarıyla, cümlesiyle, yürüyüşüyle...

Peki, o sevmiyor mu? O sevinmiyor mu? O eğlenmiyor mu? O gülmüyor
mu? O baharı, yazı görmüyor mu?..

Sevmez mi hiç? Seviyor, hem de çok. Sevinmiyor mu? Elbette seviniyor.
Eğleniyor hatta eğlendiriyor. Gülmüyor mu? Gülüyor, kahkahalar atıyor. Ge-
ziyor; ağaçlara, çiçeklere dokunuyor; bahara da yaza da bayılıyor... Suratın-
dan okuyamıyoruz, gözünden anlayamıyoruz belki; ama Cahit Abi bütün

bunları herkesten daha yoğun bir şekilde yaşıyor. Çünkü yüreğiyle seviyor, yüreğiyle gülüyor, yüreğiyle dokunuyor, yüreğiyle görüyor... Çünkü Cahit Abi, hayata yüreğinden tutunuyor.

Yani demem o ki kimse kimseyi kolay kolay gözünden tanıyamaz. Vc her duygu kalbin çeperinden atlayarak göz aynasından yansıyamaz.

Asıl olan yürektekidir.

Hah! Cahit Abi, demli çayıyla parlattığı bardaklarla geliyor...

Vc asıl olay oradakileri bölüşebilmektir.

“Eline sağlık Cahit Abi. Ben de senden bahsediyordum.”⁴

AKİF HASAN KAYA

HOKKABAZ

Sabah evden çıkmadan önce pencereden bakmak gibi bir âdeti vardı. Bunu ne zamandan beri yaptığını düşündü. Hatırlayamadı. Neden yaptığını da bilmiyordu. Evden çıkmadan pencereden bakmak, az sonra karışacağı kalabalıklara karşı görünmez bir güven, gizil bir güç veriyordu sanki. Bir tür, sizi yukardan gördüm, ne yaptığınızı biliyorum havası. Pencereye yaklaştı. Yoğun bir beyazlık vardı. Önce kar sandı. Perdeyi açıp bakınca sis olduğunu anladı. Öyle yoğun bir sisti ki, beş metre ötesi görünmüyordu. Sisin, akşamki vukuatını örteceğini düşündü. Kimse onun yüzüne dikkatli bakmayacak, o da suçlu bakışlarını kaçırmak zorunda kalmayacaktı.

Pencerenin yanında yıllar önce Marangoz Ali'ye yaptırdığı masayı ve kutuyu gördü. Bunca zamandan sonra bunları, tozlu tavanarasından çıkarmanın ne âlemi vardı ki! Yeniden deneme isteğini bir türlü bastıramadı. Meğer o içindeki tutku hiç bitmemiş. Kutuyu ve masayı görünce yine hokkabazlık özlemi depreşmişti işte. Arkadaşları da ısrar edince...

Önce basit numaralar yapmıştı ama sonra eski hikâyeleri az buçuk bilenler, güvercini kaybetme numarasını istemişlerdi. Ama onların bilmediği bir şeyler vardı. Anlatmadığı, bir türlü anlatamadığı bir şeyler... Sıkıldı. Bunaldı. Olmaz. Şimdi, gecenin bu saatinde nerden bulacağız güvercini diyerek kurtulmaya çalıştı. Arkadaşı, komşusunun güvercinlerinden birini kaşla göz arasında kapıp gelmişti. Süt beyaz bir güvercin. Keşke alacalardan olsaydı diye düşündü. Kuşu kutuya koyarken elleri titriyordu. Buram buram terledi. Yıllardır yapmıyorum ama inşallah bir aksilik olmaz, diyerek muhtemel kazalara yol yapmıştı ama... Hokus pokus dedi. Sihirli değneği kutuya vurdu. Abartılı hareketlerle kapağı açtı. Allah'ım ne olur bu sefer olmasın. İşte yine aynı...

Zavallı kuşun başı düzeneğe sıkışmıştı. Ne demişti o adam; boş ver bu işleri, oku adam ol. Haklıydı. Hobi olarak bile beceremiyordu. Arkadaşları hayal kırıklığına uğramıştı. Gecenin böyle bitmesi herkesi çok üzmişti. Mısır firlar sessiz sedasız dağılınca güvercinin ölüsüyle baş başa kalakalmıştı. Ne yapacağını bilemedi. Kuş, ölgün gözlerle durmadan kendisine bakıyordu sanki. Kalbi suçlulukla daralıyordu. Sonra her şeyi balkondan atmayı düşündü. Şu lanetli kutuyu, masayı, kuş ölüsünü... Sonra vazgeçti. Belki sonra, yeniden... Güvercini balkondaki büyük saksıya gömdü.

Sis, ona hep o dağ yolunu hatırlatıyordu. Uzak kasabayı, çocukluğunu... Babasının, siste yolunu kaybedip o uğursuz uçurumdan düşüşünü... Birden ürperdi. İçine garip bir korku, tuhaf bir sıkıntı çöreklenmişti. İşe gitmemeyi düşündü. Arayıp hastayım dese... Çıkmasa evden, akşama kadar kitap okusa... Güzel olurdu ama zaten dünden bir sürü iş kalmıştı. Bu gün birikecek işleri de düşününce...

Sis her yeri kaplamıştı. Aşağıda daha yoğun, çökmüş, çöreklenmişti sanki. Etrafında bir sürü gürültü vardı ama hiç bir şey görünmüyordu. Karşıdan önce ayak sesleri duyuyordu. Sonra sisin içinden birden insanlar çıkıveriyordu. Az sonra alışması lazımdı ama bir türlü alışamıyordu. Her defasında ürküyordu. Yoğun sisin içinden birden çıkıyorlar sonra yeniden kayboluyorlardı. Korkusuna bir türlü engel olamıyordu. Metroya doğru yürümeye başladı. Evden çıktığına pişman oldu. Yukarı baktı. Sis, sis, sis... Martılar da suskundu. Evden çıktığından beri hiç martı çığlığı duymadığını anımsadı. Hepsi bir yerlere pusmuş olmalıydı.

Peşinde tek düze bir ayak sesi; tak tak tak... Arkasına baktı. Sisin içinde kimse görünmüyordu. Rahatsız oldu. Sesten biraz uzaklaşmayı düşündü. Adımlarını hızlandırdı. O hızlanınca peşindeki ayak sesi de hızlandı. Tesadüf olabileceğini düşündü. Yavaşladı. Ayak sesleri de yavaşladı. Yok, tesadüf değildi kesin takip ediliyordu. Kimin, neden peşinde olabileceğini düşündü. Aklına hiçbir ihtimal gelmedi. Sıradan biriydi. Kim takip ederdi ki?

Aklına bir şey gelmiş gibi yapıp birden duruverdi. O durunca arkasındaki ayak sesi de durdu. Kendisi göremiyordu ama demek ki peşindeki adam onu görebiliyordu. Metro durağı ne taraftaydı? Evet, şu tarafta olmalı. Yürümeye başladı. Peşinde yine ayak sesleri; tak tak tak... Aynı şeyi birkaç defa yaptı. Birden duruverdi. Yok, eğer delirmeye başlamadıysa yanılmıyordu.

Sonra bu sesleri daha önce, çok çok önce de duyduğunu hatırladı. Nerdeydi? Evet, tabii ya. Babasının korkusundan, dedesinin dağ evine doğru sislerin içinde yürürken duymuştu. Ama bununla onun ne alâkası olabilirdi ki? Hem o adam ara sıra, baba baba diye bağınyordu. Bunları sadece Remzi'ye anlatmıştı. Bir tek o biliyordu. Yoksa, şehre habersiz gelmiş şaka mı yapıyordu? Remzi'yi görme umuduyla etrafa baktı. Kimseyi göremedi. Kafası karışmış, allak bullak olmuştu. Neyse, bir an önce durağa gitmeliydi.

Bu arada, evden çıkarken duyduğu korku kaybolmuştu. Kendine güveni gelmişti.

Durağa varmak üzereyken aklına bir şey geldi. Birden geriye dönüp yürümeye başladı. Bu her neyse onunla yüzleşmeliydi. Az sonra burun buruna gelmeyi bekliyordu. Yok, olmuyor. Peşinden gelen ayak sesine yaklaşması gerekirken, bu sefer ses önünde yürüyordu. İşte bu çok tuhaftı. Geriye dönmüş ol-

malıydı. Durdu. O da durdu. Tekrar yürümeye başladı. Bu arada başka bir şey daha fark etti. Aynı tek düze ayak sesini, hem önünde hem arkasında duymaya başlamıştı. Kulak kabarttı. Aynı ritimde, aynı şiddette; tak tak tak... Tekrar geriye dönüp durağa gitmeye karar verdi. Zaten işe geç kalıyordu.

Aynı sesler. Hem önünde hem arkasında...

Sonra, dönüp koşmaya başlıyor. Arkasındaki sesin sahibi de koşuyor olmalı. Mesafeyi koruyor. Bir türlü yakalayamıyor. Yoruluyor. Nefes nefese kalıyor. Sis'in içinden birden ortaya çıkan birkaç kişiye de çarpıyor bu arada. Ama arkasından da birisi aynı şekilde koşuyor. Duruyor. Çıt yok. Sessizlik. Koca bir boşluk. Tekrar koşmaya başlıyor. Koşarken gençleştiğini hissediyor. Ellerine bakıyor. Cildi ne kadar da canlı. Bir mağazanın önünden geçerken, vitrin camında bir anlığına kendini görüyor. Bu yirmi yaşındaki haliydi. İnanamıyor. İşte o zaman her şeyi boş verip şehrin caddelerinde deli gibi koşup baba, baba diye bağırmaya başlıyor.

Şimdi daha hızlı koşuyor. Önündeki ayak sesleri de mesafeyi koruyarak uzaklaşıyor. Başka bir vitrinde kendisini onbeş yaşında görüyor.

Koşuyor. Baba. Baba. Babaaaaa...

Koşuyor. Aynı tek düze sesler; tak tak tak...

Yoruluyor.

Sis, bir türlü dağılmıyor. Sis, şehre çöreklenmiş. Bir türlü nefes aldırıyor. Sis, şehri sıkıyor.

Bunalıyor.

Yoruluyor.

Yavaşlıyor. Duruyor.

Nefes nefese kalıyor. Göğsü acıyor. Öksürüyor. Ayaklarında derman kalmıyor.

Bir ara hafif bir rüzgâr esiyor. Rüzgârla birlikte sanki sis dalgalanıyor. İşte tam o anda uzakta hayâl meyal görüyor. Bir elini ileri doğru uzatıyor: Baba, diye inliyor. Baba, diye yalvarıyor. Gel baba. Sesi çatallanıyor, kırılıyor. Az sonra sisin içinde kayboluyor babası. Sanki o uğursuz uçurumdan yeniden düşüyor. Babaaaaa... Koşsa? Dermanı yok. Hem koşsa bile yakalayamayacağını biliyor. Bunu nasıl, nereden bildiğine dair bir fikri de yok ama biliyor işte. Yakalayamaz.

Geriye dönüyor. Bütün olanlardan sonra hâlâ işe gitmesi gerektiğinin farkında. Duraktan bir hayli uzaklaştı ama yapacak bir şey yok. Bir taksi çevirse... Hiçbir şey göremiyor. Ayaklarını sürüye sürüye yürüyor. Üstü başı perişan. Kravatını gevşetiyor. Peşindeki sesin artık gelmediğini fark ediyor ama önündeki ses aynı şekilde yürüyor; tak tak tak... Az sonra bir vitrinde kendi-

sini yeniden bulunduğu yaşta görüyor. İşte kendisini böyle görünce yeniden koşmaya başlıyor.

Bir türlü yaklaşamıyor. Nedir bu? Üstüne ağır bir bıkkınlık çöküyor.

Bacakları gitmiyor artık. Ayakları şişiyor. Belinde, şimdiye kadar hiç hissetmediği bir ağrı peyda oluyor. Yavaşlıyor. Ellerinden ürüyor. Buruş buruş olmuşlar. Yine bir vitrine yaklaşıyor. Kendisini saçları beyazlamış, iki büklüm, yaşlı bir halde görüyor. İşte o zaman dizlerinin üzerine düşüyor. Kenan, diye bağıyor ileri doğru. Kenan. Oğlum.

Kenan duymuyor. Yok, duyuyor ama durmuyor, duramıyor.

Kenaaaaan!

Kenan durmak istiyor ama ayaklarına söz geçiremiyor. Sürekli babasının kendisine seslendiğini duyuyor. Bir durabilse, hemen gerisin geriye koşacak... Babasına sınıksı, kocaman sarılacak. Ama...

Sis, şehri sıkıyor. Sis, şehri bunalıyor; boğuyor. Sis, şehri yutuyor.

* * *

O gün kasabaya hokkabazlar gelmişti. Bütün çocuklar, o derme çatma çadırdırda toplanmıştık. Ufak tefek, ucuz numaralar yapmışlardı ama biz ilk defa görüyoruz. Acayip heyecanlanmıştık. Alevin çiçeğe dönüşmesi, sopanın birden renkli bez olması, şapkadan tavşan çıkması... Gösteriden sonra çadır boşalmaya başlayınca adamların yanına sokuldum. Merakla etrafa bakıyorum. Şapka bildiğim şapka işte, bundan nasıl tavşan çıkar anlamaya çalışıyorum. Sonra bir kutu var. İçine güvercin koyuyor. Sonra hokus pokus deyip kutuyu açıyor. Güvercin yok oluyor.

Eşyalarını toplarken dikkatli gözlerle izledim onları. Kutunun altının açılır kapanır olduğunu fark ettim. Ulan dedim kendi kendime, hokkabaz mısınız, sahtekâr mısınız? Tabi öyle olacaktı ya, olmayanı var etmek Allah'a mahsus. Adam zaten, ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet diyor. Biz aldattıyor yani.

Birisi, beni dikkatle izlerken gördü. Yanına çağırdı. Meraklı mısın bu işlere dedi. Evet dedim. Boş ver bu işleri, oku adam ol, diye nasihat etti. Masada kartlar gördüm. Bunlarla bir gösteri yapmadıkları için ne olduğunu anlayamamıştım. Siyah zemine, beyaz çizgilerle çizilmiş kuş, at, insan resimleri vardı. Bunlar ne diye sordum. Bak, dedi adam. Şimdi gözlerini kırpmadan bu resme bakıyorsun, sonra yine gözlerini kırpmadan karşı duvara bakıyorsun. Resmi aynı orda da görüyorsun. Uf, dedim heyecanla. Acayip büyümlü bir şey. Yok, dedi adam, sadece kandırmaca. Olsun dedim, çok güzel. Bunlardan nereden bulurum diye sordum. Sağ olsun adam bana beş tane verdi.

İşte asıl hikâye ondan sonra başladı.

Kasabanın çocuklarını toplayıp bu kartlarla gösteriler yapmaya başladım. En iyi arkadaşım Remzi'yi kendime ortak yaptım. Adım, kısa sürede hokkabaza çıktı. Ama öyle bedava yok tabii. Her karta, her bakış bir yumurta. Bakkal Rasim'le de anlaştık. Topladığımız yumurtaları ona satıyoruz. Bir süre sonra kasabalı babama şikâyetle gelmeye başladı. Çocuklar folluklarda yumurta bırakmamışlar. Babam bir iki çektiki kulağımı. Baktı uslanacağım yok, kartları alıp yurttı.

İşte asıl hikâye ondan sonra başladı.

Yırttığı beş karta karşılık ben yirmibeş tane yeni kart yaptım. Siyah kartonlara miki fare, neydi şu ördeğin adı, -danıldak- işte kedi, köpek, aklına ne gelirse bilumum hayvanatın resimlerini çizdim. Resim sayısı artınca yumurta sayısı da arttı. Tabii, şikâyetlerin sayısını söylemeye bile gerek yok. Bir gün tam bahçe kapısından girerken babam da evden çıktı. Arkasında Mahmut'un anası. Salak Mahmut, yumurta bulamayınca kuluçkanın altından almış. Babam burnundan soluyor. Durur muyum? Dedemin dağ evine doğru koşuyorum. Babam peşimde; kaçma lan, diye bağırıyor.

Ben koşuyorum o koşuyor. Dağ evi nerdeyse zirvede sayılır. Dağ yine sisler içindeydi. Sise girince babam takipten vazgeçti. Bu kadar korkunun bana yeteceğini düşünmüş olsa gerek. Ama o gün garip bir şey daha oldu. Sisin içinde zamandan, mekândan kopmuş gibi yürürken bazı sesler duydum. Uzak ve derin... Sesler bazen alçalıyor, zor duyuluyordu. Bazen de sanki yanı başımdaymış gibi ürkütücü, korkunçtu. Adamın biri deli gibi koşuyordu sanki. Parke taşlarda koşuyormuş gibi ayak sesleri; tak tak tak... Ara sıra, baba baba diye bağırıyor. Çok korktum. Bir anlam veremedim. Geri dönmek istedim ama babamın öfkesi aklıma geldi. Bildiğim bütün duaları okuya okuya dedemin evine doğru yürüdüm. Bunları kimseye anlatmadım. Korktum.

İşte asıl hikâye ondan sonra başladı.

Önüme çıkan her engel beni daha çok kıskırttı. Ben birkaç gün dedemde kaldım. Tekrar kasabaya geldiğimde, Remzi'yle işleri büyültmeye karar verdik. İşte bu bizim son hamlemiz oldu.

Marangoz Ali'ye gittik. Aynı hokkabazların gibi küçük bir masa ve kutu yaptırдық. İçine ne koyacaksan koyuyorsun, arkadaki kolu çekince kutunun içindeki masanın içine düşüyor. Tamam, ama iş öyle değilmiş. Denedik. Evet, düşüyor ama çok ses çıkıyor. İzleyenler anlar bunun ucuz bir numara olduğunu. Sonra düşünürken, adamlardan gördüğüm güvercin numarası aklıma geldi. Neden güvercin? Kapak açılınca kuş lap diye düşmüyor. Kanatlarını çırparak yavaşlıyor. Bunu da çözdük. Öyle sevinçliyiz ki. Kolay mı? İşleri büyütüyoruz. Artık öyle bir yumurtaya gösteri yok. Beş yumurta getiren izler. Bütün çocuklara duyurduk. İzdiham oldu. Sepetle yumurta topladık. Her şey iyi başlamıştı. Büyüklerden bile gelenler vardı.

Sonra olanlar oldu. Celil Usta'nın kümesinden ödünç aldığımız güvercin ölmeseydi iyiydi. Nasıl olduğunu sorma. Çok acıklı. Hayvanın başı düzeneğe sıkışmış.

Gelenlerin hepsi getirdikleri yumurtaları geri aldı. Biz, Celil Usta'nın en sevdiği süt beyaz güvercinin ölüsüyle kalakaldık. Ulan Remzi, niye illa beyaz güvercin diye tutturdun sanki. Neymiş, gösteri ancak beyaz güvercinle olurmuş. Ulan, onu almasaydık adam anlamazdı işte.

Acayip rezil olmuştuk. Bizim hokkabazlık maceraları o gün bitti işte. Yıllar sonra bir asker arkadaşımın yolu kasabaya düşünce, kahvede ihtiyar birine beni sormuş. Kasabadan ayrılalı yirmi seneyi geçtiği için adam zar zor tanımış. Ya hu, bırak şu düzenbaz hokkabazı demiş. Ulan, adam benim mis gibi güvercinin başını yemişti, diye dert yanmış.

Eskiden yumurta için şikâyeteye gidiyorlardı. Şimdi güvercin için gidince babam küplere binmiş. Bir baktım, kahvenin oradan çıkmış bana doğru geliyor.

Kaçtım. Ben önde, babam arkada yine başladık koşmaya...

İşte asıl hikâye ondan sonra başladı.

Dedesinin dağ evine doğru kaçıyordu yine. O gün de çok sis vardı. Dağa doğru baktı. Sis, dağa çöreklenmişti sanki. Tırmandıkça sis arttı. Babası arkasında ama artık onu göremiyor. Sisin içinde kayboldu. Ama ayak seslerini duyuyor; bazen çimlere basıyor, bazen çakıllar ayağının altında şıkırıyor, bazen bir dalı çıt diye kırıyor... Arada bağırıyor. Durmuyor. Korkuyor. Kaçmaya devam ediyor. Bıkmadan sesleniyor babası.

Hiçbir şey görmüyor artık. Sis o kadar yoğunlaşıyor ki, yolunu kaybediyor. Bu sefer babasından değil, sisten korkmaya başlıyor.

Ayak seslerini önünde duymaya başlıyor. Koşuyor. Bir türlü yaklaşamıyor. Yok, hem önünde hem arkasında ayak sesleri var. Geriye koşuyor. Bir türlü yaklaşamıyor. Sislerin içinde, kartlardaki hayvan resimlerini görüyor. Koşuyor. Ölü güvercin elinde kalakalmış. Olmuyor. Şimdi kutunun içinde, ölen güvercin değil kendi.

Koşuyor.

Kutunun menteşesine sıkışmış güvercin gibi çırpınıyor. Tüyleri etrafta uçuşuyor.

Kendine seslenildiğini duyuyor. Hayır, bu kendi sesi. Oğluna sesleniyor: Kcnaaaannn. Yok, babası ona sesleniyor: Kcnaaaannn.

Düşüyorum oğlum!

Kcnaaaannn!!!

EMİNE BATAR

GİZLİ GERÇEK

Bilmediği bir yerdeydi. Sokakların ve evlerin olmadığı boş bir araziydi burası. Ya da yürüdükçe ve görüldükçe kayboluyorlardı. Gökyüzü, olması gereken yerdeydi. Yer, bir alçalıp bir yükseliyordu. Yükseldiğinde gökle birleşiyor, alçaldığında yok oluveriyordu. Birden önünde bir dağ belirdi. Bu nasıl bir dağdı? Yerden yukarıya olağan yükselmiyor, boşluğa doğru genişliyor; boşluk, yerle barışık olmadığı izlenimi veren bu dağı, devrilmesin diye tutuyordu.

“Zirveye doğru sivrilmiyor, aksine genişliyor. İnce ayaklarıyla yere basan bir adamın koca göbeği gibi duruyor. Tuhaf! Diğer dağlara benzemiyor.”

Genişleyen göbeğinin ortasında duran tahta kapıyı fark etti. İnsan eliyle yapılmış bu kapı onu bilindik bir dağ yaptı ve kendisine doğru çağırıyordu.

“Bir kapı her zaman davettir, öğrenilmeyi bekleyen gerçeklere açılan...”

Tahtaların, birbiri üstüne ve düzensizce kapatılmış hallerinin arasında bir düzen arar gibiydi ya da bir işaret. Kapı, içeridekilerle ilgili bir şey söylemeliydi.

Oraya nasıl çıkabileceğini düşündü:

“Her dağ gibi yükseliyor olsaydı ve bu koca göbeği olmasaydı, dağa tırmanır, o kapıdan girerdim. Girdikten sonra ne yapacağımı düşünmek için o kapıya gidebilmem gerekir. Bu imkânsız gibi görünüyor.”

Kafasını iki yana sallıyor ve arada “imkânsız” diyordu. O, imkânsız dedikçe dağ göbeğinden genişliyor, yükseliyor ve imkânsızlaşıyordu.

Durdu ve düşündü. “Ama biri dağa tırmanmış ve bu kapıyı yapmış.”

Dağın yavaş yavaş yere yaklaştığını gördü.

“O halde imkânsız değildir. Dağ o kapıya ulaşma isteğimden daha yüksek olamaz, çünkü istek; imkânın sınırlarını belirleyen şeydir” dedi.

Dağ biraz daha alçaldı, alçaldıkça umudu arttı. Dağ küçüldükçe kendisindeki büyümeyi hissetti. İnandı ve rahatladı.

Kapıdaydı. Dağın boşluğa doğru genişleyen göbeğine kurulmuş tahta kapı önündeydi.

“Fakat buraya kendim çıkmış olamam, beni kim çıkardı?”

Geriye doğru bir adımla boşluğa yuvarlanacak veya ileriye attığı bir adımla kapıdan içeri girmiş olacaktı.

“Her kapının ardında sırlar vardır. Bir sebep bizi oraya götürür ve içeridekini sunar. Bu kapının ardında saklı olan sır ne?”

Sağ elinin parmak uçları dokunur dokunmaz, tahta kapı gıcırtyla açıldı. Küçük odanın ortasına serilmiş eski bir kilim vardı. Duvar kenarındaki sünger minderde tanıdık bir kadın oturuyordu. Kadını en son dokuz ay önce görmüştü.

“Sen artık burada mı yaşıyorsun” diye sordu.

Kadının gözleri küçüldü, dudak çevresindeki çizgiler derinleşti, bakışları sivrildi. Oturduğu yerden kalktı, bir şey söylemeden kapıdan çıktı ve kayboldu.

Arkasından baktı.

“Uçurumdan inmiş olamaz, yoksa düştü mü?”

Odaya döndü. “Geri dönmeden burayı temizlemeliyim” dedi. Etrafı inceledi; yerde serili kilimi, hemen yanındaki sünger minder, minderin yanında duvara yaslanmış el örgüsü yastığı gördü ve tanıdı: Kadın kendisine vermişti onları. Ama kısa zamanda yeni sahibi, kapısına gelen sütçü olmuştu. Onları sevinçle kucaklarken nasıl teşekkür edeceğini bilememiş, bu yüzden bir şey söylemeden gidivermişti. “Yoksa sütçüden geri mi aldı?” diye geçirdi içinden. Yukarıda, pencereyi kapatmış olan diğer minder fark etti. O minder oraya neden konulduğunu düşündü.

“Küçük bir odadan gökyüzüne açılan pencere neden kapatılsın?”

Uzandı ve onu aldı.

Pencere gökyüzüne değil, büyük ve temiz bir odaya; küçük ve kirli bir dünyadan temiz ve geniş bir dünyaya açılıyordu. Bu yüzden mi o minder oradaydı?

“Küçük bir yer büyük bir yere bakmak istemezdi... Ve karanlık aydınlığa... Eğer bakabilseydi, baktığı şey onu kendisine benzemeye çağırırdı.”

Pencereye uzandı, geniş ve aydınlık odayı incelemeye koyuldu. Aynanın karşısında uzun, düz saçlarını tarayan genç kıızı bir süre seyretti. Kız kendisinden habersiz, aynadaki silüetine odaklanmış, yana eğdiği saçları arasından tıraşın geçişini izliyordu.

O sırada kadın geldi. Sordu:

“Neden minder pencereden aldın?”

“Temizlemek için.”

Kadın yüzünü gerdi, sesini bir ton daha kalınlaştırdı ve parmağını havada salladı:

“Minderi oraya koy, herkes bana bakıyor. Koy onu yerine, bana bakmasınlar!”

O sırada genç kıızı, billur sesiyle bir şarkı mırıldanmaya başlamıştı.

Kadın yeniden kayboldu. Düştü mü? Hayır, düşmedi... Kayboldu.

Kızın sesi yükselince odanın içi aydınlanıyor, alçalınca karanlık, loş bir hal alıyordu. Bir süre şarkıyı dinledi. Kulaklarından kalbine akan bu güzel ırmak, onu bedeninin ağırlığından kurtardı ve hafifletti.

Şimdi dağa çıktığı gibi inmişti; nasıl indiğini anlayamadan. İlerledi, dağlar birbirine benzemeye, toprak ufalmaya; çöle benzemeye başladı. Kendisinden başka canlı; bir böcek, bir ot bile yoktu. Neresiydi burası? Bütün şchirlerden uzak ve adı olmayan bir yerdi.

Yürüdü, yeniden bir dağ gördü. O dağa çıkışın ve inişin kolay olacağını kavradı; herhangi bir dağ gibiydi. Onun da tahta bir kapısı, iki yanında pencere şeklinde açılmış sonra da tahtalarla kapatılmış iki gözü vardı. Bu haliyle, ağzını açmış avını bekleyen vahşi bir hayvana benziyordu.

Kapı, dokunur dokunmaz aynı gıcırıyla açıldı. Aşağıya inen ve yukarıya çıkan merdivenler gördü. Merdivenler basılamayacak kadar kirliydi. Aşağı kata uzanıp baktı, nasıl olduysa oradakileri görebildi. Bir sürü yaratık... İnsana benziyor ama insan değil, hayvana benziyor ama hayvan değil. Küçük ama ne çocuk ne de cüce... Kendi pisliklerinin arasında koşuşup duruyorlar. Kımıl kımıllar; etrafa saçılmış kurtçuklar gibi. Bilmediği bir dünyaya ait olmalıydılar. Ya da dünyada gördükleri; aslında görüldüğü gibi değillerdi. Döndü, kendine baktı. Vücudunu yokladı, neye benzediğini düşündü. Ellerini, ayaklarını, gövdesini ve yüzünü kontrol etti. Hepsini yerinde ve her zaman oldukları gibiydi.

Başını kaldırdı, oradan bakınca yukarıyı görünmüyordu. Çıkmak istiyor, adımı koyamadığı yaratıkların kirlettiği merdivenlere basamıyordu. O sırada bir adam geldi, merdivenleri ölçtü. On basamak saydı. "Tam yirmi yedi metre halı gerekiyor" dedi ve gitti. Sonra geri geldi, clineki halıyı merdivenlerle özenle serdi. Halı eksik veya fazla gelmedi. Adam gitti.

Halıya basarak yukarıya çıktı. İki odadan ilkin daha dar ve basık olana girdi. Bir sedir ve yerde eski bir halı vardı. O kadın şimdi oradaydı; sedirin üstünde tek başına oturuyordu. Diğer bütün kadınlar yerde oturmuş, ona bakıyorlardı. Kadının gövdesi diğer kadınların arasında gittikçe büyüyor, büyüdükçe patlamaya hazır bir balon gibi inceliyordu.

Aralarında dolaştı. Sedirde oturan kadın dışında hiç kimsenin yüzü yoktu fakat hepsi kadındı. Kimse dönüp bakmıyordu. Artık kadın da onu görmüyordu. İçerisi havasız ve nem kokuyor, yine de insanlar oturuşlarını bozmuyorlardı. Oradan çıktı, diğer odaya girdi. Burada da dip dişe oturmuş kadınlar vardı, hiçbirinin yüzü yoktu.

Her biri öldürölüp içleri boşaltılmış gibi duruyordu.

Ara sıra rüzgârda kımıldayan yapraklar gibi istemsiz kımıldıyorlar, sonra yeniden ilk oturuş hallerini alıyorlardı.

Hava neredeydi? Su ve toprak da yoktu.

Burası dünya değildi.

Tahta kapıdan dışarı çıktı ve geldiği yöne doğru koşmaya başladı. 24

ZEYNEP HİCRET

MALIN VAR MI DERDİN VAR

Bu Lazların mal davalarından bıktım usandım. Ne zaman bir araya gelseler bmutlaka bir tartışma çıkarırlar. İnsana bayramları, düğünleri zehir ederler. Onların bu çaylık davası yüzünden akraba ziyaretlerinden bizar oldum. Başma gelecekleri bildiğimden elim ayağım bir gün önceden başlıyor titremeye. Uyku uyuyamıyorum. Gece boyu nasıl bir arabuluculuk yaparım diye düşününüp duruyorum. Her yıl arifeden başlıyorum annemi tembihlemeye. Sen teyzeme uyma, diyorum. Ne zaman teyzemi görse yüz seksen derece değişiyor. Dayımlarla laf dalaşına giriyor. Böyle zamanlarda annemi tanıyamaz oluyorum. Oysa annem yaşça en küçükleridir. Hep teyzemin dolduruşlarına geliyor. Ona, bak sen küçüksün, diyorum, yerini yordamını bil. Büyük dayımla aralarında neredeyse yirmi yaş fark var. İnsan utanır biraz. Teyzemle sekiz yaş fark var. Onlar gidip dönerken sen emekliyordun. Kulaktan dolma bilgilerle neyin nağmesini yapıyorsun. Söylüyorum ama dinletemiyorum ki. İlla eski defterleri açacaklar. Devrim davasından beter bunların davası; uyumaz, susmaz, soluklanmaz.

Şeytan diyor üç beş adam tut ne var ne yok kundaklasınlar. Belki pay edilmiş malları olmazsa kavga edecek konuları da olmaz. Birbirlerini gördüler mi saatli bomba gibi başlıyorlar. Düğün dernek dinlemiyorlar. Bayrammış seyranmış umurlarında değil. Bu kavgalardan kurtulmanın tek yolu bunların bir araya gelmesini engellemek. Zemin oluşturmayacaksın. Uzak bir yerde öleceksin. Gizli gizli evleneceksin. Bayramlarda seyahate çıkacaksın. Birbirlerini görür görmez başlıyorlar çünkü. Bir başladılar mı ayakkabı bağcıklarına düğüm atacakları vakte kadar susmuyorlar. Alttan almak onların lügatinde ezilmek oluyor. Hepsi de ağa çocuğu. Hangisi altta kalacak?

Ağa da yaptı yapacağını zaten. Gerçi bu durumda pek yapmış sayılmıyor ama hiç değilse teşebbüs etti. Bunları bir güzel silkeledi. Habil kabil gibi birbirlerini yemesinler diye önce ‘çaylığı bölelim’ dedi. ‘Tierkes yerini, sınırını bilsin. Kendi payını kesen keser, satan satar.’ Yok, itiraz ettiler. Neymiş efendim, satan olursa bir yabancıyla sınır komşusu olamazlarmış. Teyzemin satacağını biliyorlardı. Bu teklife yanaşmadılar. O zaman dedem, ‘kızların yerini dereden düşün, bahçeler size kalsın,’ dedi. Bu sefer de bahçelerden toplanan çayın verimsizliğini iddia edip dedemi adaletsizlikle suçladılar. Gerçek niyetleri kızları mirastan mahrum etmektir. Dedem diğer Laz ağaların aksine kız-

larını oğlanlarından fazla sever. Dayımlar bunu bildiğinden bütün malı kızlarına bırakacak diye baştan beri endişe duyarlarmış. Hatta baba ocağını terk edip İstanbul'a geldiklerinde dedem onlara, malı mülkü unuttun, demiş. Teyzem de işte hep bunu söyler dururdu.

"Çektiniz gittiniz İstanbullara," derdi. "Bir de utanmadan pay istiyorsunuz. Şükredin babam sizi evlattan sayıyor. Adamcağızı oralarda bir başına bıraktınız. Kancioğlu'nun sümüklü veletleri kenef kadar yerin çayını bile babalarına taşıtmaz, fabrikaya sürü sürüye götürürlerdi. Babamsa işçilerle uğraşırdı gece gündüz. Kimi yevmiyesini önden alır gazellere karışırdı. Kimi ne bulursa aşırırdı. Doğru dürüst çalışmazlar, fırsat buldular mı yan gelip yatarlardı. Yok muydu onun da sırtını kollayacak oğulları. A tabii, beyefendiler İstanbul da aşna fişne peşinde koşacak. Biri kanyı alıp gitti. Beyoğlu'nda yaşayacakmış. Köylü karısını Beyoğlu'na götürürsen seni de öyle götürürler işte. Karı da gider, para da. Kızın da el kapılarında sürünür. Bir de fiyakasından geçilmez, sarhoş pislik. Ne mal vercem ona. Elin düzenbaz avukatlarına yediririm parayı daha iyi. Çaylığı da ortadan ikiye böler, hakkımı da paşa paşa alırım."

Teyzem ne zaman ağzını açsa dayımlara "çektiniz gittiniz İstanbullara" der. Dayımların en zıt olduğu söz budur. Bunu duyunca barut gibi olurlar. O zaman küfürler havada uçuşmaya başlar. Lazların ağzı bozuktur zaten. Teyzem de onlardan aşağı kalmaz. Büyük küçük dinlemez pis pis konuşurlar. Onlar böyle konuşmaya başlayınca kuzenlere derim ki: "Sakın aptallık edip bunlarla topluma girmeye kalkmayın. Rezil olursunuz valla. Ağızlarına sahip çıkamaz bunlar. Evlenecekseniz gizlice evlenin. İlerde çoluk çocuğunuzu bunlardan uzak tutun. Bunların arasında yetişen çocuktan size hayır gelmez."

Gelelim dedemin yapmak isteyip de yapamadığı şu işe. Önce yerleri bölüştürelim, dedi. Dayımlar razı olmadı. Kızların hakkını ayıralım, dedi. Ona da bin dereden su getirdiler. Adamcağızı düz duvara diktiler. O da baktı bunlar akıllanmıyor, evleneceğim, dedi.

Annemin sülalesinde evlilikler bir kez olur. Eşlerden biri ölse ya da kazara ayrılık olsa ikinci kez evlenmek ayıptır. Şakasına dahi tahammül edemezler. Dedemin bunu aşikâre dillendirmesi hepsini afallattı. Öncelikli olarak bunun soyadlarına sürülecek bir leke olduğunu düşündüler. İşin vahametini sonradan kavradılar.

Akıllarına geldikçe, "aman Allah'ım" diyorlardı. "Ya paragöz, şirret bir Carolinin oyununa gelir de bütün maldan mahrum olursak. Kazık gibi ortada kalırsız valla. Yetmiş yaşında bir kartalozun bilmem nesi yüzünden ele güne rezil mi olacağız."

Ama bu korku onlara iyi geldi. Kısa süreliğine de olsa bir konu üzerinde hemfikir olmanın tecrübesini yaşadılar. En azından ahirete ömürlerinde bir

defaya mahsus uzlaşmış olarak gideceklerdi, bu da iyi bir şeydi hani. Ne zaman eve gelsem annemi telefonun başında çareler ararken görüyordum. Kiminle konuşuyorsa konuşsun onaylayıcı bir tonda konuşuyordu. ‘Evet, öyle yapalım, evet, dediğiniz gibi olsun.’ Onların bu durumu bizim aramızda da espri konusu oldu. İki yıldır nişanlı olan dayıoğluna takılıp duruyorduk. Kavgasız gürültüsüz bir düğün istiyorsan şimdi tam zamanı diyorduk. Bir daha bizimkileri böyle süt liman bulamazsın.

Gerçi onlar kendi telaşlarına düşmüşlerdi. Dedemi yakın markaja almakla işe koyuldular. Nereye gittiğine, kimlerle konuştuğuna dikkat etsin diye yanına çocuklardan birini katıyorlardı. Akıllarınca kurnazlık ettiklerini düşündüler. Dedem görmüş geçirmiş adam, kül yutar mı? On dakika sonra çocukları ellerinde şekerlemelerle evin kapısında görünce sinirden küplere biniyorlardı. Derhal telefona sarılıp birbirlerine haber veriyorlar, dedemin izini kaybettirdiğini, miras avcısı o kadınla görüşmeye gitmiş olabileceğini, hatta şu an nikâh kıydığından şüphelendiklerini söylüyorlardı.

Bu durumda tek rahat olan büyük dayımdı. Annem onun için, dünya yansa kılı kıpırdamaz, derdi. Genç kalışını vurdumduymazlığına bağlardı. Ne zaman Atilla dayımın bahsi geçse istisnasız şu cümleyi kurardı: “Benim saçlarım ondan erken beyazladı.” O derece geniş mezhepliydi.

Çaylığın satılmamasının ve kızların hakkının verilmemesinin en büyük engeli bu dayımdı. Kendinin beş katlı binası vardı. Annemle teyzeme kalsa para bok gibiydi onda. Güya karısının cinsi cibilliyeti hep dayımdan nemalanıyormuş. Ama teyzem diyor ki; “Kendi kanından olanlara zırnık koklatmaz mendebur herif. Allah öyle sorar işte. Elin götü boklusu gelir paranı bir güzel yer. Benim çocuklarıma kırk yılda bir bayram harçlığı verecekti, onda da içi içini kemirdi. Kaç kere elini cebine sokup çıkardı haberin var mı senin. Ama Allah soruyor işte. Öyle gelir yıkarlar binanı. Çok hesaplıydı hani. Niye yol geçecek arazi üzerine koskoca apartmanı yapmış.”

Annemle teyzem hep bu dayıma kızıyor ama diğerlerinin de ondan pek farkı yok. Mesela ortanca dayım oğlunu evlendirecekmiş. Onun da apartmanı var. O da dairelerden birini oğlu için açabilir. Ama zamane gelini kayna-naya yakın olmak istemiyor. Çaylıktan gelecek parayla gelin hanımın istediği yerden daire alınacak. Teyzem ise yazlığını yıktırıp yeniden yaptıracak. Yani paraya ihtiyacı olmayan yok aralarında ama hep fuzuli işlere harcayacaklar. Dedem de yaptı. Bunları bir güzel korkuttu.

Elin yosması bugün yarın gelip mala konacak diye akla kararı seçtiler. Yedikleri boğazlarından geçmiyordu. Toplantıların biri bitip biri başlıyordu. Herhangi bir karar almışlar mıydı bilmiyorum. Zaten gerek kalmadı. Küçük yengem o gün dayımı arayıp dedemin kaybolduğunu söyledi. Ben de ordaydım.

Dayım bana parasızlıktan dert yanıyordu. Apartmanına belediye az değer biçiyormuş da çatısı akıyormuş da. Hem apartmanı yıkacaklar diyor hem de çatısını aktarmaktan söz ediyordu. Neyse telefonu açtı. Arayanın sesini işitebiliyordum. Küçük yengemin tiz sesi ahizen taşıyordu. Bütün Lazlar böyledir. Hepsi bağıra çağıra konuşur. Biri konuşunca sanırsın on kişi birden konuşur.

Dayım yengemin sesini duyar duymaz sinirlendi doğal olarak. Yine de kendini kasıyor, sakın olmaya çalışıyordu. Önce, ‘ne var, ne oldu,’ dedi. Sesindeki öfke belli belirsizdi. Sonra, ‘saa mi kaldı,’ dedi. ‘Kimsun sen. Ne vaziife üstüne.’

Zaten bir Laz’ın sinirlerine hâkim olduğu nerde görülmüş. Çok değil iki cümle sonra kudurmuş köpeğe dönecekti.

‘Ben gönderdum baami,’ dedi. Gelmedu mi eve. Gelmiştir o.’

Karşısındakinin endişesini anlamaya çalışmıyor, onu azarlayıp susturmak daha fazla işine geliyordu.

‘Sen kimsun, kimsun sen. Yapmaz ööle şey,’ dedi. Ağzı dili birbirine dolastı. ‘Ne tansiyonun düşey, pirini furmağa gitmedu hoş. Sen kimsun, saa mi kalmuş, ha, kimsun sen.’

Aynı şeyleri tekrarlayıp duruyordu. Artık esnaf, müşteriler, yoldan geçenler dönüp dönüp bakmaya başladılar. Ortalığı ayağa kaldırmıştı. ‘Kimsun sen, kimsun sen’ demesindeki kasıt yengeme dış kapının mandalı olduğunu hatırlatmaktı. Bir ailenin soyadını almakla her şeye karışabileceğini sanan kadınlardan nefret ederdi. ‘Pirakun adami rahat,’ deyip telefonu kapattı. Küfürlü bir cümle kurdu ki Allaktan onu sadece ben duydum.

İki gün sonra köyün muhtarı dayımları aradı. Ağa ölmüştü. ‘Buraya gömülmek istedi, biz cenazeyi yarın kaldıracağız, gelecekseniz gelin,’ demiş. Toplanıp gittik. Bizimkiler uçakta da durmadı. Annemle teyzeme kızıyorlardı.

“Kudurdunuz mal mal diye. Beğendiniz mi yaptığımızı. Bu yaşta bir adamın ne işi olur köyde. Yoksa babamızı kandırdınız da dereyi mi sattırdınız. Kadın millettine güven olmaz, ağzından girer burnundan çıkarsınız adamın.”

Uçak inene kadar bir kesildi bir başladı. Kafamın içi Çingene çadırına dönmüştü. Bir fevrilik edip, susun, durun, desem -diyemem de işte- yine de susmazlar. Başka şeyler düşünüp kafamı dağıtmaya çabalasam çözüm olmaz. Kulaklığı takıp en haşin müziği açsam yine de bunların sesini bastıramam. Bende napıyorum; kızgınlığımı içimde biriktirip dedemin ne var ne yok satmış olmasını diliyorum. İnşallah giderayak bir sürpriz yapmıştır, bunlara zırnık bırakmamıştır. Öyle çaylıklara bakıp alı al moru mor kalakalsınlar. Tepinsinler, kudursunlar. Satmış olsa büyük sevaba girerdi hani. Yoksa evlatlarının bu mal tutkusu hepsinin felaketi olacaktı.

Savaştan çıkmışsınız gibi indik uçaktan. Köye vardık. Köyün imamıyla muhtarı her şeyi ayarlamışlar, bize bir şey bırakmamışlardı. Çok şükür orada ağızlarını tuttular. Efendi gibi taziyecileri kabul edip eve döndüler.

Gerçekleri cenazeden sonra öğrendik. Dedem avukatlarla görüşüyormuş burada. Çaylıkları paylaştırmak, kızların haklarını ayırmak istiyormuş. Ahirete üzerimde veballe gitmek istemiyorum, demiş imam efendiye. Öyle evlenmek gibi bir düşüncesi yokmuş. Avukatlar durumu sonuca ulaştırmak için dayımlardan vekâlet istediler. Hiçbiri yanaşmadı. Ölünün kemikleri toprağa alışmadan çaylık kavgasına başladılar. Köyde yaşayan dayım biraz zorbaydı. Bütün çaylığı ben gübreledim, ben keseceğim diyordu. Bu yıl böyle olsun ama seneye herkes sırasıyla kesecek, dediler. Fırsat verseler bütün çaylığı kendinin zannederdi. Bu durumda bile nasıl uzlaşamazlar insanın aklı almıyordu. Her ağızdan bir itiraz, bir öneri geliyordu. Bir tek annemin sesi çıkmıyordu. Babamın ona hamsi göz diye takıldığı o parlak yeşil gözleri ağlamaktan kıpkırmızı olmuştu. Onların dalaşmalarını duymuyordu bile.

Ne derim hep; Ömür biter şu Lazların mal davası bitmez. Hey gidi rahmetli dedeciğim benim. Keşke elini biraz çabuk tutsaydın da malları bölüştürmeden ölmeseydin. Başımıza sardığın derde bak, Allah seni yarlıgasın. ❧

HASAN AYCIN

DOSYA
TEK KİTAPLA ÖYKÜCÜ

ERTAN ÖRGEN

AMMA DA HİKÂYE PİERROT

Korkuyu Beklerken kitabı, tarihsellik, modern birey, yabancılaşma üzerine bir dönem kritiğidir. Kitap, bugün popüler bilgilenme ile yetinilen sosyal veya siyasi tavırların Oğuz Atay'da yarattığı esaslı ve sahici problemi anlatır. Bugün çoğullaşmış seslerin o dönemki tenhaliği açıkça kendini belli eder öykülerde. Atay, yolun üstünde görülenleri o dönemde anlatma cesareti ile yola çıkmıştır. Bu yönüyle öyküler, Türkiye'deki bilgilenme sorununu, acı çekerek, korku duyarak, kötülüğe bulaşıp kurtulmak isteyerek anlatan öykücünün trajik eşiğidir. Toplumsal hastalıklar, Türkiye'nin kültürel gelişimi, bireyin varoluş çabası metinlerin satır aralarını örer.

Öyküler 1973'te okurla buluşur. Türk modernist öyküsünde, böylesi protest bir eğilim henüz bilgi perspektifinde yaralayıcı düzeyde değildir. Her ne kadar Türk anlatımları *Huzur* (1949), *Aylak Adam* (1959) romanları ile tanışmış olsa bile modernliğin sonuçları bakımından henüz kendini tanımlamada modernliğin gölgesine sığınan yazarların Batılı bilgi karşısındaki tereddütleri veya teslimiyetleri yeterli zemine kavuşmamıştır. Tereddüdün ve öfkenin bu dönemdeki belirgin çizgisi Atay metinleridir. Geçmişle nasıl ve nerede buluşacağız diye soran Tanpınar, benim yazacaklarım bu kadardır diyen Atılgan sonrasında Atay, biraz Dostoyevski biraz Kemal Tahir üzerinden bakar ve çokça nereye geldik sorusunu sorar. Vazgeçmeye ramak kalır, ironi bunun tasdiğidir. Ancak yazar, kendini karnavalın renkliliğine teslim etmez. İroniye sokulur ve kara mizaha yaslanır. Vazgeçmiş olsaydı iki intihar (Beyaz Mantolu Adam, Unutula), dört kendini ihbar (Babama Mektup, Kokuyu Beklerken, Bir Mektup, Demiryolu Hikâyecileri – Bir Rüya), bir karşı çıkış (Tah-ta At) öyküsü de çıkmazdı. Belki ironiyle her şeyi boşa düşürdüğü tek öykü “Ne Evet Ne Hayır”dır.

Kitapta yer alan sekiz öykü aslında modern bireyin ne olduğu, nereye geldiği ve nereye gideceğidir?

Amma da Hikâye Pierrot...

İlk öykü “Beyaz Mantolu Adam”, Batı'daki melankolik Pierrot tipine benzer. Bütün 19. yy. sanatçılarının uyumsuzluğunu yansıtan baştan ayağa beyaz elbiseli, beyaz ayakkabılı ve yüzünün mimiklerini göstermeyen makyajıyla Pierrot, Avrupa'da ilk olarak 16. yy.'da İtalyan tiyatro gruplarında kendisini gös-

terir. O bu görünüşüyle kültürel, moral ve ekonomik dışlanmışlığı yansıtır. Başka bir ifadeyle toplumsallaşamayan, dünyayı saçma bulan ve bu trajikomikle yüzünü belli etmeyen bir simgedir (Teber, 299-304). Atay'ın öyküsündeki "Beyaz Mantolu Adam" sözünü ettiğimiz çizgilere nerdeyse bütünüyle sahiptir. O, sanatçı yalnızlığı ve mutsuzluğunun bir temsilidir. Burada Atay'ın metinlerinin okurla buluşamamasını anabiliriz. *Tutunamayanlar*'ın bir kısmını çıkartalım diyen yayıncı, hakkında yazılan eleştirilerin yaptıklarının asıl tarafını göremeyişleri bu yansıtma ile rahatlıkla birleşir. Sokak satıcılarının beyaz mantolu adamı, müşteri çekmek için kullanması, birilerince dilenci sanılması, az para ile ona hamallık yaptırılması ve onun hiç konuşmaması bu anlaşılma üzerine bir kara mizahdır. Özellikle alamazsın denildiğinde aldığı beyaz kadın mantosu ile plaja böyle giremezsin ihtarına aldırması, onu görünür kılar. Herkesin bu kadar acımasız olması ise şaşırtıcıdır. Cami avlusunda dilenen kadından, onu yabancı, turist sanan ve hakaret edenlere kadar ve hatta "paramızın değeri düşüyor "yorumlarına kadar aslında acılı bir ironiyle karşı karşıyayızdır. Kitleye, ortalama kültüre katılamamış, yabancılaşmış ve toplum tarafından dışlanmıştı. Kendisini anlayacak tek kişi uzun bıyıklı genç olmuştur, ama o da zamanında yetişmemiştir. Aynı genç, acaip, absürd ve yersiz kalıba dair bu örneğin arkasından seslenir: "Amma da hikâye".

Seni çok mu yalnız bıraktılar sevgilim?

Atay'daki Dostoyevski'ye olan hayranlık (Eccvit, 2005: 205) acı ile özdeşlik kurar, uyumsuzluk ise Kafka etkisi ile belirir. "Unutulan" öyküsü, yine suskun, unutulmuş kişi üzerinedir. Öyküde müntehir sevgilisini, yıllar sonra hatırlayan kadın, acımasız bir kişilik olarak canlanır aslında. İki kez evlenmiş, şimdi de sevgilisi ile yaşamaktadır. Yıllar önceki sevgilisinin resmi ile tavan arasında konuşurken onun "*Görünüşüme bakma, içim öldü artık*" (31) deyişini hatırlar. "*Böcekler beynini yemişlerdi. en yumuşak tarafını*" (34) tespiti ise onun varoluş sancısını daha kuvvetli öne çıkartır. Doğallıkla Kafka'nın Samsa'sına açıkça gönderme yapar. Aslında Pierrot, konuşur yine bir resim olarak. Ama yine canlı değildir.

Bu iki öyküde modern birey anlamadığının tescili ile var olur.

Ubor-Metenga

"Korkuyu Beklerken"de susan adam konuşmaya başlar. Yine dışardaki, dikkate alınmayan kişidir. Öyküde, şizofrenik, uyumsuz adam, kendisini tehdit eden gizli örgütün esiri olarak yaşamaktan zamanla zevk alır hâle gelir. Onların kendisi kadar zeki olmadığını anladıkça her şeyden vazgeçip kendisini polise ihbar eder. "*Onlara bir kötülük yapamayınca kendime yapmak is-*

tedim. (Her zaman olduğu gibi.)" (98-99). Dostoyevski'nin yer altı kahramanı gibidir anlatıcı. Aldığı tehdit yüzünden evinden dışarı çıkamaz, zaten evi de ıssız bir yerdedir. Bakkalın çırağına ihtiyaçlarını getirir. Gizli mezhep yakalanır yakalanmaz kendisini boşlukta hissedip absürd bir nişanlılık yaşar. Sonra gizli örgütün tehdit mektup taktiğini kullanarak mutlu çiftlere bu kez kendisi tehdit mektupları yazar. Hikmet Benol'a birçok yönden benzer: Mutsuz evlilik, bir yere sıkışıp kalma, oyunlar kurma, üniversite mezunu olmama, kötülük yapma isteği. Ayrıca yabancıların yazdıkları kitaplardan çok şey öğrenmiştir. Din, mezhep ve tarikat ayrımları; Zola, Balzac, Stendhal gibi büyük yazarlar; yönetim biçimleri üzerine ironiyle konuşurken bu bilgi düzeyi açığa kavuşur. Üniversite mezunu olmayışı ile kamuda memur olmama ve serbest ticaretten çok para kazanma açıklamaları aslında simgesel Türkiye bilgi birikimi ve de sosyolojisidir. İlginç olan taraf Atay'ın yine türler arası geçişte arada kalması ve öfkeli konuşmasıdır. Pierrot kendisini yine kapatmak ve uzaklaştırmak isteği ile doludur.¹

Katılamadığı toplumsallıktan korkma ve onu ortadan kaldıramayınca kendisini kapatma yabancılaşmanın açığa vuruluşudur.

Plastik terlik giyenin morali olur mu?

Atay, belli bir üst güce hesap verircesine konuşur "Bir Mektup"ta. Aslında öykü ve romanlarının belkemiği de buradadır. Selim Işık'ı ve Hikmet Benol'u intihara götüren bilgilenme biçimi kadar üst gücün, ubor-metenga'nın doğrudan veya dolaylı olarak hayatı belirleyen sert direktifleridir. Bir dairedeki memurun amirine kendisini anlattığı mektup da Atay'ın bu çeşit dışavurumlarından birisidir. Yalnızlığı, karışık ansiklopedik bilgisi onu tutarsız yapar. Kızması, sempatisi de düzensizdir. Üst güç ona nasıl olacağını anlatır, o da kendisi ile öğrenilmiş bilgi arasında sıkıştıkça sıkışır. Bir yılda kazandığı parayla amirinin evinin bir kapısını bile alamayacağını söyleyen adam, sosyal hayatta çok başarısızdır. Örneği bir taksiye bindiğinde yanından ayıramadığı köpeğini fark eden şoför, ona inmesini söyler. Şoförün sebep olarak moralim bozuldu, demesini ise hiç uygun bulmaz. Çünkü plastik terlik giyen birinin morali olamaz, ona göre. Taksicinin dil tercihi ile terliği arasındaki uyumsuzluk, onu rahatsız eder.

Bu iki öyküde korku duyma, hesap verme ve yer yer kötülüğe bulaşma motivasyonları yabancılaşmayı gösterir. Bilgilenme düzeyi açıkça karışık bir antolojidir ve öykü kişileri bunun zihinsel sonuçlarını yaşarlar.

Parantezlerdeki Yazar

"Ne Evet Ne Hayır" öyküsünde, reklam metin yazarlığında tutunamayan yazar gazetenin gönül postasına verilir. Kendisine gelen ilginç bir mektubu,

yazım yanlışlarını düzelterek ve araya açıklamalar düşerek yayımlar. Sevdigi kızın kendisine ne evet ne hayır dediğini, ne yapması gerektiğini soran mektup kendi niteliksizliğini gözler önüne serer. Yazar, bu kadar saçmanın ciddiyetle anlatılışını alaya alır. “Okullar tatil oluyordu. (Zaman düzensizliğine ve dolayısıyla zaman kavramının yokluğuna dikkatinizi çekerim.) Sevdığım insan sınıfını geçmiş gidiyordu. (Şu ‘sevdığım insan’ sözünü duyunca bütün iyi duygularım yok oluyordu M.C.’ye karşı.)” (129). Parantez içindeki yazar, mektubu hiç değiştirmeden yazdığı konusunda okuyuculardan kendisine inanmalarını isterken aslında olup bitenlerin Türkiye’deki popüler kültüre ilişkin açmazlar olduğunu da iletir. Moderne ilişkin olanı bilmek hiçbir şeydir. Asılsız meselelerle yaşamak olağanlığı, bozuk Türkçe ile yetinmek rahatlığı ise Atay’ı rahatsız eder ve en azından ironiyle buna karşı çıkar.

“Tahta At evine dön!”

Atay’ın tonlama olarak öfkesini belirginleştirdiği öykü “Tahta At”tır. Kör İbrahim’in meyhanesinde, arzuhalci Emin Efendi, bekçi Salih Efendi, şoför Hayri, onun muavini Bektaş gibi kişilerle düşüp kalkan son derece zeki Tuğrul Bey, bulunduğu kasabada tahta at yapılması fikrine karşı çıkar. Çünkü kasabayı tanıtacak olan tahta at, betonarme zevksizliği taşıyacaktı. Ağır ceza reisinin oğlu, Avrupa’da üç yılda fakülte bitirmiş Tuzcuoğlu Tuğrul, yaşadığı yere dönünce her şeyde bir sahtelik görmeye başlamıştır. O nedenle içkici kişilerle samimi olur. Kasabayı güzelleştirme derneğinin bu girişimine bu ekiple karşı çıkar. Finalde atın içinden eski bir savaşçı giysisi ve av tüfeğiyle çıkıp sorumlulara yönelir. Bunun nedenini önceden belediyeye yazdırdığı dilekçede bulabiliriz. Dilekçede kasabanın ortasındaki heykele dikkatini yöneltir: “Hamis: heykel kaidesindeki kabartma sahneler benim için ayrı bir üzüntü kaynağı olmaktadır. Vatandaşlarımıza katiyen benzemeyen ecnebi ifadeli şahıslardan mürekkep bu kabartma kalabalığı da aynı esaslara dayanarak yeni baştan ele alınmalıdır.” (156). Ona göre, turistlere yaranmak için konulacak baştan savma bir heykel, olsa olsa sahteliktir. O nedenle Pierrot burada, palyaço görüntüsü altındaki asıl tarafını ortaya koyar.

Senin de bilinçaltın var mıydı babacığım!

Baba, oğul ve Türkiye ilgisinin dolayısıyla tarihselliğin sorgulandığı “Babama Mektup”, babasının ölümünden iki yıl sonra ona kendini anlatma ihtiyacı hisseden oğul tarafından kaleme alınmıştır. Türkiye’de ortalamanın üstünde bir hayat standardı yaşamış babasıyla kendi hayatını karşılaştıran oğul, ona benzemektedir. Kızsa da onun gibi davranmaktadır. “Ben de yalnızlığım-la sana benzedim babacığım: Kendime yemekler pişiriyorum; senin kirli rop-

döşambrına benzeyen bir şeyler giyip, bir karış sakalla evin içinde huzursuz dolaşıp duruyorum, yanık kalmış elektrikleri söndürüyorum, durmadan para hesabı yapıyorum, kendimi biraz iyi hissettiğim günlerde çarşı pazar dolaşarak her malın iyisini almaya çalışıyorum." (180). Babasının o redingotlu, fesli resimlerini baktıkça bilinçaltının onda bulunmayacağını veya bu resimlerin varoluşu bunalıma düşmeyeceğini düşünür. Aslında bir kültürel kopuş olarak Osmanlı'dan Türkiye'ye yabancılaşmanın nasıl ilerlediğini itiraf etmiş olur. Ancak babasının köylülük mirasını, kaçış düşüncesi taşımayan davranışlarını benimsemiştir. Bu nedenle *"Ben bu asık suratlı aydınlara hiç benzemiyorum babacığım; onlara karşıym ve senin içtenliğinden yanayım. Bazı kitaplar yüzünden biraz kafam karışmışsa da bugün bile senin içtenliğini taşıdığımı ümit ediyorum. Gene de sonunda sana bütünüyle benzemekten korkuyorum babacığım; yani ben de sonunda senin gibi ölecek miyim?"* (184). Oğuz Atay'ın tarihselliği, kültürel bağ olarak baba ile ilişkilidir. Onda, baba otoritesini hiçe saymayan, ancak oradaki ontolojik nedene inanamayan bir bilgi ve bağlılık sıkışması vardır. Anlatmalarında gerçekleştirilen yenileşmeler bu bilgi problemi nedeniyle inanamaz. Birisinin ontolojik bir nedenle intihar etmesi gerektiğini söyleyen Selim Işık, insanların edindikleri bilgilere inanmamalarındaki ikiyüzlülüğü eleştirirken bu baba vesayetinden yakındır. İlerlemeci telkinlerin abarttığı yenileşme tarihinde ise oğullara düşen görevi sürdürmektir. Ancak Atay bunu sahicilikle yapmaya inanır. Bu düşünüş biçimi, Kemal Tahir'e yakınlığı ile Yusuf Atılgan'ın yazarlığına inancı arasında sıkışır doğallıkla.

Yani Hiçbir Adres Bilmiyordum

Yazarın büyük yalnızlığı ve Pierrot'nun sanatçı melankolisi "Demiryolu Hikâyecileri- Bir Rüya"da ulaşır okuyucuya. Ülkenin büyük şehirlere uzak bir dağ başı kasabası istasyonunda, tren yolcularına yazdıkları hikâyeleri satarak geçinen üç hikâyeci, giderek yalnızlaşır. Yahudi olanı bakımsızlıktan ölür ve kadın hikâyeci de oradan gider. Kalan anlatıcı hikâyeci ise yapayalnız ve adressiz kalır. Değişmez tema yalnızlık, topluma karışamama ve kaybetme, kaybolma son noktaya ulaşır. Sonunda ünlü cümlesini de söyler: *"Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?"* (196).

Yazarın, bütün bu acı çekme, korku ve kötülük düşüncesi ile yapayalnız kaldığı aşikârdır. Yazma eylemiyle kendini anlatabilme seçeneğini kullanır. Sussa Pierrot gibi anlaşılamayacağını bilir. Belli bir tarihselliğe baba ile bağlanan öyküler, modern bireye de sıkı sıkı bağlıdır. Ancak yaşadığı toplum bu açıdan tarihselliğe doğrudan bağlanır ve dışardakileri yabancılaştırır. Burada bilgilenme artık acı çekmeye döner ve anlaşılamama psikolojisi, ironinin yıkı-

cı tarafıyla sahteliğe müdahale eder. Yoksa intihara giden iki figür, yazma eylemiyle varoluşunu gösteren dört öykü kişisi, öfke ile alay arasına sıkışmış Tuğrul Bey ile ubor-metenga tehdidindeki kişi neden konuşsunlar?²¹

KAYNAKÇA:

Atay, Oğuz (2005), *Korkuyu Beklerken*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ecevit, Yıldız (2005), “Ben Buradayım...” *Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Teber, Serol (2004), *Melankoli*, “Normal Bir Anomali”, Say Yayınları, İstanbul.

²¹ J. L. Godard'ın 1965 yılında çektiği *Pierrot le Fou* filmindeki absürd, şiirsel, politik Ferdinand karakteri, kitaplar, Rimbaud göndermeleri, bilgilenme ve kaçış açısından ve Pierrot isminden dolayı burada anılabilir.

ABDULLAH HARMANCI

“BODUR MİNAREDEN ÖTE”

Tek öykü kitabıyla öykücülüğümüzde kendine yetkin bir yer edinen Yusuf Atılgan'ın *Bodur Minareden Öte*'sini konuşmaya başlamadan önce, onun genel yazarlık portresi hakkında birkaç cümle kurmak gerekecektir. Atılgan, öykülerinden ziyade romanlarıyla dikkat çekmiş, modern şiirimizdeki İkinci Yeni kırılmasına paralel bir yeniliği, roman ve öykülerindeki dille gerçekleştirmiştir. Bir yandan Joyce, Faulkner gibi Batılı yazarların modernist anlatım tekniklerini edebiyatımıza taşıırken, öte yandan roman ve öykülerinde dile getirdiği meseleler itibariyle varoluşçulara yaklaşmıştır. Öykücülüğümüzde “1950 Kuşağı” olarak bilinen dönem içerisinde ele alınır (Dirlikyapan, 2010).

1921-1989 yılları arasında yaşamış olan Atılgan'ın, bir yandan “taşrada” yaşayıp çiftçilik yaptığı, öbür yandan Soren Kierkegard çevirisi yapacak kadar önemli bir entelektüel çaba içerisinde bulunduğu görülür. Yakın dostu Enis Batur'un ona “bir yarın köylü öbür yarın neredeyse megapoliten” diyerek takılması (Batur, 2000: 80), yazarın edebiyat dünyasında hep görülen türden bir “memur-entelektüel” edebiyatçı tipolojisine tam anlamıyla uymayışından ileri gelir. Atılgan'ın bu sıra dışı durumu bir avantaja dönüştürdüğü, bu özelliğinin onun portresini güçlendirdiği ise muhakkaktır. Yusuf Atılgan İstanbul Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı okumuş, Tanpınar'ın öğrencisi olmuş, onun etkisinde kalmıştır.¹ Bunun dışında Reşit Rahmeti Arat ya da Halide Edip Adıvar gibi ünlü hocalarla da yolunun kesiştiği bilinmektedir.² Ekrem Işın'ın belirttiği gibi (2012: 29), taşradan şehre gelen yazar, ardından yeniden şehirden taşraya dönmüş, ilginç bir biçimde, öykü ve romanlarının da bu çizgiyi izlediği görülmüştür.

İlk baskısı 1960 yılında yapılan *Bodur Minareden Öte*, “Kasabadan, Köyden, Kentten” ara başlıklarına sahiptir. İlk bölümde 2, ikinci bölümde 3, üçüncü bölümde ise 4 öykü bulunur. 1955 yılında *Tercüman* gazetesinin öykü yarışmasında iki öyküsü birden derece alan Yusuf Atılgan (*TBEA*, C.1, s.146-148), bu öykülerini ilk ve tek öykü kitabı *Bodur Minareden Öte*'ye de koymuştur. Yazarın son öyküsü “Eylemci”yi ise 1987 yılında yayınladığını biliyoruz (Atılgan, 1992).

Bu genel cümlelerden sonra, şimdi, *Bodur Minareden Öte*'yi incelemeye başlayabiliriz:

1960 yılında yayımlanan *Bodur Minareden Öte*'nin ilk öyküsü olan “Evdeki”, “Lise mezunu, dünyayı kitaplardan tanıyan, kadınlığa erişmemiş, cinsel arzuları her an yanlış şekilde patlayabilecek bir yükseliş içinde olan ve bu nedenle asabi duran bir kız kurusu”nun (Lekesiz, 1999: 328) öyküsüdür. Kız kurusu, kısa cümlelerle ve insanın içine işleyen bir samimiyetle bize hayatından birkaç sahne gösterir. Bu sırada, geçmiş seneleri özetler. Kitap okuyan, biraz da bu sebeple dış dünyasına karşı yabancılaşmış, yadırganan biridir anlatıcı. Füsun Akatlı, bu kız için “...kasabanın tanıyamadığı, yadırgadığı, bu yüzden de moraliyle, dedikodusuyla, sevgisizliğiyle kısıtlayıp boğmaya çalıştığı bir kızdır öyküsü anlatılan. Farklılığı okumuşluğundan gelir.” (2005: 65) der. Öyküde, Yusuf Atılgan öykücülüğünün reflekslerini bulmak mümkündür. Cinsellik, toplum tarafından yadırganma, küçük bir dünyaya hapsolma, yaşanan hayattan sıkılma, başka dünyalar özlemi... bu genel yönelimler arasındadır. Evde kalmış anlatıcı kız, cinselliğini eve ödev yaptırmaya gelen ve kendisinden küçük olan delikanlıyla gidermeyi hayal ederken, bu düşünüyü gerçekleştirme niyeti taşımaz. Bu, gerçekleştirilmesi mümkün olabilecek bir hayal değildir. Her şeyden önce toplum bunu onaylamaz. Üstelik bu, kızın hiç de beğenmediği bir akraba-delikanlıdır. Kız bu delikanlıyı çirkin bulur. Öte yandan, Füsun Akatlı'nın “Sıkıntının, boğuntunun, çıkmazların, mahkûmiyetlerin yaşadığı ... dünyalardır *Bodur Minareden Öte*'deki tüm kişilerin dünyaları.” (2005: 65) sözünü doğrulayacak şekilde, öyküdeki kız, kasabada sıkılmakta, kitaplardan öğrendiği daha güzel, daha farklı dünyaları özlemektedir. Üstelik kitapların vaat ettiği bu “daha güzel” dünyanın varlığından da emin değildir. Köyde, kasabada ya da kentte olsun, Atılgan'ın öykü kişileri hayatlarından bunalırlar. Çünkü kendilerini gerçekleştirememişlerdir. Toplum onları onaylamaz. Öyküdeki anlatıcı için de bu durum söz konusudur. Evlenmesi istenen kız, çevresindeki olumsuz erkek tiplerine bakarak evde kalma pahasına evlenmekten uzak durur. Esasında Atılgan'ın bütün öykü kişileri, toplumca bir saygınlık görmemenin acısını çekerler. *Anayurt Otel*'nde zirveye varan bu “saygınlık bulamama ıstırapı” öykülerde de kendini belli eder.

“Saatlerin Tıkırtısı” öyküsünde de, toplumla ayrılmış ve hayatın tekdüze yapısı, ruhuna sıkıntı veren bir anlatıcı buluruz. Anlatıcı, ruhunu saran sıkıntıyı, hayatın tekdüzeliğini, bir kasabada saatçilik yapan ve hep uzaktan tanıdığımız kişi üzerinden verir. Anlatıcı, saatçi hakkında şunları söyler: “Saatlerin tıkırtısı ile içinin sıkıntısı arasında bir ilgi vardır sanki. Bu durmayan tıkırtı dünyanın düzeni gibi bir şeydir. Değişmez. Dursa sıkıntısı geçecek belki. Oysa bu sıkıntıyı yaratan kendisidir.” (Atılgan, 1992: 32) “Bu öyküde farklı olan kişi saatçinin öyküsünü kurandır.” (Akatlı, 2005: 65) Atılgan öykülerinde, toplumla ayrılmış, farklılaşmış, toplumdan uzağa düşmüş kişiler

vardır. “Saatlerin Tıkırtısı” aynı zamanda Atılgan öykülerinde toplum dışına itilmenin bir şekli, bir sebebi olan delirme, çıldırma temasını da yoğun biçimde olmasa da, sezdirir, hissettirir.

“Tutku”, “köyden” yazılan bir öyküdür. Burada, köyün güzel kızına âşık olan ve bunu bir saplantı haline getiren Osman’ın öyküsü anlatılır. Osman, köyün delisidir. Deli olmakla zaten tipik bir Atılgan karakteridir. Toplum dışıdır. Uyumsuz, sorunlu, farklı, aşağılanan biridir. Köyde, çocuklarca takip edilir. Büyüklere tahkir edilir. Âşık olduğu kızın ağabeyi tarafından tartaklandığı zaman, annesinin

Yusuf Atılgan

muhtara gidip adalet aramaya başlaması çok ilginç sonuçlar doğurur. Zira annesi bir anlamda sınıf farklarına değinir. Kendilerinin yoksul olmasının, tartaklayan kişinin ise varıl olmasının adaletin yerini bulmasına engel olduğunu haykırır. Bu sahneler, bir anlamda Atılgan’ın da toplumcu gerçekçi edebiyata uzaktan da olsa selam verdiğini gösterir. Ancak Atılgan bu çizgiyi hiçbir şekilde zorlamaz. Onun meselesi bu değildir. Öyküde ayrıca köy insanları, onların çalışma şartları, bir köylünün pazu gücüyle yaptığı işler, bu işlerin detayları çok başarılı bir biçimde verilir. Bu da yazarın bizzat Manisa’nın taşrasında çiftçilik ile meşgul olmasından ileri gelir. Cinsellik, deli Osman’ın âşık olduğu genç kızın bedeni üzerinden çok cılız bir biçimde verilir. Ancak öykünün asıl meselesi, cinsellik değil, toplumla uyuşamayan bir delinin iç dünyasıdır. Zaman zaman bu kişinin gerçekten deli olup olmadığından kuşku duyarız. Öyküde, Oğuz Demiralp’ın işaret ettiği gibi (2000: 88-92), Atılgan öykülerinde hiç de seyrek görülmeyen şiddet temasının işlendiğini de belirtmemiz gerekir. Özellikle bir delinin kendi dilinden onun iç dünyasına bakıldığı bu öyküde, şiddet başarılı bir biçimde hissettirilir.

“Kümesin Ötesi”, adından anlaşılabilirliği gibi, bir tavuğun şahsında köyün sınırlarını aşmak isteyen, kendisine verilenle yetinmeyen ben’in ıstıraplarını anlatır. Tavuğun konuşturulduğu öyküde, kümesinden kaçıp başka bir bahçeye giden anlatıcının kendi hayatından sıkılmışlığı, farklı dünyalara duyduğu özlem öyküleştirilir. Burada da, öykünün anlatıcısı olan tavuk, çevresinden farklılaşmış, kümes hayvanlarınca yadırganan biridir.

“Dedikodu”, Atılgan’ın taşra hayatını ne kadar iyi bildiği ve taşra kadınlarını nasıl başarılı bir biçimde yansıttığını gösterir. Akatlı bu öyküyü, Atılgan öykücülüğünün doruğu olarak görür (2005: 66). Her sevden önce bir köv orta-

mini, bu ortamın kadınlarını, kendi dillerinden, yaşanmışlık duygusu yaratarak okura ulaştıran Atılgan, bu öyküde de bildik reflekslerini gösterir: Delilik, toplum dışılık, toplum tarafından ötekileştirilme, yaşanamayan, kıyısında beklenen cinsellik, mevcut dünyadan sıkılma, başka dünyalar özlemi... Küçük gelin olarak anılan öykü kişisi, köye şehirden gelmesiyle diğerlerinden farklılaşır ve yadırganır. Bunun sonucu olarak dışlanır. “Fadimaba”nın tuhaf davranışları olan torunu üzerinden delilik konusu yeniden işlenir. Bu çocuğun şifa bulması için yapılanlar anlatılırken, adeta Reşat Nuri, Hüseyin Rahmi, Ömer Seyfettin-vari bir hurafe eleştirisi yeniden

geliştirilir. Kısaca da olsa halkın “yanlış inançları” hiç de yabancı olmadığı bir tavırla küçümsenir. Öyküde küçük gelinin kocasıyla tatmin edici bir cinsel ilişki yaşayamaması ama yaşıyormuş izlenimi vermeye çalışması, Atılgan öykülerinde gördüğümüz cinselliğin başarısız bir biçimde canlandırılması tavrının tipik örneğidir. Bu öyküde de yaşadığı köyden gitmek isteyen, bunun için kocasına ihaneti bile göze alan bir kadın bulunmaktadır. Şehirden gelen küçük gelin, şehre dönmek ister. Zira bir çember içine sıkışmıştır. (Öykülerdeki bireylerin bu sıkışmışlık halleriyle ilgili olarak bk. Gülsoy, 2000: 24)

“Yaşanmaz”, “kentten” yazılan öykülerin ilkidir. Öykü boyunca bize bir intiharın yaklaştığı izlenimi verilir. Öykü anlatıcısı bunu tekrar eder. İşsiz, parasız, açlık sınırında olan bu anlatıcı, bir adamın eşine baktığı için dayak yer. Bir anlamda maddi ve manevi olarak bütün imkanlarını yitirmiştir. Bu da onu intihara yaklaştırır. Toplum tarafından dışlanan, aşağılanan anlatıcı, bir hemşehrisi tarafından korunup kollanır. Bu, Atılgan öykülerinde beklenmedik bir durumdur. Zira yazarın öykülerde “başkaları cehennemdir” ilkesine paralel bir ilişkiler ağı geliştirmesi, Atılgan estetiğinin kaynaklarını kavramamızı kolaylaştırır. Ancak burada karşılıksız olarak kendisine iyilik yapan bir kişinin ortaya çıkması, bir anlamda anlatıcının da pek alışmadığı bir durumdur. Atılgan, bizlere çok fazla yorum yapma hakkı vermeden, “Pisliğin içinde işi yoktu, onun.” (1992: 79) der ve “havaneli” ile başına vurarak kendisine iyilikte bulunan bu “başkası”nı öldürür. Öykü boyunca bizi intihara hazırlayan anlatıcı, şimdi birden bire karşımıza bir cinayet çıkarır. Öykü baştan sona kadar maddi ve manevi anlamda “dibe vurmuş” bir kişiyi anlatmaktadır. Dolayısıyla birden bire bir cinayetin ortaya çıkması aslında çok da beklenmedik bir durum değildir. Toplum dışılığı, iç sıkıntısını islevişi ile bu öykü de tipik bir Atılgan

öyküsüdür. Burada farklı olan, Atılğan öykülerinde aslında hep var olan “şiddet”in en korkunç biçimde anlatılmış olmasıdır. Toplum tarafından hiç sayılmış ve tahkir edilmiş bir birey, bir “iyi”yi öldürerek toplumdaki intikam almak istemiştir. “Kendisine yakınlık gösteren biricik kişiyi, yaşanmaz olan bu hayattan kurtarmak ise, onun gönöl borcudur.” (Akath, 2005: 67)

“Atılmış” da, işsiz, yoksul, aç bir anlatıcının aylaklıklarını anlatır. O da toplum dışıdır. Toplumun dışladığı biridir. Ancak ilginç bir şekilde öykü umutlu bir sonla biter. Bu öyküde de karşımıza bir deli çıkartır Atılğan.

“Çıkılmayan”, Murat Gülsoy tarafından çözümlenmiştir (2012: 20-25). Arka planında 6-7 Eylül olaylarının yer aldığı bu öykü, maddi hedefleri dışında bir idcali olmayan, alacağı araba için para biriktiren birinin, şehrin bazı yerlerinin yağmalandığını görüp bunu fırsat bilmesi ve bir dükkandan hatırı sayılır miktarda bir parayı çalmasıyla başlar. Ancak yakalanmaktan korkacak ve paranın çok az bir kısmını alıp geri kalanını yok edecektir. Bu da kendisiyle yüzleşmesine sebep olur. Çapsızlığını bu sayede görür. Öyküdeki birey, sıradan bir “küçük insan”dır (Gülsoy, 2012: 20-25). Bu öyküde de başka dünyalara gitme özlemi, yaşanan hayattan sıkılma temaları belirgindir. Şiddet, her şeyden önce 6-7 Eylül olayları üzerinden verilir. Ayrıca kahraman, bir kertenkeleyi yumruğuyla ezmek ister ama bunu yapmaz. Bu da “şiddet” temasının bu öyküye yansıyan başka bir yüzüdür.

Kitaba adını veren öykünün anlatıcısı, bir genç kıza âşık olarak, aslında diğer öykü kişilerinden farklı bir biçimde, kendisine bir tutamak bulmuş olur. Bu tutamağa sarılrsa belki Atılğan öykücülüğu için çok başka bir sayfa da açılmış olacaktır. Eşi tarafından terk edilince işini bırakıp şehre gelen anlatıcı, şehirde bir genç kıza âşık olur fakat genç kız onunla bir hayat kurmak yerine başka bir şehre okumaya gider. Öyküde, âşık, belirttiğim gibi, Atılğan’ın kahramanlarının “sıkılmışlığına”, “sıkışmışlığına”, dibe vurmuşluğuuna bir açılım kazandıracak gibi durur. Ancak bu açılım gerçekteşmez. Yaşanan hayattan sıkılma, bunalma, toplum tarafından saygı görmeme, aşağılanma, normal dışı hareketler, anormallik gibi temalar bu öyküde de tekrarlanır.

Sonuç: Atılğan’ın burada incelemeye çalıştığımız öykü kitabı ne kadar yetkin bir çizgide olursa olsun, okurların nezdinde Atılğan öykülerinin; romanlarının gerisinde kaldığını söylemek yanlış olmaz. Ancak bu bir algıdır. Durumun gerçekten böyle olup olmadığı ise tartışılabilir. Özellikle *Anayurt Oteli* adlı romanına mündemiç olan, okuru sarıp sarmalayan etkileyici anlatım bütönlüğu, yazımı uzun senelere yayılmış olan bir öykü kitabında aynı kuvvette bulunmayabilir. Yazılması uzun senelere yayılan öyküler, okurun zihninde belli bir birlik, bütönlük duygusu yaratmamış olabilir. Ya da en azından romanlarıyla kıyaslandığında bu bütönlük duygusunun daha zayıf

olabileceğini düşünebiliriz. Roman ve öyküler, işlenen meseleler bağlamında karşılaştırıldığında ise, ortaya büyük bir farkın çıkmadığını söylemek mümkündür. *Bodur Minareden Öte*, 1950 Kuşağı öykücülerinin meselelerine ve anlatımlarına paralellik arz ederken, öykülerde varoluşçu edebiyatın etkisi açıktır. Atılgan öykülerinin temaları arasında “toplum tarafından dışlanma, aşağılanma, yaşanan hayattan sıkılma, bunalma, başka hayatlar özlemi içinde olma, yabancılaşma, yalnızlık, intihar, cinayet, şiddet, delilik, cinsellik, yoksulluk, açlık, köy-kasaba hayatı, aşk...” yer alır.¹

KAYNAKLAR

- Akatlı, Füsun; “Öyküleriyle Yusuf Atılgan”, *İmge Öyküler*, 2005, S.2, s.64-68.
 Atılgan, Yusuf; *Eylemci*, 1992.
 Batur, Enis, “Yusuf Atılgan, Bir Profil Denemesi”, *kitap-lık*, 2000, S.41, s.80-83.
 Demiralp, Oğuz; “Bir Ayrımın Ardında”, *kitap-lık*, 2000, S.41, s.88-92.
 Dirlikyapan, Jale Özata; *Kabuğunu Kıran Hikaye*, 2010.
 Gülsoy, Murat; “Küçük Yağmacının Otomobil Sevdası”, *Notos Öykü*, 2012, S.35, s.20-25.
 Gürbilek, Nuran; *Yer Değiştiren Gölge*, 2005.
 Işın, Ekrem; “Taşralı Bir Aylak: Yusuf Atılgan”, *Notos Öykü*, 2012, S.35, s.20-25.
 Lekesiz, Ömer; *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, C.3, 1999.
Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, C.1, 2010.

¹ Tanpınar’la Atılgan’ın karşılaştırıldığı bir değerlendirme için bk. Gürbilek, 2005: 47-74.

² Burada verilen biyografik bilgiler için bk. *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C.1, s.146-148.

ABDURRAHİM KARADENİZ

İNS'İN SOYUTLAMACI KURGUSU ÜZERİNE

"Sırt çantalarınızı sırtlayın."
Cahit Zarifoğlu

İlk baskısı, Ağustos 1974'te *Edebiyat Dergisi Yayınlarından* yapılan *İns**, Cahit Zarifoğlu'nun, çocuklar için yazdığı hikâyeleri saymazsak, tek hikâyeye kitabı. Altı hikâyeyi toplayan kitap, adını ilk hikâyeden alır.

Karanlık dolu bir gecede sessizce doğan İns, hemen büyür ve başka dağları, ovaları, ırmakları kaplayan geceyi ve gündüzü yerlerinde görmek üzere atını, keçisini ve kadını hazırlar. İns'in yolculuğuna annesiyle babası da katılır. 'İyice yaşlandıkları için çadırdan ayrılırken ölümlerini de yanlarına alan' bu iki ak saçlı ihtiyarın 'artık gönüllerine amaç konuk gelmiyor'dur.

Annesiyle babısından gönüllerinden farklı olarak İns'in gönlüne amaçlar sık sık konuk olur. Çünkü onun keşfetmesi gereken bir 'kâinat' ve 'insan oluş' serüveni vardır. Bu serüven, o kadar çok 'oluş', o kadar çok 'kılınış' barındırır ki doya doya büyümeye vakit bulamaz İns: İş çoktur, vakit dardır çünkü. Bundan ötürü 'bir destan kahramanı' gibi bir gecede büyür İns. Sanki bu bir gecelik süre içinde kadın, at ve keçi edinir; bu edinişlerin bilgisine erer.

İns'in 'vakit' kavrayışı alışık olduğumuz türden bir hikâye kahramanının 'zaman' algısından farklıdır. İns, bir gecede büyür! Üstelik bu bir gecede doğduğu coğrafyanın dağlarını, ovalarını, nehirlerini de öğrenir. Bütün bunlar bir gece içinde olur. Ancak, aynı vakit içinde yani bir gecede, annesiyle babası; yüreklerine amacın konuk gelemeyeceği ak saçlı ihtiyarlar hâline geliverir. Anneyle baba, İns'i elbette yüreklerine amacın konuk gelmediği ak saçlı yaşlarında doğurmamıştır! Burada okur, eş zamanlı iki farklı olguyu, farklı zaman dizgeleriyle düşünmek, algılamak durumunda...

'İns, dağı indi ve kuvvetle yürüdü. Ovayı güneş gibi geçti. Yüksek tepeye çıktı. Yer seçti, en geniş ağacı seçti, sırtını ona dayadı ve güneşe kadar uyudu.'(s. 11) Bu ifadelerdeki ahenk ve şi'riyeti bir tarafa bırakarak 'dağı inmek, ovayı geçmek, yüksek tepeye çıkmak, en geniş ağacı seçmek, güneşe kadar uyumak' sözlerindeki eylem yoğun düşüncüyü görüp bu eylem yoğunluğun 'isimsiz'liğine, bu isimsizliğin de 'mekânsızlık' anlamına geldiğine

dikkat çekelim. Hangi dağ, hangi ova, hangi tepe? Yaslanılan ağacın adıyla özellikleri de anlatılmıyor, hiçbir betimleme yapılmıyor. Bütün bunların eksik bırakılmasının nedeni, anlatılanın herhangi bir yerde yaşanabileceğini anlayıp mekânsız bir kurguokuduğumuzun ayırıcında olmamız gerekir. Anlatılanların mekân bağlamını özellikle belirsizleştirerek güneş kadar uyuyor; belli bir saat algısı da yok. Yani belirsiz bir zaman ve saatte, herhangi bir dağ, ova, tepe ve ağaçtan söz ediliyor...Yani zamansızlıkla birlikte mekânsızlık...

Bu zamansız ve mekânsız serüvenin özünü 'Her yan ağaçlar, çimenler, kayalarla, sularla doluydu. Her şey, birşeyin hemen yanına geliyor, onu bütünüydü. Her şey bir tek şeyin bir parçasıydı. Nereye bakılsa hep tek şey görünüyordu.'(s. 12) gözlemleri oluşturur. Çünkü bu ifadelerle 'Var'ın bütün varlıkları bütünleyen, birleştiren vahdet durumu keşfediliyor. 'Var'ın, varlık birliği, bu tasavvufî keşf, İns'in,yeni doğan oğluna aktarmaya çalışmasıyla okura da aktarılıyor:

'İns oğlunu kollarına aldı. Yumuşak saçlarını kalın parmaklarıyla inceledi. Çocuğun ağzına, dişlerine, avucuna baktı. Kendi avucuna oturtup havaya kaldırdı. O durumda uzun uzun ona söyledi. Boş duran ovaları, dağları, sapsiz koşan hayvanları gösterdi.'(s. 13)

Hikâye boyunca İns, defalarca doğuma, ölüme, kurban olgusuna, yeryüzünün gece-gündüz, yaz-kış, ağaç, çiçek, börtü-böcek, zelzeleyle sarsılması gibi değişik hâllerine tanık olur. Bu hâllerin hepsi, bir tek Var'ın değişik biçimlerdeki görünümüdür ona göre. Bu zaman-mekân bağlamından kopuk, serüven peşindeki İns kurgusuna benzer bir kurgu, Jose Saramago'nun, 1999'da yayımlanan *Kabil* romanında, varlığı 'Var'dan koparan bağlamıyla kullanılıyor.

Zarifoğlu sanki insanı, insan oluş serüveninin başından itibaren anlatmayı dener: 'İns düşünüyordu. Ne gibi düşünüyordu? Kelime yoktu, kelimesiz... Başının içinde kelime doğmamıştı, kelimeyi bilmiyordu.'(s. 27) Elmalılı Hamdi Yazır, meleklerin konuşmasının 'anlam'la gerçekleştiğini söyler. Zarifoğlu da İns'in düşünmesinin 'Gözleriyle görünce, düşüncesi oydu.' diyerek görüntülerle gerçekleştiğini belirtir. Yani İns'in düşünmesi, meleklerin konuşması gibidir. Kelime daha sonra gelir. 'İçinde şimşek gibi bir şey patladı, kelime gelmişti ama onun ne olduğunu anlıyamadı. Ter içinde fırlayıp çadırın kapısından öteki çadırlara, kırlara, uzaktaki tepelere ve dağlara baktı, onların aynı oluşları, değişmemiş ve dağılmamış olmaları onu şaşırttı.'(s. 28) Burada görüntülerin adlandırıldığı hâlde dağılıp parçalanmayışı İns'in şaşkınlığının sebebi olmalı. Çünkü kelime gelince görüntü olan dağ yerinde durduğu hâlde bir de zihinde görüntüyü çağırان bir ses ve imaj oluşuyor ama dağ yine de tek bir dağ olarak kalmaya devam ediyor.

Hiç kuşkusuz Var'ın sabitleri olduğu gibi değişken yaratılışlıları da vardır. Ve bu değişim kelimeyle, sözle olacaktır. Şöyle biter öykü: 'İns çadırında merhametle gülümsiyerek kendi kendine ilk cümleyi söyledi. Ey yeryüzü değişecek-sin; ey insanlar, değişeceksiniz.'(s. 30) Son iki cümleye kadar bütün konuşmalar İns'in zihninde ve görüntülerle gerçekleşirken son iki cümle İns'in başka inslerinde duyabileceği türden söylediği sözlerdir. Hikâye böyle biter. Ancak, bu tam bir bitiş değildir. Bu değişim nasıl bir değişim olacaktır. Yeryüzü iyiyken kötü mü olacaktır, kötüyken iyiye doğru mu evrilecektir?

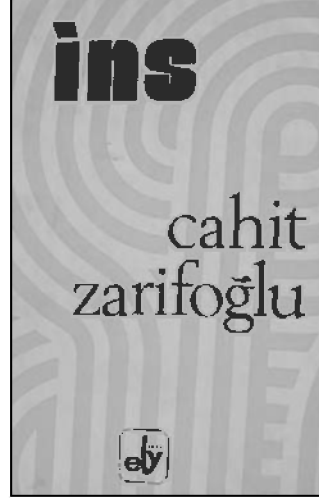
Yazar, bir konuşmasında *İns*'in kendisi askerdeyken yayımlandığını kitap olarak yayımlanmasa bazı hikâyeleri sürdüreceğini belirtir. Kitabın ilk hikâyesi böyle bir metin olmalı. Hem yazarın tek hikâye kitabı oluşu hem de diğer hikâyelerin de bu hissi pekiştirmesi Zarifoğlu'nun *İns*'i, tamamlanmamış bir kitap izlenimi verir.

İns'in ikinci hikâyesi, *Sizi Görmeliydim*'de bir aşk durumu anlatılır. Kurgu yine zamansız ve mekânsızdır. Anlatı sonuna kadar olup biten her şey yazarın zihninde yaşanır. 'Yalnızlık nasıl emek sarf ederek en çok sahip olduğumuz şeyse aşk da beden...' (s. 33) diye düşünür anlatıcı. Aşk anneye baba çocukta beraberce hazırlarlar. 'O, babanın aceleyle bağışladığı, anneninse uzun zaman dinlendirdiği enerji olarak...' görülür. Bu hikâye, aşk üzerine yazılmış güzel bir denemeyi andırır. Ancak, metnin sonunda yazar, postmodern bir yaklaşımla 'Size anlatmayı asla denemediğim fakat yazdıklarımın içinde sezdiğiniz M kâbusunu –bu kez de üstünkörü ve gevezelikle atlattım. Korkakça.– Oda arkasına bir oyun oynamış birdeli gibi mutluyum.' (s. 40) diyerek anlatıklarını hafife alır, onlarla alay eder. Hem işini ciddiyetle yapan hem de yaptıklarıyla dalga geçebilen, kendini gırgıra alabilen ender sanatçılardandır yazarımız.

Savunma'da insan ve hayat üzerindeki eşya hâkimiyeti, anlatıcının itiraflarından yola çıkılarak kurgulanır:

'Evimiz gittikçe ağırlaştı. Durmadan eşya alıyorduk. Başka insanlardan daha çok söz etmeye başladık.' (s. 46) Anlatıcının itiraflarına, eve giren eşya sayısı arttıkça evdeki havanın başka yerlere gittiği ve süreç içinde itirafta anlatıcının evde nefes alamayacak duruma geldiği de eklenir.

Sonunda kahramanımız, eşya tasallutundan kurtulmak için eşyaya başkaldırır. Eşya yenilgisinin önemli sebeplerinden biri 'kadın'dır. Ondan kurtulmayı dener. Fakat bu kurtuluş kolay değildir.

Kentin Ortasında Bir An'da anlatıcı atarabacısıdır. İlk cümlesi tam on altı satır süren bu hikâye de diğer hikâyelerde olduğu gibi anlatıcının zihninde yaşanır: Anlatıcı daha çok kendi kendisiyle konuşur:

‘Bir adam, büyük iş hanının kapısında, kravatı var. Melon şapkası, siyah palto taşıyor sırtında paltonun ucu dışarıya doğru kıvrılmış, etekucu içnelenmiş cebin yanına, astarı kıpkırmızı görünsün diye ciğer gibi. “Çok asil duruyor” diyor yanındakilerden biri, diğeryse hafif dürtüyor, baktırıyor beni büyük iş hanının kapısına.’(s. 60)

Suçlular'ın kahramanları doktorla hasta, *Zal Tepesine Doğru*'da Sad, Nun, Cem, Kaf, Gayn, Mim, Nun gibi sembollerdir.

İns'teki hikâyelerin hiçbirinde anlatım, üslûp ve teknik durağan ve statik değildir. Her hikâyede yeni bir tarz denenir: Şiir tadında bir anlatım her metinde yepyeni bir biçimde karşımıza çıkar. Aslında kendi yazarlığını, hikâyeciliğini hafife alan bu adam, som bir öykücü ve sanatçıdır. Sanatçı kuruntulurana kapılmadan, ruhunun derinliklerinden kopup gelenleri paylaşır bizimle: Bizi kendisi gibi düşünmeye davet eder.

İlk başta yaptığımız tespitlere geri dönüp sözü şöyle bağlamamız gerekir. *İns*'teki hikâyelerin zamansız-mekânsız oluşları, kahramanların nesnel aklın benimsemeyeceği bir tarzda oluşumlarını yaşamaları son derece bilinçli ve anlamlı bir seçimdir. Çünkü klâsik edebiyatımızın mesnevisi, halk edebiyatımızın destan, masal ve halk hikâyelerinde olduğu gibi *İns*'te soyutlamacı bir sanat anlayışı benimsenmiş ve bu çerçevede yaşanan gerçeklik boyutları değiştirilerek ‘benzer durumları anlatan’ genelgeçer bir çerçeveye büründürülmüş. Cahit Zarifoğlu, hayatı ve insanı birebir yansıtan ve dolayısıyla okuru gerçekliğiyle inandırmaya çalışan mimesisçi öyküler yerine özellikle soyutlamacı hikâyeler anlatmayı seçmiş, Doğu anlatı geleneğini yeni bir formda üretmiştir.*

* Alıntılar, *İns*'in Edebiyat Dergisi Yayınları tarafından yapılan birinci baskısından alınmıştır.

İSHAK YETİŞ

TEK ATIMLIK BARUT

Niyazi Remzi'nin "Kâattan Dünya 4 Kişi" adlı öykü kitabı 1935 yılında İstanbul'da, Şafak Kitabevi'nce yayınlanmıştır. Kitapta 17 öykü yer almaktadır. Kitabın ilk öyküsü "Kâğıttan Dünya"dır. Oysa kapakta kitabın adı "Kâattan Dünya" diye yazılıdır. Kitabın yazarı hakkında bir bilgiye ulaşamadık. Yazarın başka bir kitabı olup olmadığına ilişkin de bir bilgi edinemedik. Hece dergisinin "Türk Öykücülüğü Özel Sayısı"ndaki M. Kayahan Özgül'ün "Hikâyenin Romani" adlı yazısında Niyazi Remzi'nin bu kitabından bir cümle içinde söz edilmektedir. Baktığımız kaynaklarda, döneme ilişkin okuduğumuz kitaplarda bu kitaptan ve yazarından söz eden hiçbir bilgiye rastlamadık. Hatta Niyazi Remzi adı müstear bir ad olabilir mi diye düşünmeden edemiyor insan.

Böyle bir öykü kitabına kaç açıdan yaklaşılabılır?

M. Kayahan Özgül'ün anılan yazısında; Niyazi Remzi'nin bu kitaptaki hikâyelerinin "O. Henry tarzı kısa hikâyeye türüne girdiği" tespitinde bulunulmuştur.

Öykülerin klâsik öykü şablonuna uymayan bir öyküleme tarzı vardır: Öyküler; giriş, gelişme, sonuç gibi bir sıra izlenerek yazılmamıştır. Bugün artık bu şemaya uyarak yazılmayan çok sayıda öykü örneği verilebilir. Ancak bu kitabın yayınlandığı 1935 tarihinde bu tarz öykü kitaplarına pek rastlamıyoruz. Bu bağlamda, kitaptaki öyküler bu tarzın ilk örneklerinden sayılabilir.

Ayrıca yazarın kendisinden önce yazan bir öykücüyü örnek aldığı, böyle bir öykücüden etkilendiğini söylemeye de olanak yoktur. Bu bağlamda, kendisinden sonra yazan bir öykücüyü etkilediği de söylenemez. Öyküler zaman zaman hızlı fırça darbeleriyle yapılmış bir modern resmi anıştırmaktadır.

Hece dergisinin andığımız özel sayısındaki Ömer Lekesiz' in "Öykücülüğümüzde Dönemler" yazısında Niyazi Remzi'nin adı öykücüler arasında sayılmaz. Ancak gerek kitabın yayınlanış tarihi, gerekse yazarın öykülerini yazdığı dönem göz önüne alındığında Niyazi Remzi Türk öykücülüğünün ikinci dönem yazarları arasında sayılabilir.

1910'lerden 1922'ye kadar Osmanlı neredeyse topraklarının tamamı üzerinde, bütün insanlarıyla her cephede savaş ve seferberlik halindedir. İnsanlar yorgun, yoksul, yoksun, aç, bîlâç, sefil ve perişan haldedir. Kimsenin durup dinlenmeye, ne oluyor demeye fırsatı yoktur. Savaşlardan sağ çıkan insanların çoğu sakat ve hastadır. Savaşlara katılmayanlarsa yaşlılar, sakatlar,

hastalar, çoğu öksüz ve yetim çocuklarla bazı kadınlardır. Kadınların çoğu dul, çocukların çoğu öksüz ve yetimdir, ayrıca hepsi birden aç, çıplak ve sefildir. Aslında bu dönem edebiyatımızda yeterince anlatılmamıştır, hatta neredeyse hiç anlatılmamıştır dense abartılmış olmaz. “Kâattan Dünya” da anlatılanlar biraz bu dönemi ve hemen sonraki yılları içine almaktadır.

Kitap 1935’de basılmıştır. Kitapta yer alan öykülerin çoğunun sonunda yazılış tarihleri yer almaktadır. Bu yıllar 1932, 1933, 1934 ve 1935’tir. Öyküler tam da savaş yıllarından arta kalan insanları anlatmaktadır: Hasta, yoksul, yoksun, işsiz ve açtırlar. Yöneticiler halkı kucaklamamıştır, kucaklayamamıştır. İnsanlar sokaklarda dilenmek zorunda kalmaktadır. Hastanelerde ölenlerin boşalttığı yataklar hemen bekleyen hastalarca doldurulmaktadır. Evlerde, insanların delik deşik giysilerinde, çocukların saçlarında bit, pire ve tahtakurusu gezinmektedir.

Öykülerden birisi, “13 den 20 ye” öyküsü 1917 yılında geçmektedir. Öyküde; “Adamcağız 20 yaşındaydı...1917 senesinin Kânunusani ayının on dördüncü sabahı, yıldızları daha sönmemiş gök kubbenin altında on beş tane on beş bin kişi... birbirlerince koştular, birbirleriyle kucaklaştılar ve toprağın üstüne serildiler... Adamımız da bunların arasındaydı. Arkası destereli bir kasatura kaburga kemiklerinin arasından girmiş, sırtından çıkmış ve orada kalmıştı.” diye anlatılmaktadır. Kaburga kemiklerinin arasından giren kasaturanın üzerinde yazılı marka, bu “adamcağızın on üç yaşındayken yüz dirhem ekmek yüz paralık sucuk yiyerek çalıştığı, bu sayede günde on beş defa on beş bin silâh parçasını yapabildiği fabrikanın ürünüdür.” Adamcağızın 13 yaşındayken üretimine katkıda bulunduğu kasaturayla 20 yaşında böğrü delinmiştir. Savaş günleri böyledir, savaştan sonrası daha iyi değildir. “Sokaklarda, tramvaylarda sabahtan akşama kadar gazete satabilmek için bağırıp çağırmaktadır.” “Ayakları çıplaktı, sokak çamur ve soğuktan... Anası yaranın üzerine tütün tozu ekti, üzerini paçavra ile sardı.”

Niyazi Remzi’nin hikâyeleri ‘kara hikâye’ lerdir, Ece Ayhan’ın bir dizesinde; “şiiğimiz karadır abiler” demesindeki gibi. Hisar dergisinin Kasım 1951 sayısında, Memduh Şevket Esendal ile yapılmış bir söyleşi yayınlanır. Söyleşinin bir yerinde Esendal şöyle der: “Hikâyecilik bakımından bizim gençlerimiz ikiye ayrılıyor. Birincileri kara hikâye yazıyorlar.” Her ne kadar Esendal, 1950’li yıllarda hikâye yazan gençler için bu nitelemeyi kullanıyor olsa da biz bu nitelemeyi Niyazi Remzi için, kitabı “Kâattan Dünya” için de kullanabiliriz.

Esendal, izleyen cümlelerde düşüncesini biraz daha açıyor: “Anasını, babasını öldürüyor, aklıktan, sefaletten, hastalıktan bahsediyor, önce insanı yoğrulmuş mutfak paçavrasına çeviriyor, sonra da çalış diyor. Ben böyle hikâyeleri sevmem.” diyor. Bu hikâyeleri sadece Esendal değil, dönemin ya-

yıncıları da pek sevmiyor galiba. Niyazi Remzi'nin bu kitabı bir daha basılmıyor. Aynı dönemden 'kara hikâye' örneği sayılabilecek Selâhaddin Enis'in hikâyeleri de 2012 yılına gelinceye kadar bir daha kitap halinde basılıp yayınlanma şansı bulamıyor.

Memduh Şevket Esendal gibi yazarlar biraz da yeni dönemi, Cumhuriyet dönemini olumlamaya çalışmaktadırlar. Esendal zaten bu dönemde yönetim katında yer almaktadır. Bu dönemde yaşananların yazılamadığı da bir gerçektir. Orhan Kemal bir senaryosundan dolayı sorgulanır: Hâkimin; "Niye hep açları, yoksulları, işsizleri anlatıyorsun, memlekette hiç mi karnı tok, zengin insan, mutlu insan yok, onları niye anlatmıyorsun?" sorusuna muhatap olur. Dardi çekmek bir yük, bir de dardını anlatamıyorsun. Gerçekten ne ağır yüküdür! Nasıl dayanılması zor bir ağırlıktır yüklenilen!

Esendal bu söyleşide, 'kara hikaye'leri sevmediğini söyledikten sonra sevdiği hikâyeleri de söyler; "Benim sevdiğim hikâyeler ikinci tip hikâyeler, hayat veren, neşe veren, ışık veren hikâyelerdir."

Niyazi Remzi'yle aynı dönemde öykü yazan yazarlara baktığımızda, Memduh Şevket Esendal'ın, Sait Faik'in, Sabahattin Ali'nin, Osman Ccmal Kaygılı'nın, Ümrân Nazif Yiğiter'in, İlhan Tarus'un küçük insanları, toplumun alt kesimlerini, işsizlerini, kenar mahalle insanlarını daha hayat dolu, yaşama sevinci taşıyan insanlar biçiminde anlattığını görüyoruz. Esendal da zaten bu tarz hikâyeleri sevdiğini söylüyor. Niyazi Remzi, adını andığımız kitabında böyle bir öyküye de yer veriyor. İnsan doğası belki bu kadar kara haberi, kara yazıyı kaldıramıyor, bazen unutmayı yeğliyor, adeta güneş bir ara yüzünü gösteriyor. Yazının 'Ateş' öyküsünde böyle bir hava vardır. Bu havayı şöyle sağlıyor; "İlomurdanma, küfret, bağır, haykır, uzak uzak bağır, yakın yakın küfret açılırsın ve yine yaşamak istersin. Bu dünya güzel bir dünyadır..."

M. Kayahan Özgül, Salâhaddin Enis'in "Bataklık Çiçeği" adlı hikâye kitabına yazdığı "Metanda Açan İtırılı Çiçek" adlı tanıtım yazısında; "Bizde pozitifizmin ve natüralizmin kaynağı hep iki okul olagelmıştır; Mekteb-i Harbiyye ve Mekteb-i Tıbbiyye... Bu iki okulun... ortak noktası nedir? Zannedirim, ikisinin de ölüm karşısındaki duruşları... Süngüsü ucundaki düşmanının, neşteri önündeki hastasının ölüm-kalım hakkını, kaderini elinde bulundurduğu hissine kapılan subay ve hekimler için hayat, ölüm, varlık, yokluk kavramları maddeleşir ve ampirikleşir." der.

Niyazi Remzi'nin hayat hikâyesi hakkında bilgi bulamadık ama yazdığı birkaç öyküdeki hastalar ve hastalıklar hakkında yazdığı ayrıntılı tıbbî bilgiler onun da Mekteb-i Tıbbiye'de okumuş olabileceğini akla getirmektedir. Yine onun yazdığı öykülerde pozitifizmin ve natüralizmin izdüşümlerini görebiliyoruz.

Cumhuriyet’le birlikte pozitivizm yasal, kurumsal bir çerçeveye kavuşmuş, devlet politikası haline gelmiştir. Bu dönemde çıkarılan yasalarla din, İslâm toplum hayatından dışlanmaya çalışılmıştır. Yönetici seçkinler, memurlar ve aydınlar nezdinde dinin, İslâmın toplum dışı kılınmasının örnekleri sergilenmeye başlanmıştır. Niyazi Remzi’nin öykülerinde bu pozitivist, dine karşı yaklaşımın izdüşümlerini görebiliyoruz. “Kâğıttan Dünya” öyküsünde aç ve yoksul öykü kahramanı böyle bir duygu içindedir. Yine “Şah damarı” öyküsünde benzer bir temaya rastlarız.

Berna Moran “Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış” adlı kitabının ilk cildinin birinci bölümündeki ‘Türk Romanı ve Batılılaşma Sorunsalı’ yazısının bir yerinde şöyle bir değerlendirmede bulunur; “Yöneten ve yönetilen sınıflar arasında Batılılaşma hareketinden önceki kopukluk, temelde yatan İslâm ideolojisinin ve bunun günlük yaşamdaki pratiğinin bütünleştirici rolü dolayısıyla önemli ölçüde kapatılabiliyordu da. Oysa Batılılaşma, temelde yatan bu ideolojik bütünlüğü bozmak, pratiğine yansıyan cemaat hayatını sarsmak suretiyle, toplumun üst ve alt tabakaları arasındaki kopukluğu daha da derinleştirdi.” Bu durum toplumda ikircimli bir konuma, bir ikiliğe neden olmuş, değer karmaşasına yol açmıştır. Bütün bunlar romanlara yansıdığı gibi öykülere de yansımıştır.

Toplum Batılılaşarak geleneksel değerlerinden uzaklaşırken bir yanda para, altın, ihtişam ve sefahat içinde yüzen az sayıdaki şımarık zengin sınıfı, öte yanda açlık, yoksulluk, bit, pire, hastalık ve sefalet içinde debelenen kalabalıklar bulunmaktadır. Niyazi Remzi’nin öykülerinde de böyle tablolarla rastlıyoruz.

Öykülerin bütününe baktığımızda; karnını doyurmak için her türlü işi yapmaya hazır insanlarla onların bu zorunluluklarından yararlanarak ölçsüz ve hak gözetmeden her türlü sömürüyü yapan, yapmaya teşne zengin, komprador insanlar görüyoruz. Çaresiz, hasta, yoksul kadın, erkek ve çocuklardan oluşan kalabalıklar görüyoruz. Öykülerde bu kişiler arasında da çok fazla duygudaşlık ve dayanışma göremiyoruz. Toplum adeta felç olmuş durumdadır. Ancak “Dünyayı Satın Alan Adam” dünyayı satın aldıktan sonra her şeyi terk edip huzuru bir fabrikada gündelikçi olmakta bulur. Yine de tutunacak yer olarak bir tek oralar kalmıştır, hiç değilse oralarda vicdan bulunmaktadır, ya da vicdansızlık yoktur.

Kitaptaki son öykülerde; Batılı sömürgecilerin Afrika’yı silâhla ve papazların itaat vaazlarıyla nasıl ele geçirip yeraltı kaynaklarına, insan kaynaklarına el koyduklarını, silâh, savaş ve sömürge siyasetlerini anlatan didaktik sayılabilecek örneklerle de yer verilmiştir. Birçok öykünün sonlarında ise ‘kısadan hisse’ kabilinden cümlelere yer verildiği görülmektedir. ❧

HANDAN ACAR YILDIZ

MASKE DÜŞÜREN MASKELİ BALO

Tek kitapla öykücü olmak ya da kabul edilmek, üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu. Çünkü çok boyutlu. Hele yazar o kitaptan başka eser ortaya koymamışsa... Elinizde nitelikli bir kitap varken, yazar son noktasını bu kitapta koymuşsa, onu yazmaya devam etmekten alıkoyan nedeni ister istemez merak ediyorsunuz. *Bir yazarın sözü tükenebilir mi?* Tüm söyleceklerini tek kitapta nihayete erdirebilir mi? Ya da sözünün yeterince anlaşıldığını düşünmediği için yazdığı halde bastırmaktan mı vazgeçer? Üstelik bu eser ilk ve tek olmasına karşın sahibinin imzasını, parmak izini taşıyan, kendine has bir nitelikteyse merakımız katlanır. Yazmak, en başta kalıcı olmak adına yapılan bir eylem. Her dönemde çok sayıda 'yazan' olmuştur. Yazar olmak, ürün ve eser arasındaki farkı ortaya koyabilmek, emek ve yetenekle ilgili şüphesiz. Ancak kalıcı olabilmek tamamen nasip meselesi. Yani kader. Çünkü her eser kaderiyle birlikte doğuyor. Kalıcı olmayan herkes ürün, kalıcı olan herkes de eser ortaya koymuştur, şeklinde bir genelleme yapmak da mümkün değil. Velhasıl, yazmak nasıl karmaşık bir yapıyı içinde barındırıyorsa yazar olarak kalmak da aynı karmaşayı içeriyor. Çoğu yazar hakkında; görünmek, okunmak ve bilinmekle ilgili süreci bilme şansına sahip değiliz. Kalıcı eserlere baktığımızda her seferinde gözümüze çarpan gerçek ise, onların özgün olmaları.

Orta nitelikteki bir kitabın kaderinde okunmak olabilir. İyi bir kitabın kaderinde az bilinmek olabilir. Bunu sorgulamak, iyi bir insanın neden erken öldüğünü sorgulamakla aynı anlama geliyor, bir bakıma. Veyahut kötü bir insanın neden uzun yaşadığına kafa yormak gibi... Yazı, gerçekten kader. Yüzlerce kişinin okuyup kenara koyduğu bir kitap mı yoksa on kişinin dikkatlice okuduğu, hayatında yer verdiği, okuyanın zihnine çentik attığı bir kitap mı ortaya koymuş olmak daha tercih edilir, denilse, ikincisi tercih edilir. Bunu anladığımdan beri, gizlenmiş kitaplara üzülme yerine, onlara bir şekilde bilvesile ile ulaştığıma şükrediyorum.

1929 doğumlu Özcan Ergüder'in 1956 yılında yayımlanan kitabı Maskeli Balo'nun sadece iki baskısı yapılmış. Son baskı 1999 yılına ait. Aradığım dört kitapçıda bulamadığım Maskeli Balo'ya en sonunda, bir büyüğümün kütüphanesinden ulaştım. İnternette de yaptığım aramaya göre kitabın yeni baskısı bulunmuyor. İnşallah yanılıyordum, eğer yanılıyorsam ve kitap ba-

sılmıyorsa bunu anlamak mümkün değil. *Özcan Ergüder'in Maskeli Balosu'nun yarattığı bu duyguya aslında Selçuk Baran'ın Haziran'ı ile aşınayım.* Fûruzan, Sevgi Soysal ve Tomris Uyar ile aynı dönemde yazan Selçuk Baran, çok iyi bir öykücü olmasına karşın ödül aldığı dosyasını bastırmakta bile güçlük çekmiş. Yazdıklarının görülmemesi üzerine uzun dönem yazmaya küsmüş. Özcan Ergüder'in böyle bir hikâyesi olmayabilir. Kitabına ulaşamama nedenimiz farklı olabilir. Ancak yazdıklarının niteliğine bakınca bana Selçuk Baran'ı hatırlattı.

Ergüder, gazetecilik mesleğiyle meşgul olmuş, siyaset bilimi ve felsefe eğitimi almış bir yazar. Diyalogla anlatım yöntemini, pek az yazarın kullandığı şekilde kullanıyor. Hemingway, Steinbeck, Moravia, Faulkner gibi ustaların etkilerine açık olan Ergüder'in öykülerinde diyalog araç olmaktan ziyade amaç. Okuyucu, sadece diyaloglardan oluşan bazı öykülerde gizli bir zihin jimnastiğinin içine çekiliyor. Özellikle soru-cevap şeklinde olanlarla... Yazar, ilkçağ filozoflarının metinlerini andıran soru-cevap tekniğiyle fikir ortaya koyuyor. İnsanların içinde bulunduğu çıksızlığı anlatıyor. Onun öykülerinde toplum bir hapisane kurmuştur. İçeride kalan şahıslar nefes alamazlar. İçeriden dışarı çıkmaya imkân yoktur. Konuşmalar arasına kurguyu yerleştirir yazar. Olaylar diyalogların arasında gerçekleşir. Diyaloglar olayların arasında gerçekleşmez. Kişilerden olaya ulaşılır. Olaylardan kişiye ulaşmaz. Olay, olgu için aracı kılınır. Yazarın fikirleri, kahramanların zihninin ürünüymüş gibi ustaca ete kemiğe bürünür.

Kitabın ilk iki öyküsü *Maskeli Balo* ve *Korkunçlar*, sadece diyalogla kurulmuş. Konuşanların kadın ve erkek olmaları dışında haklarında ayrıntı yok öyküde. Kitabın karakteristik öyküleri bunlar. Öyküler şöyle sembolize edilebilir; yazar kapkaranlık bir odaya kahramanları ya da hakkında hiç malumatımız olmayan 'kim'leri yan yana dizer. Her bir kahramanın tepesinde sırayla lamba yanar. Kişi konuşur ve lamba söner. Sonraki konuşmacının tepesinde yanan lamba onu aydınlatır. *Maskeli Balo*, ifade edildiği gibi kitabın en karakteristik öyküsü. Kadın ve erkeğin varoluşu tartışılır. Kadın niye ikinci cinsiyet sorusunun altında şu diyalog geçer:

'Kim yazmış bu kitabı?' dedi kız.

'Tevrat'ı mı' dedim.

'Hayır, hayır elindekini'

'Simone de Beauvoir.'

'Sartre'nin karısı' dedi kız.

Kadın neden ikinci cinsiyettir, sorusunu soran kahraman Simone de Beauvoir'i, Sartre'nin karısı olarak tanımlamıştır. Felsefeci ve dünyadaki feminist hareketlerin ilk savunucularından biri olan Beauvoir için Sartre'nin karısı di-

ye parantez açmış ve kendi sorusunu boşluğa düşürmüştür. Yazar burada, bir fikre karşı olduğunu zannedenlerin, o fikrin ne denli etkisi altında kaldığını ve bunu bile fark etmediğini vurgular. Kadınlar da aslında hiç fark etmeden eril bir dille düşünüp eril bir algıyla dünyaya bakmaktadır. Yazar, sorguladığımızı sandığımız meselelerin dahi çoktan kabul haline geldiğini sade bir konuşmayla bize gösterir. Tarihi şahsiyet öykünün içine birden giriverir. Bu da tesadüfen seçilmez elbette. Kadın ve erkeğin varlığının tartışıldığı kurguda aşk için kilise değiştiren ve bunun sonrasında ülkesinde oluşan büyük kargaşayla boğuşan VIII. Henry öyküye girer. İngiliz Kral, eski eşinden boşanabilmek için Anglikan Kilisesi'ne geçer. Bu olay çok tepki alır ve yeni eşinin de sonunu getirir. Bu evlilikten doğan kraliçe ise ülkenin kaderini değiştirir. VIII. Henry hakkında malumatı olmayanlar onun öyküye neden girdiğini bilmez. Çünkü yazar bunu hiç açıklamaz.

Çaresizlik ve yalnızlık melodrama düşmeden anlatılır öykülerde. Ergüder öykülerinin tipik yanı, melodramın olmadığı öykülerde melankolinin de yokluğudur. Bu hayli şaşırtıcı bir unsurdur. Ne melodram ne de melankolinin olmadığı öyküler edebiyat genelinde ironi ile acıya yaslanırlar. Ancak onun öykülerinde ironi de baskın olarak hissedilmez. Üç tutumun da sergilenmediği öyküde nasıl olur da 'acı' denilen mefhum giysiye bürünür ve okuyucuyu sarsar? *İşte Özcan Ergüder'e tek kitapla yazarlık unvanı kazandıran nokta da tam burasıdır.* Onun kendine ait bir dilinin olması. Çok esnek, gevşek, dinging bir dil. Rahat bir dil... Yormayan bir dil... İrfan Yalçın'ın Cellat Ağlıyor kitabını akla getirir bu dil. Maskeli Balo kitabının diğer öyküleri, Yalçın'ın Cellat Ağlıyor öyküsünde kullanılan dili hatırlatır. Abartıya kaçmayan konuşma dilinin, ağdalaşmamış söz öbeklerinin yarattığı mucizeyi okuyucuya gösterir. Öykü biter ve kırılır okuyucu. Nasıl ve ne zaman kırıldığının farkına bile varmamıştır. Tabiri caizse okuyanı 'çıt diye kıran' öykülerdir bunlar.

Bir tabutu mezarlığa tek başına taşıyan kahramanlar vardır. Ölünün gömüleceğini, mezarlığa geldiğinde fark eden ve buna itiraz ederek tabutu sırtından bırakmayan kahramanlar... Mezarlığın bile ne işe yaradığını bilmeyecek kadar hayatla bağı gevşek olanlar... Sonra tabutun üzerine kapanarak hayattaki tek varlığını toprağa vermek istemeyen ve bunu bir çocuğun oyuncağını vermemesi saflığında, masumiyetinde yapan kahramanlar... Başka biri çıkar ve der ki; bekleyin, yorulsun yavaşça alırız. İşte burada, bu iddiasız, bu

Özcan Ergüder
MASKELİ
BALO

imgesel olmayan dümdüz cümlede çıt diye kırılır okuyucu. Evet, en sevdiği, en vermemekte kararlı olduğu yükleri bile ancak yoruluncaya kadar taşır insanoğlu.

Ağızına tabanca sokan birinin namlunun tadını anlatmasını işler yazar. Ne ölüm, ne silah ne de başka bir şeydir hissedilen... ‘Delik ekşiydi’ der bir deli. Silahın deliğinin ekşiliği belki de deliliğin ekşiliğindendir. Gölgesizler işlenir. Onların gölgelerini bize yansıtır bir bakıma. Kural, düzen ve adalet kavramlarını irdeler. Sorgular. Özellikle adalet kavramıyla derdi vardır yazarın ve toplumun ne derece acımasız olabileceğini yine o dingin, tumturaktan uzak, ‘dümdüz’ cümleleriyle bize aktarır. Düzen eleştirilir. Bir masumun üzerine yıkılır her şey. Altta kalan, geçici olarak o masum kişi görünse de altta kalan toplumdur aslında. Çünkü toplumun da bir ekosistemi vardır. Buna zarar veren, üzerini ne kadar kapatırsa kapatsın topluma zarar vermiştir.

Adalet anlayışımızın ne kadar acımasız olduğunu ortaya koyarken hep düşmüşlere eğilir Ergüder. Anne baba arasında kalan çocukları, delileri, ‘fahişe’ yaftası yemişleri anlatır. Düşmüşler yazarımızın öykülerinin baş tacıdır. Bir kere düşen de bir daha kalkamaz. Adı dokuza çıkan sekize inmez. Gücü elinde bulunduranlar ise zalimdir. En büyük zalimlikleriyse alaycılıklardır. ‘O yolun yolcuları’ yazarın gündemini işgal eder. Toplum tarafından yargısız infaza uğratılan bu kişiler, ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar temize çıkaramazlar kendilerini. Öte yandan güçlülerin suçları, ahlaksızlıkları hiç göze görünmez. İfâkim, kaymakam, polis, onun öykülerinde suçluyu yakalayan değil, gerçek suçluyu örtbas edenlerdir. Adaleti korumakla görevli bu kişiler hukuktaki açığı en iyi bilenler olduğu için asıl onlardan korkmak gerekir. Zavallı adalet! Zavallı adalet, adaleti sağlayanların elinde ne hâle gelmiştir. Adalet de adaleti koruyanların elinde bir fahişeye dönüşmüştür hâlbuki. Sonra bunu yapanlar, adaleti bir fahişeye dönüştürenler, kendilerine bakmadan fahişelerle alay ederler. Yalnız isimli öykü bunu en çarpıcı hâliyle anlatır. Kadın mağduriyeti de önemle işlenen konular arasındadır Maskeli Balo’da. Kadın ve çocukların maruz kaldığı çifte standart ortaya konur. Maskesi düşürülür tüm çifte standartların. Kadınların eril mantıkla düşünenlerinin, kendilerine uygulanan zulmü bile olağan, doğal bir hadise gibi karşılamaları şaşırtıcı bir sadelikle aktarılır. Bunlar okuyucuyu ‘sinirlendiren’ öykülerdir aynı zamanda. Yazar da bunu yapmak ister aslında. Okuyucuyu sinirlendirmek ister. Çünkü kahraman kendini uyuşturmuştur. Maruz kaldığı aşağılanma ve hakarete bir fincan kahveyle teşekkür eder. Kahramanın uyuşukluğunun öfkesini okuyucudan çıkarır yazar. Okuyucuyu ‘rahatsız’ eder. Okuyucunun rahatını kaçırmak ister. Belki de kahraman o kadar çaresizdir ki kendi kendine uydurduğu bir yalanın içinde yuvarlanır durur. Kahramanın mazlum mu yok-

sa aptal mı olduğuna karar veremediğimiz öyküler de vardır. Aforizmalara teğet bile geçmez Ergüder. Düşünce yoğunluğunu nakış gibi işler öykülerine. Aforizmadan uzak, kahramanların büyük laflar etmediği, bunlarla birlikte derin düşüncenin olduğu öyküler... Büyük laflar etmeyen kahramanlar, öğüt de vermezler. Kapıyı vurup çıkmazlar, çıkamazlar. Bağlı oldukları prangayla birlikte sessizce yaşamaya devam ederler. Bu da hayat mı derler, ama içlerinden. Yüksek sesle söylemezler bunu. İç konuşmadan ibaret öyküler çok yoğundur. Ama berraktır da. Su gibi... Yine de duyguya yash öyküler, düşünceye yash öykülerden daha güçlüdür. Düşünceye dayalı öyküleri akıcı kılmak için ironiye başvurur yazarlar. Çelişkileri yansıtmaya açısından da ironi önemli bir kaynaktır. Yazarın zekâsına yönelik çok güçlü ipuçları verir bize ironi. Yazarımız bu yöntemle başvurmaz.

İnsanı birey olarak anlamak, tekil olarak anlamak ve genel kalıplarla yargılamamayı amaç edinen, buna dikkat çeken Özcan Ergüder öykülerinde ilginç bir nokta var: El betimlemesi... Yazarın tüm öykülerinde bir şifredir sanki bu. Elleri anlatır. İnce, uzun, zarif, kılı ya da kaba olanları. Ressamlar gibi öyküsüne bir imza atmak istemiştir belki yazar. Ya da eller üzerinden tiplere dair ipucu vermeye çalışmıştır.

Toparlayacak olursak onun imzası; melankoli, melodram ve ironiyi kullanmadan kendine has dokuyla 'acı' dediğimiz olguyu işlemesidir. Acı, onda bir nakıştır. Ne resim ne de geometrik bir şekil değildir. Evet, bir nakış. Yazarın parmak izini taşıyan bir nakış. Her bir öykü de imzadır.

Handan acar yıldız

HATİCE BİLDİRİCİ

ÖLÜMDEN HAYATA

DOSYA

Varlık Yayınlarının küçük ve eski kitaplarını bilirsiniz. Sararmış yaprakları hatta kendilerine has kokuları vardır. Aslında bu, beklemişliğin kokusudur. Ağaçla mürekkebin bir araya gelişinden hâsıl olmuştur. Bu koku size, kitabın yıllardır onu bulacağınız günü beklemiş olduğu hissini verir. İşte 1956 da basılmış sekiz puntoya doksan beş sayfadan oluşan Tektaş Ağaoğlu'nun¹ “Ölümden Hayata” isimli kitabı, ikinci bir baskısının da olmadığını bilince rengiyle kokusuyla davetkâr bir edaya bürünüyor.

Tektaş Ağaoğlu'nun biricik telif eseri olan “Ölümden Hayata” ile bir tablonun içine giriyoruz. Bazen kendimizi bu tablonun tam ortasında buluyoruz. Bazen de kenarından bir yerden başlıyoruz. Yavaşça, sakın adımlarla ortasına doğru ilerliyoruz. Tuval, kitaptaki öykülerin hepsinin düzlemi durumunda. Biz de renk kullanımında çeşitlilikten kaçınılmamış bu öykülerin içinde bir tuvalin üstünde yürür gibi öncelikle mekânı sonra figürlerin konumunu yani olay örgüsünü keşfediyoruz. Yazar, kafasındaki tablonun içine girmemizi, onu iyice hissetmemizi istiyor. Özellikle tabiat tasvirlerinde renk, koku, ışık hatta ses ayrıntılarının işleniş ile böyle hissetmemizi bizden aslında yazar istiyor ve bunun için gerekli ortamı oluşturuyor.

Figürlerimizin yani kahramanlarımızın ortak iki meselesi var: Bunlardan ilki ölüm ikincisi ise aşk. Bu tablolar, kendimizi tam da renklerin değişkenliğine kaptırmış mekân tasvirlerinin içinde yol alırken birden ölümle karşılaş-tırıyor bizi. Kahramanlar, bir yolunu bulup kendilerinin ölüm düşünceleri ya da başkalarının ölümleri üzerinden hayatı anlamaya çalışıyorlar. Tektaş Ağaoğlu için bu eserde, hayatın anlamı ancak ölüm ve ikincil olarak da aşk üzerinden yapılabilecek olan felsefi temellendirmelerle anlaşılabilir görünüyor.

Bu küçük sarı kitapta on üç adet öykü var: *Eyüb'e Dönüş*, *Gidiş*, *Ölümden Hayata*, *Bir Otomobil Yolculuğu*, *Basri Hoca*, *Parktan Bir Zaman*, *Cecilia*, *Yaşanmış*, *Basri Hoca'nın Sözü*, *Allahsızlar*, *Son Tren (Pomegrenade)*, *Ciclamens*, *Aciz*. Kısa öykü olarak kabul edebileceğimiz bu on üç öykü, kitapta temalarına göre sıralanıyor. Öykülerin ilk dokuzu ölüm, son dördünde ise aşk teması işlenmiş.

Nehir, öykülerde öne çıkan bir izlektir. Hatta sembolik bir kıymet taşıdığını da söyleyebiliriz. *Basri Hoca*, *Parkta Bir Zaman*, *Cecilia*, *Yaşanmış* ve

Allahsızlar adlı öyküler, nehir ve nehir etrafında oluşan tabiat güzelliklerinin tasvirleri eşliğinde şekil bulur. Ölümden hayata kahramanlarına yol aratan yazarın, hayat ve nehir arasında bir bağlantı kurmuş olduğunu düşünmemizi sağlayan birçok bölümden biri şöyledir:

Yapraklar, sarı, esmer, kırmızı, yeşille karışık yerlerde sürünüyor; nehrin suları üzerinden şekilsiz daireler çizerek uçuşuyorlar. Nehrin dibinde, suların sakinleştiği, harraklaştığı, sükûnetin sessizliğin daimi bir akıntı içinde hü-küm sürdüğü muhitte balıklar hareketsiz, sessiz akıntıya karşı duruyorlar.(...) Suların sert ve anlayışsız taşlar üzerinde hızla akışlarında tuhaf bir ses var. (s.76)

Bu cümlelerde, nehrin yüzeyinin karışık ancak dibinde suların sakin akıyor olması buna karşılık bu sakin suların sert ve anlayışsız taşlara çarpması, sadece nehir ve hayat değil, nehir ve insan arasında da ilgi kurduğunu düşündürülebilir.

Tasvirlerde sıkça rastladığımız bir diğer tabiat unsuru da güneştir:

Güneş sol tarafta bir tepenin ardına çekilmiş, az sonra derinliklerde bir yere doğru batıp kaybolup gidecek. (s.28)

Güneşin bu muhteşem manzara karşısında kayıplara karışması, kendi ölümlülüğünü hatırlatır getirerek, içinin isyan ve ıstırapla dolup taşmasına sebebiyet verirdi.(s.16)

Pencerenin dışında kış çıplak, donmuş dalların arasında, odanın içerisinde, masanın köşelerinde, iskemlelerin ayaklarında, halının mavili, kırmızılı, turunculu renkleri ortasında güneşin ışıkları zayıf ve takatsiz şekillere takılmış. (s.87)

Bu cümlelerde de görüldüğü gibi güneşin hangi durumda olduğu ve verdiği ışığın mekâna sunduğu duygusal imkânlar öykülerin çoğunda belirtilmiş. Yazarın ölüm ve yalnızlık üzerinde çok durmasına bağlı olarak, batan güneş bir metafor olarak sıklıkla kullanılmış diyebiliriz. Bu kullanımı değerlendirirken yazarın ressam kimliğini hatırlamamız gerekiyor. Bir ressam için ışığın ve gölgenin kıymeti paha biçilmezdir. Güneşin pozisyonu ise plastik sanatlarla ilgili yetenek sahipleri için mühim bir farkındalıktır. Yazarın bu gelişmiş duyarlılığını metne taşımış olması öykülere farklı bir boyut kazandırmıştır. Ayrıca yazarın hayal gücü de bu tasvirlerin etki olmasını sağlıyor. Güneş metaforunun hayal gücüyle nasıl bir imgeye dönüştüğünü şu satırlarda görebiliriz:

“Güneş batıyor. Güneş battıktan sonra denizin dibine gidecek ve orada ölecek. Güneşin ölüsünü alıp uzun, ince, siyah bir kayığa yatıracaklar, etrafına bulut, deniz, ışık, renk parçaları koyacaklar. Sonra içinde yirmi dört sırum gibi delikanlının kürek çektiği kayık denizin altında, öteki dünyada, karanlıklar dünyasında her günkü seferine başlayacak. Bütün gece, tan zama-

mına kadar kürekçiler güneşin ölüsünü karanlıklar ülkesinin bir başından öbür başına getirecekler. Orada tan vakti güneş yeniden dünyaya gelecek.” (s.63)

Öykülerde, muhtevasına yönelik olarak ifade edilmesi gereken bir unsur da kültürel zihniyet meselesidir. Bu değerlendirmede ilk iki öyküyü bir kenara koymak isteriz. Olayların içinde geçtikleri mekânlar, *Eyüp'e Dönüş*'te ve *Gidiş*'te İstanbul ve bu şehre ait değerler kendiliğinden öykülere sinmiş gibidir. Ancak diğer öykülerde durum hiç de böyle değildir:

Bir Otomobil Yolculuğu isimli öyküde, bir arada yolculuk yapmakta olan altı kişinin yalnızlığı üzerinde durulur. Kahraman anlatıcının rüyasında bir trafik kazasıyla arabadakilerin hepsi de ölmüştür. Aslında bu yolculuk herkes için ölümle son bulacak olan hayatı temsil etmektedir. Hayat yolculuğunda yapayalnız olan insan, bu altı kişi üzerinden değerlendirmeye alınır. Bu öykü ölüm, hayat ve insanın yalnızlığı üzerine felsefi değerlendirmelerle zenginleştirilmiş, okuyucuyu daha derin düşünmeye zorlayacak bir niteliğe sahiptir. Bir arkadaşı ve tanımadığı dört kişi ile yolculuk yapmakta olan kahraman, bu kasabalı dört yolcuya da içinden geçtikleri kasabaya da bir yabancı gibi bakmaktadır. Hatta bu mekânlar kahramana bir mısra hatırlatır. Yazar, İngilizce olan bu mısranın (*something is not there wich was*) Türkçe karşılığını verme gereği duymaz. Bu yabancı kelime ve cümleleri kullandıktan sonra okuyucunun anlayacağını düşünerek tercüme etmeden ya da dipnot düşmeden geçme hâli birçok öyküde karşımıza çıkar. *Bir müddet sonra genç adam Christ Church Meadows'ta nehrin kenarındaydı.* (s.55) cümlesindeki gibi yabancı mekân isimleri, *O benim için, ben onun için 'indispensable' değil miyiz?* (s.68) cümlesindeki gibi durum ifadeleri, Hz. İsa ve kilise sahneleri ile okuyucu Batılı bir yazarı okuyor hissine kapılabilir. (Bu durum bize yazarın öyküleri yazdığı dönemde Türkiye'de yaşamadığını düşündürüyor. Kitap yayımlandığında yirmi iki yaşında olan yazarımızın biyografisi ile de desteklenebilecek olan bu durum, ikinci öykü olan *Gidiş*'te Avrupa'ya tahsil için gönderilecek olan delikanlının o olduğunu da düşündürmüyor değil.)

Kitaba ismini veren *Ölümden Hayata* isimli öyküde babasının öldüğünü öğrenen kahramanın yaşadığı ilk şok hâli anlatılıyor. Kahraman daha önce babası ölünce ne yapabileceği ile ilgili tahminindeki gibi kirlara çıkıp bağırıyor ama kendini sokaklarına attığı şehre de sığmaz oluyor. Kahraman sokaklarda dolaşırken sık sık içinden “*Babam öldü.*” (s.24) cümlesini kuruyor. Bu cümle onu, babası ile hatıralarına götürmüyor da sanki bir boşluğun içine bırakıyor. Adeta babasını kaybetmek onun hayatla kurduğu bağı koparıyor. O da çareyi bu durumu reddetmekte buluyor. Modern öykü olarak kabul edeceğimiz *Ölümden Hayata*, çarpıcı ve samimi ifadeleriyle, gerçekleştirmiş de

olsa gerçekleşmiş de olsa babasının ölümü üzerine her okuyanı sarsabilecek bir öykü. (Bu öyküyü okurken Cemal Süreya'nın şu mısralarının görünmez bir altyazı gibi oracıkta durduğunu da belirtelim: *Sizin hiç babanız öldü mü?/ Benim bir kere öldü kör oldum.*)

Basri Hoca ve *Cecilia* isimli öykülerin kahramanları ise ölüme intiharla bağlanırlar. Uzun tabiat tasvirleri ile tablonun içine girdikten sonra belli sebeplerle kahramanların hayatın anlamı üzerine giriştikleri sorgulamaların onları ölüme yavaş yavaş yaklaştırdığını görürüz.

Kültürel zihniyet bahsinde, kitaptaki diğer öykülerden ayrı tutmamız gerektiğini belirttiğimiz *Eyüp'e Dönüş* ve *Gidiş* üzerinde daha ayrıntılı bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Çünkü bu iki metin dil ve anlatım, olay örgüsünün sağlamlığı, kurgunun rahat anlaşılabilirliği ve temanın netliği bakımında diğer öykülerin önüne geçmiş görünmektedir.

Eyüp'e Dönüş, çocukluğunun geçtiği Eyüp semtini yıllar sonra ziyaret eden kahramanın dilinden kaleme alınmış. Kahraman bu mekânın aslında bir mezarlık olduğunu anlatıyor. Hatta kitabın ilk öyküsü olan *Eyüp'e Dönüş*'ün ilk cümlesi şöyle:

Bilmem sakinleri hayatta olan bir mezarlık biliyor musunuz?

Evet, bu semtin sakinleri mezarlıkların arasındaki evlerde otururlar. Bu semt, büyük Eyüp Mezarlığı'nın adeta içine kurulmuş gibidir. Öyküde mezar sahiplerinin yaşayanlara karşı neler hissetmiş olabileceği de mizahi bir dille ele alınır. Bu mezar taşları arasında geçmiş çocukluğunu, burada insanların birbirleriyle kurdukları samimi komşuluk ilişkilerini anlatır kahraman anlatıcı. Yine yazarın hayal gücünü de gösteren şu benzetme mekânı daha iyi kavramamızı sağlar: *Sütunlarının başına çoğu zaman bir sarık oturtulmuştur ki çocukluğumda, zamanın ezici tazyiki altında birbirlerine doğru eğilmiş olan bu sütunları, başlarındaki o muazzam sarıkları ile üç-dört asır evvelki bir Osmanlı divanında dedikodu eden ihtiyar vezirlere benzetirim.* (s.7)

Kahraman anlatıcı, yıllar sonra, onun için simgesel değeri olan mezar taşlarını takip ederek doğup büyüdüğü evi arar. Yıkılmış olduğuna dair kaygılar taşıdığı bu ev yerinde durmaktadır. İçinde yeni meskûnları ile eski hâlini koruyan evini uzaktan seyredirken elinden çoktan gitmiş olan çocukluğunu düşünür. Mezarların arasında olmak, çocukluğun elden gidişi gibi hayatında bir gün biteceği düşüncesini beraberinde getirir. Böylece kahraman, felsefi temelli bir varlık yokluk muhasebesinin içinde bulur kendini. Eve baktıkça, gözünde canlanan eski günler ve onların geri dönmeyeceği bilgisine bağlı olarak ölümler yüz yüze gelen kahraman, yıllardır hasret çektiği, görmeyi sabırsızlıkla beklediği bu mekândan hızla ayrılmak hatta kaçmak ister. Aslında kaçmak istediği şey ölümdür. Hızla bu mahalleden uzaklaşan kahraman an-

latıcı, ölümle arasına koymaya çalıştığı mesafeyi, oraya bir daha gitmediğini belirterek ifade eder.

Birinci kişili anlatıcının elinde samimi ve akıcı ifadelerle şekil bulmuş bu öyküde mekân tasvirleriyle okuyucu, adeta bu semtte kahramanın yanında gezdiriliyor gibidir. Burada yazar; temayı, çocukluk ve ölüm arasında kurduğu ilişkiye dair duygularını mekân üzerinden vermek suretiyle oluşturur.

Gidiş isimli ikinci öykü ise elden gitmiş olan yılların arkasından çekilmiş bir “Heyhat!” nidasını andırır. Kahraman ellili yaşlarındadır. Yüksek tahsilini Avrupa’da yapmıştır. Oğlu için de hep aynı hayali kurmuştur. Oğlunun eğitim için Avrupa’ya gideceği günün bir gün öncesinde, kendisinin acilen Ankara’ya gitmesi gerekir. Yıllardır hayalini kurduğu uğurlama sahnesi bu sebeple gerçekleşmez; onun yerine oğlu babasını yani kahramanımızı Ankara’ya uğurlar. Uzun bir ayrılık onları beklemektedir. Baba, oğluna söylemek istediği nice veda sözünü ve nasihatlerini yutar; dile getiremez. Tren hareket ettikten sonra içini bir hüznün kaplar. İlk önce bunun oğlundan ayrılmanın verdiği bir his olduğuna kanaat getirir. Akşam çökerken Haydarpaşa’dan kalkan tren, adalara paralel olarak yol almaktadır. Kahramanımız da birçok hatıranın içinde yol almaktadır. Elinden gitmiş yıllar, akşam saatlerinin getirdiği karamsarlıkla birleşir. Bir içki sipariş etmek için yerinden kalktığı anda ise aynada yüzünü görür. Asıl muhasebe de bundan sonra başlar. Kahramanımız onu hüznölendirenin oğlundan ayrılışı olmadığını aslından kendi gençliğinden ayrılışı olduğunu anlar. Bu ayrılış aynı zamanda ölüme yakın olmak anlamına da gelmektedir ki kahramanımız kendini ilk kez ölüme bu denli yakın hissetmiştir.

Dilinin akıcılığı ve eski kelimelerin rahat kullanımı ile dikkat çeken bu öyküde yazar, kahramanın duygu katmanlarını bir bir açmak suretiyle bir yüzleşme gerçekleştirir. Yazar, basit bir olay örgüsü içinde kahramanını ve okuyucusunu en şaşmaz gerçek olan ölümle adım adım karşılaştırmıştır diyebiliriz.

Öykü inceleme teorileri açısından bakıldığında kitabın en sağlam iki öyküsünün *Eyüp’e Dönüş* ve *Gidiş* olduğunu söyleyebiliriz. Bu ikisi olay örgüsü, zaman, mekân, şahıs kadrosu/kişi ile dil ve anlatım bakımlarından değerlendirildiğinde diğer öykülere kıyasla daha tutarlı bir iç dinamiğe sahip. Yani bahsettiğimiz öykü unsurları açık bir biçimde temanın ortaya çıkışını hazırlamış. Okuyucu, dil ve anlatım bakımından edebî bir zevk alırken *Eyüp’e Dönüş*’te öne çıkan öykü unsuru olarak mekânla, *Gidiş*’te ise kişi ile yazarın asıl anlatmak istediğini (bir anlamda derdini, bir anlamda temayı) berrak bir şekilde görebiliyor.

Belki de burada Tektaş Ağaoğlu’nu ve biricik öykü kitabını altmış yıl sonra anmamızın sebebi işte bahsettiğimiz bu iki öyküdür.

Yıllar sonra hatırladığımız öyküler vardır. Kendi hatıralarımıza benzerler. Bir cümle, bir koku, bir yer bize onu hatırlatır. Zihnaimizin derinliklerinde bir duyguyla beraber yer ederler. *Eyüp'e Dönüş* ve *Gidiş* de işte bu mahiyette öyküler. Bu noktada geleceğe kalmak bahsi gelip önümüze dikiliyor. Yıllar sonra anılmak ya da edebî tesir bırakmak, kitaplar dolusu yazmakla değil, hatta bir kitap dolusu yazmakla da değil, hakikatli bir öykü yazmakla bile olabiliyormuş diyoruz bu iki öykü karşısında. Ne güzel ki iyi bir editörün sizi unutmamasını sağlayacak kadar kuvvetli tek bir öykü bile, edebiyat tarihine ben de varım dedirtebilir.

¹ Tektaş Ağaoğlu ile ilgili yaptığım araştırmada onu ilk önce bir çevirmen olarak gördüm. 1934 doğumlu, sosyalist kimliği bilhassa vurgulanan bu kişi, eğer elimdeki 1956'da basılmış kitabın yazarı ise bu öyküleri yirmi iki yaşında yayımlanmış oluyordu. Aradığım yazarın bu kişi olmasına ihtimal vermeyerek araştırmama devam ettim. Bu sefer karşıma bir heykeltıraş ve ressam çıktı. Bu sanatçı ise politikacı olarak tanıdığımız Samet Ağaoğlu'nun oğlu ve Ahmet Ağaoğlu'nun torunu idi. Hukuk eğitimi görmüştü. Biraz daha ilerlediğimde ise hepsinin aynı kişi olduğunu, Varlık Yayınlarından çıkmış bu öykü kitabının yazarının çevirmen, heykeltıraş, ressam hatta hukukçu olduğunu ayrıca sosyalist kimliğinin ön plana çıktığını gördüm.

Tektaş Ağaoğlu'nun gençliğinde yazdığı bu öykülerden başka, yayınlanmış herhangi bir edebî metni yok. Hatta bir söyleşi metninin son kısmından bu eserinden hiç bahsetmediğini, anıldığında da kitabın üzerinde durmak istemediğini öğrendim. Ancak eser yayımlanmış olması itibarıyla artık okuyucunun olmuştur ve kanaatimce yazarının dahi üzerinde durmama temayülüne rağmen incelenmeye değer bir edebî metin olma özelliği taşımaktadır.

MEHMET NARLI

BİR KİTAPLA HİKAYECİ: REFİK HALİT KARAY

DOSYA

Edebiyat tarihi ve eleştirisi çerçevesinde Refik Halit Karay'a değinen bütün yazarlar, Memleket Hikayeleri'ne, bu hikayelerin Anadolu gerçekliğini yalın ve gerçekçi bir şekilde kavradığına atıf yaparlar. Örneğin Sabri Esat Siyavuşgil, "bu hikâyelerin Anadolu'nun insan ve cemiyet hayatı hakkında yazılmış ve yazılacak en azametli psikoloji ve sosyoloji eserlerinden daha etraflı, daha derin, daha dolu ve daha gerçek" olduğunu belirtir ve bu hikâyeleri okumadan Anadolu'yu anlamamanın, anlatmaya başlamanın imkânı olmadığını söyler. Anadolu'yu, köylerini olduğu gibi anlatma iddiasında bulunan Mahmut Makal ve Fakir Baykurt okuyanlara, Memleket Hikâyeleri'ne bakmayı salık verir. Cevat Refi Ulunay, bu hikâyelerin hiçbir siyasal bağlılık olmadan baştanbaşa insanın ıstıraplarını tahlil ettiğini söyler. Nihat Sami Banarlı'ya göre Memleket Hikâyeleri, Türk edebiyatında Anadolu'nun ilk hakiki hikâyeleridir; bu hikâyelerde Anadolu, bütün gerçek varlığı ve iç âlemi ile insanın karşısına çıkmaktadır. Agâh Sırrı Levvent, Refik Halit'in Memleket Hikâyeleri'nde yer alan Yatık Emine, Cer Hocası, Sarı Bal gibi hikâyelerin Anadolu'yu ve orada yaşayan yerli tipleri özel havası içinde o zamana kadar görülmemiş bir canlılık ve aydınlıkla bize tanıttığına vurgu yapar. Hakkı Süha Sezgin, Refik Halit'ten sonra pek çok yazarın Anadolu'yu ve insanlarını anlatmaya çalıştığını fakat Refik Halit gibi özü yakalayamadıklarını, kabukta kaldıklarını, memleketin asıl olarak Şeftali Bahçeleri, Sarı Bal, Yatık Emine gibi eserlerle hikâyeye girdiğini belirtir. Tanpınar, 1908'den sonraki Türk romanının asıl önemli tarafının Refik Halit ile merkezden memlekete doğru açılması olduğunu söyler. O, realizmi, daha sıkı bir sanat terbiyesi haline getirmiş; görmesini bilen ve gördüklerini en iyi şekilde verebilen bir yazar olarak tebarüz etmiştir. Cemil Meriç, nesir sanatının gerçek temsilcilerinden biri olarak görür Refik Halit'i; onun nesrini taze, samimi ve mükemmel olarak değerlendirir. Meriç, Türk nesrinin de şiir gibi gür ve ihtişamlı olduğunu Refik Halit'te görmüştür. Kendisi de onun gibi bayağıya düşmeden tabii olmak istemiştir. Uğur Kökten, Memleket Hikayeleri'nde nesne, doğa ve insan üçgeninde uygun ve sağlam oranları yakaladığını vurgular. Şerif Aktaş, Memleket Hikayeleri'ndeki peyzaj ve dekorun, olayın özelliklerini, kıyafet ve dış görünüşün kişilerin ruhsal yapılarını yansıttığına dikkat çeker. Ramazan Kaplan, Memleket Hikayeleri'nde kişiler etrafında gelişen olaylar-

da kasaba ve köy insanının psikolojisinin görüldüğünü söyler.

Her bir görüşün ve tespitin kendi içindeki farklılığını bir tarafta tutarsak Refik Halit'in hikayeciliğinin hatta yazarlığının temel niteliklerinin ortaya çıkışında 1918'de yayımlanan Memleket Hikayeleri'nin merkezî bir konumda olduğu görülmektedir. Daha sonra yayımlanan Gurbet Hikayeleri olmasa bile, Refik Halit'in Yatık Emine, Şeftali Bahçeleri, Koca Öküz, Vehbi Efendi'nin Şüphesi, Sarı Bal, Şaka, Küs Ömer, Boz Eşek, Yatır, Komşu Namusu, Yıldı Bir, Hakkı Sükut, Kuvvete Karşı, Cer Hocası, Garip Bir Hediye, Bir Taarruz, Ayşe'nin Tatili, Garaz adlı hikayelerle Türk hikaye tarihinde bir kavşak oluşturduğu, yön gösterdiği açıktır. Onun bir tek kitapla bunu başarmış olduğunu gösteren bazı nitelikler tespit edilebilir. Aslında yukarıda yapılan atıflar da bu niteliklerin neler olabileceğini özetler durumdadır. Ama hem o görüşlerin işaret ettikleri ortak noktaları merkeze alan hem de Memleket Hikayeleri'nin dış ve iç yapılarındaki başarılı uyumun esasları olan bazı poetik ve estetik nitelikler ve ilkeler belirlenebilir.

1. Memleket Hikayeleri'nde toplumsal yapının sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik boyutlarını hayatın çeşitliliğinde arayan ama bütünlüğünde yakalayan bir bakış açısı vardır. Kendi insanların hayatını anlatmak/göstermek isteyen bir yazar bu bütüncül bakış açısını kavrayamadığı zaman hayatın parçaları arasında dağılabilir veya parçalara dağılan bütünlüğü görmeyebilir. Anadolu gerçekliğini anlattığı iddiasında olan birçok yazarın şaşkınlığının sebebi budur.

2. Refik Halit Karay, çatışma ve çelişkinin nirengi noktasını bulma ve davranışa yedirme açısından oldukça başarılıdır. Esasen hikaye, toplumsal dokuda var olan uyumu anlatmaz; tersine uyumsuzluğun kurumsal yapıya, sosyal temaslara ve davranışlara nasıl sindiğini uyumlu bir şekilde anlatır. Hiçbir çatışma ve çelişki tek boyutlu değildir; bir arada bulunanlar, kültürel algılarından, beklentilerinden, korkularından, kıskançlıklarından, dolayı tek boyutlu görebilirler. Örneğin Yatık Emine'nin "yatık" olarak problem oluşturmamasının kaynağı Emine'de, ondan beklentileri olanlarda, "kötü"yü görünür kılarak "iyi"de durmak isteyenlerde, kamu düzeninden sorumlu olanlarda farklı görülebilir. Yazar, bütün bu farklı algıların ortasında duran gerçekliği bir karşılaşma cephesi olarak değil dramatik öz olarak kurguya sindirmek zorundadır.

3. Gerçekliği bir dramatik öz olarak kurguya yedirmek için, hikaye dilinin toplumsal dokunun niteliklerini, düzeylerini ve diyalektik özünü taşıyabilir

olması gerekir. Memleket Hikayeleri'ndeki dilin büyük oranda böyle bir dil olduğunu söylemek mümkündür.

4. Memleket Hikayeleri'nin çoğunda siyasalın, bürokrasinin, kırsalın, idare ile imkânın, mecburiyet ile masuniyetin, saflık ile kurnazlığın karşılaşması vardır. Hikayelerin anlatıcısı, bu her bir birimin kendisinde saklı olan ve karşılaşmalarda ortaya çıkan, algılarını, mantıklarını ve bunları nasıl dile dönüştürdüklerini kavramış biri olarak görünür. Elbette iyi bir gözlem gerekir bunun için ama sadece kameratif bir gözlem yetmez bu kavrayışa; görünenin altında, üstünde veya arakasındaki filigranları da sezecek bir gözlem gerekir.

5. Memleket Hikayeleri'nde hikaye etmenin doğal gereği olarak kurgu genellikle bir kişi veya olay merkezinde kurulur. Hikayeleri önemli kılan bu temel teknik değil tabi. Onları önemli kılan kişi veya bir olay merkezindeki hikayeleri, bireysel, sosyal ve insanî kaynakları işaret eden birer metin gerçekliği haline getirmektir. Metnin kendi gerçekliği kurulmuş bir gerçekliktir; bu yüzden hayatın bütün kaynakları ile teması mümkün değildir. Kurmak, bir seçmeyi zorunlu kılar; seçilmiş kişi veya olayı bir gerçeklik olarak hayatta tutan kaynakların bütünlüklü olarak işaret edilmesi yazarın becerisidir.

5. Memleket Hikayeleri'nde dilin imkânları ile gerçeklik arasında izlenebilir, anlaşılabilir bir ifade yaratıldığına da dikkat etmek gerekir. Gerçeklik ile dil arasında anlaşılabilir, izlenebilir bir alan oluşturulamamışsa karşımıza temsil yeteneği olmayan, gerçekliğin yükünü taşımayan “kopuk” bir dil çıkar. Böyle bir dil, okurun öykünün iç dinamiklerine katılmasına, kişilerle kendisi arasında düşünsel bir alan oluşturmaya engel olur. Örneğin kendini, öğreten; okuru da öğrenen olarak algılayan yazarlarda bu dil belirgin olarak fark edilir.

6. Memleket Hikayeleri, çatışmaların dramatik yapıları içine sinmiş mizah ve ironiyle de Refik Halit'i iyi hikayeciler sınıfına sokar. Örneğin Sarı Bal'a insanın kendini konumlandırma çabasıyla kendi gerçekliği arasındaki çelişki; Boz Eşek'e pratik ilişki yumağı içinde değer üretken dinsel yapının temsilcilerinin düzenleri; İstanbul'un Bir Yüzü'ne, sonradan mal ve servet sahibi olanların kişilik problemleri açısından bakılabilir. Fakat mizah ironinin olmazsa olmazı olan form, içerik ve bağlam uyumuna son derece dikkat etmek gerekir. “Latife, olgun bir meyva gibi kemâle erdirilip öyle ortaya koymak lazım gelir” diyen Refik Halit'in önemli oranda bu uyumu kurduğu söylenebilir. Bu niteliği taşıyan hikayelerde genellikle hikayenin seyri ile sonuç arasında beklenilmedik bir gerçekliği ima eden tuhaf bir gülümseme gizlidir.

7. “Biz dili bulduk. Şimdi halkı öğreneceğiz. Bize bir Rus edebiyatı lazım. Yani halkın acılarına iştirak eden, ihtiyaçlarını duyan bir edebiyat” diyen Refik Halit'in Rus realizmi ile Türk edebiyatı için erken sayılabilecek bir zamanda temas kurduğu anlaşılmaktadır. ✍

MERVE KOÇAK KURT

BİR ÖYKÜ ‘KAHRAMANI’ OLARAK
MÜBECCEL İZMİRLİ

“O, sadece kendi hikâyesini yazdı.”

Afet Ilgaz’ın onun için söylediği bu sözle başlamalıyım öykü’süne.

Bazı insanları hiç görmemişsinizdir. Sizden çok uzak/ta bir zaman diliminde yaşamışlardır, ama yine de ‘tanıdık’ gelir ya... İşte öyle bir duyguyla karşılaşıyorum *Sabah Geçidi*’nde Mübeccel İzmirli ile. Kelimelerini tanıdıkça, bu ‘tanıdık’ kelimelerin yazılışına şahitlik eden mekânlar ve insanlar düşüyor aklıma. Kim bilir kimler, kim bilir nereler? (Sanki deniz kıyısına yakın bir bodrum katı. Evet, evet, öyle olmalı! Çünkü öykülerinde bile geçiyor o küf kokulu izbe yerler.)

İsmi biliyor oluşumuz, bir insanı tanıdığımızın göstergesi sayılır mı! Aşinalığımız kelimelerineyse bir yazarın, hayatını da merak ederiz. Yazdıkları otobiyografik öğeler taşısa bile bunlar onun hayatıdır diyemeyiz. Olsa olsa yaz(g)ısıdır: Yaşanmışlıkları, tanıklıkları, acıları, aldanişları, sevişleri, sevilmişleriyle... Cemal Süreya’nın “*Ne kadar şair varsa Anadolu’da./ Mübeccel İzmirli/ Mektuplaşırdı onlarla./ Bir şey yemez içmezdi/ Beslenirdi sadece/ Küçük dalgınlıklarla.*” diyerek anlattığı bir kadın o.

Gök Katında Kaza (1963) adlı bir şiir, *Ay Kızla Gülen Oğlan* (1983) adlı bir de çocuk kitabı bulunan İzmirli’nin izlerini sürerken ölümüyle ilgili şu kısacık haberle karşılaşıyorum: “*Şair ve hikâyecilerimizden Mübeccel İzmirli, önceki gün ölmüştür. 1934 yılında Çorlu’da doğan İzmirli, şiir yayınlamaya 1955’de başlamıştır. ‘Yelken’ dergisini bir süre yöneten İzmirli, birkaç arkadaşıyla aylık ‘Otağ’ adlı bir dergi çıkarmıştı. Son olarak Milliyet Yayınları’ndan emekli olan hikâyecinin 2 kitabı yayımlanmıştır. Mübeccel İzmirli’nin cenazesi, bugün Kanlıca Camii’nde kılınacak öğle namazından sonra Kanlıca Mezarlığı’nda toprağa verilecektir.*”

Aynı çağ(d)a doğmamışız onunla. 1934 yılında doğmuş. ‘Şair mi şair, hikâyeci mi hikâyeci’... Parmaklarının ucuyla dokunduğu her coğrafyayı, gözlerinin alabildiği her resmi ve yüreğinin iştebildiği her sesi yazısına eklemiş bir yazar Mübeccel İzmirli. Öykülerindeki dil soyut, simgesel ve katmanlı... Zengin çağrışımlara ve eğretilmelere dayalı bir anlatım göze çarpıyor. Yal-

nız, hüznü, kırık dökük; ancak tek başına kendini var kılmaya çalışan, güçlü bir kadın kahramanın varlığı hemen hemen tüm öykülerinde dikkati çekiyor. Hayata, yaşama, kutsala ve daha birçok kavrama karşı derin sorgulamalarıyla yaz(g)ısına okurun da eşlik etmesini sağlıyor.

Öykü evrenindeki iç dönlük başat bir hâletiruhiye olarak yansıyor. Anlatıcı ağırlıklı, içsel konuşmalarla ilerleyen ve bilinç akışı yönteminin sıklıkla kullanıldığı öykülerde anlamı derinleştiren duygu durumunun ifade edilmiş biçimi sanki. Kadınlık halleri, kadın-erkek ilişkileri, aşkın acıtıcı yönü, yalnızlık vb. konular ağırlıklı olarak işlenmiş. Sembolik bir dille ve farklı bir kurguyla yazılan bu öyküler, çağının ötesine seslenmiş. (2000’li yılların çocuklarına ithaf edilen öyküsü buna güzel bir örnektir.)

Sabah Geçidi, Koku, Ölü Yargıçlar, Sodom-Gomore, Gecenin Not Defterinden, Ayrikotu İzmirli’nin kitabındaki öykülerin isimleri. Ancak bu yazının odağı olan öykü kahramanımız: ‘*Sabah Geçidi*’ndeki kadın. Diğer öykü kahramanları gibi o da ‘isimsiz’... Hayatın içinde/n.

***Sabah Geçidi*’ndeki O İsimsiz Kadın**

Sabah Geçidi’nde karşılaştığımız kadın kahramanımızın dilinde hep o tren yolculukları vardır. “*Her sabah köşeyi döner dönmez ürpermeyle yanma arası bir şey...*” le karşılaşır. ‘Her sabah geçtiği ve rahat yürünmesi gereken yer’ olarak düşündüğü yerde bir adam beklemektedir onu. Her gün. Günlerden bir gün, adam kadının yolunu keser. Mevsimlik Frenk gömlekleri dikmek istediğini söyler ona. “*Çok güzel kaçak naylon elbiseler, çamaşırlar var. Kararlıydım sizi durdurmaya, konuşmaya, ikna etmeye... Peki! diyeceğinizi biliyordum, onun için gemiye gittim, sizin için çıkardım hepsini...*”

Kadın, bağırır, çağırmaz kızmaz... Sakindir. Yüzüne bakar, gülümser hatta. Köşeyi dönmek için adım atar. Ama adam çeviktir. Sertçe, parmaklarını omzuna dokundurur. “*Görünüşe bakılırsa kendi halinde, gömlekçi dükkân işleten bir işadamı, ev adamı, iddiasız, zararsız, ufak tefek erkek kaprisleri, hafiflikleri olabilen, adamlar içinde bir adam işte...*” Kadınlardan bir tek şey istediğini düşünür adamın kadın. Sonra gözlerine bakar. “*Gözlerini... Gözlerinin garip bakışını...*” görür. “*Ne tuhaf bakıyorlar öyle, bütün rastladıklarımın başka, daha fena, istekli.*” Kadın ‘donmuş gibidir.’ “*Tenime acı verircesine yapış yapış, ıslak ıslak dolaşıyor gözleri her tarafımda. Ne düşündüğünü, ne yapmak istediğini biliyorum.*” diye geçirir içinden.

Bazen ta gara kadar yürüyüp çıkışın cam bölmelerin ardında bekleyen bu adamla son günlerdeki iletişim başkalaşmıştır. “*Tanrım, şu gömlek tüccarı akşamdan kalma, güzel gözlü, az gözlü, kişisiz murdar herifin dikilmesinden ne kadar da başka türlü idi, nasıl...*” Ertesi ve daha ertesi sabahlar da öyle geçer. Bu, tuhaf bir alışkanlık haline gelir. “*Sizi görmediğim zaman, geç*

trenle geldiğiniz veya hiç gelmediğiniz sabahlar bu yol üzerinde bir boşluk oluyor.” der adam.

Diğer kadınlardan başkadır kadının adamdan beklentileri. “Değişik yapısında bulduğum özellik, yeni bir dünyanın kapılarını açıyordu bana. Yaratıcı ya-m... O büyük gücü: KALEMİ... Sanki kırmızı bir şeye batırarak yazdığı... ka-m-na belki... İnsanı didik didik eden, yaşamalara biçim vermeye çalışan kalemi-ni. ÖYKÜLERİNİN gerçek dokusunda bir sihirbazın doğüstü gücüyle dolaştı-ran adam... Heyecan veren yönü işte. Bütün dış etkilere ilgisizdim. Tuhaf, se-vimli bir yerimiz olmuştuk birbirimizin hayatında. Ötesi mühim değildi zaten.”

Kadın, birkaç gün göremez adamı. “Sonra bir sabah...” Tam alışmışken, sakinleşmişken... Köşeye yaklaşıyorken yine karşılaşır adamla. Ancak bu kez gülümsemesi yüzünde donup kalır, kaynar değil buzlu sular dökülür te-pesinden aşağı. Adamın yanında öyle iğrenç bir adam vardır ki –kötülüğü, namussuzluğu öylesine iplik iplik sallanır ki dört bir yanından- nasıl onunla beraber bulunduğu, yürüdüğüne, konuştuğuna şaşakalır adamın kadın. Sonra o ‘çirkin adam’la yaşadıkları aklına gelir. Bir iş ilanına başvurduğun-da çaresizliğinden faydalanmak isteyen işte o adamdır.

Kadının yaşadığı bir kırılma noktasıdır adeta, biraz da hayal kırıklığı... “Bu adama acımam lazım aslında ve anlamam...” dese de kızgındır. Sonra-ki karşılaşmalarında kadının tavrı değişmiştir. “Yüzümün adsız durgunluğu, ellerinin ürküntülü anlamı geliyor aklıma.” diye bahsettiği adamın yüzünde bu sefer şaşkınlık ifadesi vardır.

Kadın, “Merdivenler, 58 numara, şirketin köşeyi de döndüm.” deyip ha-yatına kaldığı yerden devam eder. “Yalnız kaldırımın üzerinde. Her şeyin üzerinden çağlar geçmiş gibi. Ben çağların ötesine yürümüş gibiyim.”

Mübeccel İzmirli, *Sabah Geçidi* öyküsünden bize güçlü bir öykü sesi bı-rakır.

Koku’su Kendine Özgü...

Yaklaşık yarım asır öncesinden kalmış olmasına rağmen, gerek sözdizimi gerekse anlam bakımından tazeliğini korur İzmirli’nin ‘Koku’su. “Üstelik kendisinden çok çok önce başlayıp bitmiş bir hikâye. Ak sayfalar üzerinde kuyruklu imzalarla.” Genç bir kadının aşka, evliliğe ve cinselliğe dair sorgu-lamalarından oluşan bir öyküdür bu.

“Kurallar çiğnenmeli mi? Kurallar...” diye soran bir kahramanın iç ko-nuşmalarını duyarız sıklıkla. “Bir gün amma, bürümcük duygularının raksın-da, renk ve müzik dolu gezegenlerin ötesinde, nikâh düzeninin dışında kalan kendisinin de yaprak gibi, bulut gibi, hayal gibi bir güzelliğe cevap vermek-ten ibaret soyut bir nesne olmadığını anlayıverdi kadın. Salt şiirin, duygu-nun, düşüncenin, ülkünün kadını olamayacağını anlayıverdi. Bütün bunların

hepsiyle birlikte, sınırsız bir gerçeğe ait olduğunu bildi aynı zamanda. Belki kimsenin olmadığı ölçüde.”

İzmirli'nin, *Koku*'sunda yazdıkları ile kendi yaşantısının paralelliği kayda değerdir. Birebir örtüşür diye iddia edemeyiz, ancak “*Kader birliği ettiğimiz, adandığımız kimselerle aynı türde ve başkaları ile olduğundan apayrı biçimde mutlu bir alışverişimiz vardır. Anlatılamaz bu, yaşanır sadece ve kendi kendine olur.*”

Ömer Leksiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*'nün, 4. cildindeki Mübeccel İzmirli bölümünde onun *Koku* öyküsünü derinlemesine inceleyerek yazarın ismini bir kez daha kayıt düşer. Leksiz, başka bir yazısıyla da İzmirli'nin edebiyatımızda ‘hastalıkları’ üstünden de kendilerine özel bir yer açılan Sevim Burak, Tezer Özlü vb. yazarlardan hiç de geride kalmayacak ‘özel’ bir yaşama biçimine, bunu herkese açık etmeyen onurlu bir çekingenliğe ve daha da önemlisi edebiyat tutkusunu erteletmeyen, zayıflatmayan bir ‘bağlanma ahlakına’ da sahip olduğunu dile getirir.

Ölü Yargıçlar'ın Kanlı Cüppeleri

İzmirli'nin *Ölü Yargıçlar* adlı öyküsü, zaman zaman deneme okuyormuş hissine kapılabileceğimiz bir öyküdür. Uzun cümleleri, soyut sorgulamaları ve anlam sıçramaları ile zihnimize soru işaretleri bırakır. “*Uygar ve düşünce ve duygu bakımından gelişmiş kişiler olarak bir tekstil, bir toprak, bir inşaat emekçisi değil de bir düşün işçisi olarak, birtakım özel merakları, beğenileri, tutkuları, yönelişleri varsa eğer onların, siz buyruğunuzda çalıştırdığınız bu insanlara daha çok öncesinden, daha onları seçişinizden belli olmuş değer ölçülerinizde bile bir yer verdiğiniz göre, birtakım zararsız ve kaçınılmaz eğilimleri olsa bile, onları anlamamız gerekmez mi?*”

Ölü Yargıçlar'da di'li geçmiş zamanlı bir şiirin dizelerine benzeyen cümlelerle karşılaşırız. “*Serçelere darı serptim pencerenin dış yüzünde el ayası bir düzlüğe... Sonra öptüm ihtiyar dulu, yonca kokulu boynundan.*” Zaman zaman anlaşılması zor, soyut ve simgesel bir üslupla yazmış olsa da... “*Belğinizde kalan ve şimdi tatlı bir düş kişisinden, bir anı kahramanından başka bir şey olmaları gereken bütün o ötekilerin de, yani vaktiyle bu terazinin dilinden ve işlemlerinden daha iyi anlayanların hepsi de sizin, bizim, hepimizin çok önce yaşadığımız çağlar içinde göçüp gitmişlerdi.*”

İzmirli'nin dilinin şiirle iç içe olduğunu öykü cümlelerinden rahatlıkla anlarız. *Gecenin Not Defterinden* öyküsünde de o tada rastlarız. “*Sıradan buruk sözcükleri açık seçik yalın ve bir kez duyulduktan sonra bir daha artık unutulmayan, sonsuza kadar böyle unutulmayan bir ılık Akdeniz şarkısı gibidir o. Onu yalnız kıyıda ıstıdye çocukları, dağlarda kimsesiz çobanlar, etini tek katlı kerpiç evlerin isli duvarları ardında korkarak gizleyen asker karıların ve açık denize sayısız kurban vermiş ihtiyar balıkçılar çağırır sanki. Hem*

bir dua gibi çağırır, söyler. Sıradan buruk sözcükleri açık seçik, yalın..." Sanki bir mektuptur "2000 yılının çocuklarına..." ithaf edilen bu öykü. 'Orman kebabı' üzerinden çok şeyin anlatıldığı...

Öykü/sü Olan Bir Kadın

İzmirli'nin *Sabah Geçidi*'nde yabancılaşma, yalnızlık, kırgınlık, huzursuzluk, umutsuzluk ve hayata dair birçok duygunun izlerini görebiliriz. Kitabın son öyküsü en ayrıksı olanıdır belki de: *Ayrıkotu*, adı gibidir. "Tanrı bendim. Yürüyen düzeni var edip geceyi gündüzden ayıran, zamanı döndürüp, mevsimleri değiştirip çiçeklere, bitkilere, yemişlere özsu veren... İnsanı ege-men kılan... Sayısız nimetler gönderen ona, sayısız kötülükle bela ve yoksunlukları sonra birlikte veren... Doğanın düzeniydim işte, gök düşüncesiydim ben." diye başlayan bu öyküde anlatıcı birçok role bürünür.

Sonrasında "BEN ERKEKTİM..." der mesela, "Tanrı'dan sonra gelen..." İlk aldatılışını tek bir gün unutmayan ve ilk aldanışın öcünü sonsuza değin böyle aldatmakla alan. Anlatıcı 'erkek' olarak konuşur: "İlk açlığın doygunluğundaki sır, ilk susuzluğun aranışı, ilk damak ve beden duyumundaki ölümsüz tatlar özüme işlediğinden, şimdi her gezdiğim yerde onu arıyor, her yerde belki onun için geziniyor, onun peşinden gidiyorum." Yine aynı anlatıcıdır "KADINDIM BEN..." diye konuşan da. "Âdem'den önce suçsuz... Gök yargılarında tutuklanmış... (...) Yadsınmış, sövgülenmiş, yokumsanmış bir yanıyla... Yasakların ilkel tadında incir yapraklarından sıyrılan..."

Çekik yay gibi kaşları, çıkık elmacık kemikleri ve dupduru hüznü yüzyüyle... Öykü anlatırken aslında 'öykü' olan bir kadına benziyor. Siyah-be-yaz bir anın karesinde. Ekranda fotoğrafıyla. Öylece duruyor. Ne oraya ne buraya ne de bir başka yere ait hissetmiş gibi kendini. Belki sadece yazıya... Selim İleri'ye söylediği o söz: "Bir daha yazmam." İleri'nin kızgınlığını anlayabiliyorum. "Nasıl bir daha yazmam dersiniz!"

Kimi zaman seven-sevilen, kimi zaman karşılıksız aşklar yaşayan, tek başına ayakta durmaya çalışan ve sürekli arayış hali içinde olan bir kadın portresi çıkıyor *Sabah Geçidi*'nde karşımıza. Tek öykü kitabıyla öykücü olmayı başarabilmiş bir isim duruyor şimdi karşımda: Mübeccel İzmirli. 'Sabah Geçidi'nden el sallıyor bize.✍

KAYNAKÇA

Mübeccel İzmirli, *Sabah Geçidi*, Notos Kitap, 2010

Ömer Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü- 4. Cilt*, Mübeccel İzmirli bölümü

http://www.zaman.com.tr/selim-ileri/mubeccel-izmirliye-mektup_1026129.html

<http://yenisafak.com.tr/kitap/?i=286219>

<http://notoskitap.com/mubeccel-izmirli/>

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

ŞEHRİN NABZI

Buhurizâde Mustafa İtrî'nin aziz hatırasına

*kalbimi yırtmıştı o sözün.
dudaklarımda kırık dökük bir ezgi şimdi. çatallanan boğazımdan hoyrat-
ça yükselen bir ses.*

... ne aradığımı bilmezsin biriydim gerçi ben!

* * *

Birbirine omuz vermiş irili ufaklı yapıların arasında, kendine utangaç bir şekilde yer açıvermiş daracık bir sokaktaydı evimiz. Evimizin önündeki taş döşeli yol, kıvrıla büküle akıp giden dibi çakıllı bir dere gibiydi.

Günbatımı yönünden girdiğinizde sokağımıza, yolun önce dümdüz ilerlediğini, yedi sekiz ev ilerledikten sonra ani bir kavisle sağa döndüğünü ve görünüşüyle insanı çarpan bahçelerin olduğu bir dünyaya açılıverdiğini görürdünüz.

Bizim evimiz işte şuradaydı, bahçeli evlerin bulunduğu yerde. Bir aile binasıydı burası. Dedemler, amcamlar ve biz oturuyorduk binada. Sakin ve keyifli bir hayatı ilmek ilmek dokuyorduk.

* * *

Bahçemiz büyükçeydi.

Diyclim ki sinirlisiniz, sokak kapısını açıp bahçeye girdiğinizde, bahçedeki ağaçların göğce selam veren hışırtılı yaprakları, üstüne bastığınız bereketli çimenler, bir köşede zaman gibi sakince bekleyen akşamsefaları dikkatinizi çeker, onlara bakarken o hırçınlık uçup gidiverirdi sizden. Öylesine güzeldi bahçemiz.

Yedi iklimin rengi bahçemizdeydi. Bir yanda hatmiler, bir yanda kimseyi umursamayan vakur laleler, bir yanda gizemli akşamsefaları, uçarı sümbüller bir yanda ve elbette bülbüle aşkı öğretenler...

Bahçemizde ığde, ceviz, kiraz, vişne ve daha adlarını sayamayacağım birçok ağaç vardı.

Yaz geldiğinde, güneşten gölgesine sığındığımız çınar ağacının altında sık sık bir araya gelinir, herkesin yanında getirdiği yiyecekler yenir, neşeli sohbetler edilirdi. Bu bahçe sefaları kendiliğinden olurdu. Bir komşu, bina sakin-

lerinden birini ziyarete gelirdi önce, sonra onu gören bir başka komşu, sonra bir başkası daha... Bir anda birbirleriyle tatlı konuşan insanların cenneti olurdu bahçemiz.

* * *

Bina sakinleri olarak bahçenin yaz-kış bakımını da, ekimini de birlikte yapardık.

Gerçi en çok babaannem titizlenirdi bahçe için ama bizler de ona yardım ederdik elimizden geldiğince. Biz çocuklar, bir şeyleri dikkatsizce yaptığımızda, sözgelimi toprağı kazdığımızda, dalları budamaya ya da meyveleri toplamaya çalıştığımızda, babaannem bize tatlı tatlı kızar “Öğrenemediniz toprağın dilini, öğrenemediniz ağaçların dilini, öğrenemediniz çiçeklerin dilini, müşfik olun biraz!” derdi.

Bahçemizdeki sebzeler toprak kokar, yağmur kokar, gül kokardı.

* * *

Ay mayıs oldu mu, bahçelerin duvarları kireçle beyaza boyanırdı. Bu, hem temiz kılardı duvarları hem de bu beyazlık görenlerin gözlerini okşardı. Akşam saatlerinde kapı önlerine çıkılır, czan beklenirken kapı önü muhabbetleri yapıldı eşlerini, çocuklarını bekleyen kadınlar tarafından. Bu kadınlar her gün konuşacak ne bulurlar diye şaşardım ama bu konuşmaların sokağa hayat kattığını da fark ederdim bir yandan.

Kışın kar yağdığında karla kaplanırdı çatımız, baktığımızda gözümüzü kamaştıran karlar...

Güneş biraz kendini gösterip bembeyaz karları erittikçe, kırmızıya yakın rengiyle kiremitler görünmeye başlardı eriyen karların altından. Bu manzarayı seyretmek hoşuma giderdi. Eriyip su damlasına dönüşen kar tanelerinin kiremitlerden süzülüp yere düşerken çıkardıkları “tıp tıp” sesinin ritmi, kalbimi çıldırırdı.

* * *

herkesin hikayesi başka başka

bir de, her mermi ölüm değildir

* * *

Bir gün duyduk ki sokağımıza yeni biri gelmiş.

Şaşırtıcıydı bu.

Birilerince ilgi gören, iş kurmak, oturmak için yeğlenen bir yer değildi yaşadığımız bölge. Gözden ırak, sıradan bir yerdı. İşte bu yüzden yeni birinin geldiği haberi ilgimizi çekmiş, şaşırtmıştı bizi. Yaşadığımız yer değişimlerden o kadar uzaktı ki, şimdi uzunca bir süre yeni gelenin kim olduğu merak edilecek, onun hakkında öğrenilen bilgi kırıntıları, büyük bir olaymış gibi konuşulacaktı.

Yanıldım.

Gelen, kısa sürede bizlerle kaynaştı.

Hatta kendisine sokağı beklemeyi görev belirlemiş karbeyaz renkli hırçın köpeğimiz bile, onu gördüğünde kırk yıllık bir aşına yüzü görmüş gibi kuyruk sallarmıştı.

Hiç anlamadık ama bir de baktık ki sanki hep buradaymış, hep aramızdaymış gibi içimizden biri oldu yeni gelen.

Bir gün evimizden dışarıya çıktık ve onu gördük. Gördük ve benimsedik. O görüşümüzden sonra da o, hep aramızdaydı. Hepsi buydu. Bu kadardı...

Sonra, her şey nasıl olması gerekiyorsa öyle oluverdi, o da, o şekilde hayatımızın bir parçası oluverdi.

* * *

Yeni gelen, yalnızdı. Ne eşi vardı ne de çocuğu... Bizim eve yakın bir yerde, bir kerpiç ev kiralamış, orada kalıyordu. Çok sürmedi, bir de işyeri açtı kendine.

Bir tamir atölyesiydi burası. Mekanik, elektronik her çeşit eşyayı tamir ediyordu. Sade bir yazıyla da işyerinin adını kendi yazdı dükkânının camına: *Neva Kâr*.

* * *

Otuzlu yaşlardaydı. Saçları gümrah, gözleri kahverengiydi. Uzun boylu değildi. Zayıf denmese de, kilolu da sayılmazdı. Sakin ve huzurlu bir yüzü vardı. Sadece yüzü değil, adımları da, bakışı da, sesi de sakindi. Baktığı yere, dikkatle bakar, muhatabına, onu ciddiye aldığını hissettirirdi.

Kısa zamanda tanışıp kaynaştık onunla.

Ustalığı da iyiydi. Hiçbir işi küçümsemez, her şeyi ciddiye alır ve elinden geleni yapardı. Onarılmayacak bir şey olduğu zaman "Bunun onarımı mümkün değil." derdi dürüstçe.

Sanki dünyanın en önemli işini yapar gibi odaklanırdı elindeki işe. İşe başladığında, dış dünyayla ilişkisini koparır, sanki eşyanın bir ruhu, bir canı varmış da onu incitmek istemezmiş gibi hassas davranırdı elindeki işe.

Onun bu iş ciddiyetini, iş yaparken alınından dökülen terleri gören bizler, yaptığı işin bedeli ödenmez diye düşündür de, isteyeceği paranın ne kadar olacağını kestirmekte sıkıntıya düşerdik. Ama o, işitenlerin gönül hoşluğuyla vereceği bir onarım bedeli söylerdi her onarımdan sonra.

Sakin yapısı, kanaatkâr yaşantısıyla sokağımızda yerini alıverdi böylelikle.

* * *

bir gül olup toprağı tanımalı şimdi

* * *

Yoldan geçerken kendisine selam veren herkesin selamını alır, acelesi olanlara iyi günler diler, zamanı olanları bir şey içmeleri için davet ederdi. Çok doğal davranırdı bunu yaparken.

Bizim samimiyetimiz de böyle selamlaşmalarla başlamıştı. Ben ona selam vermeyi ihmal etmezdim, o da beni davet etmeyi...

Bu selamlaşmalar sıklaştıkça, samimiyet de kendiliğinden geldi. O, benden yaşça biraz büyük olsa da, ruh dünyamızda bir ortaklık olduğunu sezerdim.

Beni kendine yakın bulduğunu şundan anlıyordum: Mekkânına gelen herkesle mutlaka ilgilenirdi ama yine de aralarında aşılmanması gereken bir sınır olduğunu hissettirerek yapardı bunu.

Mesela, özel hayatıyla ilgili bir soru sorulamazdı ona. Bunu size söylemezdi ama tavırlarından, konuşmaları ustalıkla yönlendirmesinden, siz neler demeniz gerektiğini anladığınız kadar neler dememeniz gerektiğini de anlardınız.

Bu sınırı aşabilecek kaç kişi vardı bilmem ama ben bu sınırı aşabilecek kadar ona yakın olduğumu seziyordum.

* * *

Günler devrildi, haftalar eklendi birbirine.

O, her zamanki sakin sessizliğiyle sürdürüyordu hayatını. Sabah erkenden işyerini açıyor, dükkânının temizliğini yaparak dünden kalan bir iş varsa o işle uğraşmaya başlıyordu. Elinde yapacağı iş yoksa daha çok şarkıların ve türkülerin çalındığı bir radyo kanalını açtıktan sonra, dükkanında bulundurduğu kitaplardan birini okumaya dahiyordu.

Ben de zaman buldukça işyerine onu ziyarete gidiyordum. Bazen havadan sudan şeyler konuşurduk, bazen de uzun uzun susardık. Benimle rahat konuştuğunu hissederdim. Bu da hoşuma giderdi aslında. Çünkü o, onu tanıyan herkesin kabul ettiği gibi “İyi ve gizemli biri.”ydi. Herkes gibi ben de onun kim olduğunu, buraya nereden geldiğini, niçin burayı seçtiğini merak ederdim ama yine de bu konuda ona bir şey sormazdım.

* * *

hiçbir şey sıradan değilken aslında

* * *

...her şeyin olabildiğine sıradan olduğu bir gündü. Çok iyi hatırlıyorum o günü.

Bir ikinci vakti olmalıydı, gölgeler sonsuzluğa uzayıp gidiyordu çünkü. Hava açıktı. Baharın genizleri yakan deli kokusu sarhoş ediyordu ciğerlerimi. Servi ağaçlarının gölgelendirdiği camiden çıkıp cami bahçesinin taş döşeli yolunda usul usul yürüyüp yine Neva Kar’a gitmiştik.

O, tezgâhının arkasındaki yerini almış, ben de karşısına, müşterileri için ayrılmış sandalyelerden birine oturmıştım.

Sessizdi. Tarif edemeyeceğim bir durgunluğu vardı bu gün.

Sanki yeryüzü ona dar geliyordu. İçinde göverip onu boğan bir şeyler var gibiydi. Elleri dizlerine ritmik bir şekilde inip kalkıyor, dudakları kıpırdanı-

yordu ama ne dediğini bir türlü anlayamıyordum. Sanki bir ara kulağıma “...bâd-ı bahar...” sözcüklerine benzer sözcükler çalındı ama bunların ne anlama geldiğini çözemedim. Kimbilir, belki de yanlış anlamışımdır.

Sonra ellerini dizlerinden hiç çekmeden fısıltıyla ama anlaşılır bir ses tonuyla, kendi kendine konuşmuş gibi konuşmaya başladı:

* * *

“bahçemizdeki güller şarkı söylüyor.” derdi büyükannem, inanırdık.

* * *

“Gülbahçe’ydi bahçemizin adı.

Kim, ne zaman bu adı koymuş, bilmem. Öyleydi adı işte.

Adım dıymadığım, rengini görmediğim, kokusunu bilmediğim güller...

Ev ahalisi olarak orasının adı bahçeydi bizim için ama belde sakinleri için sadece bahçeden ibaret değildi. Gökyüzüydü, topraktı, yağmurdu, bereketti, şifaydı.

Allah da biliyor ya, bu ad yerinde bir addı ve yakışmıştı bahçemize.

Her şey ilgiyle büyümüş.

Dedem de ilgisini sevdiklerine verirdi. Bu sevgiden sadece bizler değil, bahçe de nasibini almıştı. Bu yüzden hepimiz aniden büyümüştük.

Onun ilgisi boğan, emen bir ilgi değildi. Büyüten, çoğaltan bir ilgiydi.

Küçüklüğümüzden beri gülleri, sümbülleri, erguvanları anlatırdı bizlere dedem.

Güllerle büyüdük. Erguvanlarla...” diye söze başladı sakın sakın. Sonsuz bozkırda at süren bir eski çağ insanı gibi söylemişti bunları. Şimdi gözleri, dalgalara bakarak denizin dediklerini anlamaya çalışan bir denizci gibi ufka dikilmiş, bakıyor, bakıyordu. Sonra, eline aldığı söğüt dalını ritmik bir şekilde yontan biri gibi sakın ve derin konuşmaya başladı yeniden:

“...Bir de bülbül olurmuş her bahçenin, öyle derdi büyükannem.

Aşmış güzelleştiren çiçekleri aşında. Bülbül güle âşık olur, güller de bülbüle güzel görünmek için çabalarlarmış. Bu çaba onları güzel ve alımlı kılarmış. Nazlı olmalarının sebebi de buymuş.

Bu yüzden gül, aşkın diğer adymış.

Aşk olmazsa çiçekler renksiz ve kokusuz açarmış.

Unutmadan diyeyim sana, bir yerde kokusuz ve renksiz bir bahçe gördün mü, bil ki aşk yoktur orada.

Herkes kendince ve kendi dilince yani.

Biz çocuklar, belki babam bile, dedemin yaptıklarını tuhaf bulup yadırgadık uzun yıllar boyu. Şimdi anlıyorum ki bizim onda yadırgadıklarımız, olmadıği için bizde yadırganması gereken şeylermiş gerçekte.

Dedem güneş doğmadan kalkar, sabah namazını kılar ve seher zamanlarında çıkardı bahçeye. Güllü görür, güle bürünür; laleyi görür, laleye bürünürdü.

Bazen bahçeyi gören küçücük pencereden dedemin ne yaptığına bakardım. Bir fidanın toprağını elleriyle eşeyip kabartır, bir ağacın kuruyan dalını budar, bir goncanın üstündeki çiğ damlasının gonca yaprağından süzülüp toprağın damarlarına kavuşmasını seyrederdi.

Ama bahçemizde bir şeyin eksik olduğunu fark eder de o eksiğin ne olduğunu anlayamazdım bir türlü. Bir gün bu eksiğin ne olduğunu fark ettim. Bahçemizde bülbül yoktu.

Babaannemin dediği gibi, "Bülbülü olmayan bahçe, baştanbaşa gül olsa ne işe yarardı ki?"

Bülbül olmayınca aşk olmazdı. Aşk yoksa güvercinin bir kanadı kırık ve kanadı kırık güvercin uçamazdı.

Dedem de bunu böyle anlatmıştı bize ve o bilmediği, kesin emin olmadığı bir şeyi bize anlatmazdı.

Fakat işte, bahçemizde bülbül yoktu ama yine de güller hem güzel hem de nazlıydılar.

Nasıl oluyordu bu?

Bunları düşünürdüm, kafam karışırdı.

Aylarca ve yıllarca dedem hiç ihmal etmedi bahçeyi. Her seherde bahçeye inip şebnemlerin yapraklardan toprağa süzülüşünü seyretti. Ben de dedemi seyrettim. Gün olur bülbül bahçemize gelir diye bekledim.

Ama bülbül hiç gelmedi bahçemize.

Gül vardı bahçemizde ama güle âşık olan yoktu. Yine güllerimiz güzel açar, güzel büyür, güzel kokardı. Vardı bir tuhaflık bu işte!

Aşığı olmayan bahçeye gül bahçesi denir miydi ki?

Sonra birdenbire fark ettim ki bülbül ordaydı.

Bülbül, dedemdi.

Dedem, güllere âşıktı.

Yani bahçemizde aşk vardı. Aşk olsun derler ya hani, aşk olmuştu işte de, ben o aşkı görememiştım.

Aşk olsun."

Böyle dedi ve sustu. Kendi dünyasına o kadar gömülmüştü ki, anlattıklarını yeniden yaşıyordu sanki. Artık ben orada mıyım, değil miyim farkında bile değildi sanırım.

Kumral perçemlerinin alnına düştüğü yuvarlakça sayılabilecek yüzü hüzne bürünmüştü. Alnında boncuk boncuk ter damlaları vardı ve sol eli dizine ritmik bir şekilde inip kalkmaya devam ediyordu.

Kısa bir sessizlik oturdu aramıza. Bir ara sesini duydum: “*Her gül-i nev...*”
 İkirciklendim. Ne yapayım, bilemedim.
 Mıhlanmış gibi yerine çakılı, kalakaldım.
 Toprak gibi sabit,
 Su gibi kıvrıla büküle akan,
 Bir kırık ezgi gibi... Kırık ve unutulmuş.
 Öylece kalakaldım.

Kehribar rengi bir hava vardı şimdi içerde. Kırılğan. Şu an konuşup bir şeyler söylemem, tüm yeryüzüne ihanet etmek gibi geliyordu bana. Konuşsam, sanki tüm meleklerin kalbi kırılacaktı. Elimi uzatsam, sessizliğin kalbine dokunacak gibiydim.

O konuşur, anlatmaya devam eder diye bekledim ama konuşmaya niyeti yoktu, dalıp gitmişti.

Sadece sessizlik. Koyu. Kopkoyu...

Başımı kaldırıp yüzüne baktım. Gözlerini kısmıştı. Belli ki zihninde bir şeyleri yeniden yaşıyordu. Derinlere dalıp gitmişti.

Yalnız kalmak isteyeceğini düşündüm. Yüzüne baktım. Başını yavaşça kaldırıp bana baktı.

Yerimden doğruldum, sadece “Hoşça kal.” dedim ona ve Neva Kâr’dan çıkıp sakın adımlarla eve doğru ilerlemeye başladım.

* * *

Alışkanlıkla yürüyordum yolları. Çok da uzak değildi evim zaten. Görünüşte her şey aynıydı ama ben biliyordum ki bir şeyler değişmeye başlamıştı artık.

Kısa zaman sonra evimdeydim. Eve girip evdekilerle her zamanki gibi selamlaşıp hal hatır sordum. Hep bilinen şeyler.

Sonra odama çekildim. Bir süre pencereden dışarıya bakıp onun anlattıklarını düşündüm. Anlattıklarından yola çıkıp hiç kimseye anlatmadığı gizemli hayatını kafamda tamamlamaya çalıştım. İlginç bir hayatı belli ki. Bildiğimizden farklıydı. Yadırgatıcı olacağını bilmesem, masalsi bir hayat diyeceğim.

Yatağıma uzandım sonra. Uyuyakalmışım.

* * *

Uyandığımda, gün ışımanmıştı daha ama hava aydınlanmaya başlamıştı bir tarafından.

Kahvaltımı yaptıktan sonra sokağa çıktım. Dalgın yürüyüşüm beni cami bahçesine getirmişti. Gölgesiyle altında oturamı kucaklayan servi ağacının altındaki banka oturdum. Sanki ortam bana değişik geliyordu bugün.

Böyle ne kadar oturdum, bilmiyorum. Zaman akıp gitmiş, kuşluk vakti girmişti.

Kuşluktu.

Canlanmıştı ortalık. Gürültülerin çoğalmasından belliydi.

Sevmezdim gürültüyü ama bir yandan da bilirdim ki hayat demekti gürültüler.

Burada oyalanıyordum ama içimden bir yolun da Neva Kar'a uzayıp gittiğini görüyordum.

Olmayacaktı böyle.

Kalktım oturduğum banktan. Sakince ilerlemeye başladım avlunun taşlık yolunda.

İlerledim, ilerledim ve Neva Kar'ı görünce durdum. Kapı açıktı zaten. İçeri girip selam verdim. İşinden başını kaldırıp selamımı aldı, hoşlayıp oturmam için yer gösterdi. İşaret ettiği yere oturdum.

Benden başka, bir müşterisi daha vardı içerde.

O, işiyle uğraşıyor, müşteri de sessizce işin bitmesini bekliyordu. Belli ki uzun sürecek bir tamir değildi.

Konuşmuyordu kimse. Sakindi her şey. Hava, naif parmaklarını uzatmış, ruhları okşuyordu.

Gerçekten de onarım çok uzun sürmedi. Önce başını aletten kaldırdı rahatlamış bir yüz ifadesiyle. Sonra çıkarmış olduğu parçaları, kapakları yerine takıp makinenin montajını tamamladı. Makinenin fişini prize takıp makineyi çalıştırdı.

Makine sorunsuz şekilde çalışıyordu. Test de sona ermişti. Sakince ve yaptığı işi önemseyerek makinenin fişini prizden çıkardı. Sonra onu, bekleyen müşteriye uzattı.

Müşteri, kendine söylenen onarım bedelini ödedi ve hayırlı işler dileyerek kapıdan çıktı, gitti.

Müşteri gitti. Şimdi sessizlik.

Koyu.

Kopkoyu.

Hatırımı sordu önce. Dünden bugüne değişen bir şey yoktu sağlığında. Bunu ifade ettim ona ve ben de nezaketen sağlığını sordum. İyiymiş o da. Çünkü konuya devam edip etmeyeceğini merak ediyordum ama bunu ona sormuyordum.

O da her zamanki sakin hareketleriyle davranıyor, işiyle ilgili düzenlemeler yapıyordu. Sonra kapının önüne çıktı ve az ilerdeki çay ocağına, çay getirmeleri için yumuşak bir sesle seslendi. Dönüp içeri girdi, yerine oturdu. Durgundu sanki.

Az sonra çay ocağının küçük yaştaki saçları dik garsonu çayları getirdi. Hiçbir şey konuşmadan çayımızı içtik.

Sonra fısıltı gibi ama yine de içersini dolduran bir ses tonuyla yine anlatmaya başladı kaldığı yerden hikâyesini:

“Ay kırıktı...

Ay kırıktı ve kalbim hep soğuktu.

Hiç unutmamam, tam yedi sene önceydi, bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim bir şehre. Arkadaşım beni konuk etti evinde, ağırladı. Uygundu evi, bir süre kalabilecektim. İşim gücüm yoktu o sıralar.

Şehir dediysem, büyük şehir, burası gibi bir ucundan bir ucuna yaya gidecek bir kasaba değil. Gez gez bitmez.

Avareliğim başımda, dolaşıyordum sokaklarda.

Neden saklamalı ki, benim için yeni bir dünyaydı orası. Yeni binalar, kalabalık insanlar, insanın başını döndürecek kadar güzel kızlar, gepgeniş ve her zaman hareketli caddeler...

Bu avarelikle dolaşırken kitapçılar çarşısına düştü yolum. Kalabalıktı. Bir akış vardı kendiliğinden oluşmuş. Arada işi olanlar, kalabalıktan çıkıyor, işlerinin olduğu yere gidiyorlardı ama gidenlerin yerini birileri hemen dolduruyordu.

Ben de kalabalığa karıştım. Bir kitapçı ilgimi çekti böyle dolaşırken. Kapısı ve penceresi ahşaptı, diğer dükkânlar gibi değildi. Çok sıradandı ama sakin bir yapısı vardı. Farkına varmasam da şehrin karmaşası beni yormuş olmalı ki, o dükkânın sakinliğine sığınmak isteyiverdim birden.

Koptum kalabalıktan, dükkâna ilerledim. Bir süre kitapçı dükkânının önünde durup ahşap raflarda dizili kitaplara baktım.”

Dalgınlasmıştı. Arada duraksıyor, kafasındaki dünyayı seyre dalıyor, belki o anları yeniden yaşıyordu. Bir ara dönüp bana baktı, yüzümden nasıl bir ifade gördüyse artık, gülümsedi. Yerinden doğruldu sonra, kapıya doğru ilerledi. Kapıyı açıp dışarıya çıktı, uzun uzun havaya baktı. Yoldan geçenlerle selamlaştı. Tekrar içeri girdi. Kapının arkasındaki çöp kovasının içine baktı bir an, sonra ilerleyip yerine oturdu.

Ne yaptığını anlamaya çalışıyordum ama bir şey de anlayamıyordum doğrusu. Bekliyordum sadece. Yerine oturdu ve gözlerini pencereye dikip konuşmaya başladı yine. Sesi, yere düşse kırılacak gibi incedi.

“Kitapçada, ahşap raflarda dizili kitaplara baktım ve içeriye girdim gözüm raflarda. Gözlerim kitapları tararken, ince, beyaz bir elin tuttuğu kitaba değdi gözüm. Kitabın adı ilgimi çekti birden: “Buhurizade Mustafa Itri” yazıyordu kitabın kapağında. Dedemden bilirdim Itri’yi.’Tanınmalı, bilmeli, yaşatmalı Itri’yi. Neva Kar unutulmamalı.’ derdi sık sık.

“Bu kitabı alan kim olabilir?” diye düşünüp gözlerimi kitap tutan elden, elin sahibinin yüzüne çevirdim. Bir genç kızdı. Yirmili yaşlarını süren bir

genç kız... Sarı saçları, hafif uzunumsu yüzü, yeşile çalan mavi gözleri ve hüznü bakışlarıyla bir genç kız...

"Bu yaşta bir genç kız böyle bir kitaba neden ilgi duymuş olabilir ki?" diye geçirdim aklımdan o an. Bu düşünceyle birlikte, tekrar bakışlarımı onun yüzüne çevirdim. Sanki yüzünden anlayabilecektim neden bu kitapla ilgilenmediğini. Ona baktığımı sezmiş olmalı ki o da gözlerini bana çevirdi. Bakışlarımız değdi birbirine bir an.

Sonra o, bakışlarını kaçırdı. Ama bu bakışlarımı kaçırma "Sen de kim oluyorsun ve neden bana bakıyorsun?" şeklindeki bir bakış kaçırma değildi. Bu bakış kaçırma, "Ben senin için mümkün biriyim." diyen bir bakış kaçırmaydı. Böyle miydi bilmem ama bana öyle gelmişti ve bu bana cesaret vermişti.

Beni bu bakış kaçırma mı etkiledi yoksa başka bir şey mi, bilemiyorum ama o zaman, o ana kadar yaşamadığım bir duygunun beni kuşatmaya başladığını hissettim. Bir ürperti, bir heyecan sardı beni. Bende bu değişim anlaşılmaması diye kitaplarla oyalanmaya başladım ama baktığım kitapların farkında bile değildim artık.

Zaten içerde fazla oyalanmadan da dışarıya çıktım. Ani bir kararla oradan uzaklaşmak için hızlı adımlarla yürümeye başladım ama birkaç adım attıktan sonra adımlarım yavaşladı ve ben geri dönüp kitapçının kapısını görebileceğim bir noktada durdum.

Ayakta, beklemeye başladım onu.

Çok geçmeden elinde birkaç kitapla çıkıverdi kitapçıdan. Gözleriyle çevreyi taradı önce, beni gördü mü anlamadım ama sonra işini bitirmiş birinin kararlı adımlarıyla yürüyüp ilerlemeye başladı. Ben de ardından tabii.

Hiç arkasına dönüp bakmadan ilerledi, ben de ardından ilerledim. Geniş meydana geçtikten sonra daralan sokaklardan birine saptı ve sokağın sonundaki binalardan birisinin ziline basıp kapının açılmasını beklemeye başladı. O durunca ben de durmuştum. Ona bakıyordum. İçimde birbiriyle çelişen duygular vardı. Bu yaptığımı yadırgıyor ama yine de bunu yapmaktan alıkoymıyordum kendimi. Ben böyle dalgın düşünürken bir de baktım ki kız gözlerden yitmiş. Belli ki içeriye girmişti. Ben de çaresiz geri döndüm, kitapçıların bulunduğu sokağa gittim. O gün orada oyalandım saatlerce.

Ertesi gün yine kitapçıların oradaydım. Çok beklemedim, öğle saatlerine doğru o da geldi, dükkânların önüne sergilenmiş kitaplara bakına bakına dolaşmaya başladı.

Heyecanlıydım. Gidip konuşmam istiyordum ama hiç tanımadığı biriyle de pata diye konuşamazdı ki insan! Konuşmak için bulduğum her bahane bir süre sonra saçma geliyordu bana. Böyle böyle zaman geçiyordu ve her geçen zaman beni daha da kararsız yapıyordu.

Sonra, elinde bir kitap varken gittim yanına ve “Merhaba. Nasıl bir kitap bu, güzel mi?” diye sordum. Konuşmuş olmak için sorulan bir soru olduğu o kadar belliydi ki... Bu cümleyi söyledikten sonra, azarlanmayı bekledim doğrusu ama o sakın bir ses tonuyla “Okumadım henüz.” dedi. Sonra ben de bir şeyler söyledim ama neler söyledim, biz ne zaman bir masaya oturup çay içmeye başladık, farkında bile değilim bunun.

O gün biraz kitaplardan konuştuk. Zaman nasıl geçti anlayamadım. Sonra o “Kalkmam gerek.” dedi ve kalkıp gitti. Ertesi gün buluşacak mıydık, ne yapacaktı, hiçbir şey demedi. Bir yelin dalından kopardığı kuru yaprak gibi öylece gitti.

Ertesi gün yine oradaydım. Çok sürmedi, o da geldi. Birlikte birkaç dükân dolaşıp kitaplara baktık. Sonra çınar altındaki bir masaya oturup sohbet etmeye başladık.

Yok, öyle iki aşışın romantik sohbeti gibi düşünme sohbetimizi. Konuşuyorduk ama önemli olan konuştuğumuz şeyler değil, konuşmamızdı. O yüzden düzenli bir konu yoktu, daldan dala atlıyor, o anda kendimizce ne önemliyse onu söylüyorduk.

Sonra onun gitme zamanı geldi, iyi günler diledi ve yarına dair hiçbir şey demeden kalktı gitti.

Ertesi gün gelmedi. Daha sonraki gün de gelmedi.

Birkaç gün gelmeyince merakımı yenemeyip evinin bulunduğu sokağa yolunu düşürür oldum sık sık. Yoktu, göremiyordum onu.

Bundan sonra kentte bulunduğum her gün ama her gün kitapçılara ve evinin bulunduğu sokağa uğradım. Aranıp durdum onu. Sorabileceğim kimse de yoktu, soramadım.

Her gün onu görme umuduyla uğramaya devam ettim kitapçılara ve evinin sokağına.

Gün dediğin nedir ki, güneş gördü mü su gibi buharlaşır gider. Benim de büyük şehirdeki sayılı günlerim bitti ve beni ağırlayan arkadaşşıma veda edip evime döndüm.

Döndüm ama aklımda hep o beyaz, narin eller.

Aklımda hep o vardı artık.

Zaman, insanoğlunun ilacı. Unutmak insana mahsus bir şey. Zaman geçtikçe daha seyrek aklıma gelir oldu ama bazen öyle bir şekilde geliyordu ki aklıma, sanki mih olup çakılıyordu kalbime. Ona bağlandım mı, bunu bilmiyorum şimdi ama bir daha hiç kimseye karşı aynı heyecanı duymadım.”

* * *

Ufku deliyordu bakışları şimdi.

Delici ve deli gibi.

Bir deliyi şimdiye kadar hiç yakından görmemiştim ama ölümü umursamayan bir deli de karşısındakine böyle bakardı herhalde: Gözler kırılmıyor. Yüz, ifadesiz ve gözler tek bir noktaya kilitlenmiş. Her an her şeyi yapmaya uygun, gergin, çelik grisi bir duruş. Çene sıkılmış ve dudaklar ince, ipince bir çizgi...

Ölüm kadar ince bir çizgi, nefret kadar ince...

Ne ölüm umurda ne de hayat!

Bir cam kırığı ile cenneti eşdeğer tutan bir duruş.

Bir beddua ugrayıp taş kesilmiş gibi.

Yeryüzünün tüm beyazlarını bir anda kirletecekmiş gibi kara bir bakış.

Ürperdim.

Tam o an yanık bir ezan başladı. Öğle olmuştu demek.

Hiç konuşmadan çıktık dükkândan.

Ezan, şehnaz makamındaydı.

Şehnaz, hem gök hem de yer makamıydı.

* * *

Camiden çıktıktan sonra cami bahçesinde bir süre sessizce ilerledik. Bahçenin ince uzun taş yolunu adımlıyorduk yavaşça.

İlerleyip cami avlusundan çıktık.

Sonra bana döndü ve “Bitirmem gereken işler var, izninle.” deyip işyerine doğru ilerledi.

Kalakaldım.

* * *

Sakin geçen hayatım görünürde yine hep aynıydı, yeni bir şey yok gibiydi ama ben biliyordum ki bir koza örülüyordu; adımı bilmediğim, anlamlandıramadığım bir koza. Bu kozayı herkes fark ediyor muydu yoksa sadece bana mı öyle geliyordu, bunun farkında değilim. Bildiğim tek şey, ipek gibi yumuşak ama bir o kadar da sağlam bir iplikle bir kozanın ilmek ilmek örüldüğüydü. Yine fark ediyordum ki, bu koza benim hayatımı etkileyecek, beni, hiç bilmediğim yolların yolcusu yapacaktı. Bunu bilmem de bir şey ifade etmiyordu şu an. Bir şeyler oluyordu ve ben bu olanları anlayıp onlara karşı koyacak güçten yoksundum şu anda. Ama biliyordum ki bu olan bitene itiraz da bir işe yaramazdı. Suyun akışına uymak gerekirdi bazen. Ben de suyun akışına uyuyordum.

* * *

Sonraki günlerde ben yine Neva Kar’a gitmeye devam ettim. Neva Kar, hayatımın merkezi noktalarından biri olmuştu artık.

Hayatıyla ilgili anlattığı şeylerden anlatmaz olmuştu artık. Bana bir şeyler anlatmıştı ama anlattıkları onun hakkında bana bir şeyler söylemekten çok kafamı daha çok karıştırmıştı.

Artık her şey eski haline dönmüştü. Neva Kar'da hayat, sıradan bir esnaf dükkânında olduğu gibiydi şimdi. Onun o uzun ve gizemli konuşmalarından sonra da çok şey konuştuk ama daha önce anlatıp yarım bıraktığı konular hiç açılmadı. Parça parça anlatıp hiçbirini tamamlamadan bıraktığı şeyleri bana neden anlattığını, anlattıklarını neden tamamlamadığını, bunları tamamlayıp fotoğrafın tümünü gösterip göstermeyeceğini de bilemiyordum. Hayat, akıp gidiyordu böylece.

* * *

Bir gün yine Neva Kar'a gittim ve gördüm ki Neva Kar açılmamış. Bu, alışıldık bir şey değildi ama bir işi çıkmıştır deyip biraz beklemeye karar verdim. Yürüyerek cami bahçesine gittim, orada biraz oyalandım. Aklım, onun bana anlattıklarıyla meşguldü hala. Bana o kadar çok şey anlatmıştı ama ben yine de bu anlattıklarını bir araya getirip ne onun kim olduğunu anlamış ne de neden buraya geldiğini kestirebilmiş ne de bunları bana niçin anlatmış olabileceğini anlayabilmişim. Her şeyden biraz vardı ama bütün yoktu ortada. "Bunu bir gün öğrenebilecek miydim?" onu bile bilmiyorum.

Bu düşünceler aklımı kemirirken yerimden doğrulup açılmıştır düşünceyle Neva Kar'a doğru ilerledim. Açılmamıştı Neva Kar. Biraz canım sıkıldı gerçi ama yapacak bir şeyim de yoktu. Dükkânın karşısındaki çay ocağına gidip dükkânı gören bir pencerenin önüne oturarak beklemeye karar verdim. İlerleyip çay ocağına girdim, bir sandalye çekip oturdum.

Ben yerime oturduktan az sonra çay ocağının dik saçlı sempatik çırağı bir çay getirdi bana. Çayımı alırken ona Neva Kar'ın bugün açılıp açılmadığını sordum. Çırak sorumu duyar duymaz "Hay akılsız başım!" diye kendi kendine kızdı ve hızla çay kazanının olduğu yere seğirtip elinde bir zarfla çıkageldi. Sonra da makineli tüfek gibi sabah erken saatlerde Neva Kar'ın açıldığını, bir süre açık kalan dükkânın kısa süre sonra kapandığını ve sahibinin çay ocağına uğrayıp bu zarfı bana teslim etmesini kendisine söyledikten sonra başka hiçbir şey demeden gittiğini söyleyiverdi. Zarf elimde, kalakaldım öylece. Bir an durduktan sonra zarfı açtım ve okumaya başladım. Şunlar yazıyordu kâğıtta:

"Sevgili Dostum,

Kaderimin beni sürüklediği yere gidiyorum. Gittiğim yer neresi, bunu ben de bilmiyorum.

İlk önce Gülbahçe idi kaderim, uzun süre orada kaderimin bana nasıl bir gelecek hazırladığını bilemeden yaşadım. Gülbahçe'de önce dedemi tanıdım. Dedemi tanıdıkça gülleri tanıdım, toprağı tanıdım. Toprağı tanımak önemlidir, bil bunu.

Zorlu dedemi tanımak. Bazen uzun uzun susar, hiçbir şey konuşmazdı. Bazen de coşar, susmak nedir bilmezdi. Bazen de bir şey anlatmaya başlar ama anlatacaklarını tam anlatmadan susar, susardı. Sık sık da ellerini dizlerine ritmik

şekilde vurur, bir şeyler mırıldanırdı. Mırıldandığı şeyin daha sonra ne olduğunu anladım: Neva Kar'ı mırıldanıyordu, bitmeyen bir tarihi mırıldanır gibi.

"Savaşlarda kurtulduk güya ama... Ah Neva Kar!" derdi sık sık bana.

Derdi ama bu sözün arkasını getirmezdi bir türlü. Ben bundan bir şey anlamazdım önceleri ama sonra bunun ne anlama geldiğini kavradım. Sen kendini yorma aziz dostum, ben sana bunun ne demek olduğunu anlatacağım. Şunu bilmen yeterli: Ülkemizde bir hükümetin kültür bakanı, bir Itri Gecesi düzenlemek ister ve bunun için çalışmalara başlar. Ama bu çalışmaların sonu gelmez çünkü o Gece'nin düzenlenmesi, ondan daha yetkili birileri tarafından engellenir. Kültür bakanının gücü Itri Gecesi'ni düzenlemeye yetmez. Kısa süre sonra da durup dururken hükümet değişikliği yapılır ve kültür bakanı, bakanlıktan alınır.

Bunu unutma azizim ve bir de ahşap kapılardan silinen beyitleri, kitabelerden silinen isimleri, kapı eşiği yapılan mezar taşlarını...

Şimdi ben, senin beni bulamayacağın bir yere gidiyorum. Seni Allah'a emanet ederken tek bir söz söylüyorum: Neva Kar'a sahip çık."

* * *

Çay ocağının taburesinde bilmem kaç kez daha bu mektubu okudum. Sonra ağır, sarsak adımlarla kendimi sokağa attım.

Sokaktaydım ve kendimi fena halde yalnız hissediyordum.

Sanki kalbime bir cam kırığı batmıştı. O cam kırığının açtığı kanayan bir yara büyüyordu şimdi içimde. Öyle böyle değil; bu, düpedüz bir acıydı ve şiddeti de anbean artıyordu bu acının. Hiçbir zaman ağırlığını fark etmediğim bedenim, şimdi taşınması güç bir yükü. Adımlarımı atmıyor da sürüklüyordum artık.

Halimi nasıl tarif etsem bilemiyorum. Bu tarif için belki de çölü ve çöl sıcağını yardıma çağırmalıyım.

Hani susuz kalmışsınızdır ve diliniz şişip damağınıza yapışmıştır. Ağzınızın içi kupkuru. Dilinizi döndüremez, eğip bükemez, şekil veremezsiniz. Güneş tepenizdedir. Baktığınız her yerde güneş ve kum vardır. O an tüm dünya sizin için sadece güneş ve kumdur.

Güneş sizi yakar, bedeninizdeki suyu santim santim alır. Kavruk bir et parçası gibi hissetmeye başlarsınız bir süre sonra kendinizi. Gözünüz ufku tarar ve gördüğünüz tek şey, beyaza çalan toprak rengini andıran görüntüsüyle uçsuz bucaksız kum yığınlarıdır. Bu yığınlar bazen bir çukurdur bazen de bir tepe.

Ama hepsi de ayağınızın altından kayıp gitmektedir. İşte benim de ayağımın altından kayıp gidiyordu sanki şimdi toprak.

Ama bu halim uzun sürmedi. Yapılacak şey belliydi. Kararlı adımlarla yürüdüm ve onun işyerinin önüne gidip dükkânın camındaki yazıya baktım, baktım... Ne yapacağımı biliyordum artık.

Derin bir nefes aldım ve Neva Kar'a doğru yürümeye başladım.☞

DOĞUKAN İŞLER

ŞAPKA

*Kaderin keyfinin kâhyası değiliz ya,
dedi çoğulluk diliyle konuşaraktan.
Feyyaz Kayacan, Hiçoğlu'nun Serüvenleri*

Tamamdır ağabey, hemen gidelim, şu kapıyı bir daha bir aç kapa ama tam kapanmadı, eyvallah, maşallah, şapkan da ne güzelmiş, bak şimdi, nerden aklıma geldi, ilahi, bak ağabeycim, ben bilemedim şimdi ama sen bilirsin tabii, hani vardı ya, şu adam, şapkalı, suratsızın teki, televizyona çıkıyordu 90'ların sonunda, kaçtı, 97 olmalı, mart ayıydı, bak hatırladım, evet tabii, yeni evliyim o zaman, bizim kayınpeder kayınvalide falan beraber yaşıyoruz, kira, iki göz ev ama rahatız şükür, bizim kayınpeder her akşam açar televizyonu o şapkalı adamı seyreder, ben de bir şey demem ya hani ama bilsen ne kadar rahatsız oluyorum o adamdan, o şapkasından, o sesinden, sonra, bak dedi bizimki, sen beni esir olarak mı aldın, tabii bizimle kalacaklar, senin üç kuruşun nasıl yeter bize, babamın emekli maaşı olmasa ne evlenebilirdik ne de bunca eşya, evi sattı babam bizim için, sokakta mı kalacaklar, tamam kızım dedim, bir şey demedik ama ben her akşam şu suratsız adamı dinlemek zorunda mıyım televizyonda, sanki babanın kulakları duyuyor mu da izliyor, nesine bakıyor bu herifin, bizimki oldu mu sana aslan, bak dedi, rüyanda zor görürsün beni böyle yaparsan, babama tek bir laf bile ettirmem ben, erkek ol da çok para kazan o zaman, ayrı ev al, benim tepem nasıl attı biliyor musun ağabey, nasıl yani, ekmek paramızın peşinde namusumuzla direksiyon sallıyoruz Allah'a şükür, kaç yıldır, ne demek yani, erkeklik bu değil mi, namus değil mi erkeklik, harama el mi uzatalım iki üç kuruş için, bak kızım dedim, ben sana demedim ki benim yatım var katım var babadan kalma evim var tarlam var, senden de beş kuruş para sordum mu hiç, babana ben mi dedim evini satsın, ha, Allah razı olsun tabii, öz babam olsa yapmazdı belki bunu, başımın üzerinde yeri var, laf söylediğim de yok zaten, sadece diyorum ki, ben her akşam o şapşal adamı dinlemek istemiyorum tamam mı, sesi kulağımda çınıyor bütün gece, o boktan şapkası gözümün önünden gitmiyor, yoksa babama laf yok, sana da laf yok, bize erkekliği böyle öğretiler kızım, başkası olsa oracıkta tekme tokat döverdi ağabey, yalan mı, yok mu öylesi, adama bak, bazısı var sanki dövmek için evleniyor, hani belki biz sizin gibi okuya-

madık tabii, cahiliz belki ama atamızdan dedemizden bize böyle öğretiler, kadına el kalkar mı hiç, ama kadın da kadınlığını bilecek tabii, bazısı var, Allah seni inandırсын ölüyü diriltir çenesiyle, diriltir de yine öldürür, on kere, yüz kere, bizimki de böyle, sanki çene olarak doğmuş anasından, bir söyle bin dinle, oradan oraya şuradan şuraya lafı öyle bir alır dolandırır ki, aman aman, bak işte, bir de böylesi var, nasıl araba kullanıyor şuna bak ağabey, kusura bakma ama şimdi inip dövsen bu iti yeridir, tövbe estağfurullah, ne kural dinliyorlar ne başka şey, sorsan da kodamanın biridir, arabaya baksana, haram para bunlar hep, nasıl kazanır insan o kadar parayı, haram, biz de insanız hani, eyvallah, kazanan da var tabii, onlara laf yok, ama böyle havalı havalı sürüyorlar ya arabaları, adamın umurunda değil ki kaza yaparım bir şey olur, alın teriyle kazanılan mal böyle kullanılır mı yoksa, arada bizi de götürecek kendisiyle birlikte, inip döveceksin işte böylesini ama dövmem işte, ben böyle gördüm ağabey, dayak kötek bizim kitabımızda yok, hani sen bilirsin, okumuş adamsın belli, millet de sanır ki biz karımızı çocuğumuzu döven cani cahillerin tekiyiz, olur mu hiç, zor meslek bizimkisi, sinir dayanır mı her gün böyle trafikte, dedim kızım bak, ben seni esir olarak almadım tabii, ben seni evimin sultanı yapmak için aldım, öylesin de, tabii bu sanıyor ki yeni evliyiz aşk taze, hem de babasının emekli maaşı var diye beni pısıyor sanıyor, olur mu be ağabey, delikanlılık bu mu, sen söyle, ama işte dayanamıyorum ben o nursuz herifin suratını görmeye her akşam her akşam televizyonda, o şapkasına, yanlış anlama, senin şapkan pek güzel maşallah, takım elbisen de pek şık, maşallah, okumuş adamsın belli, biz okuyamadık ne yapalım, ama çok bir şey istemiyorum ki, tabii şimdi çöktük, o zaman göreceksin beni ne de yakışıklıyım, her gün tıraş olurum sinekkaydı, ayıptır söylemesi bakardım kendime, erkek dediğin dikkat edecek abi, bak bazısı var der ki olur mu hiç erkek adama yakışır mı, ulan Allah seni pis pis dolaş, kötü kötü giyin diye mi yarattı, kimseye yoksa saygın eşine çocuğuna kendine olsun, garibanlıkla alakası yok bu işin valla, kim ne derse desin, sen okumuş adamsın bilirsin, ama çok da kanıma dokunur hani birini saç sakalıyla yok giymiyle yargılsa biri, eyvallah, sola dönüyorum buradan ağabey, bak şu sokaktan girelim daha kestirme, hem öbür tarafta kavşak falan bizi uğraştırır, benim müşterim benim kardeşim gibi olur ağabey, kusura bakma biraz da gevezelik ediyorum böyle, çok sevdim seni de, biz okuyamadık ne yapalım, ama namusumuzla çalışıyoruz, bin kere şükür etsem günde az, namazımı da aksatıyorum bazen ama Allah affeder, üç günlük dünya, bizimkine dedim, ben senin babana baba diyorum, o benim babam, izlemesin ama o herifi her akşam her akşam, bende ne uyku kaldı ne kafa, bak dedim, bunu bana çok görme, nasıl bağırıyor ama bana görsen, biliyor tabii yumuşak huyluyum, el kaldırmayı bırak kötü söz etmem, ağzımdan kaçırır bazen ama hemen gö-

nül almasını da bilirim, biz böyle öğrendik, sen daha iyi bilirsin, okumuş adamsın, insanlık bunu gerektirir, hele ki anasına babasına karısına insan daha da dikkatli olmalı konuşurken, bak gördün mü bu yol daha rahat dedimdi, neyse, bak ağabey, dedim, hanım dedim, git babama söyle kapatsın şu televizyonu, Allah'ımı seviyorsa kapatsın şu televizyonu, öleceğim ama nasıl kalbim atıyor, nasıl bir sıkıntı veriyor o acayip şapkalı adam, her gece, o sesi kulağımda, kapatsın dedim, bizimki bağırıyor, boşanırım senden diyor, bak işte, olur mu böyle, kıvılcım bile değil benim lafım, kadın milleti işte alttan almalı ama nasıl fenayım, mart ayıydı bak, unutamam, gözüm kararmış, yeni evliyiz, böyle gözümde o garip şapkalı adamın görüntüsü, sesi kulağımda, gözümü bir açtım ağabey, bak sen okumuş adamsın, insana oluyormuş böyle, dünyanın en sakın adamıyım yoksa, ama oluyormuş, gözümü bir açtım, hani şimdi orasını teknik lise yaptılar, Kâğıthâne tarafındaki eski karakoldayım, başımda iki tane polis, ellerimde kelepçe, ne oluyor demeye kalmadı yedim sırtıma sopayı, nasıl vuruyor polis, içeriden de bizim hanımın sesi geliyor, ağlıyor ama nasıl bağıra bağıra, polis vuruyor, ulan diyor, katil piç, utanmadın mı lan, köpek seni diyor, nasıl vuruyor ama, ama, ama ağabey sen okumuş adamsın, o televizyonu kapatsaydı bizim kayınpeder olmaz mıydı, en sakın insanda bile oluyormuş, cinnet işte ağabey, Allah uzak kılsın, düşmanıma da vermesin, ama o televizyondaki boktan şapkalı adam benden kıymetli oldu işte iyi mi, hayırlısı dedik yine, kaç yıl verdiyse hâkim baba eyvalah dedik, tek kelime etmedim mahkemede bile, hanımla da boşandık tabii, ne yapalım, Allah düşmanıma göstermesin, geldik işte şükür, sen okumuş adamsın, bilirsin, yirmi versen yeter ağabey, Allah bereket versin, düşmanıma vermesin.❧

AKIN ÇOKUĞURLUEL

AFİŞ

Elinde yine o afiş vardı. Islak dudakları aralanmış, gözleri kapanmış bir kadının, ‘Hayatın tadını çıkar.’ diyordu. Kadının, dudaklarının arasından bu cümleyi söylediğini hayal ettiği sırada, şefinin içeriden gelen sesi ile irkildi ve gözlerini ergen bir çocuğun açık saçık dergilere bakarken yakalandığı zamanki telaşı ile utançla çevirdi.

‘Eğer bugün de o afişi asmadan gelersen bu sefer seni ben bile kovulmaktan kurtaramam’ dedi şefi.

O afişi zamanında asabilmek için daha dün bayat nefes, ekşimiş ter ve pazardan alınmış ıslak pırasa kokuları çşliğinde nasıl saatlerce otobüsle yol gitliğini, üstelik otobüsün yolda arıza yaptığı için şoförün ağza alınmayacak küfürler ile tüm yolcuları nasıl indirdiğini ve gideceği yere şehvetle aralanmış dudaklarla birlikte yürümek zorunda kaldığını aklına getirdi. O boş arsaya vardığında afişi asacak yerdeki tahta zeminin boş olduğunu söylemek istedi Mecit. Huzursuzca hareketlendi yerinde. Derin, boşluklu bir nefes verdi. Başını eğdi. Odadan çıktı.

Kapıyı arkasından kapattığı anda yüzüne çarpan o sert soğuğu, kırklı yaşların kendisine armağan ettiği dizlerindeki sızıyı hissetti. Pembe’yi, Remzi’yi, Refiye’yi düşündü. Pembe’nin gözleri aklına geldi. İçi ısındı. ‘Şimdi ne yapıyorlardır’ diye geçirdi aklından. *Pembe yiyecek birşeyler ısıtmıştır.* Evde yiyecek hiçbir şey olmadığı zaman bile mucizevi bir biçimde her zaman hazırlayacak birşeyler bulabiliyordu Pembe. Refiye açlığa dayanamazdı zaten. *Acıkınca ortalığı birbirine katar kerata.* Çocukların, ağızlarına sokulan herşeye dünyanın en lezzetli şeyiymiş gibi saldırmalarına hayranlık duyardı. Katı yağa bulanmış bir dilim kurumuş ekmeğin, katılaşmış bir yoğurdun üstüne gezdirilen bir tutam toz şekerin, bir bisküvi parçasına sürülen bir kaşık salçanın dünyanın en özel ve en bereketli yiyeceği olduğunu düşünürdü Mecit.

Bunca yıl sonra ne de iyi olmuştu kızlarının doğması. Dört yıl önce Pembe’nin gebeliğini öğrendiklerinde Pembe’nin gözlerindeki korku ve tedirginliği görmüştü halbuki. Ne yapacağını bilemeyip de alçacele çıktığı sokakta köşebaşındaki Fadik’in evlerinin taş duvarından dışarı sarkan asi bir gül ağacının henüz tomurcuklanmış bir dalını koparmıştı. Koparıırken parmağına batan dikenin akıttığı kan, haberi aldığı anda içinde tutmakta zorlandığı, korku ve

tedirginlik dolu bir damla gözyaşı ile birleşmişti. Evc dönüp hiçbir şey söylemeden çıplak gül dalını Pembe'ye verdiğinde, aynı bir damlanın onun gözlerinden de süzülmesine yemin edebilirdi. Ama bakmamıştı yüzüne. Utanmıştı Pembe. Öyle ya, on iki yaş vardı Remzi ile aralarında.

Remzi'nin de doğumunu dün gibi hatırlardı. Kaynatılan suların buharları arasında kalan evin içerisinde Remzi'nin zayıf sesini duyduğunda yaşadığı şeyin o evde gördüğü sisli bir rüya olduğunu sanmıştı Mecit. Ebe kadın gelip de 'Bi oğlun oldu Mecit. Gözün aydın' dediğinde anlamıştı kendi yalın gerçeğini. Yine ne yapacağını bilemeyip dışarı fırlamıştı. Kapıda gözaydına gelen komşularıyla yüz yüze geldiğinde gözlerinden akan o bir damlayı görmemeleri için ne çok çaba sarf etmişti. Evc döndüğünde buhar evin içerisine sinmişti, yatakta terden boncuk boncuk olmuş alnı ve mutluluktan yorulmuş gözleriyle Pembe'yi görmüştü. Bebesi koynunda Mecit'e bakıyordu Pembe. Buruş buruştu Remzi ilk gördüğünde, bu hali ile bir insan yavrusundan çok sevimli bir maymun yavrusuna benziyordu. Dışarıdaki dayanılmaz sığağa rağmen, yanına gelip de alnına ilk öpücüğü kondurduğu zaman ağlamıyordu Remzi.

İlk 'baba' kelimesini duyduğunda bir süre hareket edememişti Mecit. Babasını on beş yaşında kaybetmişti. En son ona 'baba' derken hissettiği güven duygusunu hatırlamıştı o ilk kelimede. Kendi çocuğunun, babasının ismini verdiği minik Remzi'sinin de aynı muhtaçlıkla 'baba' dediğini düşünüp korkmuştu. Remzi, onun babasızlığıyla ilk yüzleşmesi idi. Üzerine titrerdi Remzi'nin. Sessiz bir çocuktur. Diğer çocuklar gibi hareketli değildi. Diğer çocuklar gibi yaramazlıkları yoktu. *Olsaydı keşke, ama yoktu.* Kulaklarının az duyması ve doğuştan vücudunun kansız olması, ayaklarının hemen buz tutup üşümesine, iç yakan sessizliğine ve Mecit'in her baktığında yüreğini burkan hareketsizliğine sebebiyet veriyordu.

Kulakları için bir cihaz alabilirlerdi ama bunun için epeyce para biriktirmeleri gerekiyordu. Başlamışlardı da biriktirmeye azar azar ama kısa zamanda denkleştirmeleri güç görünüyordu. Kansızlığı ve üşümesi için de evin içinin yaz kış sıcak olması gerekiyordu. Yazın kerpiçten yapılmış, güneş görmeyen, toprak tabanlı evleri mevsimin tüm sıcaklığına rağmen ısınmadığında evin zeminine kalın battaniyeler, bakkallardan türlü türlü ağız eğmelerle aldığı mukavvalar sererdi. Pencereleeri sık sık onarır, sıkı sıkı kapatır, pazardan yünlü iç çamaşırlar alardı. Kendi çoraplarını burunlarından ufaltıp giydirdikleri dahi olurdu. İki kat çorap giydirirlerdi yazın ortasında bile. Ama kışın... İşte o zaman tek göz odalarının ortasında her daim bir soba yanması gerekirdi.

O afiş... Onu bugün de asamaşa belli ki işinden olacaktı. O afiş asmaya zaten kimse gönüllü olmamıştı. Şefleri onu asana fazladan para vereceğini söylediğinde, işitme cihazını ve yakacağı düşünüp  ne  ıkıvermişti Mecit.

Üstelik evine de yakındı o boş arsa. Bilirdi oraları. Kimsesizdi. Terk edilmişti. Hizmet gelmezdi. Kuş uçmaz, kervan geçmezdi. ‘Hayatın tadını çıkarcak’ kimseler gitmezdi.

Tıklım tıklım dolu otobüse yine nefes nefese yetişti. Kendisinden sonra gelen bir dolu kaba adam, elleri kolları dolu, çenesi düşmüş bir dolu gevezec kadını yine ite kaka önüne geçti Mecit’in. Mahallenin bitirim delikanlılarının, fırlama çocuklarının, narin kızlarının, bir de yol verdiği iki büküm yaşlıların arkasına sıkıştı cinde afişi ile. Yüzünü otobüsün çıkış kapısının camına dayadı. Dışarıya baktı. Yol boyunca elindeki afişin benzeri diğer afişlerin asıldığı billboard’ları gördü Mecit. Kadının şehvetle aralanmış dudaklarına dalıp gitti, ‘Hayatın tadını çıkar’ demesini duydu utanarak. Fırından çıkan bir baba gördü elinde ekmekle. Pazar filesini taşıyan bir kadın. Evinin önünde top koşturan çocuklar. Bacasından duman tüten evler. Elindeki afişi daha sıkı sıkı. O billboard’ın tahtalarının tamir edilmiş olması için bildiği ne kadar duvara varsa etmeye başladı. Otobüs durdu, boşaldı, sonra tekrar doldu, tekrar hareket etti. Ter kokanlar, itenler kakanlar, ayağına basanlar, kavgaya tutuşanlar, pazar çantasını taşıyanlar, bağırانlar çağırانlar, indiler, bindiler; indiler, bindiler. Mecit gözleri dışarıda, yanaklarının izine, nefesinin buharına baktı.

Afiş elinde, dolmuş binmesi gerekli mesafeyi yürüterek geçtiğinde, dolmuş vereceği paranın yanına kar kalacağını hesaplayarak yürümeye devam etti. Kuru soğuk kulaklarını yakıyordu. Burnu akıyordu. Afişi tuttuğu eli buz tutmuştu. Yanakları kızarmıştı. Birkaç sokak geçti, çöplerden yemek aranan köpekler gördü. Köpeklerin kaçırdığı ve onların artıklarından beslenmeyi bekleyen köşebaşı kedilerini. Cebindeki bir parça simidi köşebaşında bekleyen minik bir yavru kediye verdi. Kedinin simidi keyifle kemirini izledi. Refiye geldi aklına. Gülümsedi Mecit. Ona yaklaşan bir köpeği sert bir hareketle kovdu. Çıkardığı sese inanamadı. Köpeğin kuyruğunu kıstırıp kaçışına baktı. Yanından iki delikanlı geçti sustalıları sallayarak. ‘İyi akşamlar abi’ dediler. ‘İyi akşamlar gençler. Dikkatli olun’ dedi Mecit. Duymadı gençler. Remzi’yi düşündü. *Ya o da duyamazsa...* Soğuk içini biraz daha acıttı Mecit’in.

Hava karamıştı. Afişi asması gereken yere geldiğinde, billboard’ın tahta yüzeyinin yine boş olduğunu gördü Mecit. Afişi iki eli ile sıkıca sıkı. Yutkundu.

Dün yine böyle olduğunda, soğuk evine eli boş gideceğini düşünüp de camı sıkıldığında, kafasını dağıtmak için gece geç vakte kadar dolaşmıştı. Sokaklarda gezinmişti. Evlerin ışıklarını izlemişti. Cebindeki son sigarasını yakıp, sigarasının dumanının bacalardan tüten dumanlara karışmasını seyretilmişti. Soğuk evini, minik Refiye’sini, sessiz oğlu Remzi’yi, güzel karısı

Pembe'yi düşünmüştü. Köşebaşında Fadik'lerin evinin önünden geçerken taş duvardan asice sarkan gül ağacının tomurcuklanmış dalını görmüştü. Dikenlerinin yüreğine batıp damla damla kanattığını hissetmişti. Eve bir suçlu gibi girdiğinde yanan sobanın başında Pembe ve çocuklarını görmüştü uyurken. Buz gibi bulacağını düşündüğü evi sıcacıktı.

Evine gitti Mecit. Kapısını çaldı. Açılan kapıda gülümseyen karısı Pembe'yi gördü. Bacağına koşa koşa gelip sarılan Refiye'sini... Tencerede kaynayan yemeğin dumanını, yayılan mis gibi yemek kokusunu içine çekti.

'Bahçede ot buldum.' dedi Pembe hevesle. 'Onları topladım. Ot yaptım çocuklara. Tam zamanında geldin.'

Çıtır çıtır yanan sobanın yanında oturan Remzi'yi gördü. Yanına oturdu, saçlarını kokladı. Yer sofrasının hazırlanışını izledi; kızının minik adımlarla ekmek, bardak çatal taşımamasını, karısının tencereyi karıştırmasını, sobanın üzerinde şimdiden demlenmeye başlayan çayın dumanını, Remzi'nin bir tahta parçasını daha sobaya atışını... Remzi babasına baktı. Söylemek istediği bir şeyler var gibiydi. Remzi'in yanında duran diğer tahta parçaları dikkatini çekti sonra. Refiye geldi, başını Mecit'in göğsüne yasladı. Ot geldi sofraya, ortaya konuldu. Çatallar dağıtıldığında hala kendisine bakan oğluyla göz göze geldi.

'Baba...' dedi Remzi. İçi çekildi Mecit'in. Gözleri doldu. O günkü gibi basırlığını hatırladı.

'...bunları boş arazideki billboard'dan söktüm. Acayip ısıtıyor. Nerden baksan bir hafta ısıtır bizi.' dedi. Yanındaki tahta parçalarını gösterdi gururla.

Mecit'in gözlerinde bir damla birikti. Kapının önünde bıraktığı afişi getirdi. Aralanmış kadının şevvetli dudakların arasından, kapalı gözlerle söylediği slogan geldi aklına.

'Hayatın tadını çıkar.'

Afişi kıvırdı, sobanın içine attı. Yanan sobanın içinden yansıyan alevler Remzi'nin ısınmış gözlerinde gururlu parıldamalar oluştuyordu. ❧

M. YÜCEL ÖZTÜRK

YAĞMURLU BİR CEMİLE

“Kullanılmışları veriiin, yenileniiiiieeeeean!”

Sokaktan Geçen Eskici

“Aman dünya ne dar imiş.”

Evlerin Birinden Bağırın Türkücü

“Hayat böyle kanka, tak diye unutuyor her şeyi herkes.”

Köşe Başındaki Yalancı

Cama iliştirilmiş bir ölü eskisi.

Gitmiş de gelmiş kadar ürkek. Yağmurlu bir pazar günü, buğudan bir resim Cemile.

Rüzgârın karnını yarmışlar da içini sızıyla doldurmuşlar. Otları titretip geçiyor iniltisi. Kış ortasında yeşillenen otları. Duvarın dibinden fışkıran otları.

Camda yol yol akıyor Cemile'nin yüzü. Sonra dönüp buğulanıyor.

İncirin dalları vuruyor cama. Eğilip bakıyor içeri. Kaldırıma dikilmiş iki sabit gözbebeğini sıvazlıyor dökülmemiş yaprağı. Ölmeceyen adamlar gibi olan yaprağı. Yarısı sarı, yarısı yeşil.

Dedesinin gözlerinin beyazı sarı, siyahı yeşil.

Cemile'nin yüzüne iki derin çukur açmışlar da içine şu sokağı koymuşlar. Birbirini suya yatıran düşük belli oğlanları, sır pır uçan naylonları, anneleri sürtüyen pazar arabalarını, fırıl fırıl dalgalanıp geçen kadınlı çarşafı, kundurasını yarım giymiş kahvehane yolcularını. Sokak lambasını da koymuşlar. Ama ışığını alıp gitmişler. Bazı akşamlarda gelip sokak lambasının direğine yaslanan adamkarasını da bırakmamışlar. O adamkarasını bırakmadıkları gibi, oradan Cemile'nin penceresine dikilen derin bakışları da komamışlar. Geceyi tırmalayan ıslak kediler tünüyor nicedir adamkarasının yerine. Ama boşluk dolmuyor.

Yağmurun coşkusu ihtiyar kaldırım taşlarını oynatıyor. İki tombul bilek pencereden görünüyor, bir sofra bezini çırpıyor aceleyle. İp atlayarak geçiyor kız, saçları belinde. Arada çalınan ıslığa aldırılmaz görünerek. Su içinde. Günlük güneşlikmiş gibi.

Haydi Cemile, buğulu camdan ayrıl da gel. Yaşamın öz sesi çingıldıyor. Bir şey olmamış gibi.

İki ay önce Cemilelerin kapısını açmamışlar gibi. İki battaniyeye iki ölü sarmalayıp götürmemişler gibi. Toprağı iki yerden yarıp, hemen doldurup da anne ve baba diye iki tümseği ona göstermemişler gibi. Zehir saçan şu dünyanın onca insanı ölmek nedir bilmezken, sobanın dumanı, dumanın zehri, zehrin Azrail'i iki canı alıp gitmemiş gibi.

Yasla cümbüş yan yana. Ortasında Cemile. Kilitli odada canlıların ölmüşlüğü, ölülerin bulunmuşluğu, o bulunmuşluğun içe akan zehri. Diğer odada ölümsüz bir dedenin dört duvarda gezinen kelimeleri. Sokaktan gelen çılgınlığa karışan kelimeleri.

Dedesinin sesini Kafdağı'na götürüp atmışlar da yerine hiç dinmeyen bir rüzgâr getirmişler. Kısa uykularında bile konuşuyor. Ölemediği müddetçe sus'amayacağını farkında değil. Kendine kalırsa türkü söylüyor. Cemile bakışlarını sokaktan kurtarabildikçe dedesinin yan odadan gelen sesine kulak kabartıyor. Çok tizleşti. Açlık nağmesi. Buğulu camda yüzünün yansısını bırakarak mutfığa yöneliyor. Çorbayı ısıtıp dedesine getiriyor. "Sen de kimsin ha?!" diyerek bir yabancınn elinden çorba içiyor ihtiyar. Kâseyle dudak arasındaki boşluğu da üç beş kelimeyle dolduruyor. Gözlerine bakıyor Cemile. Beyazı daha sarı, siyahı daha yeşil. Ne öteye göçmüş ne burada kalabilmiş. Çorba bitince "Git başımdan," diyor, "türkü söyleyeceğim."

Türkü susmasın istiyor Cemile. Yüz senclik cümleler birbirine eklemelenip uzasın bir süre daha. Kâseyi mutfığa bırakıp lavaboya yürüyor. Ellerini yıkamak yerine aynaya eğiliyor. Beyazlarını saymak yükünü daha da ağırlaştıracak diye aniden aynayı ters çeviriyor. Yirmiden otuza giden trende daha. Dünya kadar yıl önünde. Ardında dünyadan ağır günler. Koşmakla durmak arasında.

Dönse, buğulu cama gitse, adamkarasının yerinde ıslak kedileri görecekti. Görse kötü olacak. Kötü olunca boşluktan yapılmış da cama iştirilmiş bir heykel gibi donup kalacak. Öyle baka baka zamanı unutacak. Zamanı hatırladığı zamanlarda ise yeniden sokağa çıkmak ona korkunç gelecek. Babasının ne heveslerle açtığı *Terzi Cemile*'de yeniden dikime başlamak suç mahalline dönmek hevesi gibi onu ürktürecek.

Odasına geçiyor. Perdeyi açmadan rüzgârı dinliyor. Işıksız sokak lambasının dibinde ha desen doğrulup da pencereye yürüyecek bir adamkarasının var olmasını istiyor. Öyle dua ediyor. Fakat perdeyi sıyrıp da bakamıyor. İçeride dedesinin sesi ıslığa dönüşmekte. Uyku nağmesi.

Adamkarasını bir rivayet eylemişler de içi sızı dolu rüzgâra emanet eylemişler. Rüzgâr bu rivayeti çalkalayıp büyütmüş, dönmüş dolaşmış da titrek otların arasına anlatmaya niyet etmiş. Kış ortasında yeşillenen otların. Duvarın dibinden fıskıran otların. Şimdi inleyip geçmesi boşuna değil.

Rüzgâra kulak veriyor Cemile. Pencerenin dışındaki rüzgâra. Perdenin içindeki Cemile. Yas için tüm lambaları kırmış adamkarası. Yas için gitmiş. Ama dönüyormuş şimdi. Gelip ıslak kedilerin kıyısına oturuyormuş. Sonra Cemile'nin yol yol akan yüzüne yaklaşıyormuş.

“Geldim.” diyormuş. “Gelir misin?” deyip elini uzatıyormuş. “Yas...” diyormuş Cemile. Adamkarası “Yasla ömür geçer mi?” soruyormuş. Ölüp de dirilmiş birisi gibi yaşayıp gitmek istemiyormuş Cemile, yaşayıp da ölmeyi arzuluyormuş. “Gel!” diyormuş öteki. Cemile kapının yerini bilemiyormuş.

Dedesinin türküsü duvarlarda gezinip duruyormuş kesik kesik.

İncirin yaprağı anlatılanları dinlemek için daha da uzanıyormuş ileri. Daha da ileri.

Rivayetten bir çıksa Cemile, yaprağı göreceğinden korkuyormuş.

Yarısı sarı, yarısı çamur. ❧

SENEM GEZEROĞLU

PENCERE ÖNÜ SİGARALARI

Yaktı. Dumanlar arasında buğulanan ve kaybolan gözleri vardı. Baktı. Çok derin. “Uzaklara bir bakışın vardı kafeteryada. Keşke yalnız bunun için...”

— Anlat bakalım. Nasıl gidiyor?

— İyi işte. Her şey aynı... Bıraktığın gibi.

Bıraktığın gibiyim evet. Ama hiçbir şey aynı değil. Giderken açtığın yaralar da gözlerin gibi. Derin. Kuyulardan bile daha derin. Ben o göz çukurlarında kaybolurum, boğulurum. Bilirsin.

— Doğru, bıraktığın gibi. Ama toparlamışsın kendini. Yaralarını sarmışsın gördüğüm kadarıyla.

— Her ne kadar ağır yaralı olsam da zaman, her şeyin ilacı derler.

— Senin de ilacın oldu mu peki?

— Her şeyin ilacı oldu.

Sensizlik hariç...

— Ne güzel, iyileşmene sevindim. Ben...

Sandy marka, açık yeşil bir çakmak. Parmaklarının arasında dolaştırdı bir müddet. Düşündü. Çakmak, kendini yakmadan sigarayı yakamazdı. Kuraldı bu. Yaktı çakmağı, sonra bıraktı. Tutuştu her şey, elleri tutuştu. El ele tutuşmazdı onun elleri. Ateşle tutuşurdu. Elllerinde ağırlaşan çakmağı masaya koydu sonra. “Masa da masaymış ha. Bana mısın demedi bu kadar yüke.”

— Kaç yıl geçti aradan? İnsan unutuyor zamanla.

— Tabi, unutmayı bile unutuyor.

— Aslında...

— Evet, aslında?

— Tam da sana her şeyi anlatmaya karar verdiğim anda evleneceğini öğrendim.

— Yaaa! Peki sonra? Sonra neden?

— Sonrası işte... Bildiğin gibi.

Bildiğin gibi değil, hayır. Hiçbir şey bildiğin gibi değil. Kaç defa sana gelmeye niyet etsem hep eşikte buldum kendimi. Bir adım sonrası ateş, bir adım gerisi buz. Tam yanmayı göze almışken. Evlenecekmışsin işte... Duydum. Çaresizlik ve cesaretsizlik arasında gidip gelmelerim oldu. Eşikte durdum. Durdum ve sustum.

— Sustun?

— Haa evet, dalmışım.

— Bazen düşünüyorum da gelseydin, evleneceğimi duymuş olmana rağmen gelseydin. Belki şimdi böyle, pencere önünde iki yabancı gibi oturuyor olurduk.

— Olsun, buna da razıyım. Yabancı bile olsak, aynı pencere önünde değil miyiz?

— Öyleyiz, evet. O hâlde, iyi ki pencereler var.

— Sahi... Bir evin, iş yerinin, kafenin neden penceresi olur ki?

— Mimar olarak mı cevap vereyim yoksa şair olarak mı?

— Şair bir mimar olarak...

— Duvarlar içini döksün diye herhalde.

— Odalar içine kapanmasın diye herhalde.

— Senin de penceren var mı peki?

— Yok. Ben, yıllar önce kapattım bütün pencerelerimi.

Yalan. Sen benim... Hiç kapanmayan penceremsin.

— Peki, öyle olsun.

Sigara içişini izledi bir müddet. Sağ elini... İşaret ve orta parmağını... Parmaklarının arasında kalanı... Seyretti uzun uzun. Beyaz zehri dudaklarında güle benzetmesini... Gül yapraklarını içine çekişini... Gülleri küllere döndürmesini... Aldığı her nefesi duman duman geri verişini... Sigarayı tablaya vururken parmaklarının ahenkle dans edişini... Öylece seyretti. Sonra gözleri o küçük dikdörtgen pakete ilişti: "Sigara içmek öldürür" yazıyordu. Bu dünyada önceden uyarılması gereken başka fiiller vardı oysa, "Âşık olmak öldürür" denseydi belki âşık olmazdı. "Bu zamanda âşık olmak yasaktır. Olanlara ve olmasına göz yumanlara 470 sayılı ebced kanun uyarınca unutamama cezası uygulanır" denseydi belki âşık olmazdı. Ama o uyarılmamış, uyandırılmamıştı.

— Peki, neden şimdi? Onca yıl sustun madem, şimdi de sussaydın ya? Ben... Ne bileyim işte. Keşke bilseydim. İnsan geçmişe bakıp ihtimalleri düşününce...

— Bilseydin de seçimlerin değişmezdi. Yine evlenirdin. Ama bu sefer benim yangınım daha büyük olurdu.

— Yanılıyorsun. Kendin kurguluyorsun. Sonra kendi kurgularında kayboluyorsun.

— Haklısın. Kayboluyorum.

Kayboluyorum sisli bir ormanda. Her yer karanlık, her yer duman altı. Bakışlarım çarpıyor gecenin en tenha yerine. Ağaçlar göğe yükseliyor, yükseliyorum ben de sana. Attığım her adımda geçmişin hışırtı sesleri. Baykuşlar dönüyor tepemde, korkuyorum. Kayboluyorum bu ormanda, hadi tutsana beni. Tutup bir daha bırakmasana... Önce tutup sonra tutuştur sana...

— Kaybolma sakın, bir daha nerde bulurum ben seni?

— Bulamazsın doğru. Mekân muamma bizde, zaman zaten kül olmuş.

— Karakterleri silik bir öykü gibiyiz, sisler içinde kalmışsınız sanki.

— Doğru. Birbirimizi görmüşüz ama bulamamışız.

Sigarayla katmanlaşan bir sis bulutunun arkasındaydı. Griye döndü aldığı her nefes. Çakmaklaşan gözleri ara sıra kıvılcımlar saçmasa, bu koyu dünyanın iyice duman altı olduğuna inanacaktı. Dumanları araladı. Neden sonra, bütün ağırlığıyla masada duran o yeşil çakmağı aldı. Okşadı. Avucunda sıkı. Eli, çakmaktan daha sıcaktı.

— Bu çakmak...

— Senin olsun.

— Gerçekten mi? Çok sevindim, teşekkür ederim.

— Masumiyet Müzesi'ni okudun mu sen?

— Yok, okumadım.

— Oradaki karakter sürekli sevgilisinin eşyalarını topluyor, sonra da onları bir yerde biriktiriyor. Adına da "Masumiyet Müzesi" diyor.

— Güzelmiş. Severek en son lisede bir kitap okumuştum. İlk psikolojik roman mıydı neydi?

— Eylül.

— Hah işte. Eylül. Orda da iki âşık vardı ya, Suad'la Necib... Yasak aşk işte. Yanarak bedel ödüyorlardı.

Ödediklerim ölmekten ağır. Benim bedelim sensin.

— Evet, sadece su değil bazen ateş de temizler.

— Sevmek gibi bir eylem neden temizlenmeye ihtiyaç duysun ki?

Çakmağı yaktı. Parmaklarını yavaşça alevden geçirdi. Sonra ona baktı. Sadece parmaklarının değil gözlerinin de bir alevden geçtiğini anladı. Anladı ve bir sigara da o yaktı. Sonra söz verdi kendine. Dudaklarına dokunan ve gittikçe kırmızılaşan bu beyaz gül, ilk ve son sigarası olacaktı.

* * *

- Duydun mu karşı binada yangın çıkmış dün gece?
- Duymaz olur muyum, bir çığlık bir bağırıtı gece vakti hop kalktık.
- Biz de öyle valla. Bir yandan ambulans bir yandan itfaiye... Nasıl korktum nasıl!
- Ben de komşu ben de. Cehennem yerine döndü mahalle.
- Ölen kalan var m'ola?
- Sorma, şu sekizinci kattaki var ya, hani hep camdan bakan.
- He he bilirdim onu.
- Ahh işte onun evi yanmış, ölmüş zavallı.
- Amannnnn, pek de gençti. Neyden çıkmış ya yangın?
- Sigaradan diyolar. Pencerenin önünde sigara içerken uyuyakalmış herhal.
- Vahhh, hiç mi fark etmemiş ya?
- Bilmem ki, dumandan zehirlendi zahir.
- Vahhh, pek yazık olmuş.
- He ya çok yazık olmuş...
- ...

SELMA TÜRKÖZ

İYİ Kİ “O” VAR

Nce söylerseniz söyleyin kalamayacağım burada, her şey üstüme geliyor. Boşluğa asılı bir yaşamın ortasındayım, nefes alamıyorum, kötü bir ruhun pençesi var üzerimde. İçimdeki tahta kurdunun varlığı delik deşik ediyor beni.

Eskiden yüksek bir tepeye çıkıp önümde uzayan sonsuzluğa baktığımda, tabiat adına gördüğüm bütün güzellikler, üstü örtülü yediverenimi uyandırır-
dı; tatlı esen akşam rüzgârı, güneşin merhamet dolu ilk bakışları, böceklerin vızıltısındaki armoni... Bir çiçeğin kokusuyla ya da bir çocuğun gülüşüyle be-
ni diri tutan çekici kuvvet uğramıyor, hayatımı canlı kılan o sırrı kaybettim.

Hırçın bir yağmur pencereyi kamçılıyor onun tehditkâr sesini dinliyorum. İşbirlikçisi şimşek birkaç numara yapıyor fakat güçleri yetmiyor beni tedir-
gin etmeye. Masadaki, yarım kalmış kitabım dekor gibi duruyor önümde. Sayfalarına bakıyorum ama yazılarını görmüyorum. Birden kelimeler, koza-
dan yeni çıkmış kelekler gibi uçuşmaya başlıyor: Sarı, yeşil, kırmızı, ma-
vi... Odanın her tarafına dağılıyor, bir türlü geri dönmüyorlar yerlerine. Dal-
gın bakışlarım pencereden dışarı kayıyor; çöpçüler, önceki günden kalan ya-
şam anılarını -kutsal bir görevi yerine getirir gibi- sessizce topluyorlar.

Çöpçüler yüklerini her gün nereye götürürler? Kimselerin görmediği yer-
lere mi? Ahh! İçimde birikenleri de verebilseydim onlara...

Yukarıda ihtiyaç duydukları her şeyi buldukları için aşağı bakmayan in-
sanların arasındayım; birbirinden oldukça uzakta, bulutların üzerindeki köşk-
lerde yaşayan insanlar... Dürbünümü aşağıya çevirip kendi yokluğumu izle-
mek istiyorum, kendi gölgemi.

Yıllardır bu sahnede olmaktan yoruldum. Sıram geldiğinde hangi diyalog-
da hangi rolde yer alacağımı bilmiyorum. Bir yanılsamanın ortasındayım,
hangi ben diğerinden daha gerçek? Aynı perdelerin değişik oyuncularla, fark-
lı kostüm ve maskelerle oynandığı bu yaşamdan uzaklaşmak, kaybolmak isti-
yorum. Var olmaya cesaret edebilen yanım, verdiği sözden caymış görünüyor.

Yüzüme üşüşen bir bakışın varlığıyla iç dünyamdan ayrılıyorum; Türkçe
öğretmeni Dilara Hanım yanı başımda. İçeri ne zaman girdiğini anlayamıyo-
rum. Samimi olmadığımı düşündüğüm bir hayretle: “Ayy! Hocanım, burada
mıydınız?”

Sorunun anlam yüklü(!) içeriği cevap verme isteğimi kırıyor. “Buradayım.” demeyeceğim. Parmağındaki zengin kesimli pırlantayı görmem için, elini yelpaze gibi yüzünde hareketlendiriyor. Fakat ifadesinde hiçbir değerli taşın telafi edemeyeceği mutsuzluğu, doyumsuzluğu görebiliyorum. Pencerenin önündeki -onca bakıma rağmen büyümeyi reddeden- çiçeğe takılıyor gözlerim, neyin eksikliğini duyuyor acaba?

Önümden geçerken burun deliklerini havaya kaldırıyor, üstten bakışlarıyla beni süzüyor. Israrla gözlerimi arıyor ama gözlerim onun üstünde durmuyor. Gökkuşağının bütün renkleriyle maskeleyiği yüzü; ifadesindeki soğukluğu, yapmacıklığı, mimiklerindeki itici aşırılığı örtmeye yetmiyor. Yüzüne oturttuğu dostluk belirtilerine tahammül edemiyorum. Onunla anlamsız bir gevezeliğin içine girmek istemiyorum. Cevap alamayınca bozuntuya vermeden; “Benim dersim bitti, hadi iyi günleer!” diyerek alelacele çıkıyor öğretmenler odasından. Onunla geçirmek zorunda kaldığım beş dakika beş saat gibi geliyor bana; zaman, muhalif izafiliğiyle aleyhime çalışıyor.

Odada uçuşan kelimeler muhatabı olmayan konuşmalara dönüşüyor birden; mübalağalı nidalar, kinayeler, azarlayıcı fiiller, ağır mecazlar, dolambaçlı ifadeler... Bedeni olmayan, büyümlü kapris içindeki bir ses bu. Ondan kurtulmak istiyorum. Gözlerimi kapıyorum, bir oyun bahçesi düşünüyorum; çelik çomak, tahterevalli, salıncak...

Kapının müzikli açılışıyla bakışlarımı diğer tarafa çeviriyorum. Yirmi yıl öncesine ait ctek döpiyesi ve iki yıldır boyamadığı saçlarıyla emektar öğretmen Mukadder Hanım şimdi içerde. Tedirgin bakışlarında işkence çekiyor izlenimi var. Küçük ve aksak adımlarla yürürken her an düşecekmiş hissi oluşturuyor bende. Muşambası solmuş sandalyeye otururken, düşüncelerimi doğrular gibi derin bir ‘off’ çekiyor. Neyse ki vücudu sandalyeye isabet ediyor. Bakışlarımı fırsata çevirmek istercesine kalın gözlüklerinin üzerinden beni hedefleyerek: “Ahh! Gençlik. Ben sizin yaşınızdayken hocanım, köyde çalışıyordum. Ne kalacak yer vardı ne de doğru dürüst bir okul! Sınıfın sobasını bile ben yakardım. Eşekle su taşıdığımı bilirim. Boşuna mahvolmadı bu beden. Şimdiki öğretmenler öyle mi ya? Hazıra konuyorlar, yine de bir şey beğendiremiyorsun.”

Aradığı suçluyu bulmuştu işte. Diken gibi batan bakışları -evet başka türlü anlatamam- üzerimde gezinmeye devam ediyor. Bir an onun yerine koymaya çalışıyorum kendimi: Düşle gerçek, geçmişle bugün arasındaki uzlaşmazlık ele geçiriyor beni; yapamıyorum, ne oradayım ne burada. Ders zili çalıyor, oflaya puflaya yerinden kalkıyor; geldiği gibi sürüklenerek gidiyor.

Onu düşünüyorum ardından; yaşına rağmen hayatla mücadelesini ve kendimi... Hayat, bir savaş meydanındaki gibi düşman akınlarına açılan yollarla do-

lu. Bir tarafı emniyet altına alsak, diğer taraf savunmasız hale geliyor. Bir başkasının darbesiyle düşürülüp kenara itildiğimizde, kazananın eline ne geçiyor?

Havada uçuşan kelebekler ara sıra üzerime konuyor. Yakalamak için yaptığım her ani hamle sonuçsuz kalıyor. Bir deniz hayal ediyorum ufuk çizgisine kadar uzanan. Bulutların koşuşturduğu mavi gökyüzü açılıyor önümde. Her bulut farklı bir kişiliğe bürünüyor; ağlayan, gülen, kıskanan, endişelenen, seven, 'nefret eden'... Aynı zemin üzerinde yaşayan içimizdeki *bizler*, birbirlerini hiç tanımaksızın iletişim kurmadan doğup ölüyorlar. Gerçek *biz* sessizce çıkıp gitmiş; yerine yabancıları bırakarak.

Kapı aynı ucuz besteyi tekrar seslendiriyor. Fen Bilgisi öğretmeni Fikriye Hanım ve sadık arkadaşı Resim öğretmeni Aytan Hanım dalıyor içeriye. Başlarıyla hafifçe selam verip odanın kuytu bir köşesine çekiliyorlar. Fısıltılı konuşmaları, sessizliğin sağladığı boşlukta bana kadar ulaşıyor. Yine biri hakkında kriminal çalışma yapıyorlar. Bu seferki hedef Müzik öğretmeni Cansel Hanım: "Yolda genç bir erkekle yürürken görülmüş, gayet samimi bir haldeymiş." Ara sıra bakışlarıyla beni yokluyorlar; suskun ve hareketsizim, gözlerim kelimelerinin terk ettiği kitabın üzerinde.

Öğretmenler odasına habis bir karanlık çöküyor, onun şiddetini anlamak için gözlerimi kısıp dışarıda titreyen zayıf ışığa bakıyorum. Duvarda beliren iki gölge kulak kulağa hararetli konuşmalarına devam ediyor. Gölge gittikçe büyüyor, odayı kaplamaya başlıyor. Ne kadar uğraşsam da gözlerimi onlardan ayıramıyorum. Durmadan yükselen ve artık ne olduğunu anlayamadığım konuşmalar ürkütücü yankılara dönüşüyor. Kulaklarımı tıkıyorum. Kitabımın firari kelimeleri uçuşarak odanın aynı tarafında toplanıyorlar. Gözlerimi kapıyorum, bataklıkta kirli sularla beslenen sazların hışırtısı bana ulaşıyor, çürümeye terk edilmiş bir cesedi akbabalar çığlık atarak gagalarıyla didikliyor. Gitmem, uzaklaşmam lazım buradan ama hareket edemiyorum. Neden sonra duyduğum sesin akbabalara ait olmadığını anlıyorum: "Ayy! Kahretsin yeni almıştım bu eteği. Şekerli çay lekesi, çıkmaz da."

Gölge aniden yok oluyor. Fikriye Hanımın sesi, beni öğretmenler odasındaki bedenime çağırıyor. Sahip olduğu en değerli varlığını kaybetmiş gibi bitmiş vaziyette, buhran dolu bakışlarını bana çeviriyor: "Hocanın ıslak mendiliniz var mı? Acele etmeliyim, yoksa leke sabitlenecek!"

Cümlesi yankılanıyor: "Yoksa leke sabitlenecek! Yoksa leke sabitlenecek!"

Bir yangın yerinin ortasındayım. Yan yana durduğum insanların ateşi besleyen varlığı her an benliğimi yakıyor. Ateş bulaşmadan bu yangını söndürmeye gücü yetecek birini arıyorum. Burada yaşarken, dikenli bir dağı aşmak için gösterilen sabır ve tahammüle ihtiyaç duyuyorum. Hastayım, en kötüsü de yaralarım aşılmaya çalışıyorum.

Dilini bilmediğim bir ülkedeyim sanki. Toplumun içindeki tutuklu halim, toplum dışı kılınmışlığım yaralıyor beni. Kalbimdeki zincirlenmiş hürriyet duygusu bu zindandan kurtulmama yetebilecek mi? Ahh! Şu içimdeki boğucu sıkıntı, zihnime bir türlü geri dönmeyen güzel hatıralarım, sahip olduğum birkaç iyi hali de içine çekip bilinmezliğe taşıyan beynimdeki girdap...

Düşümde gördüğüm bir yer vardı: Âdemoğlu ve Havva kızlarının bir arada yaşamayı becerebildiği; Naim, Me'va, Huld, Selâm... Yaşamın hangi güzergâhı götürür beni oraya? Henüz keşfedilmeyen o coğrafyada olmak istiyorum.

Okuldan dışarı çıkıyorum geride bir leke bırakarak. Rahmet olma sıfatını unutan yağmurun kançı izleri var her yerde. İnsanların birbirlerini tanımadığı veya içtenlikle selamlamadığı sokaklardan geçiyorum. Şehrin hâkim tepesine çıkıp beklemeye başlıyorum. Dallarında, hatıralarımın saklı olduğu kestane ağacının altındayım. Fakat o, bana yabancı gözlerle bakıyor. Eskiden kaçışlarımın hem hedefi hem sınırı olan o değil miydi? Hafızamın arka odasında saklı çocukluğumun kapısı aralanıyor, neler paylaşmıştım oysa onunla; kırmızı ayakkabım, bayramlık elbisem, bir türlü döndürmeyi başaramadığım topacım, ipim...

Keşke çocukluğumun mutlu bilmezliğine geri dönebilsem! Şimdi yaşama karşı ilgisizlik uykusuna dalmış bir kalbe sahibim, onu uyandıracak kimse yok. Eski güzel duygularımın nabızı atmıyor artık. Bütün iyi duygularım gasp edildi.

Huzurun iklimini özliyorum. O iklim kaç ışık yılı ötede?

Görünmez uzaklıklar beliriyor ufukta, güneşin kayıp ikizi sınırların ötesindeki varlığından haberdar ediyor beni. Düşümde gördüğüm yer bana gülümsüyor, şimdi çok yakınım. Yaşamın içindeki münzevî yanım, erken baharda tomurcuklanmaya niyet etmiş fakat gecenin ayazından korkup vazgeçmiş çiçeklere benziyor. Kışa boyun eğen tabiat ruhumla yakınlaşıyor. İçimdeki kara delik meydan okuyor varlığıma. Yenildim, kabul ediyorum. Yenilginin içindeki mahcup zafer, zamanın içindeki müttefik zaman çok bekledim sizi. Gökyüzüne bakıyorum, gözyaşlarıma değer veren bir kuvvetin mevcudiyeti beni hafifletiyor.

"İyi ki 'O' var." diyorum; "İyi ki 'O' var!"

Özgürlüğe kanat açmış bir grup kuşun çağrısı ctrafta yankılanıyor. Kuşların kanadına takılıp uçabilmek mümkün mü acaba? Elimde yol haritam yok, yine de sakınım. Çünkü biliyorum, *"kuşların yollarını kâğıt üzerinde göstermek zordur."* ❧

MÜZEYYEN ÇELİK

GELİN

Babası olmayan kızın kocası da olmuyormuş, Şengül bunu anladığında iki çocuğu vardı ve onları babaannelerinin esmer iri kemikli ellerine bırakıp annesinin evine gelmişti.

Bu tren yolunun hemen dibindeki ray seslerini kanıksamış evden gelin olarak çıkarken bu şekilde döneceğini hayal etmemişti. Her odanın farklı renk badanasına, duvarlardaki soba islerine, kül kömür kokusuna yerlerdeki desen desen kilimlere toptan veda ediyordu. Bir de ansız aralıksız geçen trenin gürültüsüne. Gerçi alışmışlardı bu sese, her zaman vaktinde geçen tren biraz gecikse hepsi kaza mı oldu diye bir bir salona doluşurlar hemen haberleri açarlardı bir şey var mı diye. Evin girişinde geniş bir salon vardı ve bütün odalara tuvalete ve banyoya bu salondan giriliyordu. Yani bütün kapılar salona açılıyordu bu evde. Kışları da tek soba salonda yanıyor diğer odalar da tam ısınmasa da en azından soğuğu kırılıyordu. Anneleri arka bahçeye çıkarılan en küçük ama en aydınlık odada yatıyordu, Şengül ve ikizi Şenay evin en büyük ama incirin ve üzüm bağının penceresini tamamen kapattığı odada, Ekrem de penceresiz odada tek kalıyordu. Babalarının vefatını ikizler hayal meyal hatırlıyordu, Ekrem'se babasının yüzünü bile görmemişti. İş kazası demişlerdi sabaha karşı bir telefonda, kimse ardını aramadı. Maaş da bağlanmıştı tazminat da ödenmişti. Susmak en iyisiydi. Başka bir şey yapmayı mesela haklarını aramayı düşünemeyecek kadar yorgunlardı.

Kızlar okumamıştı, Ekrem de güç bela Sanat Okulu'nu bitirmiş sanayide oto tamirinde çırak olmuştu. Zaten fazlasını kimse beklemiyordu. Şengül ve Şenay ikiz olmalarına rağmen normal kardeşler kadar bile birbirlerine benzemiyorlardı. Şengül sarışın iri kemikli hafif kilolu, Şenay ince uzun ve esmerdi. Ekrem ise ikisinden de bambaşkaydı. Beyaz tenli mavi gözlü ve tıknazcaydı. Annesine hep neden biz böyle her birimiz farklıyız malzemeden mi çaldınız ne yaptınız derdi de evdeki kara bulutları dağıtırdı.

İkizler yirmi dokuzlarına basmış oldukları halde bekârlardı mesela. Onlara üzüntü mü yok. Bir türlü kısmetleri çıkmıyordu. Çıkanların da işleri güçleri yerinde olmuyordu. Sonra açıldı kısmetler. Şengül evlendi ilkin ne de olsa damat adayı memurdu dul olması ve ilk eşini dövmekten dolayı bir süre nezarette kalması önemli değildi. Artık akıllanmıştı. Öyle demişti dünür ba-

şı kadın. Bir de kaloriferli evi vardı babasından kalma. Tren yoluna uzak. Şengül için ideal bir eş sayılabilirdi. Şenay ikizinden altı ay sonra bir imamla evlenip köye gitti. Ekrem'le annesi tren sesiyle kalakaldılar. Şenay köyde olmasına rağmen Şengül'den daha sık annesine geliyordu. Şengül'ün kayınvalidesi haber yollamıştı bile çoktan, gelin evine alışmasıya kadar annesine gidip gelmeyecek diye. Onlar da çekindikleri için gitmeye cesaret edemiyorlardı. Kızı kendi haline bırakmışlardı, annesinin içine hiç sinmese de sesi çıkmıyordu. Ah acle mi etmişti?

Şengül'e karşı Yavuz pek sert değildi önceleri. Zira kız hamile kalmıştı ve bir erkek doğuracaktı. Sesi de çıkmadığı için kızmaya bahane bulamıyordu aslında. Hamilelik yüzünden kayınvalide ve küçük görünce kendi evlerini bırakıp onlara yerleşmişlerdi. Ne de olsa Yavuz'um tarhanayı kıymalı sever, Yavuz 'um her gün ütülü ve farklı şeyler giyer, Yavuz'um ev ekmeği sever, Yavuz'um kahvaltısız işe gitmez, Yavuz'um her gün duş alır havlusunu yumuşacık ister, Yavuz'um pantolonu ne renkse o renk çorap giyer.

Yavuz'un bitmeyen istekleriyle hamile bir gelinin baş etmesi zaten mümkün değildi ve bunları da ilk elden onu yetiştirenden öğrenmeliydi. Şengül oğlu doğana kadar annesine gitmedi. Oğlu doğduktan sonra da annesine gitmedi. Ele güne karşı deyip çocuğun doğum mevlidinde annesini çağırdılar da kadına torununu koklatmadılar. Nazar değer diye çocuğun yüzü kırk gün açılmazmışmeğer. Şengül o gün nereye düştüğünü anladı. İçi yandı ama her şey için çok geçti. Annesinin yanında o trenin sesiyle daldığı rüyalar şimdi kinden çok daha huzurluydu. İlk dayağı bebeğin gözleri mikrop kapınca yemişti Yavuz'dan. Yine de "bebeğe bakamıyorsun" cümlesi bir annenin duyacağı belki de en ağır cümleydi. Kayınvalidenin eve tamamen konuşlanması da bu sayede olmuştu. Şengül git gide kilo alıyordu. Evden dışarı çıkamadığından mutfaka sarıyor bu sefer de çok yiyor diye sürekli eleştiriliyordu. Evdeki televizyon kadar değeri olmadığını biliyordu. Yavuz sorduklarına bile cevap vermiyor eve geldiğinde emirlerini sıralıyor sonra da bilgisayarın başına geçip saatlerce oturuyordu. Tren sesi huzurun sesiymiş meğer diye içinden geçiriyordu ama içinden ya da dışından geçirdiği hiçbir şeyi kimse duymuyordu. İçinde büyüttüğü canının parçasının sadece bir hizmetçisi gibiydi. Anne bile demiyordu çocuk. Kayınvalidesi abla deyiversin sana ne olacak dediğinde külahları değişmeye başladılar ve Şengül'ün canına tak etmişti artık. Şimdi annesinin evine gitse de olmazdı, çocuğu mümkün değil bırakmazlardı. O da oğlundan ayrı kalamazdı. Köşeye sıkışmıştı işte. Çocuğu yüzünden kısıtlanması daha fazla canını acıtırıyordu. Mutfakta çalışırken radyodan dinlediği içli türkülerin hepsi onun acısını anlatıyordu mesela. Aşrı aşrı memlekete kız vermesinlerdi. Bir of dese karşıki dağlar yıkılırdı, bayram gelmiş

neyine kan damlar yüreğinceydi, pencereden kar geliyordu aman annesi gurbet de ona zor geliyordu. Eşiyle yan yana da yatmıyorlardı uzun süredir. Yavuz bilgisayarın olduğu çocuk odasında yatıyordu. Oğlanı zar zor kayınvatidesinden kurtarıp bazen yanına yatırıyor ama ertesı gün de kadının homurtusundan durulmuyordu. Her şeyden vazgeçmek üzereydi Şengül. Kendi hayatından çoktan vazgeçmişti ya.

Gölgeye dönüşmüş gelin hangi bir derdine üzülmese gerektiğini kestiremeden yaşarken bir gece kapısı açıldı gelen Yavuz'du. Artık çşine karşı hiçbir şey hissetmiyordu Şengül, uyuyor numarası yapsa da Yavuz için bu önemli değildi. İşini bitirdi ve odadan çıktı. Tek bir kez bu adamın ona sevgiyle dokunduğunu hissedememişti. Neticede Şengül ikinci bebeğine hamile kalmıştı. Neyin utancını yaşaması gerektiğiniyse hiç bilmiyordu. O bebeğe nasıl annelik yapacaktı. Gerçi diğerine yapabiliyor muydu?

İkinci bebek kızdı. Hamileliğinde ilki kadar rağbet görmüyordu. Yine yok gibiydi herkesin gözünde. Dışarı yalnız gidemiyor, çocuklarına istediğı alışverişi yapamıyor hatta kendi beğendiğı kıyafeti bile alamıyordu. Kızı dünyaya gelince sevmeydi bebeğı. Sahiplenemedi. Böyle olmamalıydı. Bebeğın suçu neydi ki. Lakin gelmiyordu içinden. O utancının bir yansımasıydı sadece. Sütü gelmiyordu zaten emzirmek de istemiyordu. O yaratık bana değmesin diyordu içi ama o kadar masum ve çaresizdi ki bebek. Evladına yaratık dediğı için de sonra vicdan azabından deliriyordu. Ne yaptıysa ısınamadı çocuğa süt de gelmedi. Bu sefer de sütsüz oldu. Sütü zaten oğlana da yaramamıştı. Bu kadar yiyordu ama kendine kilo yapıyordu anca çocuklarına bakamadığı gibi besleyemiyordu da. Eleştirilmekten yüzü eskimişti. Ara ara geçirdiğı sinir krizleri de deliliğindendi. Kız hele altı aylık olsundu da kayınvatide ona yapacağını biliyordu.

Bir Ramazan günü iftara yarım saat kala evlerinde görümceleri ve enişte-ler olduğu halde çorbanın suyu çok olmuş diye başlayan kavgada Şengül kendini kapının önünde buldu. İnanamıyordu. Küçük görümcesi pencereden çantasıyla ceketini önüne atmıştı. Bıktık senden defol diye bağııyordu kayınvatidesi arkadan. Sanki hepsi bir kumpasın içindelerdi. Kapıyı geri çalmaya ne isteğı ne de gücü vardı Şengül'ün. Babası olsa böyle yapabilirler miydi? Çöp gibi kapının önüne koyabilirler miydi? Çocukları olmadan nasıl yaşayacaktı. Sahiden çocukları var mıydı? Ceketini yerden aldı, tek tek diğer evlerin pencerelerine baktı. Perdelerin altındaki başlardan medet umdu biri çıksaydı da siz utanmıyor musunuz akşam vakti bu kadını dışarı atmaya deseydi. Bir ke-reccik hakkı savunulsaydı. Kimse çıkamadı. "Herkes; ilk gelini de mundar et-tiler bunu da. Çocuklar da doğduğuna göre gelinin işi bittiydi zaten dedi. On-lara gelin değil çocuk lazımdı. Bu kadın anca oğluna damızlık arıyordu. Elin yetiminin de başını yaktılar. Annesi de mi hiç araştırmadı ki bunları."

Babası da olmamıştı Şengül'ün kocası da. Annesinin evine bir akşam vakti gittiğinde cüzdanında bir gidiş bileti alacak kadar para bırakılmıştı. Annesi kapıyı açınca ağlamaya başladı Şengül. Tren sesi gelseydi de biraz uyusaydı. Orucunu açamadı o gün. Yaşayamadı da. Her şey her ne ise bitmişti işte. Yarın, öbür gün herkese sırayla anlatacak insanların merakını giderecekti. Trenler de eskisi gibi sık geçmiyordu. Hızlı tren yüzünden güzergâh değişmişti. Hiçbir şey ama hiçbir şey artık eskisi gibi değildi.

Yavuz'un evinde kimse Şengül'ün yokluğunu hissetmedi. Eşyalarını Yavuz'un askerden kalma bez çantasına tıktırıp dünür başıyla yolladılar. Komşulara hep anlattı durdu kayınvalide. Gelini çok pisti, iş bilmiyordu, çocuklara bakamıyordu, asiydi, deliriyordu arada, zaten onun dayısı da deliydi, Yavuz'a kadınlık edemiyordu, inatçıydı...

“Zaten biz damızlık almıştık onu,” dedi. ❧

HANİFE ALTUN

NEDEN OLMADI?

Bir hayalimden bahsediyorum anneme, “*olur mu*” deyip onayına sunuyorum. Onaylıyor annem. Söz veriyor. Çocuğum. Anne sözünün güveni ve huzuru gibisi yok.

Otobüsteyiz. Babamı ziyaretten dönüyoruz. Kirli çamaşırları ve bir önceki gün götördüğümüz yemeklerin boş kapları yanımızda. Komposto kavanozunu sudan geçirmemiş olsalar, diye geçiriyorum içimden. Evde açınca karanfil ve tarçın kokacak. Bu kokuyu çok seviyorum, kayısı hoşafını sevmiyorum.

En sevdiğim yerde duruyor otobüs. Buradan yeni aldıkları bisikletleri ile otobüse binen çocuklar oluyor. Anne ve babaları yanlarında. Onların babaları hasta değil sonucunu çıkarıyorum, bu tabloyu her görüşümde. Benim babamsa iyileşecek. Ben mavi bisikletleri severim. Önünde sepeti olsun istemem. Bisikleti aldığımızda babam sepeti çıkartacak.

“*Anne, babam iyileşince üçümüz gelip bana buradan bisiklet alır mıyız?*” diye sorarken bisikletli çocuk da duysun istiyorum, gözlerimi üstüne dikmem bu sebepten. En çok da annemin;

“*İnşallah kızım. Baban iyi olsun alırız.*” cevabını duysun istiyorum. Bisikleti var diye kendini bir şey sanmasa, kazayla ayağına basmazdım o çocuğun.

Babalar hasta olunca hastanede kalmaları gerekir. Çocuklar da evde yalnız kalmayı öğrenmelidir. Babasız evler güvensizdir. Bulutlar şimşek çaktığında; her evde, hiç değilse bir dede olmalı. Ama bisikleti mutlaka babalar almalı.

Kirli çamaşırlar yıkıyor. Ertesi günün komposto ve et haşlaması da hazır. Sabah olunca çantaya koyup, babama götüreceğiz.

Sabah hastane kapısında, bir elimde simidim, diğer elim annemin avucunda. Simitte türlü şekiller oluşturunca, her dişleyişimle. Annemin telaşlı adımları, benimkilerden çok büyük. Çok ağır olmayan varlığımın yarısını, anneme yüklüyorum, onun yükü zaten çok. Batan balığa, stil arayışı nafile çaba, bilir annem. Ardı sıra, bir de beni sürüklemeyi dert etmez.

Hastane bahçesinde bizi karşılıyor birkaç adam. Annem duruyor, konuşuyorlar. Yolunu kesen adamlardan biri “*Şimdi git, öğleden sonra gelersin*” diyor en son. Çaresizlikle bulmaya çalıştığı ikna cümlesi çok saçma, kendisi de farkında.

Biz bir daha temiz çamaşır getirmeyeceğiz hastaneye, eve de kirli çamaşır götürmeyeceğiz. Artık kavanozun kapağını açınca, tarçın ve karanfil kokmayacak, anlamak zor değil. Anlıyorum. Belki de çok fazla hasta baba vardır, hastaneler hepsine birden yetişemiyordur. Böyle bir çıkarım yapmak da zor değil. Anlayamadığım, annelerin onayını almış hayallerin gerçekleşme olasılığı. Mümkün değil bu, olamaz. Üçümüz otobüse binip, o durakta incecektik. Bana iki tekerlekli bisiklet alıp eve gidecektik. Annem olur demişti. Neden olamadı?❧

ŞENİZ BAYIR

İHMAL

Babam onları anlatırdı; dört büyük meleği, sağımdaki ve solumdakileri, her bir yağmur tanesini indirenleri... İçlerinden en çok merak ettiğim, dönüp dönüp sorduğum O'ydu. Babam da her seferinde “ Eee tabi kolay değil, can alacak. Nerden bilsin adının bile hatırlanmayacağını.”

“Peki, baba zor muymuş?”

“Kiminin ruhunu almak hamurdan kıl çekmek; kiminin dikenden tülben-di çekmek gibiymiş.”

Sonra bütün gece, ak pak tülbentleri çekerdim dikenlerden. Elimi attığım kan kırmızısına boyanınca bir diğerine, bir diğerine koşardım uyanana dek.

Bir ad?

* * *

O güünkü listeyi kontrol etti.

* * *

“Çocuğum kıssanıza şu müziğin sesini!” Dikkat kesildi. Aşağı kattan mı, yan daireden mi? Sanki... Sanki bir ağlama sesi. Emin olamadı. Çocuklara sordu. “Yok, anne ya! Sana öyle geliyor. Hem kim kaldı apartmanda bizden başka.”

Tam o sırada ağlamaktan yorgun düşmüştü, sustu. İç geçmesi, kedi uykusu gibi bir şey.

Anne pes etti, sesin izini sürmedi. “Ne yapacağım sizinle tatil boyunca?” Evdekiler neşeli gürültülerine döndüler.

Bir ses?

* * *

Listedeki sıra onundu.

Yaklaştı.

Gözü biberona ilişti. Kurumuş dudaklarına... Kapı çaldı. “Çöööp!” Kısa süreli bir sessizlik oldu. Uzaklaşan ayak sesleriyle beraber bebeğe döndü. Mesafe sıfırlandı. Dudaklarını ıslattı; emaneti alırken.

Bir sebep?

* * *

Ne yemek artıklarına karışmış çocuk bezi, ne boş içki şişelerinin kokusu. Çöpün her türlü kokusuna aşına burnuna farklı bir koku geldi. Art arda kesik

kesik burnunu çekti. Başını kaldırdı, burnunu yukarı dikti. Avının izini süren bir hayvan gibi havayı kokladı. Bir iki dairenin kapısında bekledi, anahtar deliğine eğildi. Emin olamadı.

Elinde biriken yığına baktı. Bir an önce atmalı. Kurtulmalı bu kokudan. “Ne yerler, ne atarlar bilmem ki...”

Bir koku?

* * *

Kapıyı açtı. “Selamün Aleyküm, hayırlı nöbetler” dedi. Bir taraftan ellerine hohlayıp yerinde koşar adım sayıyordu. İçerdeki bir gözünü televizyondan ayırmadan “Gir gir” dedi.

Kapıyı kapattı.

“Bu gece soğuk olacak belli.”

“Olsun yerimiz sıcak, çay da var.”

Yeni gelen de televizyona dikti gözünü. “Olacak iş mi? Bak sana, saçına, giyimine. Anne mi olur bundan? Baba yok ortada, kim olduğu belli değil. Komşular linç etmeye kalkmışlar, az bile. Böylelerini, ibret-i âlem için...”

Bir kurban?

* * *

“Adı Hüseyin olsun” dedi Sosyal Hizmetler memuresi. “Susuzluktan ölmüş ya!” Mesai arkadaşı isim hanesini doldururken onun içindeki küçük kız, babasına doğru koştu. “Babacığım yeni bir ad buldum ölüme.” Kendisine doğru eğilen babasının kulağına üç kere fısıldadı.

“İhmal. İhmal. İhmal.”

ZÜLKÜF ORUÇ

YARIM

Masanın üstünde yarısı suyla dolu bir bardak var. Masanın lake kaplama masif cevizden olmasının, bardağın ortasına ve ağız kısmına çizgi şeklinde altın sarısı bir işlemenin sarılmasının bir kıymeti yok. Perdeler yarıya kadar açık. İçeriye belli belirsiz bir akşam güneşi sızıyor, perdelerin koyu yeşil kadifesini parlatıyor. Bunun da bir önemi yok. Yarı aralanmış kapı evin salonuna açılıyor. Salonda az önceki telaş durulmak üzere kalabalık dağılıyor. Bir cemiyet olmalı. Düğün, demek, söz, nişan olamayacak kadar havası ağır odanın. İçeriye haddinden fazla kavrulmuş ırmik helvası kokusu yayılıyor. Sanki bir avuç fındık ya da fıstık içi de eklenmiş, koku hafif bir ağda ile yayılıyor. Genzi yakan boğuk bir duman akşam güneşiyle karışıyor. Fakat tüm bunların ne önemi var.

Kolçakları aşınmış meşin koltuğa ve diğer eskimiş fakat değerli mobilyalara bakılırsa hanenin ahalisi güngörmüş insanlar. Duvarda bir çerçeve, eski güzel günlere ait bir fotoğraf taşıyor. Saçları briyantınle özenle geriye taranmış 30 yaşlarında genç bir adam kısa gömleğinden güneşte yanmış pazıları görünüyor, yanında saçlarını omuzlarına dökmüş ince boynunu fotoğraf renkli olsaydı muhtemelen kahverengi olacak saçlarıyla örtmüş hoş bir hanım, gözleri bal rengi olmalı. Yarı başlarında masanın etrafında biri kız biri erkek 7-8 yaşlarında iki çocuk oturuyor. Kızın saçları tavşan kulak, sırtıyor. Oğlanın saçları sağ yandan ayrılmış yana taranmış. Oğlan denize doğru bakmış. Hepsi açık renk kıyafetler içinde, arkadaki deniz fonuna bakılırsa burası bir sayfiye yeri olmalı. Mekan bir çay bahçesi önlerinde bir semaver, boş çay bardakları, çekirdek kabukları kız çocuğunun önünde boş oğlanımsa yarısı içilmiş bir gazoz şişesi. Gülbüz çocuklar, adam doktor ya da mühendis olabilir, hanımsa öğretmen olsun mesela. Lisede kimya öğretmeni. Mutlu güneşli bir gün bu. Duvarda donmuş tatlı bir hatıra.

Dikine çiçekli bordürlerle süslü duvar kağıdı belli ki uzun zamandır değiştirilmemiş. Dolaplı kanepenin üstüne ikisi can çekişen biri kurumuş üç saksı menekşe dizilmiş. Kanepenin kapaksız kısmında sırtları dışarı bakacak şekilde yerleştirilmiş birkaç kitap, Ziya Osman Saba'nın Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, yazarı okunmayan Kürk Mantolu Madonna isimli bir kitap ve Mesnevi'nin 2. cildi göze çarpıyor. Bu evde biriken bir şeyler var. Sanki ev

boş olduğu zamanlarda dahi doluymuş hissini veren bir tenhalık, pencereden bahçedeki manolya ağacının dallarına sarılan bir yalnızlık.

Kolçaklarının uçları arslan başı şeklinde gül ağacından oyulmuş kahverengi berjerde oturan yaşlı adamın gözleri nemli. Oldukça biçimli kesilmiş ağarmış sakalları güzel yüzünü daha da aydınlatıyor. Sanki her şeyi bilirmiş, iki gün önce bir oğul kaybetmiş olmasına rağmen olanı biteni çoktan kabullenmiş bir hali var. Hüznünü öyle usulca taşıyor ki imrenebilirsiniz. Odada üzerlerine kadife bir sessizlik giyinmiş üç hanım var. Biri genç sayılabilecek diğeri kırklı yaşlarında üçüncüsü ise yaşını tahmin edemeyeceğiniz kadar üzüntülü duran yaşlıca bir hanım. Sessizlikleri perdenin koyu yeşili ile çok uyumlu.

“46 yaş” diye düşünüyor, kırklı yaşlarında olan kızıl saçlı hanım, matemin, hüznün dahi örtemediği bir dünyevilik var edasında, ölmek için erken bir şeylere yeniden başlamak için geç bir yaş. Hüznü öfkeye dönüşüyor aniden. Ne olurdu her şeyi herkes gibi yaşayabilseydi. Hep bir eksiklik hissiyle yaşayan abisinin 46 yaşına rağmen masumiyetini kaybetmemiş çocuksu yüzü geldi gözlerinin önüne. Karışmadan, bulaşmadan öyle kenardan bakarak olur mu yaşamak. Besbelli kendi istedi böyle olmasını dedi, sessizliği kıran, büyük harfleri odaya dağıtan gümrah bir sesle. Böyle yarım bırakılmış bir hikaye olarak gitmek tam O’na göre. Gençlik yıllarındaki huzursuzluğu orta yaşlarında dibe doğru çöken telveli bir sükunete bırakmıştı yerini. Yarım bıraktığı doktorası, roman denemesi, Fakülte’deki asistanlığı, Züleyha’yı sevişi, dünya seyahatine çıkma arzusu, tambur merakı gibi yarım kalan hayat deneyimleri sanki her defasında ruhuna bir ağırlık vermişse o ağırlık yeşil gözlerinde her gün biraz daha çoğalan sessiz bir ümitsizliğe katılmıştı.

Züleyha’yla her şey başka olurdu diye düşünüyordu genç hanım. Hala yaşam sevinci dolu, istekli. Züleyha’dan nasıl da hiçbir açıklama yapmaksızın ayrıldığını anlayamıyordu. İnsan böyle mi sever. Sevdığının ardından gitmez mi? Kütüphanelerde, sahaflarda, kitapçılarda dolaştığı gençlik yılları, henüz yakışıklı sayılabileceği kendine özen gösterdiği çağlar. Haşım üzerine bir şeyler arıyor olmalıydı Züleyha’ya rastladığında. Öyle ilk görüşte aşk falan değildi. Züleyha bitirme tezi için kaynak sorarken yolları kesişmişti işte. Konyalı bir tüccarın ortanca kızı. Esmerce saçlarını topuz yapmayıp omuzlarına saldıği günlerde alımlı bile sayılabilir. Fakat Züleyha’da eksik bir şey var, Züleyha’yla eksik kalan bir şey. Oturmayan bir ses bir kafiye gibi. İğreti bir şey, anlatamadığı. Saçlarının kokusuna gözlerinde zaman zaman parlayıp sötüveren yaşama isteğince alışmıştı. En çok da yanında soru sormayan iğdiş etmeyen o çok sevdiği tenhalığını sarsmayan haline. Fakülte bitince Züleyha Karabük’e öğretmen atandı. Allah var vefalı hatırlı kızdı. O’nu bekledi. Telefonla aradı, üç beş yazdı. Sonra mektupların da arkası kesildi. Züley-

ha Nüfus müdürüyle evlendi. Çok sonra çocukları olduğunu tayinlerini adamın memleketi Mersin'e yaptıklarını işitti.

Hayatta bazı şeyler sadece olmaz. Bazı aşklar birden bire biter. Sebepsiz yarım kalır. Öyle kanayan bir yara, anlattıkça büyüyen bir hikaye, eski bir ağrı olmaz. Bazı aşklar büyük değildir basitçe. Kara sevdaya dönüşmez adamı mecnun da etmez. Öyle sessizce bitiverir. Kimisinin yüreği dar gelir. Nasırlanır. Kimisi sadece yorulur, takatsiz mecalsiz kalır. Yürümek istemez. Kılmıdamaz. Boş bir duvara bakar gibi bakıverir yanı başından kalkıp uzaklara meçhule giden aşkın gemisine. Hayat işte böyledir bazen.

Yaşlı kadın anne olmalı. Hüznü onu olduğundan yaşlı gösteriyor. Çenesinin altından bağladığı başörtüsünü gevşetirken yaşlı adama sitem dolu gözlerle bakıyor. Hep senin yüzünden böyle oldu bu oğlan diye geçiriyor içinden. Bu cümleyi yıllardır o denli çok kurmuştu ki. Bu kadar vicdanla hayat mı yaşanır. Bir hayal ülkesine soktun çocuğu, kavga edemeyen, bağıramayan, sövemeyen, hakkını arayamayan, hesabını kitabını bilmeyen, yalan söyleyemeyen hatta abartamayan bir çocuk. Her seferinde duvarlara tosladı. Bu çocuk her şeyi yarım bıraktıysa sebebi sensin diye sessizce isyan ediyordu.

Yaşlı adam, gözleri nemli. Yaşlı kadının hesap soran yüzüne bakmaksızın içine doğru tane tane konuşuyordu. Mayasına gayreti, tutkuyu az koymuş koyanlar. Bir de insan kendini çok düşünmeyecek, çok büyütmeyecek. Haddi zatında etten kemikten bir insansın. Yarımsın. Hududunu bileceksin. Kendinde takılıp kalmayacaksın. Kendinden öte bir yol bulacaksın. Kendi dehlizinde yitmeyeceksin. Kendi sazlığının derinliklerinde... Her şeyden önce isteyeceksin. Çok isteyeceksin, kendinden kurtulacak kadar...

Yarım aralık pencereden odaya bir akşam serinliği doldu. Leylak kokuyordu. ❧

TÜLAY KALE

NEVA

*Ben zaten hiç beceremedim, hiçbir şey,
iç yangını anılar yaratmaktan başka.*

Heyecanın bitmiş, sesinin ezgisi dinmiş. Gizemli masal yok artık. Eşyanın doğası el değiştirmekse aşkın doğası ne? Belki de ikisinin doğası da kıssa süreli mülkiyet ilişkisi.

Kıyıcı bir erkeğe tutulmuş, onun ardı sıra, nelere nelere sürüklenmiş bir kadının ikiye bölünmüş gülümsemesi, zoraki gülümsemesi bile yok. Ben de ona bu öyküyü armağan etmek istiyorum, onun bana armağan ettiğine karşılık. Söylemek istediğim öyle çok cümle var ki... Ben onları öteledikçe derinlerde kaybolmak istemeyen biri gibi suyun yüzüne çıkma eğilimindeler. Tıpkı böyle birinin yeniden hayat bulma ümidi gibi mi ne?

Nazık olduğumu düşünürdüm oysaki. Değilmişim ama. Her şeyin incelikten, insanınsa kalınlıktan (kabalıktan) kırıldığını biliyorum ben. Örülü duvarlardan bir gedik bulmaya çalışana kapıyı açıp oradan girmesini beklerken duvarım yıkılmış. Elimde kapının tokmağı, arkamda gözlerimi bürüten toz, duman...

Ona sorsak böyle olmadı, der. *Ben bir şehre geldiğim vakit, o başka bir şehre gitmese. İçlenip buzlu bir kadeh gibi buğulanıp buğulanıp durmasam mı dediydi ne?*

Şunca zamandan sonra yapıp yapacağın bu muydu? Yaklaşmak, yaklaşmak, yaklaşıp yaklaşmak... Şimdi nereye gidiyorduk? Beni nereye götürüyordu böyle? Başka bir yere. Ama nereye?

Konuşmanın amacı gördürmektir. Konuşan, benim meşrebimce kendindekini gördürmek ister. Gelirim penceresinin önüne. Dali'nin *Woman at the Window* tablosundaki gibi. Hatta sağ ayağımı da kaldırmışım ötelerde, ötelelerinde neler var diye. Aydınlığa başımı çevirmişim. Ondan esen rüzgârlar serinletici. Denizinin ve göğünün maviliği göğüs kafesimden içeriye girme eğiliminde. İyi ki açmışım diyorum. Bunları ona söyleme eğiliminde değilim ama. O ise *ben o karanfile eğilimliyim*, diyor. Ben de mi eğildim ne? Görüyor ve düşünüyorum. Öyleyse vardı, öyleyse vardım. Varlığını bütün tinimde de hissetmeye başladım. Şüpheli içimde büyüyen bir tohumken onu derinlerden söküp atmak ve kıyısında durduğum pencerenin bana gösterdiklerine bakmak istiyorum. Eskilerin mektuplar yazarak kendindekileri ortaya serdik-

leri nadide vakitler çok gerilerde kalmış. Teknoloji kendisiyle gelişen ve geliştikçe de derinleşen temele çelik halatlar çekerken aramızda kurulması beklenen medeniyete damgasını nasıl vuracak diye bekliyordum. Bizden sonrasında kalacak tek şey de bu değil miydi? Bizim aşk medeniyetimiz...

İlkçağ insanının avcılık, toplayıcılık yaptığı gibi avın ya da edinilmek istenen nesnenin peşine düşüş. Koştukça ava daha yaklaşma, yaklaştıkça avı yakalamamanın hazzına eriş... Kendinden kaçan nesnenin ederinin (Eder diyerek ayıp mı ettim acaba?) büyüklüğü ve kaçan kovalanır bahsi... (Son derece itici bir durum ama kovalamaca bilincinin salgıladığı adrenalindi. Sanırım sevilen şey de aslında bu. Her şey bir oyun. Heyecan, adrenalini adına değişmez düzenek bu. Bu yapının dışında olanlar var mı?)

Anlatıyor, anlatıyordu. Bu anların dinleyicisi elbet ben oluyordum. Ruh ve beden ikileminin ortasında anlattıkları anları biriktiriyordum. Öncesinde ben vardım, sonra ben de varım dediğinde benim varlığımdan sonra gelen de sensin, dedim ona.

Arkasından saatler... Geçmesi beklenen saatler... Kurduğu medeniyetin akıbetini tayin eden nesnelerdi onlar. Dali'nin *Saatler* tablosu gibi. Aramızda yeşerttiğimiz dal kupkuru bir figür oluvermiş dikdörtgen bir nesne üzerinde. Dalından sarkan sarkaç ise yine aynı. Farklı boyamlardayız, tıpkı farklı coğrafyaların kullandıkları saatler gibi. Ritmini yakalayamamış binici ve onun hâkim olmaya çabaladığı bir at, akreple yelkovan. Beni dizginleyen de mahmuzlayan da zaman. Gitmek istediğim mecra ya o gitmek istemiyor, onun gitmek istediğine de ben. Denenmemiş tek bir düzenek var. Lakin yorulmuşum, o da yoruldu mu acaba? Daha soramam bunu. Mecalim kalmamış. Uzaklarda netameli bir ufuk... Çeviremem ki yönümü o ufuklara. Saatin tık takları arasında uyuyan o ve ben. Onun sağrısı benim bedenim, benim kalçalarım da onun başı oluvermiş. Uyanma vakti ne zaman?

Kapımda durmuştu bir gün. Önce bir eliyle kapıya vuruyor diğer eliyle de kör bir kilit arıyorken ona şöyle seslendim: "Bu kapının dışarıdan kilidi yoktur. Açılırsa sadece içeriden açılır." Tıpkı William Holman Hunt'ın *Kainat Işığ* tablosundaki gibi. *Yüz binlerce sene evvel başlayan bir tecrübeydi bu. Fakat ölüm gibi, hastalık gibi ancak şahsımızda dıydığımız zaman tamamlanan bir tecrübe.* İçinden bir ses bu tecrübeye atıl dedi. *Zira aşk yaşamının tam şekliydi.*

Elde edememenin hüznü âdeta var olan sisin yavaş yavaş ortadan kalkışı gibi yerini fethetmeye bıraktığında gördüğü şey onu sıkmaya, onda bir tiksinti uyandırmaya (mı) neden olu. Sonsuz fetih ihtiyacı ve iktidarını kanıtlama isteği bulantısını dindirdi. Bu hal Don Juan'da vardı. Ya da Don Juan'daki iltiras ve coşkunluk onun tin ikliminde de aynı bayrağı dalgalandırmaktaydı.

Finis glorios mundi.¹ İçgüdülerini takip edenin tutulduğu heveskârlık hastalığının komik nedenlerini ve trajik sonuçlarını görebilme, algılayabilme şevki birden cennetim oluverdi. Valdes Leal'ın bir tablosu. Resme ilham veren ise Don Juan. Onun ruhunun coşkunuğu ve ihtirasları bana bu tabloyu hatırlattı. Dünyadan göçerken açık kalmış gözler ve onların içinde yuva kurup oynayan kurtlar mesken edindikleri beden bir zamanlar kuşandıkları cesaret ve gururundan habersizler. Kapıları çalmadan açmada mahir olan bu eller, zevkleri kuşanan bu eller iki değersiz nesne bile değil şimdi. Bir zamanlar dünyaya bakan bu gözler onun ruhuna açılan pencerelerdi oysa. Nasıl da tiksinti uyandıran bir manzara! Günahları ve sevapları göksel bir el tarafından rikkatle tartılmakta...

Savaşırken fethetmeyi, fethettikten sonra da savaşmayı arzuluyordu Don Juan gibi. Saatler, evet saatler sanki dipsiz bir kabı doldurmak niyetiyle ne çok çabalyorlar. Saatine baktı ve istasyona yöneldi, bütün trenleri karşılamak için. Çünkü ötekiler onu beklemekteydi... ❧

¹ Dünyanın şanı sona erdi.

OSMAN ALAGÖZ

HİKÂYENİN VEBALİ

“Mikail, hikâyeye şöyle gir.”

Olur mu olurdu. Fırsat her zaman adamın ayağına gelmez. Hazır bulmuşken anlatan birini dinledi dinleyebildiği kadar. Güngörmüş, laf devşirmiş, sevda pişirmiş adam konuştuğu halden hale girdi Mikail. Hamlığını biliyordu bilmesine de böyle yanması gerektiğinin farkına varamamıştı bugüne kadar.

Bir çıkış yolu bulurum diyerek hevesle dinledi pir-i fâniyi. Çok çekmişti kısır kelimelerden, aşkı yaşatmayan ruh tasvirlerinden, okuyanın kalbine dokunmayan cümlelerden. Ne o yazıp yazıp yırtmalar, beğenmemeler, eksik gedik taraflar?

Tam bıraktım, benden iş çıkmayacak herhalde, kalemi kırıp atmalı derken, iyi gelmişti bu adam. Kendini sazın tellerinde bin bir nağmeyi terennüm eden gönlü sevda beyazı ozanlara benzetmişti. Fırsat öyle her zaman çalmazdı kapıyı. Valla iyiydi be. Turnayı gözünden vurmuştu yani. Onca saat masanın başında oturup durmuştu da bir kelime yazamamıştı. Yahu insan oturur da bir giriş cümlesi yazamaz mı, yazamamıştı işte. Kan çanağına dönmüş gözlerle saatlerce donuk donuk, önündeki kâğıda bakmış, kâğıt ona bakmıştı. Nafîle. Kalemin arkasını kemire kemire kalem bir hal olmuştu. Kalkmış kendine Türk kahvesi pişirmiş, ne fayda? Kahve bile tek bir çağrışım yaptıramamıştı. Masaya kocaman bir sarı ayva koymuş, arada bir koklamış hıh, yine bir şey yok. Virginia Woolf’a özenmiş, ayakta mı yazsam acep diyerek yerinden doğrulmuş, beli ağrıyana kadar bir şeyler karalamış, yine yok. Olmadı kalkmış, odayı derleyip toparlamış, masadaki fazlalıkları almış, bilgisayardan bir kanun taksimi açmış, yok, yok. Olmuyor. Yürümüyor kalem. En son kalemi masaya çarpıp ellerini başının arkasında kavuşturmuş, geriye yaslanmış, derin bir nefes almıştı. Bir zaman öyle durduktan sonra da kalkıp gitmişti. İçinde bir yenilginin tortusu...

Hikâyeye nasıl gireceğini öğrenmek çok iyi olmuştu. İlk cümle, ilk nağme, ilk tohum, ilk nefes, ilk adım, ilk tebessüm, ilk göz ağrısı gibi bir şeydi o ilk cümle. Sonraki söz de yabana atılır cinsten değildi hani.

“Girişte sağlam bir düğüm at.”

Eyvallah pirim.

Doğru be, bir düğüm attım ki çözene aşk olsun. Hehce he! Eskiden neydi o öyle, “İyi olmuş fakat... Güzel ama... Beğendim lakin... Her şey iyi hoş, amma velâkin bir şeyi eksik be dostum, dokunmuyor, yok yok, kışkırtmıyor kelimelerin...” Yetti be, sıkıysa şimdi söyleyin onları. Ama fakat lakin amma velâkin... Hadi söyleyin şimdi. Söylemeye dilleri varmıyor. Esaslı bir düğüm görünce karşılarında dalıveriyorlar düğümün esrarına. Merak atına biniyorlar. Çöz babam çöz. Ne hoşmuş bu yahu. Nefes aldırdı bana, nefes.

“Aman ha, düğümü çözerken Yusuf sınırına dikkat et. Aşk dediğin belden aşağı vurmamalı.”

Bu da çok iyi. Tumturaklı kelimeleri art arda sıralamaya başlayınca baktım kalbimin ayarı kaçacak. Hop dedim, dur bakalım. Nereye gidiyoruz? Bu hal, hal değil. Başköşeye bir tablo yaptırıp astırsam mı acep? Üstte italik harflerle “Yusuf Sınırı” altta da Osmanlıca “Edep Yahu” yazdırayım.

Kalemin ve gönlün ayarı az bozulmaya görsün, soluğu nereden alacağımız belli olmuyor. Dikkat etmek lazım. Her şey aşikâr olmamalı. Bir yerde gelip durmayı bilmeli, örtmeli. Görünenin daha ötesine bakıp da merak atını arzularla kamçılamamalı.

“Atmosfer olmalı. Yer gök olmalı. Gece gündüz olmalı. Kuş, balık, ağaç ve çiçek olmalı. Ve dahi kokular, kokular... Unutma bak, anılar kokularla taşınır. Bir yazar da anılarına sığır en çok.”

Kitap gibi cümleler bunlar. Devlet kuşu kondu valla başımıza, devlet kuşu. Ne saadet, göklerde aradığımızı yanı başımızda bulduk. Say ki, saltanata oturtulacak adam arıyorlar da kuş kimin evinin çatısına konarsa saltanata o oturuyor.

Şimdi daha iyi anladım köy hikâyelerimin niye kötü olduğunu. Okuyan bir şeyleri eksik buluyor ya, söyleyemiyor neyi eksik. Tabi ya... Çocukluğumda kekik toplamamışım, papatyalardan kolye yapıp anneme vermemişim, çiğdem tacı yapmamışım, kardelen görmemişim, bülbül sesinin dere boyunca yankılanışını duymamışım sonra kalkıyorum hikâye yazdım diyorum. Tez zamanda tabiata açılmalı. Doğru söylüyor. İhmal ettiğim çocukluğuma dönmeliyim. Dağlara kekik toplamaya çıksam kınamazlar değil mi? Elimde bir ince demir, çiğdem toplamalıyım...

“Akşamların kışa dönse de uyanışların hep bahar olsun. Baharla uyan. Güneşi kolla. Doğuya bak. Güneş doğarken uyanık olmalı, dağları seyretmelisin. Kızılık gözbebeklerinde oynasın. Hayata parıldayan gözlerinle bak.”

Yahu zaten ben soğuktan hazzetmem. Rahmetli peder, gerçi derdi ki, kışınız kış, yazınız yaz olsun. Ama kış bana yaramaz. Huysuzlanırım. Ellerim, dudaklarım çatlar. Kalbimde kar soğuğu, içim üşür. İlk cemre düşmeye görsün, derin bir nefes alırım. Usul usul uyanan toprak gibi olurum. Kanım, dağ-

ların doruklarından çağıldayıp gelen sulara döner. Devran değişir artık, günler uzar, dilimde türküler eksik olmaz. Bahar türküleri... Turnalar uçar, keklikler seker, güvercinler saçaklara yuva telaşına düşer. Çınarlarda serçeler oynar. Şadırvandan güvercinler su içer, serçeler kanatlarına damladaki denizi yükler. Bir serçenin hevesi bir damlada erir. Kanadında taşır o hevesi. Benim heveslerim, arzularım kalemimdir, kelimelerimdir. Kelamı kanatlandırınca kuş kanadında deryayı taşır gibi olurum. Kelimeler kanatlandırır beni, uçarım. Ay altı ve ay üstü âlemi seyrane eylerim. Makamım hayret olur.

* * *

Yoksa bütün bunlar, bunca güzellik bir rüya mı? Aman Allah'ım, ya ben bir rüyanın içinde akıp duruyorsam... Olamaz.

Ozanları aşk derdine düşüren, sonra da diyar diyar gezdiren pir-i fâni miydi yoksa benim aksakallım.

Bu nasıl rüya böyle ya? Yorumu nedir şimdi bu rüyanın. Rüya devam mı ediyor yoksa? Rüya rüya yorumlamak da neyin nesi? Hay Allah... Nasıl yorumlanmalı ki bu rüya? Uyandım mı ben şimdi, uyandım mı ha? Hanım, hanım beni duyuyor musun? Kalk hele bir, tut elimden, dokun... Yok, duymuyor. Hayırdır inşallah.

Bu aksakallı pir-i fâni ne demek istedi şimdi bana? O elindeki hokka ve kâmiş ne anlama geliyor? Böyle ak yüzlü aksakallı pir-i fâniler aşk kâsesi sunarlardı hani? Bu rüyada bir yanlışlık olmalı. Çağın rüyaları mı değişti yoksa? Ben hangi çağdayım? Yok yok, ne yanlış be. Düpedüz benim hikâye yazmamı fısıldıyor bu gönül chli. Yaz diyor bana yahu, yaz. Onca gurbetleri sen yaşadın, onca hasretlere sen kundaklandın, ayrılıkları bir katre alev gibi sen taşıdın yüreğinde, yaz. Sen yazmazsan, bir şeyler eksik kalır.

Rüyayı başa sarsak mı acep? Dudaklarıma aşk kâsesinin yakıcılığı değse, içim ırmaklarca çağılasa... Aşka tutulsam... Bağlamanın tellerine dokunsam, turnalar desem... Selam söyle yârime desem... Şu gurbetlik zormuş desem... Mevsim bahar... Tam da gönül şad etme zamanı. Hay aksi, olmuyor, olmuyor. Rüya başa sarılmıyor. Allah Allah, aksakallım nereye gitti? Bu bulutlar da nereden çıktı şimdi? Güneş bulutların ardına saklanıp saklambaç mı oynuyor yoksa? Heeyyy!.. Heeyyy! Ben bu oyunun neresindeyim?

* * *

— Uyansana efendi, uyansana. Ne oyunu, ne saklanması?

Kanlanmış gözlerini açtı. Kapadı, tekrar açtı. Yüz hatları iyice gerildi.

— Hayırdır inşallah, nedir bu hal efendi?

Hanımının şaşkın ve telaşlı bakışlarıyla karşılaştı. Bir zaman donuk donuk baktı. Hanımına mı bakıyordu yoksa aksakallıyı mı görüyordu belli değil. Gözlerinin donukluğundan hanımı korktu. Bir rüyanın fotoğrafı saklıydı o

donuk bakışlarında. Hanımı telaşla mutfığa yöneldi. Az sonra bir bardak suyla döndü.

— Şifa niyetine bir içiver hele. Hadi bismillah...

Doğruldu. Bir yudum içti. Derin bir nefes aldı.

— Hayırdır inşallah, o nasıl bir rüyaydı öyle yahu?

— Sabahın hayrına olsun, ne oldu efendi? Nasıl bir rüya gördün? Meraktan çatlatma beni? Kimce sesleniyordun?

Birden telaşlandı. Hanımının sorusuna cevap vermek yerine rüyayı yaşamaya başladı. Yaşadıkça telaşlandı.

— Kalem, kalem getir. Bir de ajandamı ver. Çabuk, çabuk.

— Hayır mı şer mi gece gece? Bu vakitte ne kalemi ne ajandası?

— Hayırdır herhalde hanım, hayırdır. Sen clini çabuk tut, yoksa sende bilirim valla. Hikâyenin vebalini alırsın. Demedi deme.

Hanımı homurdanarak kalktı.

Çalışma odasından ajandasını ve kalemini getirdi. Bir yandan da söylenip durdu.

— Fesuphanallah, neyse derdi? Bir de benden bilecekmiş, hıh!

Ajandayı aldı. Alelacele boş bir sayfa buldu. Elinin titremesine aldırmadan yazmaya başladı. Harfler iç içe girdi, satırlar kaydı. Hiç önemli değildi. Yazmaya devam etti. Aklında hala o söz. “Mikail, hikâyeye şöyle gir.”

Olacaktı be, olacaktı. Tekerlek tümseğe çıktı ya, gerisi kolaydı. İlk cümle önemli.

“Mikail, hikâyeye şöyle gir.” ❧

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

KEMERİNİ ÇEKEN KADINLAR

Bir kadın bütün halleriyle öyküye girmeyi hak eder ama kemerini çeken kadın daha çok hak eder. Sokak ortasında, caddede karşıdan karşıya geçmeye çalışırken, mağazaya girerken, marketten çıkarken, sinemanın önünde beklerken kemerini çeken kadın... Bildiğiniz kemer. Meczaz anlamı falan yok. Spor yapmıştır, kalçaları biçimlidir. Göğüsleri ölçülü, saçları permalı, etekleri pilelidir. Hafif topuklu ayakkabı bacaklarını germektedir. Bizim kadınıdır. Ailendedir. Ona üç beş abaza dışında kimse şehvetle bakmaz.

Trabzon'da köprübaşında bu kadını gördüm. Batman'da Malabadi köprüsünde gördüm. Diyarbakır surlarını turmanırken gördüm. Maraş kalesinde, Sakarya beşköprüde, Üsküdar meydan çeşmesinin önünde gördüm.

Siyah, kıvrık saçlıydı. Orta boylu, ne zayıf ne dolgundu. Adını sordum. O da söylemedi. Gök mavisi gözlerine bakarak adını Gökçe koydum. Göğe benzettim onu. Bakışları bulut buluttu. Bir yere bakarken bakmıyor da bütün sema gibi süzülüyordu.

Köprüden geçti. Misafir olduğumuz restoranın konferans salonuna kadar yürüdük. Kâh ben onu geçtim, kâh o beni geçti.

Salonda en öne oturdu. Panel yöneticisi adımı anons edince irkildim. İçimden bir ses, "Hadi kendi öykülerinin kralısın, çık ve saltanatını ifşa et." dedi. Nerden çıkmıştı bu ses? Ben böyle şeyler düşünmeyen, mütevazı yaşayan bir adamcıktım.

Kürsüye çıktım. Dizlerimin titremesine, ellerimin telaşına, aklımın şaşkınlığına aldırmadan masadaki yerimi aldım. Gökçe tam karşımdaydı.

Yirminci yüzyıl öyküsü konusunda on beş dakika konuşacaktım. Gökçe, oturduğu sandalyeye iyice kuruldu. Kısa eteği de geriye kaydı. Kırmızı parlak ruju, siyah kıvrık saç, gök bakışları ve kusursuz bacakları... dilim dolandı. Ne diyeceğimi unuttum. Konuşma başlığımı bile. Sait'in Rum sevgilisinin siyah saçlı, mavi gözlü, orta boylu, abartılı makyajlı olduğunu anlattım. Sait Faik'e bütün öyküleri yazdıran o fettandı, dedim. Bu kadarını hatırladım şimdi. On beş dakika öyle çabuk geçti ki şaşırdım kaldım. Konuşmanın sonunda salondan bir alkış tufanı koptu. Gençler, kızlar, öğretmenler, kamu görevlileri ellerini acıttırcasına şaklatıyordu.

Panel bitiminde konuşmacıların çevresi dinleyiciler tarafından sarılıverdi. Benim halkamda Gökçe de vardı. Genç kızlar o taze dudaklarını hayran ba-

kışıyla açmışlar, bir içim su ağzıma bakıyorlardı. Kimisi iyice sokulmuş diri sert göğsünü omzuma yaslamıştı.

Sorular art arda gelirken, ben onları sakın sakın, tok ses tonumla cevaplarırken, Gökçe baygın bakışlarından sıyrıldı, yanağımdan öptü. Benimle beraber kızların hepsi ay ay çılgılığı attılar. Gökçe, içimden geldi, kanım kaydadı, dedi. Daha önce hiç yazar öpmedim dedi.

Ben yazar değilim, aktivistim, dedim. Olsun, önemli adamsınız ya, o yeter, dedi. Hem de kitap yazmışsınız, yazarsınız işte, dedi. Her kitap yazan yazardan sayıldığı için memlekette kıyamet gibi yazar vardı. Ben onun için kendimi yazar saymıyordum.

Önemli adamdım. Bu söz içimde kabarma meydana getirdi. Neredeyse kendime yazar diyecektim.

Vali Bey'in masasına davetliydik. Kızlarla tokalaştık, öpüştük. Sıra gökçeye geldi. Onunla da tokalaştım ama o ara heyecandan yanağım pembeleşti. Diğerleriyle yaptığımız gibi onunla da vedalaşırken dudağıma hızlı, hafif bir öpücük konduruverdi. Gözlerimin içine güldü. Uzaklaştı. Ne adı, ne telefonu, ne adresi vardı. Bir korsan gibi süzüldü, gitti.

Beni uçağa götürecek araba Vali Bey'in yemeğinden sonra şehrin yapraklar dökülmüş caddelerinde ilerlerken aklım Gökçe'nin dokunuşlarındaydı. Kemeri çektığı köprübaşı, birbirimizi geçerek yürüyüşümüz, panelde tam karşıma oturup konuşmamı unutturması ve sonrasında sıcak dudakları...

Bu şehre artık ne zaman gelebilirdim, gelsem bile Gökçe'yi nasıl bulabilirdim? Sorular kafamda çoğalırken araba, iç hatlar gidiş terminaline yanaştı. Şoför sigara içiyordu. Yol boyu söndürmemişti çubuğunu. Yasağı hatırlatsaydım, arabada içmen doğru değil dese yedim... Adamın bir derdi vardı belki. Karısı terk etmiştir, çocuğunu trafik kazasında kaybetmiştir, babasıyla arası bozulmuştur, işleri kötü gidiyordur, Vali Bey'den azar işitmiştir... Bir sürü dert var. Hıngisine düştü bilemiyorum. Sözlerimi içime attım. Yalancı gülümsememi takınıp parayı uzattım. O da yalancı gülümsemesiyle, Vali Bey'in emri var, sizlerden para alamıyoruz. Teşekkürleştik ayrıldık. Bilet gişesine ilerlerken aklım taksicinin derdindeydi. Gökçe'yi unutmadım tabi, o nasıl unutulurdu.

Bilet görevlisi hostes, biletimi hiç bekletmeden verdi. Şaşkınlığımı görünce, çekin yapmışsınız, bize sadece biletin çıktısını almak kaldı, dedi. Valilik yaptırmıştır dedim. Kontrol noktasına ilerledim. Küçük el çantam, alerji ilaçlarım nasacort ve allergodil, cep telefonum ve gözlüğümle geçtim kontrolden. Uçakla havalimanı arasındaki o uzun köprüden geçip kabine girerken iki uzun hostes hafif makyajlarıyla, şehla gözleriyle karşıladılar. Sadece beni değil, bütün yolculara aynı yalan gülüşü gönderdiler. Dünya yalan, gülüş yalan, öpüş

yalan, Gökçe yalan düşünceleri içinde 3F koltuğuna yaklaşmıştım ki ne göreyim! Köprübaşındaki bayan çantasını bagaja yerleştirmiş, kemerini çekiyor.

3D'ye oturdu. İzin isteyip yanındaki yerimi aldım. Şaşkındım. Onda ise bir şaşırmaşlık yoktu. Merhaba dedim. Baş selamıyla selamladıktan sonra merhaba canım, dedi. İki saat boyunca bulutların üstünde göz göze yanak yanağa konuştuk. Siz nereye gidiyorsunuz, dedim. Arkadaşım var, onu çok özledim dedi.

İnişte, sırf nezaket olsun diye eve davet ettim. Tabi dedi, neden olmasın. Hani arkadaşına gidecektin, dedim. Gidiyorum ya, dedi.

O günden sonra beraberiz.

Köprübaşından sonra kemerini çeken kadınlara bakmadım. Çünkü kadını mı buldum. ❧

NECİB MAHFUZ

Türkçesi: M. Mücahit ASUTAY

TATLI GÜNLER

Aynı sokağın çocuklarıydık. Yaşlarımız sekiz ile on arasında değişiyordu. AO, yaşının üzerinde bedeni bir kuvvete sahip olmakla temayüz ediyordu. Kaslarını güçlendirmek için sürekli ağırlık çalışıyordu. Kaba, sert ve kötü huylu biriydi, en ufak sebepler yüzünden bile kavgaya hazır. İçimizde onun darbelerinden nasibini almayan kalmamıştı. Hayatımızı karartan korkulu bir rüya haline gelmişti. Ailesi, mahalleyi tamamen terk etmeye karar verdiğinde nasıl sevinmiştik sorma. Esenlik ve huzur dolu yepyeni bir hayata başlayacağımızı hissediyorduk. Daha sonra hayatına nasıl devam ettiğinden de bütünüyle habersiz değildik. Sporcu olmuştu ve bu işte yükseliyordu. Kalp rahatsızlığı sebebiyle sporu bırakana kadar sayısız şampiyonluklar kazanmıştı. Uzaklık ve yaşlılığın cilveleri içerisinde neredeyse onu tamamen unutmuştuk.

Hüseyin’de bir kahvede oturuyordum. Birden onu karşıda görünce şaşır-dım. Geçirdiği uzun senelerin ve çökmüşlüğün belirgin izlerini taşıyarak ba-na doğru geliyordu.

Beni gördü, tanıdı ve gülümsedi. Davet edilmeksizin oturdu. Duygulan-mıştı. Aynı kaldığımız yılları hesaplamaya başladı. Eş-dosttan hatırlayabil-diklerini sordu. Sonra iç geçirip hasretle şöyle dedi:

— O tatlı günlerimizi hatırlıyor musun?

—

TELKİN

Taziye yerinde oturdum, cenazenin kaldırılmasını beklemeye başladım.

Önceki kuşağın hatıraları zihnimize üşüştü.

Birer birer geldi cenazeye bu kuşağın ağır topları. Bu kodamanlardan her-hangi biri yürüdüğünde dünya ayaklarının altında titrerdi.

Şimdi onlar kimsenin hatırlamadığı zavallı yaşlılara dönüştüler.

Bugün, halefleri onların yerini aldı. Şimdi yeryüzü onların ayakları altın-da eğilip bükülüyor. Sabit bakışları, dünyanın ve zamanın sahibi olduklarını söylüyor.

Sonunda, cenaze omuzlara alındı. Herkes hareketlenip yürümeye başladı.

İDDİALI

Hararetili siyasi bir tartışmanın ortasında milletvekillerinden biri bakana sordu:

— Bana kirlenmemiş temiz bir insan gösterebilir misin?

Bakan iddialı bir şekilde cevap verdi:

— Çok var ama sana birkaç tanesini sayayım: Çocuklar, bunaklar ve deliler mesela. Merak etme dünya hala ayakta...

TARİH'TEN

Çok önceleri, onun kaçtığını yahut göç ettiğini söylemişlerdi. Gerçekte ise o, ay ışıklarının kuşattığı Nil kıyısındaki çimenlikte oturmuş, bu yüce güzelliğin huzurunda hayallerine sesleniyordu.

Gece yarısında, etrafı kuşatan sessizliğin içinde bir şeyin hafifçe hareket ettiğini hissetti. Mekân tuttuğu yerin hemen önünde bir kadın başının sudan çıktığını gördü. Daha önce benzerini hiç görmediği bir güzelliğin karşısında buldu kendini. Acaba batan bir gemiden kurtulmuş olabilir miydi? Fakat kadının son derece tatlı ve asildi. İçine bir korku düştü. Geri dönüp gitmek için ayağa kalmaya yeltendi. Fakat kadın yumuşak bir ses tonuyla şöyle dedi:

— Beni izle.

Artan bir korkuyla sordu:

— Nereye?

— Suya. Hayallerini kendi gözlerinle görmeyi için.

Sihirli bir güç onu suya doğru sürüklüyor, gözlerini kadının yüzünden alamıyordu.

HAYALETLER

Sabah namazından sonra boş caddelerde dolaşmaya başladım. Sonbahar meltemlerinin eşliğinde temiz ve sakin bir ortamda yaptığım güzel yürüyüşün tadını çıkarıyordum. Çölün ilk tepelerine ulaştığımda *Ümmü'l-Gulâm* diye bilinen kayanın üzerinde oturdum.

Bakışlarım ince bir karanlığı kuşanmış olan çölün labirentlerinde dolaşmaya başladı. Birden, şehre doğru gelen hayaletler görüyormuşum gibi geldi. Polislerdir diye düşündüm. Fakat birincisi yanımdan geçtiğinde gerçeği anladım. Göz çukurlarından kıvılcımlar saçan bir iskeletti o. Kayanın üzerinde neredeyse korkudan ölecektim. Hayaletler birbiri ardına şehre sızdılar.

Korkudan titreyerek gündüzün, uykudaki şehre neler gizlediğini düşündüm.

SÜRPRİZLER TRENİ

Bahar bayramında eğlenmek ne hoş, ne tatlıdır. Kısa pantolonlarımı giymiş bir grup öğrenci, istasyon meydanında durduk. Her birimizin elinde nasibine düşen yiyeceği taşıdığı renkli hasır sepetler vardı. İki yolculuk ve iki tren arasında seçim yapmamız gerekiyordu. Trenlerden biri Kanatıra bölgesine, diğeri ise ismi *sürprizler treni* olan ve meçhul bir yere giden trendi.

İçimizden biri şöyle dedi:

— Kanatıra güzel ve emniyetlidir.

Bir diğeri:

— Bilinmeyenle yaşanacak macera daha eğlencelidir.

Görüş birliğine varamadık.

Çoğumuz Kanatıra trenine gitti.

Çok az kişi de bilinmeyenin peşinden.

BEŞ KURUŞ

Kendimi sokağın ortasında, şaşkın bir çocuk olarak buldum. Elimde beş kuruş vardı ama annemin almamı istediği şeyi tamamen unutmuştum. Hatırlamaya çalıştım ama başaramadım. Kesin olan bir şey vardı ki o da satın almak için evden çıktığım şey beş kuruştan fazla etmiyordu.

REZERVASYON

Otobüs Zeytun'dan yolculuğuna başladı. Aynı anda bir adam arabasıyla Hilvan'daki evinden yola çıktı. İki araç da zaman zaman hızlandı ve zaman zaman yavaşladı, yol şartlarına göre bazen de birkaç dakika durakladılar. Fakat ikisi de istasyon meydanına aynı anda vardı. Hatta aralarında hafif bir çarpışma meydana geldi. Otobüsün farı kırıldı. Otomobilin tamponu yerinden çıktı. Bu esnada yolda yürüyen bir adam iki araç arasında sıkıştı ve cansız bir şekilde yere yığıldı.

Güncy ekspresinde rezervasyon yapmak için meydana geçiyordu.

TAYİN ZAMANI

İçtenlikle ve dokunaklı bir şekilde şöyle dedi:

— Senden başka gidecek yerim yok.

Yaşlı adam gülümseyerek cevapladı:

— Sanırım bu, yeni bir ricada bulunacağın anlamına geliyor.

— Bir sonraki tayin döneminde başka bir şehre tayinim kararlaştırılmış.

— Buradaki kanuni süreyi tamamlamadın mı?... İşinin gereği budur.

Yalvaran bir ses tonuyla şöyle dedi:

— Ben ve ailem bunu kaldıramayız.

— Ama işinin doğası böyle, bunu sana daha ilk günden söylemiştim.

— Doğrusu bu şehir bizim vatanımız oldu, başka bir yerde yapamayız.

— Senden öncekiler de böyle derdi, sonrakiler de söyleyecekler. Sen de biliyorsun ki tayin zamanı ne öne alınabilir ne de ertelenebilir.

Bunun üzerine şöyle dedi:

— Ne acı bir tecrübe!

— Bunun kaçınılmaz olduğunu bildiğin halde neden kendini hazırlamadın?

SÜMEYRA İKİZ'LE SÖYLEŞİ: “HAKİKAT BANA AĞIR GELİYOR”

Konuşan: Leyla TURAN

SÖYLEŞİ

Düşünmeyi konuşmaya tercih ettiğini ifade eden bir yazarın elinden çıkan “Tarumar” az sözle çok şey anlatmanın derdinde. Kelimeler tasarruflu kullanılmış, mücevher gibi kıymet biçilmiş her birine. Kitabın ince olmasını konuşmaya değer bulduğu şeylerin az olmasına bağlıyor Sümeysra İkiz. Günlük yaşamında susmayı tercih eden bir yazarı nasıl konuşturacağım endişesiyle çaldım kapısını.

— *Yazma serüveninizi anlatır mısınız?*

— Öğretmenler, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak gerektiğini söylüyordu. Bunun için önce ben okumalıyım. Hocam Ali Ural Bey’in Üsküdar’daki atölyesinin broşürü geçti elime. Yazılanları eksik okumuşum. Sadece okuyacağım zannetmiştim ama yazarken buldum kendimi.

— *Yazarken karşınıza çıkan zorluklar nelerdi?*

— Düşündüklerimi cümleye aktarma konusunda bir süre zorlandım. Yanlış bir şey söylerim endişesi taşıyordum. İlk yazılarıma aldığım eleştirilerden sonra belli etmemeye çalışsam da dayak yemiş gibi çıkıyordum derslerden. Zamanla alıştım eleştirilmeye. Ali Bey’in mutlaka okunmalı diye verdiği kitapları nitelikli okuyamamak, satır aralarına nüfuz edememek bir diğer sıkıntıydı. Bu yüzden şimdi okuduğum kitaplardan daha fazla keyif alıyorum.

— *Okuduğunuz eserlerden nasıl faydalandınız? Özellikle sizi beslediğini düşündüğünüz kitaplar hangileri?*

— Hermann Hesse’nin “Bozkırkurdu” kitabını okuduğumda bir hafta kendime gelemedim. Bir insan nasıl olur da içindeki her şeyi korkusuzca dışarı vurabilir, nasıl bu kadar rahat anlatabilir? Yazarın kendini bu şekilde faş etmesi bana ürkütücü geldi. Herkes her şeyi öğreniyor, sırtınız kalmıyor ve ifşa oluyorsunuz. Bugünlerde Rilke’nin “Malte Laurids Brigge’nin Notları” nı ikinci kez okuyorum. Dönüp baktığımda en çok karaladığım kitap. Sonra, Tolstoy’un insan çözümlemeleri etkileyici. Şiirsel yanıma hitap ettiğinden Faust’un akıp giden üslubu beni içine çekmiş ve Baudelaire’in Lanetlenmiş Kadınlar şiirini de çok severek okumuştum. Bahaeddin Özkışı’nın “Göç Zamanı” nı yeni okudum. Özkışı, yalın bir dille vurucu bir etki yaratmış hikâyelerinde. İnsanın ham teline dokunuyor.

Genel olarak Avrupa ve Rus edebiyatını ilginç buluyorum. Özellikle Rus edebiyatı bize daha yakın. Merhamet duygusu çok yüksek. Avrupa edebiyatının sıra dışılığı çarpıcı geliyor bana, bilmediğim bir dünyaya girmiş gibi hissediyorum kendimi. Büyük günahlar işleyip bunu rahatlıkla ifade edebiliyorlar.

— *Eski mesleklerin araştırmalarını nasıl yaptınız?*

— Eski mekânların ruhu var. Yürüyüş yaparken ana caddeleri tercih etmem, hayatın daha çok iç kısımlarda olduğunu düşünürüm. Süadiye’de tren yolunun kenarında küçük bir ayakkabıcı dükkânı fark ettim bir gün. Böyle mekânları merak eder, içeri girip bir şekilde o meslek erbabıyla sohbet ederim. Masası, sandalyesi, rafları ve kullanılan malzemelerin hepsi eskiden kalmadır. Bu zanâtleri icra edenler genellikle güngörmüş insanlardır. Üzerinden yıllar geçse de, rahmetli olsalar da, babamın kuyumcu atölyesini ve dedemin demirci atölyesini hep hatırlarım. Unutulmaya yüz tutmuş bu atölyeleri ve içindeki sanatkârları yaşatmak istedim hikâyelerde.

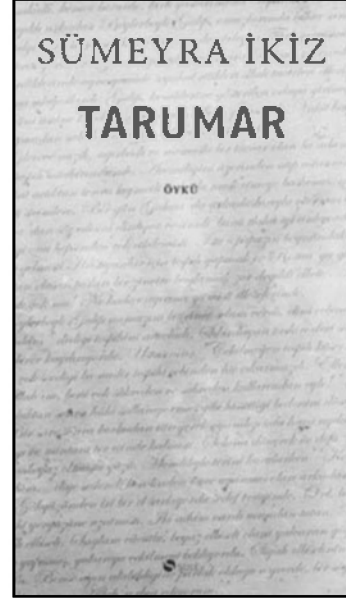
— *Hikâyelerinizde şiirsel bir dil ve kasvet hâkim, niçin?*

— İç dünyamdaki diyaloglar ve söylemler de şiirsel. Devrik cümleleri seviyorum ve bu hikâyelere de yansıdı. Faust’u beğenmemin, Rilke’nin kitabını tekrar tekrar okumamın sebebi de belki bu. Ne kadar uğraşsam da uzaklaşamadım şiirsel anlatımdan. Hocam yazdıklarımın mensur şiir olduğunu söylüyor. Kasvet konusuna gelince, kahramanlarıma ve yaşadıkları döneme bakarsak hikâyelerin kasvetli olması kadar doğal bir şey olamaz. Hepsi buhranlı yıllarda yaşamışlar ve darmadağınlar.

— *Kimi hikâyelerinizde sinematografik anlatım çok güçlü, bunun için özel bir çalışma yaptınız mı?*

— Hiçbir şey yapmadım, sadece görseli güçlü biriyim. Okuduğum herhangi bir kitabın kahramanlarının isimlerini hatta yazarını bile unutabilirim ama bazı sahneler zihnimden kaybolmaz. İnsanların mimikleri, ayağının duruş şekli, saçındaki minicik dalgalanma, elbisesindeki pili, vücudundaki yara izi gibi detayları görebilirim. Baktığım resmin gerisindekileri rahatlıkla fark edebiliyor olmam metinlere yansıdı.

— *Ne tür eleştiriler alıyorsunuz?*

— Sisli bir anlatımım olduğunu söyleyenler de var, öykülerde kendinden bir şeyler bulduğunu söyleyenler de. Aldığım eleştiriler benim için kıymetli. “Okuduktan günler sonra bile bazı sahneler gözümün önüne geldi,” demişti birisi. Sadece birkaç hikâyeyi okuyup kenara bırakan, fazla sanatsal bulduğunu söyleyenler de oldu.

— *Niçin kapalı bir anlatımı tercih ettiniz?*

— Hakikat bana göre çok ağır ve bazen gizlence gerçeği duyuyorum. Çok konuşmaktan bu sebeple uzağım. Semboller de bu yüzden çok seviyorum. Kapalı anlatımın dezavantajı da var tabii. Herkes sembollerini anlayamıyor.

— *Simge ve semboller kendiliğinden mi gelişti?*

— Bu sanatçıların bazıları gücünü başkalarına göstermek için semboller icat ediyor, onları yaşıyorlar. Cam ustası ve saatçide olduğu gibi. Diğerleri simgelerle bütünleşmiş hayatının bir parçası haline getirmiş, onlar için üstlerindeki elbiseler kadar doğal. Semboller ortadadır, görünmesi kolaydır. Herkesin yorumu farklıdır sadece. Her okuyucu da simgeleri görüp anlayabilir mi, bilemiyorum.

— *Hikâyelerde mekânlara daha fazla yoğunlaşmışsınız.*

— Mekân tasvirlerine yoğunlaşmamın sebebi okuyucuyu o atmosfere sokmaktır. Bu meslekler nasıl icra ediliyor, hangi aletler kullanılıyor hatırlansın istedim. Ama bazen mekânlara fazla yoğunlaşıp ruh hallerini yeterince işlemeyerek kahramanlarımıza haksızlık etmiş olabilir miyim diye de düşünmedim değil.

— *En çok maviyi yazmışsınız, kitaptaki bu mavi vurgusunu biraz açar mısınız?*

— Mavi, kitabı attığım kişi. Bazen gökyüzünün rengi, bazen denizin, bazen de buzun. Kahramanlarımın göz renginden söz etmem gerektiğinde mavi dışında bir renk gelmedi aklıma. Kitabı yazma sürecimde bana benden daha çok inanan biri vardı, iyi bir edebiyat arkadaşı. Onunla kahramanlarımı konuşmak inanılmaz keyifliydi. Kararsız kaldığım zamanlar yönlendirmek yerine sorular sorarak beni düşündürüyordu. Sanırım mavi minnettarlığın sonucu.

— *Her şeyin hızlı tüketildiği, emeğin önemsenmediği bir zamandayız. Kitabınızdaki kendini hemen ele vermeyen hikâyeler bu hızlı tüketime karşı bir duruş mu?*

— Hocamızın sıklıkla hatırlattığı o sözünü tekrar etmekte fayda var: Edebiyatın amacı hayatı yavaşlatmaktır. Burada şunu söyleyebilirim. Hızlı yaşamaya cesaretim yok. Kendimi hızlı yaşayanlardan ayrı bir yere koymak değil amacım. Fakat ben onlardan değilim. Hep bir korku var içimde, anlamamak, tat alamamak ve unutmak. Ben bir sonbahar çocuğuyum. Ağaçların yapraklarının daha bahar ayında sararmaya başladığını nasıl görmezler! Ağır ağır ya-

şamak istiyorum. Belki dönüp aynı yolu yeniden yürümek. Benim tempomda yürüyen birkaç kişi de bana yeter.

— *Yazarken nasıl bir yol izliyorsunuz, hikâyelerin yazım sürecini anlatabilir misiniz?*

— Herkes odasına çekildiğinde zaman bana kalıyor, gün ağarana kadar okuyor ve yazıyorum. Zamanla çevrem bu uğraşıma saygı duymaya başladı. Sabah uyumak istediğimde kimse sesini çıkarmadı. Gece benim için “sessizlik, huzur, gizem, rahatsız edilmeme” demek. Kurguyu gündüz oluşturuyor, yazıya dökme işini geceye bırakıyorum. Yazmaksa benim için çok parçalı bir puzzle’ı birleştirmek gibi. Bu parçalar okuduklarım, geçmişten ve günümüzden bazı sahneler ve fotoğraf arşivim.

Bazı hikâyeler için seyahatlere çıktım. Taş ustasını Bosna’da gördüm... *Seine Kıyısında Bir Osmanlı Efendisi*’nin hareket noktası, Kaplumbağa Terbiyecisi ile Fransa seyahatimde tanıştığım bir bey oldu. Ayda bir kurulan bir eski pazarındaydık. Nehrin kenarına kurulmuştu pazar. Köprünün üstünde, önündeki halı tezgâhına eğilmişti halı dokumacısı. Türk desenli bir halıyı onarıyordu. Hikâyedeki nehir, kadın, ip birer simge. Adam halıyı söküyor ama yine bir doğu motifi işlemeye başlıyor. Doğunun böyle bir çekiciliği var. *Azizil* hikâyesi için de Mardin’e gitmiştim.

— *Niçin “Tarumar”?*

— Kahramanlarım savaş görmüş, zulme uğramış, iç dünyaları karışık insanlar. Osmanlı’nı son dönemi ve buhranlı yıllar. Aile büyüklerimi hatırlıyorum, hiçbirisi şen şakrak değildi. Yüksek sesle gülüp kahkaha attıklarına şahit olmadım. Çocukluğum bu insanlarla geçti Erzurum’da. Bunca acıyı bilip ilk hikâyelerimde mutlu bir şeyler yazmam mümkün mü? Öyle bir kelime bulmalıydım ki hem bu insanları tanımlayacak hem de yaşadığı döneme hitap edecek... Uzun süre kafa yorup düşündük, tam işin içinden çıkamayacak bir hale ulaştığımızda rüyada geldi “Tarumar.”

— *Tarumar’da sizin için önemli olan hikâyeler neler ve biraz bahsedebilir misiniz?*

— Herkeste bir görünür olma hevesi ve görünürlük arzusunda olanları kandırmak hiç zor değil. *Catena Fina*’da kendince eziyetler çekmiş olan saat ustası, insanın bu zaafını fark etmiş ve öç alıyor. Sonra, kadınları şekillendirmeye çalışan erkekler ve erkekleri şekillendirmeye çalışan kadınlar *Hasıtalıklı Nefes* benim için.

Ahurvan Suyu’nda, kurulu bir düzen, bu düzenin içinde bir insan var. Öleceğini biliyor ama o çarkın dışına çıkamıyor. İnsanoğlu birçok şeyin sonunu kestirebildiği halde bir çarka kaptırmıştır kendini ve çıkamaz içinden. Ve ba-

tı dünyası yakıp yıkma, çalma peşinde. *Azazil* hikâyesinde zayıf bir karakter olan küfeci, tarihi ve medeniyeti taşıyor sırtında.

İnsanın kusursuz olamayacağını anlatmaya çalıştım *Yüzüğün Gölgesi*'nde. Ne kadar özensek de parmaktaki yüzüğün altına yerleşen bir bakteri bile istemeden kâğıdı bozabiliyor. Son hikâye *Tarumar* ise bütün hikâyelerin özü. Terazinin kefesindeki inciler kadın ve erkek. Doğruyu bulmak için uzağa bakmaya gerek yok. Her şey insanda. Bu hikâyeleri yazarken hepsi için ayrı heyecan duydum aslında.

— *Mutfakta ne var?*

— Günümüzde geçen uzun bir hikâye belki. Daha yalın bir anlatımla insan odaklı bir konu. Ama içinde mutlaka doğadan bir şeyler olacak.

— *Sizinle sohbet etmek güzeldi, zaman ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum.*

— Ben çok teşekkür ediyorum. ❧

SULTAN RUHAN KURTBEYOĞLU

ÖYKÜNÜN ASLINA YOLCULUK:
Edebî Teknikte Cambazlık
NAİME ERKOVAN, ASILSIZ HİKÂYELER

İnsan, bir şeyler anlatma ihtiyacıyla donatılmıştır. Fıtrattan gelen bu özelliğini bilen Yaratıcı -ki fıtratın yaratıcısı O'dur-, ilk insandan sonra ikinci insanı yaratmıştır. Ve o günden beridir insan anlatır. (*Asılsız Hikâyeler: Kendini Anlatan Öykü*, s. 40)

Yazar Naime Erkovan, “anlatma” eylemine anlamlar yüklediği “Kendini Anlatan Öykü” isimli hikâyesinde bu cümlelere yer veriyor ve yazarın kendisi de *Beşinci Düğme*, *Soğuk Taht* ve *Asılsız Hikâyeler* isimli öykü kitaplarıyla derin, sade, içten, şiirsel üslûbuyla anlatmaya devam ediyor. Bu incelemenin konusu olan *Asılsız Hikâyeleri*, yazarın en son yayımlanan öykü kitabı. Yazar Erkovan, yayımlanan her öykü kitabıyla Türk hikâyeciliğine ivme kazandırmakla birlikte bilhassa en son yayımlanan *Asılsız Hikâyeler*’le “yeni/farklı” kavramlarının öncülerinden biri olduğunu kanıtıyor ve böylelikle hikâyecilikteki yerini sabitliyor.

Binbir Gece Masalları her edebiyatçının ilham kaynağı olmuştur denilebilir ve bu masalların edebiyattaki şümûluna sığınıp, onun ismine öykünecek olursak Erkovan’ın *Asılsız Hikâyeler* isimli eserine “Binbir Teknikte Öykü” ismi dahi konulabilirdi. Nasıl ki Binbir Gece Masalları her edebiyatçıya ilham vermişse, Erkovan’ın bu eseri de, her öyküde farklı teknikler kullanması ve bu teknikleri öykü kurgusu içinde criterek anlatması yönüyle, yazarlığın ve dahi genel manada edebiyatın sırlarını fısıldaması itibarıyla, her edebiyatçının, her edebiyatseverin temel kitaplarından olmayı hak eden bir öykü kitabı.

Asılsız Hikâyeler, içerik ve biçimsel olarak zengin yirmi öyküden ve bir sonsözden oluşuyor. Bu incelemede her hikâye, muhtevadan ziyade kullanılan teknik ve tekniklerin kurgusal anlatım içinde kapladığı alan yönüyle incelenmiştir.

Prospektüs, eserdeki sonsöz fakat eserin yazar tarafından mahiyetinin anlatılması yönüyle ilk sırada ele alınmayı hak ediyor.

• *Prospektüs*

Ben, prospektüsün sonda bulunması gerektiğine inanıyorum. O yüzden onu sona ekledim. Çünkü bu kitap uyarısız okunup bitirilecek kitaplardan de-

ğil. Sıradan bir öykü kitabı da değil çünkü. Sanat kaygısıyla doğduysa da bu öyküler, bir başka amacı daha var onların: Teknik. (s. 118)

Her bir öykü farklı teknikle, farklı türde yazıldı. Kafanız karışmasın, hepsi elbette hikâye.(s. 119)

Yazarın kendi ifadelerinden de anlaşılacağı üzere eseri oluşturmadaki esas amacı, -sanatı ihmal etmemekle birlikte- edebi teknik üzerine yoğunlaşmak ve öykülerini bu ilke doğrultusunda yazmaktır.

Tüm öykülerinden müteşekkil teknik açıdan tahlile yazarın ilk öyküsü *Her Şeyi Bilen* kapı aralıyor:

• *Her Şeyi Bilen*

Hedefini yalnızca kendisinin görüyor olması, onu hayali kılmaya yetmez. Varacağı yer, boşluk kadar gerçek, gıcırtilar kadar yakın. Bu yüzden hiçbir şeyi gizleyemeden yürüyor tanrısal bakışın kuşatıcı görüşü altında. (s. 7)

Tanrısal bakış söyleyebilir ama o sürekli karışmaz, soru sormaz; bilir zaten her şeyi. Şimdilik sadece seyrediyor. Tanrı da seyrediyor çünkü (s. 8)

Kurgularında tanrısal bakış açısını kullanan anlatıcı, şahıslara dair her şeyi bilir: gizli duyguları, düşünceleri, bireysel tarihi, şimdii. Naime Erkovan, okura ipucu vermeye öykünün adıyla başlıyor ve tanrısal bakış açısının ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini hikâye diliyle anlatıyor. Derin anlatımın içinde, sakın uyanışlarla fark ediliyor yazarın neyi amaçladığı. Ayrıca Erkovan, tanrısal bakışın gerçek gizini Tanrı'nın özelliklerinde arıyor; bu bakış açısına ait her şeyi Tanrı ile özdeşleştirerek gerçek öze ulaşmada bir yol olan sanatı yüceltiyor; zihinde dağınık duran kelimeler yazarın usta üslûbu ile Tanrı'da bütünleniyor.

Karla ağırlaşan bayrak, direğe iyice yapıştı; rengi koyulaşüyor. Herhangi bir ülkeye ait olabilir şimdi. Şimdi söyleyebilir bunu tanrısal bakış ama vakti gelmedi henüz. Sabretmeli, çünkü öykündüğü Tanrı da sabırlıdır. (s. 8)

Ellerin arama hevesi sönüyor bir şey bulamayınca. Onların çaresizliğini yalnızca tanrısal bakış biliyor. Çünkü karanlık ceplerde neyin gizlendiğini, neyin beklediğini ve neyin eskidiğini yalnızca Tanrı bilir. (s. 8)

• *Dipnotlu Dualar*

Bu öyküyle yazar, karakterin okurla baş başa kalabileceği, anlatıcının dâhil olmadığı, bırakılan boşlukları okurun doldurabileceği bir teknik tercih ediyor: bilinç akışı. Ve bu tekniği, kullandığı dil bilgisi yapısı ve düşüncelerin mantıksal bağdan kopuk oluşu yönüyle iç monologdan ayırıyor; imgelere ve kelimelere dökülemeyen duyguları ve düşünceleri bilincin akışıyla okura ustalıkla sunuyor.

Az önce dedim diyeceklerimi başa dönmemeli bir daha. Söylemesi kolay, zihin işlemiyor oysa öyle. Başa dönüyor, dönebiliyor. Yeniden yeniden ve yorulmadan yeni baştan... Bir kere alışmaya görsün. Hep aynı yerde takılır ayağı. ... “Korkunla yüzleş!” Yüzleş ki korkmayasın. Yüzleş ki korkunun da bir yüzü olduğunu göresin. Onun yüzünün seninkine benzemesi korkutmasın seni... Gece gece böyle şeyler değil, iyi şeyler düşünmeli. Bu saatte niye uyandığın mesela. Duanı edip yeniden uykuya gömülmenin ne güzel bir sığınak olacağı mesela. Zihnini toparlarsan akışını durdurabileceğini mesela... (s. 13)

Hızla akan bilincimin yarım cümlelerimin üç noktalarımın söylenmemiş söylenememiş isteklerimin öncesini ve sonrasını bilen Allah'ım... (s. 15)

• *Çocukların Erişemeyeceği Yerlerde*

Soyut duygulanımlar bir pulun kişileştirilmesi yoluyla aktarılıyor bu hikâyede. Yazar, bu çeşit bir somutlama yoluyla muhtevayı durağanlıktan uzaklaştırıyor ve anlatımı etkileyici, akıcı ve özgün kılıyor. Yazarın tercih ettiği bu tekniğe, his karmaşıklığı, dilin olağan biçimlerinden saparak bir düzene giriyor.

Şenlik fotoğrafının taziye ilanından farksız basıldığı ciddi, siyah-beyaz gazetelerin arasında saklandım ilk önce. Bir hapishane kaçkınının robot resmiyle yüz yüze yaşadım uzun süre. Daha güzel bir yerde olduğumu hayal etmek için gözlerimi kapamış olsam ve onları araladığımda firarinin karakalem bakışlarıyla karşılaşsam da yerim rahattı. (s. 17)

Şişenin en alt kısmındaydım. Hızla ıslanıyordum. Bir an önce harekete geçmeliydim yoksa lime lime olacaktım. Halbuki çürümek istiyordum, eriyip parçalara ayrılmak değil. (s. 19)

• *Neredeyse Kahraman*

Böyle bir kapının arkasıyla kimse ilgilenmez, o yüzden evimin ve hayatımın neye benzediğinin bir önemi yok. Ayrıca buradaki kahraman Atilla. Ben değilim. Ben sadece asıl kahramanla tanışmaya çalıştığım için onun dünyasına dâhil olmuş isimsiz biriyim. Kahramanın varlığımdan habersiz olmasıysa hiçbir şeyi değiştirmez. (s. 23)

Yazar, bu öyküsünde nesnel bir tavırla çıkıyor karşımıza. Anlatıcı, tanrısal bakış açısının zıddına olarak her şeyden haberdar olmak yerine, sadece görebildiklerini anlatıyor. Atilla'nın esas kahraman olarak merkezde yer aldığı bu metinde, ikinci anlatıcı -yazarın da öyküsüne ad yaptığı ifadeyle- "ne-redeyse kahraman". Fakat kahraman değil nihayetinde ve de yazarın bilinçli tercihiyle sıklıkla kullandığı "belki, ya da" gibi ifadeler sadece gördüklerini anlatabilmeyi kanıtlar nitelikte hikâyenin sonuna kadar yer yer tekrarlanıyor.

• *Kontrolör (Durum Hikâyesi); Ebedi Huzursuzluk (Olay Hikâyesi)*

"Hayal kurmanızı yasaklıyorum," dedi doktor. (s. 28) Cümlesiyle başlayan hikâye (*Kontrolör*), gerilimin olaydan çok durumla sağlandığı bir öykü. Hayatın sadece bir kesitinin anlatıldığı durum öyküsünde yazar, hikâyenin tamamlayıcısı olarak okuru görüyor, sezgilere kapı aralıyor.

Sadece bakmanızı istiyorum, dedi kontrolör, sadece olanı görün. Olmuş ya da olabilecek olanları düşünmemeyi öğrenmelisiniz. (s. 31)

Kontrolör iğneyi batırdı. Adam eline baktı. Acıyla ne irkildi ne de kımıldadı. İğne yeniden battı. Ve adam, eline bir kelebeğin konduğunu hayal etti. Kontrolör iğneyi daha derine batırdı. Ve adam ellerinin olmadığını hayal etti. (s. 32)

"*Edebi Huzursuzluk*" isimli öyküsünde ise, anlatıyı oluşturan kişiler, şeyler, durumlar, olgular ve olayların arasında daha keskin gözlemlerle ve tasvirlerle kurduğu organik bağla anlatılmak isteneni okurun ayağına getiriyor ve bu yolla durum ve olay hikâyesini ince çizgilerle ayırıyor.

Yüksek tavanlı kilisede yürüdükçe, ayak sesleri ve yağmurluğunun hışırtısı yankılanarak büyüyordu. Hengâmeli Pazar ayininden sonra dinleniyor hissi veriyordu içerisi. Sıralarda kimse oturmuş da dua etmiyor, günah çıkarma bölmelerinden kimsenin fısıltıları dışarı taşmıyordu. (s. 81)

Kiliseden ayrılıp tren istasyonuna gitti ve gişe memurundan bir Budapeşte bileti istedi. "gidiş-dönüş mü?" diye sordu memur. Sofia Alva tereddüt etmeden herhangi bir yorumu gerektirmeyecek cevabını verdi... (s. 86)

• *Şişeyle Sohbet*

- Anı yaşamalıyız sayın cin. Herkes yıllarını sizin gibi sonsuzluğa doğru korkusuzca savurmuyor!

- (Mırıldanarak) savurmayı bilseydin belki dilediğini söylerdin! (s. 36)

Şişeyle Sohbet'te diyalog tekniğini kullanan yazar, yoğun düşünceleri, kullandığı teknikle hafifletiyor, edebi dokunun zenginliğini anlatımın doğallığıyla buluşturuyor, akıcı bir üslûpla okuru metnin içine dâhil ediyor.

• *Kendini Anlatan Öykü (Makale Tekniği)*

Bu öykü kendini anlatıyor. Naimc Erkovan'ın makale tekniğini kullanarak kurguladığı *Kendini Anlatan Öykü*, Türk hikâyeciliğinde bu tekniğin ilk defa oluşturulması ve kullanılması yönüyle büyük bir değer taşıyor. Makale-nin tüm unsurlarını kapsayan hikâye; özet (abstract), giriş, kurgu, kahraman, kurgu-kahraman sağlaması, sonuç, notlar, kaynakça bölümlerinden oluşuyor. Erkovan, sanatın aslının neye dayandığını özetleyen giriş bölümüyle başladığı öyküsüne, bir anlatıda kahraman seçimi nasıl olmalı, kurgu nasıl yapılmalı gibi hususlara değinerek devam ediyor, okuru teorik anlatımların kuruluğundan kurtararak, öykü yazım tekniğini bir hikâye haline dönüştürüp, okura hem öykü keyfi yaşıyor hem de öykü mantığını kavratıyor.

Ünlü edebiyat eleştirmenlerinden Kunabi'ye göre kurgu, “Yemeğin nasıl servis edileceğidir.” Richardson, “Kurgu, içinde her çeşit meyveyi yüzdürebileceğimiz bir punch kâsesi değildir,” diye tanımlarken kurguyu, Ural “Neyi yazmak değil; o neyi, nasıl yazmaktır, şeklinde ifade etmiştir onu. (kurgu, s. 41)

Kim ve nerede olmak istediğimizi seçememiş olabiliriz ama bir öykücü bu sınırların dışında kalabilecek şanslı azınlıktandır. O, kurgusal anlamda kim olmak istediğine karar verebileceği gibi, dünyasında yer alacak kişileri de belirleyebilir. (kahraman, s. 42)

• *Ne Biçim (Parodi)*

“Gregor Samsa bir sabah bunalıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu.” (Kafka, *Dönüşüm*: Can Yay. 2009, s. 15)

Kafka'nın klasik eseri “Die Verwandlung (Dönüşüm)” dönemine göre çılgınca sayılabilecek bu ölümsüz cümleyle başlıyor. Alışılmış gerçeklik algısını aşıp okurları şaşırttığı eşsiz yapıtıyla Kafka, birçok yazara ilham vermiştir ve vermeye devam ediyor. Yazar Erkovan Kafka'nın cazibesine “şuurla” kapılanlardan. *Ne Biçim* adlı öyküsü için seçtiği parodi tekniğiyle okuru bir üst okumaya yönlendiriyor ve şu cümleyle başlıyor hikâyesine: “Alegor Yazsa bir sabah bunalıcı düşlerden uyandığında kendini bir yazara dönüşmüş olarak buldu.” (s. 47)

Parodi, ciddi bir yapının konusunun ya da yöntemlerinin gülünç biçimde değiştirilmesiyle ortaya konan hicivli taklit bir yapıttır. Erkovan, parodiyle “tek metinci” çizgiden uzaklaşıyor, ironinin de maharetle kullanılması yoluyla çok anlamlılığı yakalıyor, taklit metne (*Erkovan, Ne Biçim*) ilham olan asıl öyküyle (*Kafka, Dönüşüm*) okur arasında bir mesafe yaratarak, okurun metinler arasında gidip gelmeler yapmasını sağlayıp, anlatıların gerçek değerinin belirlenmesinde kılavuz görevi üstleniyor.

Yeteneğinin her zaman her şeyden üstün geldiğini gören Alegor tuhaflaştı. Okurunun bir gün kendisini keşfedeceğine dair inancı ilk defa sarsılmaya başladı ve çürük bir inşaat gibi yerle bir oldu özgüveni. Yatağına uzandı, göz-

lerini tavana dikti. “Anlaşılmadım... Sanatımı anlamadılar...” diyerek yavaşça gözlerini kapadı. (s. 52)

• *Takvim Hikâyeleri*

Kuşlar gibi uçmayı arzulayan insanlar, bir gün kuş oldular. Kuşlar, insan olmak istememişlerdi oysa. (s. 53)

Küçürek olsalar da takvim hikâyeleri, özgün ve yoğun olan en önemli edebî türlerdendir. Yazarın kurduğu sadece birkaç cümle yeterli oluyor okurun kendi zihninde sayfalar dolusu öyküler yazmasına. Erkovan, derin cümlelerle düşündürüyor, eğitiyor, eğlendiriyor; *Asılsız Hikâyeler* isimli eseriyle hikâye ve hikâyecilik namına Türk edebiyatına yenilikler getirdiğini *Takvim Hikâyeleri* ile bir kez daha kanıtlamış oluyor.

• *Pedallı Dünya (Zaman Daralması); Çorba Marşı (Zaman genişlemesi)*

İnsan, varoluş meselesini zaman kavramıyla ilişkilendirerek sorgular çoğu kez; geçmiş, şimdi ve gelecek çemberinde düşünür, tahayyül eder. İşte tam da bu noktada özgürlüğün temsili olur sanat. Hikâye ve romanın kurgusal yapısında kullanılan zamanın değişken olması yazarı serbest kılmakla birlikte, okuru da bulunduğu andan çıkarır ve okurun zamanlar arası yolculuk yapmasını sağlar. Erkovan, *Pedallı Dünya* isimli öyküsüyle zamanı daraltır ve kocaman bir ömrü anlatır kendine has üslûbuyla; *Çorba Marşı* isimli öyküsünde ise geçmişe gidiş ve âna gelişlerle zamanı genişletir; fakat her iki hikâye zamana özgü farklı teknikle kurgulanmasına karşın, önemli bir ortak yan da taşır: insan hiçbir zaman âna hapsolmaz.

Geldiği yollardan geri dönüyordu. İşe giderken yalnızca binaları gören adam, dönüş yolunda dünyayı görüyordu. ... Derken evini gördü uzaktan. Oğluna hiçbir şey almadığını hatırlayınca duraksadı fakat anlatacak bir hikâyenin varlığı yeniden canlandırdı onu. Gelişini haber veren zilini çaldı bahçeye yaklaşıırken. Sese kapıyı açan yetişkin oğlu, ihtiyar basına doğru koştu ve “Bir gün döneceğini biliyordum,” dedi. (*Pedallı Dünya*, s. 62)

Arkasına dönüp baktı. Zifiri karanlıkken her yer, sadece orada ışık vardı. Kaptan bu parıltıyı tanıdı. Bir deniz feneri can havliyle işaret veriyordu. Çorba sırasından hiç düşünmeden çıktı ve o tarafa koşmaya başladı. (*Çorba Marşı*, s. 76)

• *Sahipsiz Mektuplar (Çerçeve Anlatım)*

- Bir hikâye anlat, sonra gidebilirsin.

- Hikâyem yok, dedi adam çaresizce.

- Hikâyesi olmayan adam da hikâyedir. Gerçek olması gerekmez. Uydurmanla da yetiniriz. (s. 65)

Sahipsiz Mektuplar, edebi teknik olarak çerçeve anlatımın kullanıldığı ve bu anlatımın sırlarının okura fısıldandığı, hikâye kavramına mecazların yüklendiği bir anlatı. Bir şeyin/şeylerin hikâye olabilmesinin olağanüstülüğe bağlı olmadığını, sıradan gözükenlerin de içinde bin bir çeşit hikâyeler barındırdığını vurgulayan yazar, iç içelik mantığıyla iç içe geçmiş birey yaşantılarını -hikâye bütünlüğüyle- kuş bakışı görebilmemizi sağlayıp, bu gerçeği iç içe hikâyelerle kavratıyor.

• *Bir Gün (İroni)*

Hikâyede tüzerinde durulan sorunsalı ters çevirerek anlatma yoludur ironi. Yazar Erkovan, bu öyküsünde ironi tekniğini kullanıyor ve dert ettiği meseleyi daha net görmek için metinle mesafesini açıyor; öz ve biçim karşıtlıklarından yararlanarak ironinin gizminde kurguladığı öyküsüyle yazar, okuru entelektüel bir uğraşa sevk ediyor ve kapalı anlatımı kullanarak her okuyanın kendince çıkarımlar yapmasını sağlıyor, böylelikle edebi zenginlik hâsıl oluyor.

Bu kadar üstüne düştüğüne göre özlemek önemli ve güzel bir şey olmalı. Olmalı demem, bunu başaramadığımı gösterir. Ama başarmak istiyorum. Özlemek istiyorum. Belki görürsem nasıl yapılacağını, öğrenebilirim. Nasıl yapılacağını lütfen göster bana. Ben yokken özlemeyi göster. Ancak öğrendiğimde ve emeğine layık olduğumda geri döneceğim. Bir gün... (s. 73)

• *Bakarız (Ben Anlatıcı)*

Daha ne kadar bakmamız gerektiğini bilmiyordum. Çünkü ben bir “ben-anlatıcıydım” ve görünenin dışında hiçbir şey bilmiyordum. Bir anlığına dahi, tanrısal bir bakışa sahip olabilmeyi o kadar isterdim ki... O bir anda, bana cevap verirken kafasından geçenleri bilebilseydim keşke... (s. 89)

Ben anlatıcı ile kurgulanan *Bakarız* öyküsünde yazar, “ben”in sıcaklığına sığmıyor ve diğer bakış açılarından farkını kurgu diliyle irdeliyor, dile pelesenk edilen bir kelimeyi -gözlem ve duyumsama süzgecinden geçirerek- yaşamda kapladığı alan itibarıyla mizahi bir dille anlatıyor.

• *Dipsiz (La Mise En Abyme/İçanlatı/Erken Anlatı)*

Dizlerinin üstünde sabırla bekleyen albümün yapraklarını çevirmeye başladı ycniden. Bütün bir sayfayı kaplayan fotoğrafa baktı. Kadın da dürbünü oraya çevirdi. Fotoğrafta yaşlı bir adam kucağındaki albümün üstüne eğilmişti. Albümde, kucağındaki albüme eğilmiş yaşlı bir adam vardı. O da kucağındaki albüme bakan yaşlı bir adamın fotoğrafına bakıyordu. O fotoğraf da... (s. 95)

İç içe geçmiş mikro hikâyelerden oluşan La mise en abyme, edebiyata armalar biliminden geçen bir tekniktir. Erkovan, -bu eserde yer alan diğer öykülerinin bazılarında da olduğu gibi- kullandığı tekniğe uygun bir başlık seçmiştir öyküsüne: *Dipsiz*. Bu teknikle, sanatın sonsuzluğa açılan bir kapı olduğunu hissettiren yazar, yazıcıyı, yazma eylemini sürekliliğe bırakıyor.

• *Ş Denemesi (Medyalar Arası)*

Can havliyle kendini sokağa atan Şemsettin Bey nereye yöneleceğini bilemeden koşuşturdu sokaklarda. Korkusu, her yerde yolunu kesiyordu. Çocuklar horoz şekerleri yerine kırmızı ş'ler yalıyorlardı. (s. 99)

Günümüz dünyasında okuma kavramı farklı boyutlar kazandı. Salt metinlerden oluşan yazıların yanı sıra metnin görselle de ifadesi yaygınlaştı. Erkovan'ın, *Ş Denemesi* isimli öyküsünde, birincil kaynak yine metin olmakla birlikte biçimsel olarak farklı kurgulanıp görselle desteklenmesi dikkate değer. Yazar, Şemsettin Bey'in serüvenini yazınsal olarak anlatmakla birlikte, metnin muhtevasını içeren görsellerle de destekleyerek medyalar arası tekniği kullanıyor ve Ş'lerin macerasında okura da yer açıyor.

• *Tani'nin Doğuşu (Fantastik Anlatı); Tani'nin Dünyası (Bilim Kurgu); Tani'nin Kaderi (Masal)*

İnsanoğlu kendi sınırlarını aşmak ister çoğu zaman. Ve “aşmak” eylemini somut halde görmek dilediğinden üretir, denenmemiş yollara uzanır. Fantastik anlatı, edebiyat türleri/teknikleri içerisinde edibin “aşmak” emelini karşılayabileceği en uygun türlerden biridir.

On sekizinci yüzyıldan beridir fantastik anlatının tanımında birlik sağlanmadığı gibi diğer türlerle de farkının tam olarak belirlenemediği bilinen bir gerçektir. Yazar Naime Erkovan Tani'li hikâye üçlemesi ile bu farkları belirlemeye çalışıyor. Üçlemenin ilki olan *Tani'nin Doğuşu*'nda, fantastiğe özgü üslûpla, farklı ritimlerde belirsiz bir zamanda, gerçeklikle başlayan Tani'nin serüveni gerçeklikten kopuşla sona eriyor ve okuru, ustaca kurgusu ile şaşırtıyor, kendi sınırlarını aşarken aynı zamanda okurların, dünyanın bilinen yasasından çıkmasını, dünyanın gizemlerini keşfetmesini ve kendisiyle yüzleşmesini sağlıyor. Böylelikle yazar, teknik manada fantastiğin tüm ilkelerini uygulamakla birlikte tematik ve biçimsel anlamda keyifli bir okuma sunuyor.

Her zamanki yerleri olan büyük meşeye vardılar. Ağaç o kadar yaşlıydı ki kökleri, toprağın altında gizlenmeyip üstünde ilerleyebilecek cesarete erişmişti. Çocuklar, her biri bir ağaç gövdesine dönüşmüş köklere oturur oturmaz, ceplerini boşalttılar. Rengârenk misketler, dalların arasında dolaşan güneşi emince, büyüklü küçüklü kırmızılar, sarılar, yeşiller, turuncular çocukların gözlerini aldı. Tani'nin sesiyle silkelendiler. (s. 102)

Tani, arkadaşının yüzündeki ifadeden endişelendi ve tekrar göz attı üstüne başına. Her şeyin rengi uçup gitmiş, arkasına saklandığı kayaya benzemişti. Siyah beyaz bir fil karakteri gibiydi Tani. Ağaçlara baktı, yeniden ayakkabılarına baktı, arkadaşlarının ceplerindeki renkli misketlere baktı. Kendisinin dışındaki herkes ve her şey rengini koruyordu. Siyah beyaz olan, yalnızca oydu. (s. 105)

...öğretmeni, hazırlıklıydı güya bu yeni duruma. Oysa siyah-beyaz öğrencisini karşısında görünce sıradan bir insan gibi tepki verdi: şaşırıldı ve şaşkınlığını yüzüne yansıttı. (s. 106)

Ama Tani siyah-beyaz kalacaktı. Yalnızca o böyle kalacaktı ve kimse nedenini bilemeyecekti. İnsanlar onun durumunu anlıyor gibi yapsalar da hiçbirini dünyasını göremeyecekti. Tani, olağan dünyaya atılmış bir çizik gibi yavaşlayacaktı aralarında hep. (s. 107)

Olayların “gelecek” kavramı içinde kurgulanması; diğer dünyalarda yaşanması; teknolojinin belirleyici rol oynaması dolayısıyla makinanın üstünlüğü ve bunun neticesinde insanın maddiyata karşı maneviyatını kaybetmesi, kendi özüne yabancılaşması; kaybedilen maneviyata özlem vb. bilim kurgu türünde kullanılan itibârî unsurlardandır. *Tani'nin Dünyası*'ndan alıntılanan şu cümleler yazarın fantastik anlatı ile bilim kurgu türünü birbirinden açıkça ayırdığını göstermekle birlikte her türe özgü doğru üslup kullanımını kaleminin kıvraklığını kanıtlamaktadır.

Tani, çocukluğununkine benzemeyen yepyeni bir dünyada yaşlı bir adam olarak yaşıyordu. ... Geleceğin önemli adamlarından biri olmuştu. Ne yaşlılığı ne de siyah-beyaz oluşu buna engeldi. ... O, Gökyüzündekiler'in en güçlüsüydü. Sonsuzluk gibi uzayıp giden gri renkli bir gökdelenin tepesinden dünyayı seyreden en güçlü insandı. ... Gökyüzü ve Yeraltı diye iki ayrı bölgeye ayrılmıştı dünya. (s. 108)

Kapsüller kısa sürede Gökyüzü'ne ulaştı. Filo komutanlarından biri Tani'ye yaklaştı ve Yeraltındakiler'in kendisine bir mesaj gönderdiklerini söyledi. Sıkıca yumduğu elini Tani'ye uzattı ve bütün cesaretini toplayarak avucunu açtı. Kırmızı bir misket parlıyordu ona doğru. Bir an gözleri dolar gibi oldu. Yaptığı her şeyden, gücünden vazgeçmek ve arkadaşlarının yanına dönmek istedi. (s. 112)

Masallar, okuru kurguya çekmek gayesiyle kalıplaşmış tekerlemelerle başlar. Bu tekerlemeler, belirsiz bir zamanın ve de mekânın habercisidir de aynı zamanda. *Tani'nin Kaderi*'nde yazar Erkovan, bile isteye masalın hakiiki yapısını yansıtmak için bir masal tekerlemesi ile başlıyor öykülemeye, doğüstü varlıklarla bezediği hikâyesini masalın büyüünde eritiyor.

Dünyanın bilinmeyen bir zamanında ve bilinmeyen bir yerinde, bilinmeyen başka bir dünya vardı. Ve bu dünyada yalnızca insanlar yaşamazdı. Peri-

lerin, elflerin, trollerin, büyücülerin, devlerin ve cadıların da yaşadığı bu yerde, küçük bir imparatorluk hüküm sürüyordu: Tani İmparatorluğu. (s. 113)

Erdemlerin bir kişide değil, bireyleri temsil eden bir güçte toplanması ve böylelikle mesajların daha kesif ve kapsayıcı verilmesi anlayışı masallarda hüküm sürer.

Kuzey bölgelerinde hızla büyüyen bir ülkenin haberleri ulaştı bir gün imparatora. Bu bilgiyi getiren ulaşı dinlerken yine sakallarını sıvazladı imparator. Ülkesinin sınırlarını genişletmenin cazibesine bir an kapıldıysa da hemen toparlandı: savaşmaktan hoşlanmamalıydı. (s. 114)

Tani’li fantastik öyküde gri bir kayanın ardına saklanan çocuk kahramanın başkalaşımı, Tani’li masalda kahramanın hayatı, -ortak motif olarak belirlenen kaya ile- birey kışkacından çıkarılarak toplumsal kadere bağlanıyor ve böylelikle masal tiplerinin en yaygınlarından biri olan kaderin hakimiyeti teması okura sunuluyor.

Kalın bir toz bulutu kapladı vadiyi. Günler değil, birkaç saat sonra bitti her şey. Ve toz bulutu savaş alanından kalkınca altından rengârenk varlıklar çıktı. İki ülkenin sınırlarını birleştirdi. Tani’ler zamanla geçmişlerini ve renklerini unuttular. Geriye yalnızca toz bulutunun dağılmasıyla ortaya çıkan gri bir kaya kaldı. (s. 117)

Tahlilin neticesinde denilebilir ki ustalıkla kullandığı kıvrak kalemiyle, yazar Naimc Erkovan, bir teknik cambazı. ❧

PORTAKAL BAHÇELERİ

Cemal ŞAKAR

İz Yayınları

*‘İçime bütün kamplar sığsa,
bütün muhacirler, bütün hicretler;
... OLMAZ MI?*

Cemal Şakar, 1982’den buyana -son yıllarda hızımı arttırarak- öykü anlatıyor. Yaşı ilerledikçe öyküsü gençleşiyor. Onu okurken, öykülerinin fırından yeni çıktığını, soğumadığını fark etmeniz çok zamanınızı almaz. Acıları tazedir. Yarası kabuk bağlamamıştır. Kulağınızın dibinde kahramanının nefes alışını hissedersiniz. Öyküyü okuyup kitabı kapatırsınız. Ama öykü gün boyu zihninizde devam eder. Onun öyküleri masa başında, ‘öylesine’ yazılmış öykülerden değildir. Bu nedenle anlattığı dert okura dokunur. Anlatmak, aktarmak istediği *derdi* neyse, onu okura hiç şüphesiz ulaştırır. Ulaştırmakla da kalmaz okurun zihnini meşgul etmeyi başarır. Onun öykülerini okurken kahramanlarından biri haline gelirsiniz. Öykünün sonuna dek kendinizi olayın bir parçası olmaktan kurtaramazsınız.

Cemal Şakar, son dönemlerde daha katmanlı ve kalıcı öyküler kaleme alıyor. Onun özellikle son üç kitabında bir meselesi vardır ve meselesini çoğaltarak bizlere anlatır. Bu tür öykülerin en önemli özelliği tekrar tekrar okunabilmesi ve her okunduğunda yeni çağrışımların yakalanabilmesidir.

O’nun öyküsü görsel unsurlarıyla öne çıkar. Yazar, masasını bir olayın ya da içinden çıkılmaz bir durumun tam ortasına kurar. Öykülerinin uzaktan yazılmadığı çok belirgindir. Kahramanının dibindedir. Ne hissettiğini, ne düşündüğünü iyi bilir ve okuyucuya da bunu açık seçik teklif eder. Bunu yaparken vaaz etme durumundan da kurtarır kendini. İma eder geri çekilir. Belki de en önemli özelliklerinden biri de budur. Asla bir ya-

zar olarak söz söylemez. Onun söyleyeceklerini gerek atmosferin yapısı, gerekse öykünün izleği kendiliğinden söyler.

Yaşananların zaman ve mekân olarak belirlenmesi ve kayda geçirilmesinin ne önemi vardır. Her çağda ve her coğrafyada özellikle de Müslümanların yaşadıkları coğrafyada acılar hep olagelmıştır. Zamanı ve mekânı özellikle belirginleştirmeyişi öykülerinin kalıcılığına ve kapsayıcılığına katkı sağlıyor.

Her kitabında olduğu gibi her öyküsünde de yeni biçimsel anlatı teknikleri uyguluyor. Bu da onun öyküsünü gençleştiriyor. Belli ki bu durum yazacağı son öyküsüne kadar devam edecektir.

O, Türk edebiyatında söz söylenmeyen ve yazarına kazandırmayacak (!) alanları ısrarla tercih ediyor. Bu tutumu yazarı, edebiyatın özellikle de kelimelerin ve imgelerin şehvetine kapılmaktan uzak tutuyor. Şakar, okuyucularına iki şey bırakıyor. Biri, öykülerini oluşturan kelimeler tükenirse de öykü, okurun zihninde devam ediyor. Öykücünün derdi okuru da sarıyor. İkincisi de söylenilmeyeni dile getirme çabası, okura ayrıca bir tavır olarak ulaşıyor. Zira o, haber bültenlerinde, gazetelerde meze niyetine harcanmış konuları, insana dokunan tarafla göstermeye çabılıyor.

Mürekkep’te olduğu gibi ‘Portakal Bahçeleri’nde de dünyanın herhangi bir bölgesindeki acıları, açlığı, yokluğu, mültecileri konu edinen öykülerle, öykünün imkânlarını da ileriye taşıyarak okuyucusuna sesleniyor. Konu ettiği meselenin bir anını ele alıyor. Okuyucusunun zihninin dağılmasına izin vermiyor ve onları öykünün içine çekmeyi başarıyor. Öykü atmosferini oluştururken metinde yer alan her bir harfi kurguya, olaya hizmet ediyor. Daha ilk öykünün ilk cümlesinde bir savaşın ortasına düştüğünüzü hissediyorsunuz. Savaşın uzun zamandır devam ettiğini, ortalığı kasıp kavurduğunu anlıyorsunuz. Arkada kalanların aralarında dolaşıyor, neredeyse onlardan biri oluyorsunuz. Sizde bir okur olarak o an, arkada bıraktıklarınızı merak ediyorsu-

nuz. Bu kitapta ki birçok öyküyü arkanıza yaslanıp okuyamıyorsunuz. *Zarurat-ı Hamse*'deki kahramanlarla beraber dere boyu gidiyorsunuz. Çayınız soğuyor. Pencerenizdeki manzaranız değişiyor. Ot yemenin nasıl bir şey olduğunu düşünüyorsunuz. Gruptan biri olarak, mağarada 'hadi çıkalım' komutunu bekliyorsunuz. Ebubekir delikten dışarıyı gözlerken, vereceği haberi koltuğunuza yaslanarak bekleyemiyorsunuz. Mağaranın keskin taşları size de batıyor.

Portakal bahçelerindeki bir diğer öykü *Parataksis*, yirmi dokuz maddeden oluşan bir öykü. Okuyucuya kendi hikâyesini buluncaya kadar cümlelerin yerinin değiştirilmesi salık veriliyor. Aslında hangi değişiklik yapılırsa yapılısın oluşacak öykü değişmiyor. Okuyucunun o an içinde bulunduğu öykü meydana geliyor.

Portakal Bahçeleri'nde duvarların arkalarında yaşamak zorunda kalan insanlar anlatılıyor. Annesinin Halil'e söylediği söz öyküyü özetliyor. '*Bizim için duvarların ötesi yok oğlum. Bakma öyle uzun uzun göğe. Adanma kuşlara.*'

Cennet Kokusu'nda etrafa yayılan cennet kokusunun sebebi meydana açılmış çarşafın üzerindeki kollar, bacaklar... *Cennet Kokusu*, kalıplarının kelimelere dar geldiği bir öykü. Kısa, fakat gövdesi çok uzun bir öykü.

Cennet Güzeli'nde buldozerlerin çeliğinde parçalanan nedir? Çeliğe karşı durulmaz mı? Öyküde çiçekler ezilmiş, toprak lekelenmiştir. Buldozerlerden ve askerlerden geriye Rachel Corrie'nin sarı saçlarıyla temizlemiş toprak kalıyor.

Hasan Aycm'la birlikte düşünülmüş ve üretilmiş olan '*Yarım*'da çizgi ve anlatı ortaklığını görüyoruz. *Eşfel'i-Safilin* onun her kitabında yer vermeye çalıştığı bir yazarın yazma sıkıntılarını konu alan öykülerinden.

'*Kendisi Bir Upuzun*' bambaşka, okuru sarsacak nitelikte bir öykü. 'Odasına sürükleniyor, koridoru çınlatan ayak seslerine, onun sürüklenişi de katılıyor' diyerek açılıyor ve bir soru yumağıyla devam ediyor. Koğuştaki bu adam kim? Tıraş olurken yüzünü kesen, koğuştan çıkmak isterken kapıyı açık sanan bir adam işte. Ne önemi var. Binlercesinden biri. Belki de en upuzun kalanı. Upuzun adam koğuşta, koridordan gelen seslere inat sesini çoğaltıyor, temizleniyor, arıyıyor, saf-

laşıyor. Boncuklar yerde, ip kopmuş, imame kapının yanına sürüklenmiş. O ise tutunamayayı ve yere basmayayı kabullenmiş.

Portakal Bahçeleri'nde on sekiz öykü var. Öykülerinde, ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanları, duvarların arkasındakileri, ezilen çiçekleri, çocukları, mültecileri, lekelenen toprağı, çadır kamplarını, işkenceleri, muhacirleri, hicretleri, savaşı ve birçok şeyi okuyoruz. Şakar, öykülerinde

sahici insan seslerine, yüzlerine, yaşamlarına, acılarına ve umutlarına yer veriyor.

Cemal Şakar, bunları anlatıyor.

İyi ki de anlatıyor. Ya anlatmasaydı? ☹

ALİ IŞIK

ŞU HALDE

Nur KIPÇAK

Şule Yayınları

Şu Halde, Nur Kıpçak'ın ilk öykü kitabı. Şule yayınlarından çıkan kitapta on yedi öykü var. Yazar öykülerinde insanın içinde bulunduğu halleri yoğun imgesel bir anlatımla kuruyor. Çöl, orman, zaman, ayna, görüntü bu

anlatıyı destekleyen ve üzerinde durulması gereken kavramlar olarak görülüyor.

Kıpçak, insanlık hallerini hayata ayna tutacak bir çeşitlilikle ele alıyor ve her durumdan öykü çıkartabiliyor. Onun öykü kişileri alışılmışın dışında. Bir soytarının kandırılmasından devlere, kauçuk paspasta sürahi devrilince su basan evlere, gölgelerden havada asılı kalan bir arının ölümüne, uğultularla soyulan derilerden Tanrıya adanan kurbanına... Daha çok fantastik öğelere yaslanan anlatıya uygun düşen kişiler ve onların eylemlerini ya da eylemsizliklerini okuyoruz.

Bu açıdan bakıldığında öykülerin atmosferiyle uyuşan ve aralıklarla tekrarlanan kelimeler var. Çöl, orman, zaman, gölgeler, görüntü, ayna özel öneme sahip kelimeler olarak karşımıza çıkıyor. Çöl, "Önce hüviyetini siler insanın, hiç olmamışsın gibi davranırlar sana artık." diyerek göze alman bir yolculuğa çeviriyor bakışları. Çöl hayatın kendisi ve uzun bir yol. "Yolla çölü geçmekten ziyade kaybolmak için çıkmış olabiliriz." Kaybolmak kişinin kendi içsel yolculuğunun da başlangıcı aynı zamanda.

Günlük heveslere, arsız iştahlara kapılmamak için yitik bir hazineyi aramaya çıkmaktır yol.

Zaman dikkatimizi çeken bir başka kavram. Yazar, "Zaman insanoğlunun önce lanetleyip sonra affettiği şeylerin bütünü." (s.15) diyerek iki farklı zaman algısını göz önüne kor; biri yaşanan an, diğeri anı haline gelen, geçmiş zaman. Bunun yanında yazarın "şehir zamanı" diyerek vurguladığı bir başka zaman mefhumunu görüyoruz. Burada asıl vurgulanmak istenenin dönem olduğunu düşünüyorum. "Bu şehir zamanından çıkmak lazım..."(Çöl s.8) " Bu şehir zamanında o eve gitmeden gerektiğini söylemiştim." (Musıkar s.25) "Bu şehir zamanıyla sen..." (Görüntü s.77) Bu cümleler 'zamanın' rast-

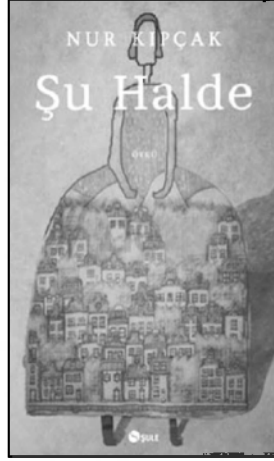
gele kullanılmadığını gösteriyor. Yazar bize bir şeyleri göstermek ve hatırlatmak için seçiyor kelimelerini. Okura zamanı hatırlatmak istiyor adeta. Ortada, geçip giden ve bir daha gelmeyecek olan bir yaşam var, bu gelip geçiciliğin içinde bütünü görmeli insan.

Kıpçak öykünün ne olduğunu biliyor ve öyküsünü buna göre kuruyor. Farklı anlatım imkânlarını deniyor, fantastiğe kaçan, ama duyguları açığa çıkarmayı deneyen anlatım yöntemleri. Hatta insanı tanımayı, onu anlayıp çözmeye vardırıran bir kurguyu hesaplıyor. Fakat bunları yaparken öykülerin bir başka sorununu ortaya çıkıyor. O da bütünlük. Öyküler sanki çağırışıma yaslanarak yazılmış izlenimi

veriyor. Arka arkasına bir sürü güzel cümle sıralanmış, lakin bu cümleler yoğun imgesel anlatıma dönüşünce öykü gerçekliğinden uzak kalıyor. Öykünün bütünüyle bağlantı kurmakta zorlanıyoruz. Sonrasında, bu güzel sözcükler neye hizmet ediyor? Öyküler bizi bir yere götürüyor mu? Anlatım nasıl bir rota izliyor? Öyküleri okudukça aklınızda sorular birikmeye başlıyor. Cümlelerin birbirleriyle ilişkileri öykü bütünlüğünden yoksun kalıyor. Ba-

zen dönüp baştan okumaya başlıyorsunuz. Yine de sona vardığınızda, bir şeylerin eksikliğini duyuyorsunuz. Yer yer kullanılan şiirsel dil de bu açığı kotarmaya yetmiyor. "Seni kan kaybindan şuuru yitirmiş mızraklar ıskalar." (s.12) "Biliyorum; tüyün hafifliğinde kopacak kıyamet." (s.26) "Sığındım yalpalayan, sarhoş, kelimelerle boğuşan bir sokağa." (s.35) Şiirsel cümleler öykünün bütününe yedirilemediği için sadece güzel sözler olarak kalıyor. Oysa o kadar güzel bir damar yakalamış ve kendi öykücülüğüne damga vurabilecekken.

Nur Kıpçak öyküyü görebilen bir öykücü buna kuşku yok. Hatta hiç akla gelmeyecek durumlardan, konulardan bile öykü çıkarabi-

lecek bir yetenek. Eski çağları, devleri, soy-tarları dahi öykü evrenine dâhil edip farkın-da olmadığımız durumlardan öykü üretebili-yor. Bu konu zenginliğinin yanma dil beceri-sini de eklediğinizde bir öykücü için yazma eyleminin gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Yal-nız burada okur da göz ardı edilmemelidir. Okurun öyküden beklediği şey, eseriniz her ne kadar sanatsal da olsa, kişisel zevktir. Okur odaklanamadığı, içine giremediği ve bir anlam çıkaramadığı öyküden, beklediği tatmini yaşayamayacaktır.

Bu nedenle öyküde kullanı-lan her sözcük çok önemlidir. Kendi bütünlüğünden kop-muş izlenimi veren cümleler anlamı dağıtabilir. Bu da okurun öyküden sıkılmasına sebep olur.

Şu Halde bir ilk kitap ve yazarın bundan sonraki öy-küleri için önemli işaretler ta-şıyor. Geniş öykü yelpaze-sinde, farklı anlam katmanla-rında öyküler okuyacağımızı umuyoruz. Son olarak şunu söyleyerek biti-reyim yazımı. Kıpçak yoğun imgesel anlatıyı öykü bütünlüğünde kurgusal anlatımla da birleştirdiği zaman çok daha iyi öykülerle çı-kacaktır okurunun karşısına.

MEHMET KAHRAMAN

GERGIN BIR YAY

İsmail ISPARTA

İz Yayıncılık

İsmail Isparta uzun yıllardır öyküye emek veren genç bir öykücü. Eserlerini *He-ceöykü*, *İtibar* ve *Aşkar*'dan okuduğumuz ya-zarın ilk kitabı *Gergin Bir Yay* yakın İz Ya-yıncılık tarafından yayımlandı. İsmail Isparta öykü üzerine düşünen, öykülerinde yeni an-

latım yollarını deneyen bir yazar. Öykülerin-deki kurgu ve tema çeşitliliği bize bunu açık-ça gösteriyor. Kitapta uzunlu kısıtlı yirmibeş öykü var.

Gergin Bir Yay'ın öne çıkan en önemli özelliği, hemen bütün öykülerde yazarın öy-küye yüklediği anlam bakımından olaylara ve durumlara karşı aldığı tavır diyebiliriz. Bunun yanında, edebiyatımızda örneklerini özellikle Haldun Taner'den bildiğimiz ironi dilini çok iyi kullandığını söylemek müm-

kün. Isparta, öykülerini ku-rarken, bütün olup bitenlere karşı aldığı tavır işte bu iro-nik dil üzerine inşa ediyor. Fantastik bir öyküde bile düş ve gerçek arasında kalan okuyucuyu ironinin keskin di-linin etkisinde bırakabiliyor. Bu dil, Isparta'ya öykülerini kurarken de, öykü içindeki zıtlıkları anlatırken de göre-ce bir rahatlık sağlıyor. Böy-lece biz, öykünün atmosferi-ne kendimizi kaptırmış okur-ken birden yazarın bile iste-

ye yaptığı zıtlıkların keskinliğinde buluveri-yoruz. Böylece yazar, şiddetin iticiliğinden öykülerini kurtarmış oluyor ve okuyucu üze-rinde bırakacağı kötü etkiyi de sınırlamış olu-yor. Kimi öykülerinde bu dil okuyucuyu der-rin bir sorgulamaya sürüklerken, kimi öykü-lerinde de tebessüm ettiriyor.

İsmail Isparta'nın öyküleri fazlalıklardan arındırılmış ve üzerinde çalışılmış öyküler. Yayımladığı ilk öyküden, yazdığı son öykü-ye kadar yaptığı işi ciddiye aldığını görebili-yorsunuz. Böyle olunca da *Gergin Bir Yay*'la karşımıza çıkan yazarın, gelecekte daha iyi öyküler yazacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Yazar, biçimle oynamaktan ziyade öykü-nün içyapısıyla oynamayı seviyor. Bu açıdan baktığımızda öykünün farklı türlerinde ce-surca denemeler yaptığını söyleyebiliriz. Di-li eğip bükerek, öykü zamanında yaptığı gel-gitler ve kurguya yedirdiği mizahi yanlarla öyküsünü anlatıyor. Güvercinler, Güvercin-

lerden Sonra, Mağara Adamı, Takıntı, Medeniyet öyküleri yukarıda söylediklerime örnek olarak verilebilir.

Öykülerin bunlardan başka dikkate değer bir diğer yönü de üst kurmacanın başarıyla uygulanmış olması. Yazarın, kimi öykülerinde kurguya yardımcı bir unsur olarak kullanıyormuş gibi görüldüğü bu yöntemi aslında toplam kurgunun içinde düşündüğü anlıyoruz. Böyle olunca da anlattığı her neyse inandırıcılığını artırıyor ve okuyucuyu metne çekiyor.

İsmail Isparta, geleneğimize ait kimi kadim hikâyeleri de yeniden bir yoruma tabi tutuyor öykülerinde. Bu yeniden yorumlayış yalnızca eski hikâyeleri kimi dil ve kurgu oyunları ile yeniden yazmaktan ibaret değil elbette. Yazar bu eski hikâyeler etrafında günümüz meselelerine bir kapı aralıyor. Biz Düş Vadileri öyküsünde Hüdhüd ve arkadaşlarının öyküsünü okumayı beklerken birden otuz gencin bir hazinenin peşinde yaşadıkları maceralarıyla karşılaşırız. Yine Ali Baba ve Kırk Haramiler öyküsünü okurken kendimiz birden bir bankanın soyulma anında buluyoruz. Isparta, kurgunun içine gizlediği bu tür sürprizlerle okuyucuyu şaşırtmayı seviyor. Bu saydığımız öykülerin yanında ayrıca *Yedi Uyuyanlar* öyküsünü de ekleyebiliriz.

Ayrıca Alice Harikalar Diyarında gibi kimi fantastik öyküleri bu günün dramlarıyla birleştirmiş. Bir yanda Alice'nin fantastik harikalar diyarı, diğer tarafta bu güzel öykünün içine girmiş Filistinli Ali'nin yürek burkan dramı var. Yazar bu öyküsünde de zıtlıkları iyi kurmuş ve öyküsünü melodramın tuzaklarına düşmeden anlatabilmiş.

Bunlardan başka, kimi sosyal olayları anlattığı öyküleriyle de okuyucunun yüreğini burduğunu, kendi tanıklığına okuyucuyu da dâhil ettiğini söylemek lazım. Mesela Baba öyküsünde faili meçhul bir cinayete kurban

giden bir adamın kemiklerinden teşhisini anlatıyor. Finalde adamın oğlu bunu öğrendiğinde, onunla birlikte, yalnızca bu öykü kahramanının değil, bu güne kadar faili meçhul cinayete kurban gitmiş bütün mazlumların tanığı olarak kalakalıyorsunuz. Fotoğraflar öyküsünde, kulübede nöbet tutan bir polisin duvarında asılı şehit fotoğrafları üzerinden öyküsünü okuyoruz. Bu öykülerde yazar, okuyucunun tanıklığını pekiştirmesinin yanında kendine ait öykü evreninin de ipuçlarını veriyor. Tema

çeşitliliği, ustalıklı bir dil, sağlam kurgular ve inandırıcı bir atmosferle metinlerini iten değil kendine çeken bir hale getiriyor.

İsmail Isparta öyküsünün öne çıkan bir başka yönünün de mizah olduğunu söylemiştik. Özellikle ironik dille birleşen mizahın iyi yapıldığında ne kadar etkili olduğunu *Gergin Bir Yay*'daki öykülerde görmek mümkün. Dava, Palto, Medeniyet, Ta-

lantı gibi öyküler yazarın mizahi öykülerine örnek verilebilir.

İsmail Isparta'nın bahsettiğimiz öykü çeşitliliği ile iyi bir başlangıç yaptığımızı söyleyebiliriz. Okuyanlar görecektir ki, *Gergin Bir Yay* bir ilk kitaptan daha öte izler taşıyor. 📖

AKİF HASAN KAYA

ÇİÇEKLİ BİR BOŞLUK

Yıldız RAMAZANOĞLU

Kapı Yayınları

"Birini seviyor, başka şehirler görmek, televizyonda gördüğü yazarlarla tanışmak istiyor, denizin mavisini, sonsuzca akıp giden caddeleri, güneşin derimizi yakıp erittiği mevsimleri yaşamadan ölmekten korkuyor.syf:56"

Ö Y K Ü K İ T A P L I Ğ I

Yıldız Ramazanoğlu'nun *Çiçekli Bir Boşluk* adlı öykü kitabı Kapı Yayınlarından çıktı. Kitapta gözlem ve tasvir yeteneği güçlü bir yazarın kaleminden çıkmış on yedi öykü var.

Şehir insanının çıkmazı, gizli yalnızlığı, kendini kapattığı 'kent kafesi'ndeki modern çırpınışları, çelişkili ve içe dönük yaşamı, doğadan uzak olmanın huzursuzluğunu eşya ile giderme telaşı özgün bir bakışla anlatılıyor. Emar tüpüne yatırılan hastanın telaşında da, gerçeğin dışına atılan insanın içe dönük yaşamında da vurgulanan, yine bu kısırlanmışlık duygusudur.

Dışarıda akıp giden bir hayat var. Öyküdeki insanların iç dünyasındaki "kendi" ile dışarıda belirgin bir şekilde yaşanan hayatı ara sıra birbirine karıştır, bazen de birbirinden uzaklaşır. Karakterler tam da bu yakınlaşma ve uzaklaşma anlarında ele alınırlar. Olay uzun bir zamana yayılmışsa, bu uzun zaman içerisindeki konuşmaların geçtiği an'lar üzerinden öykü anlatılıyor: Yazarın söyleyişiyle "zihnin geçmişten en kanatan şeyleri çekip çıkarması" ile öykü ortaya çıkıyor.

Öykülerde sıradan insanların, bir olay/durum sonrası sarsılmayan ama değişen yaşamları anlatılır. Yazar, karakterin u dönüşü gerektirmeyecek kadar küçük bir dönemde, tam da dönüş sırasında yaşadıklarını kesip alır.

Bazı öyküler tek bir konu üzerinden başlayıp biter. Öykünün içine bir öykücük daha yerleştirir. "Mr Ruhu, Müzeyyen Vakası, Okuyucunun Epik Hali" adlı öykülerde iç içe geçen iki öykü var. Bu öykülerdeki kahramanlardan birini anlatmak için diğerinden faydalanır. Kahramanların yaşamları bir yerde birleşir fakat her birinin öyküsü birbirinden bağımsızdır.

İç sesin davranışlar üzerine kurduğu basık, çelişkiler, gel-gitler, tecrübeler, acemilikler... Kısacası yaşamın tanıdık bir yerinden insan manzaraları karşımıza çıkıyor. Toplumsal sorunları anlattığı öykülerde kullandığı gündelik deyim ve söyleyişler, öyküye ayrı bir canlılık katmış.

Öyküler olay üzerine inşa edilmiş olsa bile iç konuşmalarla durumu öyküsüne evrilmiş ve geleneksel anlatımla modern anlatım birleştirilmiş. Böylece her iki anlatımı da içeren yeni bir öykü türü elde edilmiş.

Yıldız Ramazanoğlu öykülerini ajitasyona düşmeden, melodramdan uzak durarak acıyı, soğukkanlı fakat dipten çağıldayan bir hüznle anlatır. Davranışlara, mimiklere yüklediği anlamlar, bakış açımıza bir pencere daha açar; bir de yazarın yorumuyla götürürüz yaşamın gizli inceliklerini. Yazarın dünyası ile okurun dünyasını birbirine yaklaştıran üslubunda ironi ve tasvir tıpkı yaşamda olduğu kadanyla vardır; yazar, anlatımıyla o anları görünür yapar ve böylece "özel" kılar.

Yazar bazen öykü içinde bir düşünce, durum, duygu, renk veya bunların oluşumu ile ilgili bilgiyi, tanımlı öykü kahramanının sözleriyle veriyor. Bazı öykülerde anlatıcı ses, anlatıcı olmanın ötesine geçer ve bir bakarsınız "ona bakıyordum" veya "onu gördüm", "ben de oradaydım" gibi küçük dokunuşlarla öyküye dahil olmuş. "Gece Sahnesi, Dolunayda Artistlik" öyküleri buna örnek verilebilir.

Olaylar yaşamın normal akışı içinde gerçekleşiyor. Üzerinde durmadığımız ayrıntılar konu olarak seçilmiş ve sıradan anlara anlatımla ısıltı, görünürlük kazandırılmış. Öyküler vurucu bir sonla bitmiyor, henüz devam edeceğini düşündüğümüz bir yerde sonlandırılıyor. Normal seyrinde devam eden yaşamın güzelliğini ortaya çıkarması açısından önemli. Çünkü gerçek yaşam, görünmeyecek kadar imgeyle ve ulaşılmayacak kadar ironiyle yoğunlaşmıştır. Hemen elimizin altındadır. Çoğu zaman olağan başlar ve küçük değişimlere rağmen olağan biter. İşte Ramazanoğlu'nun yaptığı budur: Olageleni deşip içine bakmak.

Yıldız Ramazanoğlu sözü eğip büküyor. Öykülerini yaşamdan koparmıyor. Gizem katma, farklı bir üslup ve dil ile anlatma telaşında değil. Gerçek hayata yabancı olma-

yan anlatımı, yazar ile okur arasındaki mesafeyi kapatan, yakınlaştıran, sevdiren bir öge görevi yapar.

EMİNE BATAR

YAZMA HİKAYELERİ

Editör: Duran BOZ

Hangar Kitap

Yıllardır taşrada yaşamasına rağmen, taşra yalnızlığına mahkûm oluşu değildir Duran Boz'un Maraş'ta yaşama ısrarı, daha çok bir sınır boyu nöbeti şeklinde okunabilir. Ahlakı, düşünsel yükümlülüklerin unutulmasına, ideolojik yaklaşımların yok sayılarak tüketimin hayatın bir parçası olmasına yönelik bir itiraz, öte yandan insanın kendi oluşuna, hakikati, dikkat ve rikkati paylaşımına yönelik bir davet, konformizmin hayatı ilkelleshtirmesine değin sıkı bir reddiye ve dolayısıyla da bütün bütüne "kalem hattında varoluş bilincinin" nöbetidir onun tutmakta olduğu nöbet.

O, bu nöbete gönüllü yazılmış gibidir, çünkü o'nda Nuri Pakdil'den müllhem insanın eksiltilişine, içinin boşaltılmasına ve insanı bitiren manevi yaralara karşı, insanı aşınmaz olanla buluşturmanın elzeminden yana devşirilmiş bir ilham vardır.

O, bu nöbete gönüllü yazılmış gibidir, çünkü o'nda Sezai Karakoç'un diriltici soluğundan da, soylu erdeminden de, hikmete pencere açan şair/aydın sorumluluğundan ve bilincinden yana da bir nasip vardır. Onun bütün yaptıkları ve yapacakları bu iki ana izleği takip eder.

Turna Gözleri ve Karanfil (Şiir,1991), Geniş Zaman Süvarileri (Şiir 1999), Bir Şim-

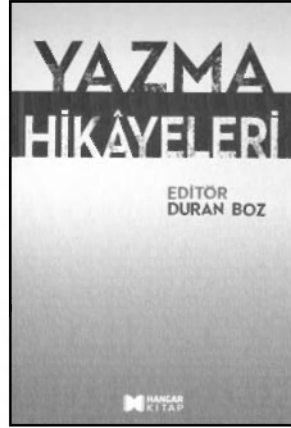
diki Zaman Şairi Mehmet Akif Ersoy (Biyografi, 2008), Yahya Kemal Kitabı (Biyografi, 2008), Kitaba Çağrı Sınavında İnsan (Seçki, 2009), Yazarların Şehri Kahramanmaraş (Seçki, 2009), Şiirli Şehir Kahramanmaraş (Seçki, 2009), Kahramanmaraş Öykü Günleri (Erdoğan Aydoğan ile birlikte, Sempozyum Bildirileri 2010), Seferi Yazılar (Deneme 2010), Düşünen Kalem Nuri Pakdil (Hüseyin Su ile birlikte, Sempozyum Bildirileri, 2011), Çok Sesli Bir Yazar Rasim Özdenören (Sempozyum Bildirileri, 2011) Kitaba Çağrı (Seçki, 2012), Kahramanmaraş Türküleri ve Oyun Havaları (H.Fatoş Derebent ile birlikte 2012), Okuma Hikâyeleri (2013), Büyük Doğu'nun Ruhu Necip Fazıl Kısakürek (2013) kitapları kestirme bir yol arayışı değil bilakis yazmak, ilkesiz, dikkatsiz yaşam alışkanlıklarından kurtulmak üzere uzun bir yürüyüşe çıkmaktır.

Bir yazarın nasibi sınır boyu nöbetiyse,

okumak ve yazmak da en büyük savunma hattıdır artık. 60 yazarın okuma hikâyesini okuturken Duran Boz bize, okumanın; yorulduğumuzda yaslanılacak, bizi enfisi yolculuklara çağırarak, kendimizi keşif yolculuklarına çıkararak, okumalarla bizden murat edileni duyacak, vahyi anlamada bir idrak alanı açacak bir eylem olarak anlatıyordu. Dahası, okumalardan maksadın kendini bilmek,

Yaratıcıyı hakkıyla bilmek, yaşantılarımızdan hakikatler sezmek, sıranışlar yurdu olan dünyadan gönül aydınlığı ile çıkabilmek için hilkatimizle, fitratımızla ahenkli bir ömür sürmenin kadim öyküsü olduğunu vurguluyordu Duran Boz, *Okuma Hikâyelerinde*.

Bu sefer de: "*Her eylemin bir başlangıcı olduğu gibi yazma eyleminin de bir başlangıcı vardır. Yazma eyleminin evvelini bilinçli ve dikkatli okurluk eylemi oluşturur. Onun içindir ki bilinçli okurluk süreci genel geçer ilgilerin konusu olamaz. Baştan sona bir sanatçı*

titizliği ve duyarlılığını gerektirir. Günümüzün tüketim oburluğuna alışkın ruhsuzluğunu aşındırabilmek de tutarlı ve kararlı tutum alışlarla mümkün olur ancak." düşünceleriyle, bizi, 77 Yazar/Şairin Yazma Hikâyeleri'ne, yani yeni bir okuma şölenine çağırıyor.

Günümüz edebiyatını besleyen önemli isimleri bir araya getiren kitap, bir poetika oluşturmanın çabasını gözetleyen yazar adaylarına kılavuzluk edecek nitelik, zenginlik ve derinlikte. Okuyucuyu sıkmayacak anekdotlarla da zenginleşen kitapta, günübirlik yazarlığın ötesinde dayatılmış bir modernleşmenin, bir medeniyetten koparılmış ortaya çıkardığı varoluşsal krizleri insan teki olarak aşmanın yol göstericiliğini de yapmış olan büyük usta Nuri Pakdil'den; bize hikâyeleriyle, denemeleriyle, nereden gelip nereye gittiğimizi hatırlatan düşünsel duruşun ismi Rasim Özdenören'e, inanan insanın bilin-

cini, farkındalığını, dikkatini diri tutmayı sorumluluk edinmiş, okur yazarlık ile yerelden evrensele bir mevziin adamı olmuş Atasoy Müftüoğlu'na, Necati Mert'ten, Hüseyin Su'ya, Arif Ay'dan, Ali Ayçıl'e, Cemal Şakar'dan Güray Süngü'ye, Ali Ural'dan Hüseyin Akın'a, Fatma Şengül Süzer'den Nihan Kaya'ya, Ali Emre'den Abdullah Harmancı'ya; hikayenin, şiirin, denemenin, usul / üslup sahibi isimlerinin, sahih okurlara ve yazar adaylarına, yazarlığın gerçek öyküsünü işaret eden tam bir yazarlık hikayesi.

Yazmak, uzun bir yürüyüşe çıkmaksa, 77 yazar/şairin yol arkadaşlığının kulağa küpe hikâyelerini okumak saadetini de sınır boyu nöbetine devam eden Duran Boz'a borçluyuz, okuyanlara ilhamlar olsun. 📖

FATİH DEMİRDÖĞEN